

THEOLOGIA SCOTI A PROLIXITATE, ET SUBTILITAS EJUS AB OBSCURITATE LIBERA ET VINDICATA:

PER V. P.

JOANNEM GABRIELEM BOYVIN,

VIRÆUM MINORITAM,

TERTIA PARS.

THEOLOGIA SCOTI A PROLIXITATE, ET SUBTILITAS EJUS AB OBSCURITATE LIBERA ET VINDICATA:

SEU

OPUS THEOLOGICUM STUDENTIBUS SIC ATTEMPERATUM,

UT IN ILLO HABEANT AD MANUS Theologiæ Scholasticæ integritatem brevem & profunditatem planam.

Authore V. P. IOANNE GABRIELE BOYVIN in Provinciâ Franco-Parisinâ strictioris Observantiæ

Lectore Theologiæ jubilato.

Et apud FF. Minores Virienses emerito Professore, ex eâdem urbe oriundo.

IN QUATUOR PARTES DIVISA,

TERTIA PARS.

Quinta Editio correctior.

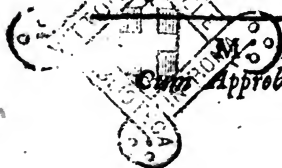

PARISIIS,
Apud EDMUNDUM COUTEROT, viâ Jacobæâ, sub signo boni Pastoris.

M. DC. LXXXII.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

ILLUSTRISSIMO NOBILISSIMOQUE DOMINO D. CAROLO DE LONGAULNAY, BARONI DE LA FERRIERE, DOMINO DE SEPTUANS, ET DES FRESNES, INSIGNIS ECCLESIÆ BAIOCENSIS, CANONICO, NECNON DECANO MERITISSIMO.

Sapientiæ purioris Antistiti, scientiarum Genio, sacrorum Vindici, pauperum Ærario, disciplinæ Ecclesiasticæ Ornamento, vitiorum acerrimo Domitori.

FR. JOANN. GABRIEL BOYVIN,
Tertiam Operis sui Theologiæ partem.

O. D. C.

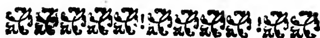
APIENTIÆ patrocinium sibi exoptant omnes, tuum ambit illa, VIR CLARISSIME, *magna utique cliens & te digna, morum Theologia. Cui, cum ex ipsius legibus, ac præceptis factum, quoad ejus fieri posset, & confirmatum patronum quærerem, te potior*

in omni genere virtutis occurrebat nemo; inde metire quantus ſis. Neque tamen, ut verum fatear, & aſſentandi vitium ab omni hoc opuſculo deprecer, invitare me potuit ad illud tibi offerandum, Longalneæ gentis veſtræ ſplendor, tametſi longè latéque diffuſus; non gentilitiorum Heroum numeroſa ſeries, qui totum olim hoc Galliæ regnum implevere fortitudinis bellicæ monimentis, atque etiam nunc admiratione ſui, animos poſterorum; non per varias, & eas illuſtres Rohannææ Gueſclinæ aque ſtirpis affinitates, ductus ſanguis tuus, ut jam inde ab illis Bertrandis, Longalnæo & Gueſclinæo, ac multò ante utrumque, nullus in ampliſſimis Aremoricæ Normaniæque Provinciis, illuſtrioris notæ & celebritatis heros extiterit, quem non inter avos tuos numeres; non denique externa illa opum aut amplitudinis ornamenta; quæ quanta ſint neminem ſanè latere arbitror. Quis enim in ſuperiorum temporum hiſtoriis ità peregrinus atque hoſpes, qui non Bertrandi & Lucæ Longalnæorum res fortiter geſtas, ſi minùs, è ſcriptorum monimentis, at certè auditione, aliqua cognoverit? Teſtes Aquitania & Normania, quanta in Navarros & Anglos Bertrando Gueſclinæo ſupremo ſtabuli Regii Præfecto, eodemque conſobrino ſuo freti geſſerint. Meminere Hiſpaniæ, quàm ſibi poſteriſque amplam gloriam, nulla re magis, quàm in debellandis Mauris atque Saracenis ſanctæ Crucis hoſtibus, defendendaque ſedis Apoſtolicæ dignitate pepererint. Summi cubicularii dignitas, Pontiumque Vbritiorum & Cruciatoni adminiſtratio, quibus donata à regibus, Ludovico XI. & Carolo VIII. veſtra fuit familia, non obſcura

extant illius erga regnum meritorum monimenta. Neque unquam satis apud posteros Francisci & Hervei Longalnæorum fortitudo prædicabitur, quorum alter torquatus Eques in prælio Biroquensi, alter verò inferioris Normaniæ, Gisortii, & Caletensis agri præfectus, delitiæ populi, amor nobilium, hæreticorumque terror, in pugnâ Ibraensi octogenarius annis, sed meritis gravior inter primos fortiter dimicans, summo omnium, sed præcipuè regis desiderio, gloriosè occubuit. Vnde tanta apud omnes vestri generis fuit existimatio, ut Mareschallus de sancto Gerentio, cujus nominis splendor per totam sese Europam diffuderat, mancam gloriam, irritosque labores suos existimaverit, nisi ipse & filius, vestræ prosapiæ, quam Heroum seminarium verè appellarim, illustri nuptiarum fœdere jungeretur. Nec silentio obruendum crediderim quòd Illustrissimus Avus vester, apud Henricum IV. gratiosus, Quillebovii administrator, promisso Mareschalli baculo insignitus fuisset, ni mors præmatura Principis debitos honores meritissimo subripuisset; quodque jussu regis Ludovici XIII. milites conscribenti, tantus nobilium concursus nomina dederit, ut jam non turmam, sed exercitum, imò totidem Duces, ipsumque Imperatorem verè credideris. Vnde factum est, ut Rupellam adveniens, non solum totius exercitus Cardinalisque Richelii, verum etiam ipsiusmet Regis admirationem in se converterit, à quo, uti par erat, benigno vultu & colloquio exceptus, quantis potuit precibus contendit, ut solus cum suis arcem regias infestantem copias, haud dubiam pollicitus victoriam, oppugnaret. Fabiam gentem

solam sponte sua Romani populi bella gerentem nemo non credidisset; jamque spretis circumstantibus unde quaque periculis, involaret in hostem, nî Regis imperium tanto viro tenentis inhibuisset; tantus ardor animi, atque ita parandæ majorum exemplo gloriæ avidus; quid enim ille in confertissimos hostium globos cunctaretur irrumpere, cujus triumphale nomen non unius alicujus familiæ, sed ipsiusmet victoriæ nomen esse videtur? Omitto ista omnia, VIR ILLUSTRISSIME, *licet amplissima, & in vestram hæreditario jure transmissa familiam; si tamen citra invidiæ suspicionem reticere fas est, quæ Clarissimus Comes, frater vester, hisce superioribus annis in Hungaria pro Christo dimicans strenuè gessit? cujus spectata virtus inter alia præclarè facta in eo præcipuè enituit, quòd quadraginta & ampliùs Christiani nominis hostes, uno prælio, propria manu, tot illustribus avis dignus sanè nepos, occiderit. Omitto, inquam, ista omnia; habes alia majora, quæ suspicimus, quæ hoc lucubrationum mearum munusculum (si ita vocari debitum fas est) suo quasi jure sibi vendicarint, & qui jam licet mecum recognoscas; tuas, inquam, virtutes, quarum ubique constanti & incredibili concordia, jampridem omnium in te oculos admirationemque convertisti. In Deum ità pius, ut omnia quæ ejus gloriā spectant, ardentissimè prosequaris; ita liberalis in pauperes, neminem ut patiaris egenum; Religiosis ordinibus ità addictus, ut nonnullorum etiam collapsam disciplinam quod ante multi frustrà tentarant, instauraveris; ità demum rerum gerendarum & diœceseos administrandæ peritus, illiusque prudentiæ, quàm nostra hæc Theologia docet, ita con-*

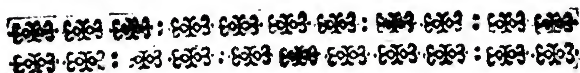
fultus, ut Illustrissimus Baiocensium Præsul, partem oneris, & curarum suarum non exiguam nusquam tutius arbitretur quam in te posse deponi; erga omnes beneficus, etiam in hæreticos, quorum conversioni sedulò in oculis celeberrimæ civitatis allaboras; tibi uni parum æquus, qui nihil horum te habere præ modestia suspiceris. Hæc sunt, VIR ILLUSTRISSIME, *quæ ego admirans, impulsus sum, ut nobilem hanc & præcipuam totius Theologiæ partem, quam virtutum regnum meritò dixerim, tibi dedicarem; nulli justius consecrari posse ratus, quàm ei qui virtutes illius omnes in se suisque moribus adeò fœliciter expressisset, ut cujus magister, jam ante exemplis esse cœpisti, eam patronus deinceps tui etiam nominis authoritate tueere, atque ita de nobis, ac toto Minorum Ordine pergeres, quasi de tuis clientibus, tutor bene mereri. Vale.*

AUTHORI.

DVm vidit Divus Summam in tribus esse libellis,
Tam claram Thomas, talia verba dedit:
Boyvinum certè breviato hausisse fatebor
Scripta sua è nitido, quo mea, fonte Deo.

JOANNES LE MASSON,
Presbyter.

AUTHORI.

Divino afflatu scripta hæc illapsa putarim,
Cùm divinus ab his undique spiret odor;
Authore ex uno si tam divina legantur,
Divinum Authorem dicere quis renuet?

CHRIST. DE S. MARTIN JOVENNE
Cadomæus.

Approbatio.

NOS subsignati Theologiæ Doctores & Professores, accurate legimus tertiam partem Theologiæ Scoti, à R. Patre JOANNE GABRIELE BOYVIN Lectore jubilato elaboratam; in quâ, sicut & in aliis partibus omnia sunt fidei Orthodoxæ consona, & præli dignissima. Datum loco & tempore in primâ parte memoratis.

DE ROYSEY. GOUPIL. NORMAND.
DAVID. NEEL. SELLES.

INDEX
DISPUTATIONUM, CAPITUM ET QUÆSTIONUM
TERTIÆ PARTIS.

TRACTATUS DE SACRAMENTIS.

DISPUTATIO I. DE SACRAMENTIS IN GENERE. fol. 1.

CAPUT I. DE NATURA ET NUMERO SACRAMENTORUM.

QUÆST. I. *Quid sit Sacramentum?* 2
II. *Quot sint Sacramenta novæ legis?* 5
III. *An Sacramenta sint æqualia in dignitate?* 8
IV. *An Sacramenta constent rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma?* 10
V. *An materia & forma Sacramentorum sint determinatæ?* 13
VI *Vtrum nostra Sacramenta sint necessaria?* 15
VII. *An in statu innocentiæ fuerint Sacramenta?* 17
VII. *An fuerint Sacramenta in lege naturæ?* 22.
IX. *An fuerint aliqua Sacramenta in lege scripta?* 24

Caput II. De causa Sacramentorum.

Quæst. I. *Quis sit Auctor Sacramentorum?* 27
II. *Quis sit minister Sacramentorum?* 30
III. *An requiratur intentio ministri?* 32
IV. *Qualis debeat esse intentio ministri?* 35
V. *An requiratur fides in ministro?* 39
VI. *An probitas requiratur in ministro?* 40
VII. *Quænam dispositio requiratur in suscipiente Sacramentum?* 42

Cap. Ult. De effectu Sacramentorum.

Quæst. I. *An Sacramenta conferant Gratiam habitualem?* 44
II. *Vtrum Sacramenta conferant habitus supernaturales cum Gratia?* 46
III. *An Sacramenta conferant Gratias actuales?* 48
IV. *An Sacramenta conferant Gratiam de opere operato?* 50
V. *An Sacramenta legis antiquæ contulerint Gratiam ex opere operato?* 53
VI. *An Circumcisio contulerit Gratiam ex opere operato?* 56
VII. *An Sacramenta conferant Gratiam vel moraliter vel physicè?* 59
VIII. *An Sacramenta imprimant caracterem?* 65

Disp. II. De Sacramentis in specie.

Caput I. De Baptismo.

Quæst. I. *Quis sit Baptismus? quando fuit institutus & quotuplex sit?* 68
II. *Quænam sit materia Baptismi?* 73
III. *Quænam sit forma Baptismi?* 77
IV. *De ministro Baptismi?* 84
V. *Quinam sint effectus Baptismi & quæ dispositio?* 87
VI. *Quomodo Baptismus sit necessarius, & quæ sint adhibendæ ceremoniæ?* 91

Caput II. De Confirmatione.

Quæst. I. *Quid sit Confirmatio?* 102
II. *An Confirmatio sit Sacramentum?* 103
III. *Quando instituta fuerit Confirmatio?* 105
IV. *Quænam sit materia remota Confirmationis?* 107
V. *Quænam sit materia proxima Confirmationis?* 110
VI. *Quænam sit forma Confirmationis?* 111
VII. *Quis sit minister hujus Sacramenti?* 113
VIII. *Qui possint Confirmari?* 116
IX. *Quosnam effectus producat Confirmatio?* 117
X. *Quid requiratur in Confirmando?* 119
XI. *Quinam sint ritus hujus Sacramenti?* 120

CAP. III. DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

QUÆST. I. *QVid sit Eucharistia, quotuplex sit & quando instituta fuerit?* 123
II. *Ex quibus constet Sacramentum Eucharistia?* 126
III. *Vtrum Sacramentum Eucharistia sit necessarium?* 128
IV. *Quanam sit materia Eucharistia?* 131
V. *Vtrum materia consecranda debeat esse prasens, sensibilis & determinata?* 135
VI. *Vtrum necessariò debeant simul consecrari panis & vinum?* 138
VII. *An aqua admixta vino convertatur immediate in sanguinem?* 141
VIII. *Quanam sit forma Eucharistia?* 142
IX *An corpus Christi sit in Eucharistia?* 147
X. *An corpus Christi sit in Sacramento per impanationem, annihilationem, aut transsubstantiationem?* 154
XI. *Qua sint in Eucharistia vi verborum, & qua per concomitantiam?* 157
XII. *An Christus sit in singulis partibus hostia ante divisionem?* 160
XIII. *Vtrum corpus Christi habeat suam quantitatem in Eucharistia?* 161
XIV. *Quanam pradicta verificentur de Christo in Eucharistia?* 163
XV. *Vtrum corpus Christi dicatur agere, pati & moveri?* 165
XVI. *An accidentia sint sine subjecto in Eucharistia?* 169

XVII. *Quamdiu maneat corpus Christi sub speciebus?* 170
XVIII. *Quomodo ex speciebus generetur aliquid?* 172
XIX. *Quosnam effectus producat Eucharistia?* 173
XX. *Quandonam Eucharistia producat suos effectus?* 176
XXI. *Quænam dispositio requiratur in suscipiente Eucharistiam?* 178
XXII. *Quis sit minister Eucharistiæ?* 180
XXIII. *An sumenda sit Eucharistia necessariò sub utraque specie?* 182

CAPUT IV. DE SACRIFICIO MISSÆ.

QUÆST. I. *QVid sit sacrificium Missæ, & à quo fuerit institutum?* 189
II. *Quid offertur in Missa, & à quo?* 191
III. *In qua actione consistat essentia hujus sacrificii?* 194
IV. *An sacrificium Missæ sit propitiatorium, & impetratorium?* 197
V. *Quid sit effectus sacrificii Missæ?* 198
VI. *An valor sacrificii Missæ sit finitus, vel infinitus?* 200
VII. *Pro quibus possit celebrari sacrificium Missæ?* 204
VIII. *De quibusdam circumstantiis ad Mis- requisitis?* 206

CAPUT V. DE POENITENTIA.

QUÆST. I. QVid sit Pœnitentia, quando fuerit instituta, & an necessaria fuerit? 212
II. Quænam sit materia Pœnitentiæ? 216
III. Quænam sit forma Pœnitentiæ? 219
IV. An per Pœnitentiam omnia peccata remittantur? 223
V. An peccata possint remitti sine Pœnitentia? 225
VI. An peccatum possit remitti sine infusione gratiæ? 227
VII. An unum peccatum possit remitti sine alio? 230
VIII. An peccatum tollatur per solam non imputationem? 231
IX. An per Pœnitentiam remittantur peccata venialia? 233
X. Vtrum Sacramentalia possint peccata venialia remittere? 235
XI. An remissâ culpâ tollatur reatus ad pœnam? 239
XII. Vtrum merita mortificata redeant per pœnitentiam? 242

CAPUT VI. DE PARTIBUS POENITENTIÆ.

QUÆST. I. QVid sit Contritio propriè sumpta? 247
II. Quid sit Attritio, & quomodo à Contritione differat? 252
III. An Attritio sufficiat ad remissionem peccati? 253

IV. *An Contritio sit necessaria?* 259
V. *Qualis debeat esse Contritio?* 263

CAPUT VII. DE CONFESSIONE.

QUÆST. I. *QVo jure necessaria sit Confessio?* 264
II. *Ad quid obliget præceptum Confessionis?* 268
III. *Quo tempore obliget præceptum Confessionis?* 270
IV. *Quænam sint conditiones Confessionis?* 277
V. *An Confessio debeat esse integra?* 281
VI. *In quibus casibus possit non esse integra Confessio?* 286
VII. *An solus Sacerdos sit minister Confessionis?* 290
VIII. *An omnis Sacerdos sit minister Confessionis?* 292
IX. *An quilibet Sacerdos possit absolvere à venialibus peccatis?* 295
X. *An quilibet Sacerdos possit absolvere in articulo mortis?* 296
XI. *Quis sit minister ordinarius Confessionis?* 298
XII. *Vtrum quis possit dare delegatam Iurisdictionem?* 299
XIII. *An habens potestatem audiendi Confessiones à Papâ vel Episcopo, possit illas audire sine licentia Episcopi, aut Parochi?* 300
XIV. *Quis sit minister vagorum & itinerantium?* 305
XV. *Quænam conditiones requirantur in Con-*

fessario? 306
XVI. *Quid dicendum sit de casibus reservatis?* 308
XVII. *Quo jure & in quibus servari debeat sigillum Confessionis?* 312

CAP. VIII. DE SATISFACTIONE.

QUÆST. UNICA. *Quid sit dicendum de Satisfactione?* 315

CAPUT IX. DE INDULGENTIIS.

QUÆST. I. *QVid sint Indulgentiæ, & in quo consistant?* 319
II. *Quotuplex sit Indulgentia, & quomodo Indulgentiæ ad tempus intelligi debeant?* 323
III. *Quid sit Iubilæus?* 325
IV. *Quis possit Indulgentias concedere?* 328
V. *Quænam requirantur ut quis possit Indulgentias consequi?* 331

CAPUT. X. DE EXTREMA-UNCTIONE.

QUÆST. UNICA. *Quid sit Extrema-Vnctio? An sit Sacramentum? A quo instituta? quæ sint materia, forma, minister, subjectum & fructus ejus?* 337.

CAPUT XI. DE ORDINE.

QUÆST. I. *QVid sit Ordo, & quando fuerit institutus?* 343
II. *Quot sint Ordines, & qui sint majores vel minores?* 346
III. *An quilibet Ordo sit Sacramentum?* 359
IV. *Quænam sit materia & forma Sacramenti Ordinis?* 363
V. *Quis sit minister Ordinis, & qui sint Ordinandi?* ibid.
VI. *Quinam sint effectus Ordinis? ubi de gratia, caractere & cœlibatu.* 370

CAP. ULT. DE SACRAMENTO MATRIMONII.

QUÆST. I. *QVid sit Matrimonium, & quando fuerit institutum?* 373
II. *Vtrum Matrimonium sit, & fuerit in præcepto?* 375
III. *An Matrimonium sit Sacramentum?* 376
IV. *Quid sint materia, forma, & minister hujus Sacramenti?* 378
V. *Qualis requiratur consensus ad Matrimonium?* 379
VI. *An Matrimonium possit contrahi per procuratores?* 381
VII. *An Matrimonium clandestinum sit invalidum?* 384
VIII. *Quales debeant esse Parochus & Testes?* 385 385
IX. *An Matrimonium sit indissolubile?* 388

X. *An Matrimonium sit necessariò unius cum una?* 391
XI. *Quænam sint bona Matrimonii?* 393
XII. *Quænam sint impedimenta Matrimonii?* 396
XIII. *Quid sit dicendum de Sponsalibus?* 412

DE ACTIBUS HUMANIS
COMPENDIOSA TRACTATIO.

TRACTATUS DE LEGIBUS ET POENIS ECCLESIAST. CONTRA INFRACTORES LEGUM, SEU DE CENSURIS.

DISPUTATIO I. DE LEGIBUS.

QUÆST. I. *Quid sit Lex?* 443
II. *Quotuplex sit Lex?* 446
III. *De materia, proprietatibus, fine & affectibus?* 448
IV. *Quis Leges condere valeat?* 451
V. *Qui Legibus subjici possint?* 455

DISPUT. II. DE QUALIBET LEGE IN PARTICULARI.

QUÆST. I. *De Lege naturali.* 463
II. *De Lege divina.* 468
III. *De Lege humana, ubi de jure Canonico & Civili, de tribunalium divisione & jurisdictione qualibet in hocce regno usitata.* 484

IV. *Utrum lex humana obliget in conscientia?* 458

V. *An leges humanæ obligent cum periculo vitæ?* 506

QUÆRES I. *An aliquando liceat legem interpretari?* 510

2. *In quibus esset obligatio legis.* 513

DISPUT. III. DE CENSURIS.

QUÆST. I. *De Censuris in genere.* 529

QUÆRES I. *Quid sit Censura secundum nomen?* ibid.

2. *An sit in Ecclesia potestas ferendi Censuram?* ibid.

3. *Quid sit Censura?* 530

4. *Quotuplex sit Censura?* 532

5. *Quis possit ferre Censuras?* 533

6. *Quis possit Censuris ligari?* 535

7. *Quænam sit materia ob quam Censura possit ferri?* 537

8. *Quænam forma observari debeat, dum Censura fertur?* 540

9. *Quænam rationes impediant validitatem Censuræ?* 542

10. *An ignorantia excuset, ne aliquis Censuram contrahat?* 543

11. *Utrum impotentia, metus & consensus partis impediant Censuras?* 546

QUÆST. II. *De Excommunicatione?* 548

QUÆRES I. *Quid sit Excommunicatio?* ibid.

2. *Quotuplex sit Excommunicatio?* 546

3. *An sit in Ecclesia excommunicandi potestas, quis possit excommunicationem ferre, quis*

excommunicari queat, & quid in Conciliis & jure intelligatur nomine Anathematis? 550

4. *Quotuplex sit Excommunicatio major?* 551

5. *Quosnam effectus producat Excommunicatio?* 553

6. *An Excommunicatio major communione fidelium privet?* ibid.

7. *An Excommunicatus privetur suffragiis Ecclesiæ?* 557

8. *An Excommunicatus privetur receptione Sacramentorum?* 558

9. *Vtrum Excommunicato prohibeatur administratio Sacramentorum?* 560

10. *Vtrum Excommunicatus privetur divinis officiis?* 562

11. *An Excommunicatio privet sepultura Ecclesiastica?* 564

12. *An Excommunicati jurisdictione priventur?* 566

13. *Vtrum Excommunicatio privet beneficiis & eorum usu?* ibid.

14. *Quid sit Excommunicatio minor, & quos effectus producat?* 569

15. *Quid dicendum sit de præcipuis Excommunicationibus majoribus, & primò de excommunicatione quæ contrahitur ob percussionem Clerici?* 570

16. *Quid dicendum sit de Excommunicatione, quæ contrahitur ex omissa revelatione in Monitoriis?* 573

17. *Qui sint casus in quibus aliquis dispensari potest à revelatione?* 576

18. *Quis possit ab Excommunicatione absolvere?* 585

Quæst. III. *De Suspensione.* 591
Quæst. IV. *De Interdicto,* 592
Quæst. V. *Quid sit Irregularitas?* 593
Quæres 1. *Quid sit Irregularitas procedens ex defectu Sacramenti?* 594
2. *Quando contrahitur Irregularitas ex defectu corporis?* 595
3. *In quibus casibus contrahatur irregularitas defectu animæ?* 596
4. *Quid sit Irregularitas ex defectu homicidii?* ibid.
5. *Quid sit Irregularitas ex delicto?* 604

FINIS.

TRACTATUS

TRACTATUS DE SACRAMENTIS.

Um Deus ſuam gratiam, maximè habitualem, Sacramentis alligaverit, tanquam certis quibuſdam canalibus, per quos in animam transfunditur ſupernaturalis illa qualitas; ideò congruum mihi viſum eſt, ut poſtquam de Gratia egimus, ſubjungatur Tractatus de Sacramentis, in duas Diſputationes dividendus, quarum prior erit de illis in genere, poſterior de iiſdem in ſpecie.

DISPUTATIO PRIMA.

De Sacramentis in genere.

IN hac Diſputatione tria maximè nobis examinanda ſunt; ſcilicet natura & multiplicitas Sacramentorum, deinde ipſorum cauſa, denique eorum effectus.

CAPUT PRIMUM.

De naturâ & numero Sacramentorum.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sit Sacramentum?

SACRAMENTI vocabulum diversimodè usurpatur; v. g. pro Mysterio, vel pro secreto; sed propriè & secundùm nostrum propositum sumitur pro Signo rei sacræ; quam definitionem affert D. Augustinus: illa tamen descriptio non est accurata; in sacris enim Scripturis, multa sunt signa rei sacræ, quibus tamen ratio sacramenti non competit propriè, v. g. Transitus maris rubri significabat gratiam per pœnitentiam conferendam, Manna gratiam per Eucharistiam communicandam, Serpens æneus gratiam per Christum in cruce pendentem nobis dandam; hæc autem omnia non sunt propriè sacramenta: & sic August. descriptio minus correcta est; quam si salvare velimus, ob reverentiam tanti Doctoris, addendum est, Signum efficax rei sacræ, idest, gratiæ: ad Sacramenti enim rationem, non sufficit quòd gratiam significet, ut Manna, Serpens æneus, & Transitus maris rubri significabant; sed requiritur insuper, quòd ipsamet gratiam producant & effundant. Hæc omnia explicabit

CONCLUSIO.

SACRAMENTUM est Signum sensibile & externum, divinitùs institutum, gratiam Dei efficaciter significans. Dicitur primò, *Signum sensibile*, seu *externum*; quia instituta sunt Sacramenta sub rebus sensibilibus, ut sunt aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione, Extrema-unctione, & Ordine; panis in Eucharistiâ, verba absolutionis in Pœnitentiâ, & nutus externus partium in Matrimonio. Ratio autem cur Sacramenta sunt sensibilia, est quia Ecclesia est sensibilis, & proinde sensibiles debet habere ceremonias. Dicitur secundò, *divinitùs institutum*; quia solus Christus Deus & homo instituit Sacramenta. Dicitur tertiò, *gratiam significans*; quia omnia Sacramenta gratiam nobis collatam significant: alia gratiam substantialem & subsistentem significant, scilicet Eucharistia, quæ significat Christum quem continet, qui quidem Christus vocatur gratia subsistens & substantialis, in quantùm est principium omnis gratiæ; alia verò significant gratiam inhærentem & habitualem; quæ inhæret animabus Fidelium qui Sacramenta recipiunt. Subjungitur tandem, *efficaciter*; quia est hæc differentia inter Sacramenta novæ legis & Sacramenta veteris, quòd Sacramenta veteris legis significabant tantùm gratiam, non verò conferebant; nostra verò illam significant & conferunt. Porrò, quando diximus Sacramentum esse signum, hoc intelligitur multis modis; scilicet, quòd sit signum rememorativum Passionis Christi, demonstrativum gratiæ præsentis, & prognosticum gloriæ futuræ.

Objic. Si Sacramentum esset Signum gratiæ quam confert, non posset recipi Sacramentum, nisi simul reciperetur gratia: sed aliquando recipitur Sacramentum, & non gratia, ut patet in indignè communicantibus, qui corpus Christi reverà sumunt, & nullam accipiunt gratiam. Resp. Sacramenta esse reverà effectiva & productiva gratiæ, dummodò non ponatur obex, ut faciunt illi qui communicant indignè; hoc tamen non impedit efficaciam Sacramentorum, quia si aliquando illam non conferant, hoc provenit, non ex defectu Sacramenti, sed ex defectu recipientis, qui interponit obicem gratiæ. Exemplificari potest de sole, qui habet virtutem illuminativam omnium corporum; si quis tamen clauderet oculos, non illuminaretur; sed talis defectus procederet, non ex parte solis, qui non minùs diceretur illuminativus, sed ex parte illius qui oculos clauderet. Nec quis dicat, aquam benedictam conferre gratiam, quoniam tollit peccata venialia; hoc enim falsum est: nam licet tollat peccata venialia, saltem remote; non tamen gratiam confert, quia peccata venialia illam non tollunt. Nec etiam quis objiciat, Sacramentum non posse definiri, quia est ens per accidens, compositum ex rebus & verbis: licet enim Sacramenta sint entia per accidens in genere naturæ, tamen sunt unum per se in genere moris; ex institutione enim Christi forma Sacramentorum habet necessariam habitudinem ad Sacramentorum materiam.

QUÆSTIO II.

Quot sint Sacramenta novæ legis?

CONTROVERTUNTUR inter se Catholici & Hæretici super numerum Sacramentorum novæ legis; hæretici enim communiter duo tantùm volunt, Baptismum & Panem, seu Cœnam, quam nos Eucharistiam vocamus; Catholici verò septem assignant, quæ sunt Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-unctio, Ordo & Matrimonium.

CONCLUSIO.

SEPTEM sunt legis novæ Sacramenta suprà enumerata; qui quidem numerus, licet non habeatur expresse ex sacra Scriptura, colligitur tamen ex traditione Ecclesiæ & Conciliis, maximè Florentino & Tridentino, quod ultimum sess. 7. de Sacramentis in genere can. 1. habet, *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis esse plura aut pauciora, quàm septem, Anathema sit.* Porrò, quia talis numerus est contingens, quandoquidem Christus plura aut pauciora, instituere potuit, ideò non possunt assignari rationes necessariæ, quæ probent talem numerum; sed tantùm afferuntur rationes convenientiæ, quæ suadent illum esse ita congruum, ut non debuerit esse major vel minor.

Prima ratio convenientiæ petitur ex proportione & comparatione vitæ spiritualis cum corporali; homo enim potest concipi duplici-

ter, vel in ordine ad ſe, vel in ordine ad rempublicam; cujus eſt membrum: ſi in ordine ad ſe, indiget generatione, per quam exiſtere incipit, & huic reſpondet Baptiſmus, quo ſpiritualiter naſcimur. Secundò, indiget augmentatione, cui reſpondet Confirmatio, quâ, veluti infirmi & modò geniti infantes, in gratiâ accreſcimus, roburque accipimus ad proteſtandam fidem. Tertiò, indiget nutritione, cui reſpondet Euchariſtia, quâ tanquam ſpirituali cibo reficimur. Quartò, indiget medicinâ, quâ recuperatur priſtina ſanitas, & huic reſpondet Pœnitentia. Quintò, eget remedio contra reliquias morbi, ad refocillationem virium debilitatarum, & huic reſpondet Extrema-unctio. Si autem conſideretur, ut eſt membrum reipublicæ, reſpublica indiget poteſtate & magiſtratu ad regendum alios, & huic reſpondet Ordo, ad populi Chriſtiani gubernationem & functiones Eccleſiaſticas obeundas. Septimò tandem, eadem reſpublica indiget propagatione individuorum, quâ conſervetur, & huic reſpondet Matrimonium, ad procreandam ſobolem, quæ in Dei cultu inſtruatur.

Secunda ratio convenientiæ deſumitur ex Doctore ſeraphico D. Bonaventurâ, & hæc eſt; Deus per Sacramenta voluit tollere tùm culpam, tum pœnam; eſt autem triplex culpa, & quadruplex pœna: ergo debent eſſe ſeptem Sacramenta. Probatur minor; Culpa vel eſt originalis, contra quam inſtituitur Baptiſmus; vel mortalis, contra quam datur Pœnitentia; vel venialis, quam tollit Extrema-unctio. Pœna etiam peccati eſt quadruplex; prima eſt igno-

rantia, contra quam eſt Ordo, in quo traditur clavis ſcientiæ & poteſtas diſcernendi inter lepram & lepram; ſecunda eſt infirmitas naturæ, contra quam eſt Confirmatio, quæ novas vires addit ad proteſtationem fidei; tertia eſt malitia, contra quam Euchariſtia inſtituitur; quarta tandem eſt concupiſcentia, contra quam eſt Matrimonium.

OBJIC. Hîc ſeptenarius Sacramentorum numerus in Scripturâ non reperitur: ergo fingitur gratis. Reſpondendum eſt ſicut antea, talem non aſſignari numerum, quaſi habeatur expresſè in Scripturis; ſed quia habetur ex traditione Apoſtolicâ, quæ non eſt minoris auctoritatis: Habetur etiam ex Conciliis, maximè ex præcitatis; ſi enim requireretur expreſſa Scriptura, nec Baptiſmus, nec Cœna deberent teneri ab adverſariis. Quòd ſi aliquando Paulus & D. Auguſtinus loquantur tantùm de duobus Sacramentis; hoc non eſt, excludendo alia, ſed tantùm, quia illa ſunt præcipua. Si etiam ex latere Chriſti morientis fluxerint tantùm aqua & ſanguis, quæ ſunt ſymbola Baptiſmi & Euchariſtiæ; non minus per tales liquores figurata fuerunt cætera, quæ in illis duobus virtualiter continentur; Baptiſmus enim eſt janua, & Euchariſtia finis omnium Sacramentorum.

QUÆSTIO III.

An Sacramenta sint æqualia in dignitate?

SCRIBENS Lutherus ad Pragenses, de instituendis ministris, asserit unum Sacramentum dignius altero esse non posse; quia, inquiebat, omnia Sacramenta constant verbo Dei, quod æqualis dignitatis est in omnibus. Hæreticus tamen ille damnatus fuit in Concilio Tridentino, sessionis 7. can. 3. *Si quis dixerit, septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, Anathema sit.*

CONCLUSIO.

EUCHARISTIA, absolute loquendo, est nobilior aliis; cætera verò excedunt & exceduntur.

Probatur prima pars; Primò, quia Eucharistia continet gratiam substantialem, nempe Christum, alia tantùm gratiam accidentalem. Secundò, quia Eucharistia nunquam caret suo significato; semper enim continet corpus & sanguinem Christi; alia autem carent aliquando, (gratiâ scilicet) ob suscipientis indispositionem. Tertiò, quia Eucharistia consistit in esse permanenti; post prolationem enim verborum, Sacramentum Eucharistiæ remanet, quamdiù remanet Hostia incorrupta; alia autem Sacramenta consistunt in actione transeunte; post prolationem enim verborum, non ampliùs existunt. Quartò, quia qui conficit Sacramentum Eucharistiæ, potest illud recipere;

nullus autem se baptizare, nec confirmare, nec absolvere, nec ungere, nec ordinare potest; licet partes quæ conficiunt Matrimonium, illud recipiant. Quintò, quia Eucharistia habet rationem tum Sacramenti, tum Sacrificii, ut aliquando dicemus. Sextò, quia Eucharistia est finis aliorum Sacramentorum; alia enim Sacramenta ad istud ordinantur, v. g. Ordo ad ejus consecrationem, Baptismus ad ejus receptionem, Confirmatio ad ejus publicam frequentationem, Pœnitentia ad dignam perceptionem, Extrema-unctio ad digniorem, Matrimonium ad ejus significationem: Matrimonium enim significat conjunctionem Christi cum Ecclesiâ, & talem conunctionem realem Eucharistia efficit.

Probatur secunda pars; quòd cætera Sacramenta sese invicem excedant & excedantur; & hoc patet inductione. Baptismus primò excedit alia Sacramenta quantùm ad remissionem peccati, remittit enim tum peccatum originale, tum actuale, & insuper tollit pœnas peccati. Secundò, Confirmatio excedit, quoad gratiam actualem, quam fortiùs confert, quàm alia Sacramenta, ad protestandam fidem; Apostoli enim ante receptionem Confirmationis, etiamsi baptizati fuissent & recepissent Eucharistiam, timidi erant; post Confirmationem verò intrepidi prædicabant Evangelium. Tertiò, Pœnitentia excedit alia Sacramenta à Baptismo, necessitate; quia præter Baptismum nullum Sacramentum ita necessarium est, sicut Pœnitentia; excedit etiam Baptismum in multiplicitate, quia iterari potest Pœnitentia, non Baptis-

mus. Quartò, Extrema-unctio excedit Pœnitentiam in perfectione, quia illam præsupponit, & tollit peccati reliquias. Quintò, Ordo excellit in dignitate sui ministri, quia alia Sacramenta possunt conferri à non Episcopis, etiam Confirmatio ex dispensatione summi Pontificis, quæ à simplici Sacerdote conferri potest; non sic autem Ordo, maximè Presbyteratus; deinde, Ordo habet potestatem suprà corpus Christi reale, quandoquidem illud consecrare potest; alia autem Sacramenta habent tantùm authoritatem suprà corpus Christi mysticum, nempe super Fideles. Matrimonium tandem excedit alia in significatione, quia significat unionem Verbi cum naturâ humanâ; unde vocatur ab Apostolo *magnum Sacramentum*.

QUÆSTIO IV.

Vtrùm Sacramenta constent rebus tanquam materiâ, & verbis tanquam formâ?

RES & verba non sumuntur semper formaliter, sed aliquando analogicè; pro eo scilicet, quod rebus aut verbis respondet; sic in Matrimonio nutus partium contrahentium tenet locum Verborum, & in Pœnitentiâ actiones sensibiles pœnitentis, ut Confessio, Contritio, &c. tenent vicem rei; super hæc enim Sacerdos absolutionem, quæ est forma Sacramenti Pœnitentiæ, applicat: Quærimus ergo hîc, utrum Sacramenta constent rebus & verbis, sive formaliter, sive analogicè spectatis.

CONCLUSIO.

SACRAMENTA verbis & rebus constant, tanquam materiâ & formâ. Sic Concilium Florentinum in doctrinâ de Sacramentis in genere, ubi ait, omnia Sacramenta constare rebus, tanquam materiâ, verbis tanquam formâ, & intentione ministri conferentis Sacramentum & intendentis facere quod facit Ecclesia: res autem quâ Sacramentum constat, vocatur elementum ab Augustino, dicente, *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Probatur conclusio inductione. In Baptismo v. g. aqua est res; in Confirmatione, impositio manuum; in Eucharistiâ, panis & vinum; in Pœnitentia, actus sensibiles pœnitentis; in Extrema-unctione, unctio facta cum oleo; in Ordine, impositio manuum & porrectio vasorum; in Matrimonio tandem, traditio corporum explicata per verba: & sic omnia Sacramenta constant rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma, quæ proferuntur à ministro in omnibus Sacramentis, excepto Matrimonio, ubi verba vel nutus partium contrahentium sunt forma.

OBJIC. Una & eadem res non potest habere plures formas; sed significatio gratiæ est forma cujuslibet Sacramenti, forma enim signi est significatio, Sacramenta autem sunt signa, ut diximus: ergo significatio est eorum forma: ergo Sacramenta non constant verbis tanquam forma. Resp. Sacramentum posse sumi materialiter, vel formaliter; materialiter est aliquod ens morale constans rebus & verbis,

formaliter verò ſumitur pro ſigno gratiæ: quo poſito, diſtinguo minorem; ſignificatio eſt forma Sacramenti formaliter ſumpti, & ut ſignum eſt, concedo: materialiter conſiderati, nego. Si quis dicat, Materia eſt permanens; actus autem pœnitentis non ſunt permanentes: ergo non ſunt materia pœnitentiæ: Reſp. majorem eſſe veram in naturalibus, non verò in moralibus, ubi ſufficit quòd materia ſit res ſenſibilis, ad quam forma ſubſequatur.

Objic. Ut materia & forma componant eſſentiam alicujus entis, debent adhiberi & eſſe ſimul; ſed verba & res aliquando non exiſtunt ſimul quando efficitur Sacramentum; aliqui enim infundunt aquam ſuper baptiſatum paulo ante, vel poſt prolationem verborum: ergo illa Sacramenta non conſtant rebus tanquam materiâ & formâ. Reſp. quòd ad componenda entia naturalia requiratur unio naturalis & mathematica inter materiam & formam, ad componenda autem entia moralia, qualia ſunt Sacramenta, ſufficit unio moralis quæ modò major eſſe debet, modò minor, pro diverſitate Sacramentorum: minor v.g. requiritur unio in Matrimonio, cùm poſſit contrahi per litteras inter abſentes, licet hoc prohibeatur uſu Eccleſiæ; in Euchariſtia requiritur unio major, quia pronomen demonſtrativum *hoc*, denotat rem ita debere eſſe præſentem, ut poſſit quaſi digito demonſtrari; non tanta requiritur in Baptiſmo, qui poteſt fieri per aſperſionem, & aſperſio in diſtantem; minor adhuc requiritur in pœnitentiâ, poteſt enim Sacerdos audire hodie peccata, & cras abſolvere.

QUÆSTIO V.

An materia & forma Sacramentorum sint determinata?

LUTHERUS negative respondet, & cum eo plurimi hæretici, qui irrident eos, qui in collatione Sacramentorum certis & determinatis utuntur verbis; quia, inquiunt, Sacramenta instituta sunt ad excitandam & alendam fidem in mente recipientium; unde, modò excitetur fides Christi non curant de verbis quibus ipsa excitetur. Quoad Calvinum autem, asserit pertinaciter, quòd in necessitate, v. g. deficiente aquâ, possit fieri Baptismus in lacte, vino, cervisiâ, aut quocumque alio liquore, quo posset fieri balneum ad abluendum baptisandum infantem. Hos hæresiarchas refutabit

CONCLUSIO.

MATERIA & forma Sacramentorum ita determinatæ sunt, ut in ipsis nulla essentialis fieri possit mutatio. Habetur enim Deuteron. 12. quòd in ceremoniis veteris Testamenti nulla licebat fieri mutatio, juxta hæc verba, *Quòd præcipio tibi; facies; nec addes quidquam, aut minues*; à fortiori in novo Testamento hæc determinatio requiritur, quoniam Sacramenta novæ legis sunt majoris momenti quàm veteris.

Probatur conclusio; Sacramenta sunt causæ instrumentales gratiæ conferendæ, quæ institutæ & determinatæ fuerunt à Christo,

qui est causa principalis : ergo debent conferri per ea verba, & per easdem res quas instituit Christus ; causa enim principalis determinat instrumentalem ; unde si assumerentur alia instrumenta, non haberent vim conferendi gratiam. Hoc confirmatur à Conc. Flor. & Trident. cap. de Sacramentis. Non debet ergo mutari materia aut forma, neque substantialiter, neque accidentaliter ; si enim fieret mutatio essentialis, invalidum esset Sacramentum ; si verò esset mutatio accidentalis, minister Sacramentorum, qui talem faceret mutationem, peccaret. Superest sciendum, quænam mutatio sit essentialis & quænam accidentalis ; ad quod Resp. quod mutatio essentialis in materia, est illa quæ talis est, ut juxta communem usum loquendi & judicium hominum discrepet à materia usitata, & non ampliùs vocetur ejus nomine : Mutatio autem essentialis in verbis, est quando non manet idem sensus verborum. Ratione primi, non potest v. g. Baptismus fieri in lixivio consummato, nec in cervisia, aut aut jure nimis alteratis ; secus autem, si parva fieret mutatio. Ratione secundi, invalidus esset Baptismus collatus in his verbis, *In te ego Baptiso nomine*, &c. variaretur enim pro tunc sensus verborum ; qui autem diceret, *te ego Baptiso*, aut omitteret pronomen, *Ego*, valeret Baptismus quia esset tantùm mutatio accidentalis.

OBJIC. Zachariam summum Pontificem qui approbavit formam baptisandi, qua usus fuit quidam aliàs ignarus linguæ latinæ, qui sub his verbis baptisavit ; dicendo, *Ego te Bap-*

tiso in nomine Patris, Filii & Spiritus. sancti; quæ voces includunt mutationem essentialem, quandoquidem sunt alterius significationis à verbis Sacramenti. Respondet Doctor Angelicus & nos cum illo; ubi corruptio fit ex ignorantia, vel lapsu linguæ, retinendo intentionem Ecclesiæ, ubi etiam corruptio non fit in principio aut medio dictionis, pro tunc validum esse Sacramentum, quando verò fit in principio, vel medio, esse invalidum: quia finis & terminatio non est ita essentialis, ac principium.

QUÆSTIO IV.

Vtrùm nostra Sacamenta sint necessaria?

ALIQUID potest esse necessarium in Morali Christiana duplici necessitate; quarum prima vocatur necessitas medii, secunda est necessitas præcepti. Necessitas medii est ea qua aliquid est ita necessarium, ut sine ipso finis haberi non possit, etiam ablata ratione præcepti. Necessitas præcepti est ea qua aliquid necessarium est ex sola ratione præcipientis. Necessitas medii in se duplex est, scilicet intrinseca & extrinseca; intrinseca petitur ex conditione extremorum; sic v. g. ut ignis calefaciat, necessarium est, quòd habeat calorem, extrinseca autem oritur, non ex natura rei, sed ex institutione divina.

Conclusio Prima.

Sacramenta non sunt necessaria necessitate intrinseca, sed necessitate extrinseca, orta videlicet ex institutione Dei. Primum patet, quia nulla est ratio intrinseca & essentialis cur aqua baptismi habeat potestatem abluendi peccatum originale, vel Pœnitentia peccatum actuale, vel alia Sacramenta virtutem habeant gratiam conferendi: imò Deus qui est liber *ad extra*, loco horum Sacramentorum potuit alia instituere; & etiam sine Sacramentis potuit conferre gratiam: ergo non sunt necessaria necessitate intrinseca. Veritas secundi habetur ex Conc. Trid. Can. 4. sess. 7. contra Zuinglianos, ubi sic habetur; *Si quis dixerit, Sacramenta nova legis non esse necessaria, sed superflua; & sine eorum voto, per solam fidem, homines posse gratiam justificationis adipsci, Anathema sit.* Si autem non sint necessaria intrinsece, remanet quòd saltem extrinsece necessaria sint.

Conclusio Secunda.

Duplici necessitate extrinseca Sacramenta videntur esse necessaria; Baptismus enim, Pœnitentia & Ordo necessaria sunt necessitate medii, vel in re vel in voto; Baptismus enim necessarius est omnibus sine exceptione, quia omnes in Adam peccaverunt, demptâ Virgine Mariâ: Pœnitentia est necessaria illis qui peccaverunt actualiter: Ordo autem est necessarius necessitate medii, non omnibus, sed pro omnibus; quia omnes indigent ministris ordinatis ab Ecclesiâ, qui possint absolvere reos. Quoad

alia autem sacramenta, sunt tantùm necessaria necessitate præcepti, ut determinavit Conc. Flor. in decreto unionis; nam sine Eucharistiâ, Extrema-unctione & Confirmatione, aliquis salvus evadere potest.

Objic. Quod est necessarium necessitate præcepti, est etiam necessarium necessitate medii; quia ex institutione Dei & Christi observatio mandatorum est ita necessaria, ut sine ipsâ beatitudo obtineri non possit. Resp. necessitatem præcepti reverà includere necessitatem medii, quando datur facultas & locus observandi præceptum, concedo: absolutè & quando non datur locus, nego. Sic v. g. si quis habeat locum sumendi Eucharistiam, debet reverà sumere tempore Paschali; necessitas tamen dispensat de observantiâ talis præcepti: quod non videtur idem in Sacramentis quæ sunt necessaria necessitate medii, ubi necessitas non excusat, quin infans moribundus baptisetur.

Quæstio VII.

An in statu Innocentiæ fuerint Sacramenta?

Triplex est naturæ humanæ status: primus est naturæ perfectissimæ, in beatitudine scilicet existentis: de quo non est controversia, an in illo Sacramento reperiantur: secundus est naturæ integræ, quatenus consideratur in innocentiâ: tertius est naturæ corruptæ per peccatum. Hic tertius ulterius po-

test dividi in tres alios; nam alius est status hominis lapsi sub lege naturæ, qui duravit ab Adamo ad Moïsen; alius est sub lege scriptâ, in quâ mandata legis data fuerunt Moïsi, & toti populo Iudaïco in monte Sinaï, & duravit à Moïse ad Christum, tertius est sub lege gratiæ, à Christo scilicet ad finem mundi perseveraturus. Hæc tempora vocantur ab August. ante legem, sub lege, & sub gratiâ; & communiter appellantur lex Naturæ, lex Mosaïca, & lex Gratiæ. De triplici illo statu loquendum est in hac quæstione, & duabus sequentibus.

Conclusio Prima.

IN statu innocentiæ nulla de facto extiterunt Sacramenta. Rationes hujus veritatis sunt; prima, quia Sacramenta sunt medicinæ quædam spirituales, vel quædam media supernaturalia, quæ gratiam per modum medicinæ conferunt; sed ante peccatum non erat morbus: ergo talis status non indiguit medicinâ, nec proinde Sacramentis. Secunda ratio est, quia Sacramenta debent lege stabili durare & non ad breve tempus, exiguo verò tempore duravit status innocentiæ: ergo non fuit conveniens ut Deus, qui talem breuitatem temporis prævidebat, institueret Sacramenta pro tam exiguo durationis intervallo. Tertia ratio est, quia Sacramenta pertinent ad constitutionem Ecclesiæ, sunt enim publici & solennes ritus religionis; in illo autem statu innocentiæ non erat Ecclesia perfectè composita, erant enim tantùm duæ personæ, & ad

congregationem propriè dictam tres ad minùs requiruntur. Quarta tandem ratio est, quia non habemus ex scripturâ, aut traditione, aut Patribus, vel Conciliis, quòd ullum pro tunc fuerit Sacramentum.

Objic. Matrimonium, quod est Sacramentum, fuisse in lege Innocentiæ. Resp. pro tunc Matrimonium fuisse tantùm in officium naturæ, non in signum collationis gratiæ; & sic non fuit Sacramentum. Quòd si ab aliquibus Sacramentum dicatur; hoc est, quia fuit signum futuræ Incarnationis, non verò quòd fuerit signum efficax gratiæ; vel fuit signum unionis Christi cum Ecclesiâ; unde Paulus vocans Matrimonium *magnum Sacramentum*; subjungit *in Christo & Ecclesia*.

Objic. ex August. Lignum vitæ erat Sacramentum; sed lignum vitæ fuit in statu Innocentiæ: ergo, &c. Resp. vocari ab Aug. Sacramentum, latè, non propriè; latè, quatenus aliquid reconditum significabat, nempe virtutem conservandi corpora, reparando scilicet humidum radicale dissipatum per actiones caloris nativi.

CONCLUSIO SECUNDA.

SI longiùs durasset ille status, non constat satis, an fuissent in illo Sacramenta, potuissent tamen institui; imò, probabile est, quòd futura fuissent. Hæc conclusio tres partes habet.

Probatur prima pars, quia diximus anteà, quòd institutio Sacramentorum fuit libera: ergo pendet ex solâ divinâ voluntate quæ potuit illa instituere, vel non; divina autem voluntas non innotescit, nisi per revelationem; at

nulla habetur revelatio, an Deus instituisset Sacramenta, si status innocentiæ perseverasset; ergo jure dicimus, hoc nobis non constare.

Probatur secunda pars quia Deus, si status innocentiæ durasset, potuisset instituere Sacramenta in remedium peccatorum, si posteà peccassent filii Adæ; non fuissent enim impeccabiles; potuisset etiam instituere illa ad conferendam augmentationem gratiæ, vel ad Dei cultum, vel ad gratiarum actiones; quia homines pro tunc fuissent viatores: ergo potuissent mereri augmentationem gratiæ per frequentationem talium Sacramentorum.

Probatur tertia pars, quòd scilicet probabiliter fuissent aliqua Sacramenta, & præsertim Eucharistia, Ordo, Matrimonium & Pœnitentia, Eucharistia fuisset ob tanti Sacramenti excellentiam, & peculiarem unionem cum Christo, qui venisset ut glorificator: Ordo extitisset, quo deputati fuissent aliqui ad offerenda Deo Sacrificia in protestationem sui summi dominii, & in gratiarum actionem beneficiorum in tali statu recipiendorum; si enim in lege Naturæ & Mosaïca fuit Sacerdotium, in lege Innocentiæ debuisset Sacerdotium esse perfectius, & proinde Sacramentum. Probabile est tertiò, fuisse futurum Matrimonium, ad gratiam conferendam conjugibus, quâ excitarentur ad mutuum amorem. Probabile est denique, futuram fuisse Pœnitentiam: licet enim omnes fuissent nati in justitia originali, non fuissent tamen confirmati in gratia; imò potuissent ab illa recedere; Deus autem non reliquisset eos sine

remedio ſicut nec nos reliquit : ergo credibile eſt, quod pro tunc inſtituiſſet Pœnitentiam: quibus autem ritibus & ceremoniis confcienda & recipienda fuiſſent illa Sacramenta, non conſtat.

Objic. in ſecundam & tertiam partem : Sacramenta ſunt tanquam medicinæ contra morbum lethalem peccati : ſed in ſtatu innocentiæ non fuiſſet morbus peccati: ergo nec debuiſſet parari medicina. Reſp. primò, quòd ſi Sacamenta dicantur medicinæ peccati ; hoc eſt, prout ſunt inſtituta, in lege ſcilicet corruptâ, in quâ, cum peccata vigeant, debent Sacramenta dari, tanquam medicinæ; in illo antem ſtatu innocentiæ non fuiſſent medicinæ, ſed quædam inſtrumenta quibus gratia habita augeretur. Reſp. ſecundò, quòd ſit duplex medicina, præſervativa, ſcilicet, & ſanativa: ſi autem homines perſeveraſſent longiùs in ſtatu innocentiæ, pro tunc Sacramenta tenuiſſent locum medicinæ præſervativæ; augendo enim gratiam in quolibet homine, quo major fuiſſet gratia hominis, eo firmius adhæſiſſet Deo, & conſequenter difficiliùs in peccatum incidiſſet. Reſp. tertiò, quòd etiam pro tuuc Sacramenta potuiſſent tenere locum medicinæ ſanativæ; ut quantùm, ut diximus, deſcendentes ad Adamo, non erant perfectiores Patre, & ſic potuiſſent peccare; ſi autem peccaſſent, pro tunc Sacramentum fuiſſet illis in medicinam, nedum præſervativam, ſed etiam ſanativam & curativam.

QUÆSTIO VIII.

An fuerint aliqua Sacramenta in lege naturæ?

LEx, quæ antecessit legem scriptam, non ideò dicitur lex naturæ, quia pro tunc vigebat tantùm cognitio naturalis Dei, & sola præcepta naturalia existebant, vel quòd pro tunc homines solis natuæ viribus possent consequi salutem; sed dicitur lex naturæ, in quantùm distinguitur à lege scriptâ; tunc enim nulla erat lex scripta, nisi interiùs in mente hominum, & si fuerint aliqua præcepta positiva, ut de fabricanda arca, respectu Noëmi, de sacrificando in pane & vino respectu Melchisedech, & de Circumcisione respectu Abrahæ pro se & sua familia; talia præcepta non habebant vim & rationem legis propriè, quia non erant publica, nec data omnibus, sed privatis quibusdam personis & familiis. In ea lege, quæ vocatur lex naturæ, fides Christi mediatoris venturi debuit esse in quolibet, vel explicita vel implicita; debuit esse explicita in capitibus familiarum, qua scilicet crederent, Deum in carne venturum; debuit verò esse implicita in aliis, qui tenebantur credere in communi, Deum convenienti modo reconciliaturum sibi humanum genus. Illa autem fides ortum potuit habere ab Adamo, cui Deus indicavit, ipsum posterosque posse liberare suos parvulos à peccato originali per fidem in Christum venturum, applicatam ipsis parvulis à parentibus. An autem

illa fides debuerit exprimi aliquo actu expresso & signo externo, quod habeat rationem Sacramenti, hoc quæritur.

Conclusio.

IN lege naturæ fuit aliquod Sacramentum pro parvulis. Sic. Aug. lib. 5. contra Julianum cap. 9. *Non est credendum ante datan Circumcisionem, famulos Dei quandoquidem his inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento opitulatos fuisse parvulis suis; quamvis quid illud esset, scriptura voluerit nos latere necessaria aliqua ex causa.* Ex quo passu Aug. nedum patet in lege naturæ fuisse aliquod remedium pro peccato originali, quod omnes ultrò fatentur; sed illud constitisse in aliquo signo externo, contra illos qui dicunt, quòd solus actus internus fidei applicatus parvulis sufficeret; si hoc enim esset, nulla esset causa, cur istud remedium internum non posset applicari parvulis post ipsorum animationem, & antequam egrederentur ex utero materno. Quinam autem esset ille actus externus, quo scilicet parentes liberabant suos parvulos à peccato originali; an scilicet esset oratio, vel oblatio, vel aliquid simile, non constat, ut dicit Aug. loco citato; sed constat tantùm, quod ille actus deberet fieri in protestationem, Christi venturi: Unde Doctores dicunt, quòd liberum erat parentibus uti eo ritu quo vellent, & quo movebantur communiter à Spiritu sancto; modò, ut diximus, esset professio exterior fidei in Christum venturum, sive explicita, sive implicita. Tale autem remedium,

quod vigebat in lege naturæ, perseveravit in lege scripta pro fœminis, quibus non poterat aptari Circumcisio.

Quæstio Ultima.

An fuerint aliqua Sacramenta in lege scripta?

PEr veterem & scriptam legem intelligimus tempus à Moïse ad Christum; licet ali ponant illud ab Abraham, in quantùm iste Patriarcha habuit præceptum Circumcisionis pro sua familia; propriè tamen status legis scriptæ est à tempore quo Deus dedit legem Moïsi in monte Sinaï; illa verò lex erat tantum respectu populi Judaïci, non pro Gentilibus, pro quibus vigebat lex naturæ, quæ pro illis perseveravit usque ad Christum: Quod autem in tali lege scripta Sacramenta extiterint, asseverabit.

Conclusio.

IN lege scripta fuit Circumcisio, tanquam Sacramentum institutum ad remedium peccati originalis, & alia Sacramenta quæ legalem conferebant sanctificationem, & veram gratiam significabant dandam per nostra Sacramenta.

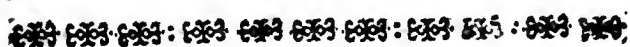
Probatur prima pars ex Genes. 17. *Masculus, cujus præputii caro non circumcisa fuerit, delebitur anima illius de populo suo* Ratio nostra convenientiæ est, quòd sicut in lege naturæ erat aliquod remedium pro peccato originali, quod consistebat in aliquo signo externo,

non

non tamen determinato & expresso ex institutione Dei; fuit conveniens, ut in lege scriptâ, quæ erat perfectior, determinatum fuerit à Deo: quod quidem signum externum, quod habebat rationem Sacramenti, aliud non fuit quàm Circumcisio, quæ applicata parvulis tolleret peccatum originale, & consequenter conferret gratiam, quæ omnia faciunt verum Sacramentum, ad quod tantùm tria requiruntur; nempe promissio Dei de conferendâ gratiâ, signum externum & sensibile, & tandem quod à Deo præcipiatur.

Probatur secunda pars; quòd scilicet præter Circumcisionem fuerint alia Sacramenta quæ sanctificationem legalem conferebant, & veram significabant gratiam per nostra Sacramenta conferendam: in veteri enim lege qui tetigerant cadaver, qui erant sanguiniflui, & similes, censebantur veluti polluti, & à communicatione aliorum separati; per sacrificia verò reddebantur habiles ad frequentandum cum aliis, & veluti sancti & immaculati efficiebantur (sanctitate scilicet legali) per quædam sacrificia, quæ proinde erant Sacramenta, saltem imperfecta. Deinde, talia Sacramenta erant veluti figura nostrorum, ut patet; nam Circumcisio figurabat Baptismum, Panes propositionis, Agnus Paschalis, & Manna significabant Eucharistiam; Consecrationes Pontificum & Levitarum erant figura Ordinis; Purificationes figurabant Pœnitentiam; Matrimonium tandem legis veteris, quod in statu innocentiæ erat in officium naturæ, & in legibus non scriptâ & scriptâ in remedium concupis-

centiæ, figurabat Matrimonium legis novæ, quòd est, nedum in officium naturæ & in remedium concupiscentiæ, sed in Sacramentum verè & propriè sumptum. Quoad Extremamunctionem, non habebat suam figuram in lege veteri, sicut nec Confirmatio; quia Extremaunctio est quædam præparatio immediata ad gloriam & ingressum Cœli, quod nondum erat apertnm: Confirmatio verò est Sacramentum plenitudinis & perfectionis gratiæ, quod quidem tempus perfectionis non erat in veteri Testamento, sed reservabatur ad nostrum.

CAPUT SECUNDUM.

De causa Sacramentorum.

QUADRUPLEX est genus causarum ex Philosophis; alia enim est materialis, ex qua res fit; alia formalis, quæ dat esse completum rei; alia finalis, propter quam res est; & efficiens, à quâ res accipit esse. Non loquimur de causâ materiali Sacramentorum; diximus enim res sumptas vel formaliter, vel analogicè, esse ipsorum materiam; diximus etiam verba esse formam ipsorum, sanctificatio pariter hominis est causa finalis cur instituta fuerunt Sacramenta: ergo tantùm nobis remanet loquendum de causâ efficiente, à quâ Sacramenta fiunt; & hoc discutietur in præsenti capite.

QUÆSTIO PRIMA.

Quis sit Author Sacramentorum?

IN sequenti quæstione dicturi sumus de causâ ministeriali Sacramentorum, à quo scilicet ministrari debeant: nunc priùs agemus de causâ principali illorum; quæ quidem causa principalis duplex est: una quæ vocatur principalis simpliciter, alia verò quæ vocatur causa principalis meritoria. Causa principalis simpliciter est ea quæ propria authoritate facit, ut Sacramenta habeant efficaciam conferendi gratiam infallibiliter, causa verò principalis meritoria, est ea quæ meruit ut gratia conferretur per talia signa exteriora.

CONCLUSIO.

SACRAMENTORUM causa principalis est solus Deus; causa autem principalis meritoria est Christus. Probatur prima pars: Ille est causa principalis Sacramentorum, qui solus, & propria authoritate habet virtutem conferendi gratiam mediante applicatione alicujus signi externi, quod vocatur Sacramentum; sed gratia à solo Deo dependet, & solus Deus habet virtutem alligandi communicationem gratiæ illis signis quæ vocamus Sacramenta: ergo solus Deus est causa principalis simpliciter Sacramentorum; & hoc est quod omnes dicunt, solum Deum esse causam gratiæ.

Probatur secunda pars ex Conc. Trid. Sess.

7. Can. 10. *Si quis dixerit, omnia & singula Sacramenta novæ legis non fuisse à Domino nostro Jesu Christo instituta; Anathema sit.* Ratio hujus est, quia Sacramenta sunt quædam partes pertinentes ad legem Evangelicam; sed lex Evangelica est à Christo: ergo & Sacramenta ab eo debuerunt esse. Fuerunt inquam ab illo, tanquam à causâ meritoriâ, in quantùm per suam Passionem meruit, ut Deus suam gratiam alligaret his signis quæ ipsemet Christus elegit.

Objic. Causa principalis Sacramentorum est Deus: ergo Christus non potest dici etiam causa principalis. Resp. esse causam simul principalem, seu primam; & etiam minùs principalem, seu secundam; sed hoc, diverso respectu: respectu enim Dei, Christus est veluti causa secunda & minùs principalis Sacramentorum; respectu verò ministrorum, qui conficiunt & applicant illa Sacramenta, est causa principalis: non quidem efficiens, quasi ipsemet Christus gratiam producat & conferat; sed est causa meritoria, in quantùm principaliter meruit à Deo, quòd Sacramenta gratiam conferrent. Et hoc est quod Doctores dicunt communiter, triplicem esse causam Sacramentorum: quarum prima vocatur authoritativa, & hæc competit soli Deo; secunda vocatur excellentiæ, quæ propria est Christo, in quantùm est instrumentum conjunctum cum divinitate; ubi nos, qui aliquando sumus instrumenta meritoria gratiæ, non habemus potestatem excellentiæ, quia non sumus uniti hypostaticè cum Deo; tertia

tandem dicitur ministerialis causa Sacramentorum, quia competit illis qui Sacramenta ministrant.

Objic. Confirmationem fuisse institutam in Concilio Meldensi secundùm Alexandrum Alensem, & Extremam unctionem ortam esse à Divo Jacobo, ut vult Magister sententiarum: ergo Christus non fuit causa omnium Sacramentorum. Resp. illos fuisse locutos tantùm de promulgatione horum Sacramentorum, non verò de illorum institutione; contrarium enim habetur in Concil. Trid. loco citato. Dices, Aliqua Sacramenta fuerunt instituta ante passionem Christi: ergo Christus per passionem suam non fuit causa meritoria Sacramentorum. Resp. quòd talia Sacramenta habuerunt suam efficaciam à passione Christi; non præsenti, nec præteritâ, sed futurâ. Instabis: Quando effectus est in actu, causa debet esse in actu, sed Sacramenta erant in actu instituta quanto nondum erat passio Christi: ergo passio futura non sufficiebat. Resp. quando instituta fuerunt Sacramenta, passionem fuisse in actu, sed distinguo; fuit in actu respectu acceptationis Dei, quia etiam antequam Christus pateretur, acceptavit illius mortem, tanquam meritoriam omnium gratiarum quas Deus contulit intuitu ejus, etiam in ipsâ creatione mundi; non tamen Passio Christi erat in actu proprio & formali, quando Sacramenta instituta sunt.

QUÆSTIO III.

Quis sit minister Sacramentorum?

CALUINUS putat, tum bonos tum malos Angelos in corporibus assumptis posse ministrare Sacramenta: Lutherus vult quidem, solos homines hoc posse facere, sed credit omnes posse Sacramenta ministrare, dummodo sint baptisati; omnes enim Christianos dicit esse Sacerdotes; & fundatur dictis Petri, vocantis eos qui sunt Christiani, *Regale Sacerdotium*, non advertens, quòd Petrus loquatur de Sacerdotio spirituali, quo Christiani offerunt Deo hostias spirituales, nempe affectiones cordis.

CONCLUSIO.

SOLI homines sunt ministri Sacramentorum; non tamen omnes. Primum est contra Calvinum, secundum contra Lutherum.

Probatur prima pars: illi enim soli sunt ministri Sacramentorum, quos Deus destinavit ad tale ministerium; sed hi fuerunt soli homines quibus dixit pro Baptismo conferendo, Matth. 28. *Euntes, docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, &c.* Pro Sacramento Eucharistiæ, Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Pro Pœnitentiâ Joan. 29. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Pro Extrema unctione, Jacobi 5. *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros.*

CONFIRMATUR; sicut ad confectionem Sa-

cramenti requiritur verum & naturale elementum, v. g. vera & naturalis aqua, verus panis & verum oleum; ſic etiam requiritur verum & naturale verbum: ſed competit ſolis hominibus loqui propriè, loqui enim eſt actio vitalis quæ eſt à principio conjuncto, non vero à principio ſeparato, ut ſunt Angeli, vel dæmones reſpectu corporum aſſumptorum: ergo ad ſolos homines ſpectat, non verò ad Angelos confectio & adminiſtratio Sacramentorum.

Probatur ſecunda pars: illi qui non habent intentionem conficiendi & miniſtrandi Sacramenta, non poſſunt illa miniſtrare, aut conficere; ſed amentes, fatui & furioſi, qui non habent rationem, intentionem habere non poſſunt; quia intentio eſt actus rationis: ergo non ſunt miniſtri Sacramentorum; & ſic tale miniſterium non competit omnibus hominibus. Deinde, illi qui non habent caracterem ordinis, non poſſunt eſſe miniſtri Confirmationis, Euchariſtiæ, Abſolutionis, Ordinis, & Extremæ-unctionis: ſic Concil. Trid. Seſſ. 7. Can. 18.

Objic. in primam partem, Patres qui aſſerunt Angelos poſſe conficere Sacramentum baptiſmi: ergo non ſolis hominibus competit miniſtrare Sacramenta. Reſp. Angelos, tum bonos, tum malos, poſſe reverà de potentia Dei abſolutâ baptiſare, & alia Sacramenta conficere; hoc tamen non ſit de potentiâ ordinariâ: unde mens Canoniſtarum eſt, quod ſi Angelus bonus videretur in corpore aſſumpto aliquem baptiſaſſe, credendum eſſet quod

Baptismus esset validus, & quod Deus dispensasset in tali oacasione, Angelo scilicet proferente voces perceptas ab hominibns & nostris similes: si verò dæmon in carne assumpta videretur baptisare, invalidus censeretur Baptismus; non est enim credibile, Deum talem potentiam dedisse diabolo, qui tantùm nostram perditionem intendit; unde verisimilius esset, quod pro tunc dæmon sic baptisare simulans, vellet in perditionem tradere infantem sic baptisatum.

Objic. in secundam partem; Omnes homines sunt fratres Christi per Incarnationem; sed inter fratres omnia sunt communia: ergo si Christus, qui est frater Christianorum, Sacramenta ministrare potuit & ea conficere; idem possunt facere Christiani, qui sunt Christi fratres. Resp. Christianos esse fratres Christi adoptivos, concedo: mediante gratiâ quam illis meruit Christus: naturales, nego: quando autem dicitur, inter fratres omnia sunt communia; distinguo etiam, inter fratres naturales; concedo: inter fratres adoptivos, nego.

Quæstio IV.

An requiratur intentio ministri?

Intentio ministri triplex esse potest; prima est materialis, qua minister intendit proferre verba & facere externam actionem: secunda est formalis implicita, faciendi in con-

fuso quod facit Ecclesia; tertia tandem est formalis explicita, conferendi effectum Sacramenti. Lutherus, qui vult Sacramenta esse tantùm ad excitandam fidem in mente astantium, vel recipientium, dicit primam intentionem sufficere, quia potest excitare fidem; nos verò aliter sentimus.

CONCLUSIO.

LICET non requiratur intentio formalis explicita, requiritur tamen implicita. Non requiritur inquam, quod minister intendat actu baptizare, vel conferre gratiam, aut delere peccatum originale; requiritur tamen quod intendat facere quod facit Ecclesia, quod fecit Christus, quod faciunt alii Sacerdotes; vel saltem intendat fungi suo officio; hæc enim omnia æquipollent intentioni actuali, & illam includunt.

Probatur hæc conclusio ex Conc. Florent. in decreto unionis Sess. 7. de Sacramentis in genere Can. 11. *Si quis dixerit, in ministro, dum Sacramentum conficit; non requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Anathema sit.* Sic etiam Concil. Trident. Sess. 14. Can. 6. *Si Sacerdoti desit animus verè absolvendi, nihil fit.* Ratio est, quia absolutio non est nudum ministerium, sed actus judicialis, quo sententia profertur: ergo debet proferri cum intentione. Deinde, si intentio materialis sufficeret, & non requireretur formalis, saltem implicita, lector mensæ, qui inter legendum recitaret hæc verba, *Hoc est corpus meum*, consecraret panem oppositum, quod falsum est.

OBJIC. quod Patriarcha Alexandrinus

approbaverit Baptiſmum Gregorii Nazianzeni qui adhuc puer alios pueros baptiſavit ludendo : ergo non eſt neceſſaria formalis intentio. Reſp. hoc approbatum fuiſſe quia interrogatus Gregorius confeſſus eſt ſe intendiſſe facere quod intendebat Patriarcha Alexandrinus, licet joco ; unde dicendum eſt, quod qui haberet tantùm intentionem jocandi, non baptiſaret ; qui haberet verò intentionem jocandi & baptiſandi, vel faciendi quod facit Eccleſia, Christiana, vere baptiſaret.

Objic. ſecundò quòd famulus qui tranſigit contractum pro domino, non indigeat intentione ; ſi enim v g. det equum vice domini ſui, ſufficit quod illum porrigat, licet non intendat dare : ergo à pari dicendum eſt de miniſtro, qui vice Chriſti gratiam confert per Sacramenta. Reſp. diſtinguendo antecedens ; ſi famulus ille habeat tantùm rationem nuntij, concedo : ſi habeat poteſtatem à domino tractandi negotium, pro ſua voluntate, nego : ſed Sacerdotes habet talem poteſtatem, ut paret ex dictis Chriſti, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis* : ergo indigent intentione ; Sacerdotes enim vocantur à Paulo Diſpenſatores Miſteriorum Dei, diſpenſatio autem fit cum intentione.

Objic. tertiò, nullum ergo eſſe certum, an ſit baptiſatus, nec-nè ; quia poteſt ſemper dubitare de intentione miniſtri. Reſp. nullum eſſe certum certitudine fidei ; tamen eſt certus certitudine morali : non debet enim credere de proximo, quod voluerit perpetrare ſacrilegium, non intendendo effectum Sacra-

menti conferre. Nec quis dicat, ergo Baptismus Hæreticorum periculosus est; quia non intendunt facere quòd facit Ecclesia Romana, sed quod facit Genevensis. Respondeo enim, quod intendere facere quod facit Ecclesia Genevensis, hoc est intendere virtualiter quod fecit Christus, & quod jussit facere.

QUÆSTIO V.

Qualis debeat esse intentio ministri?

QUIA intentio ministri debet esse formalis, sive sit implicita, sive explicita; potest ulteriùs quæri, an illa intentio formalis debeat esse actualis, vel virtualis, vel habitualis: Sed ante responsionem, sciendum est, quod intentio actualis est, quando minister actu conficiens Sacramentum intendit facere quod fecit Christus, vel Ecclesia: Intentio virtualis est, quando propter distractionem minister non intendit actu facere quòd fecit Christus, sed anteà intendit; nec illa intentio, quam vocamus actualem, fuit interrupta per contrarium actum: Habitualis tandem est quædam promptitudo, qua Sacerdos v. g. est expeditus ad baptisandum; quæ quidem promptitudo oriri potest ex habitu infuso vel acquisito.

CONCLUSIO.

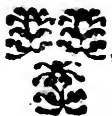
INTENTIO habitualis non sufficit; actualis non requiritur absolutè, sed virtualis dumtaxat necessaria est. Primum patet, quia talis

habitus qui est v. g. in Sacerdote ad consecrandum, & in Episcopo ad confirmandum, non est deliberatus; imò potest esse in dormiente & in hominibus mente captis; unde patet talem intentionem non sufficere. Quod si D. Thomas videatur hoc asseverare; hoc est, quia confundit intentionem virtualem cum habituali. Secundum manifestum est, quia intentio actualis non est in potestate nostra semper; non possumus enim quin aliquando distrahamur, & nimis durum esset hoc exigere à ministro; tamen cavendum est, ut quisque hanc intentionem habeat. Tertium ergo liquet ex duobus primis; cum enim intentio ministri necessaria sit, ut probavit præcedens conclusio per Concilia; intentio verò habitualis non sufficiat; nec actualis absolutè exigatur: ergo concludendum est, quod minister saltem virtualem debeat habere: ad intentionem autem virtualem requiritur, quod paulò anteà fuerit actualis; & non sufficit, quod v. g. suscipiendo Sacerdotium, quis habeat intentionem semper consecrandi.

Objic. Sacramenta non habent vim operativam à ministro, sed à solo Christo: ergo nullomodo intentio ministri requiritur. Resp. non esse nobis quæstionem de effectu Sacramentorum; gratia enim quæ est effectus Sacramenti, nullomodo dependet à ministro nec ab intentione ministri; sed loquimur de esse & confectione Sacramentorum quæ dependent à ministri intentione; unde v. g. si homo intenderet aliquem baptisare, & non intenderet illi conferre gratiam; gratia ipsa non suspen-

deretur ob defectum intentionis; quia ut optimè dicit responsio, vis operativa Sacramentorum à solo Christo dependet: hoc non impedit tamen, quin dicamus quod si minister non intenderet Sacramentum facere, reverâ nec Sacramentum faceret, nec produceret gratiam.

OBJIC. secundò, Intentio virtualis non sufficit; quia intentio virtualis nihil aliud est, quàm actus præteritus; sed quod est præteritum, non potest producere gratiam præsentem: ergo ad effectum Sacramenti virtualis intentio non sufficit. Resp. negando antecedens; ad probationem distinguo minorem; quod est præteritum non potest influere in præsens, nec producere gratiam præsentem physice, concedo: effectus enim physicus in actu exigit causam physicam in actu; moraliter, nego. Habemus exemplum de passione Christi, quæ antequam existeret, fuit principium gratiarum quæ communicatæ fuerunt in veteri Testamento, & nunc etiam, ubi jam peracta est, est adhuc fons & origo omnium gratiarum nobis collatarum. Nil ergo mirum, si dicamus intentionem virtualem influere in gratiam saltem moraliter; nam ex vi primæ intentionis quæ actualis fuit, incipit homo applicare se ad Sacramentum, vel ad præparationem Sacramenti.

QUÆSTIO IV.

An requiratur Fides in ministro?

MULTI hoc olim putaverunt, inter quos videtur fuisse Cyprianus, & illi qui hanc tenebant opinionem, rebaptisabant eos qui anteà baptisati fuerant ab hæreticis. In hoc errore fuerunt Donatistæ; contra quos Augustinus septem libros ex professo scripsit, & ipsemet Augustinus Cyprianum excusat, dicens quòd tempore Cypriani nundum erat Concilium plenarium per quod rei veritas haberetur.

CONCLUSIO.

NON requiritur Fides ad valorem Sacramenti. Hæc propositio est de fide, saltem post tempus Cypriani, quippe quæ fuit definita in Concilio Carthaginensi Provinciali, Canone 1. post mortem Cypriani ejusdem urbis anteà Episcopi; in Arelatensi primo & secundo; in Laodicæno Can. 8. in Nicæno primo Can. 17. ubi jubet, hæreticos Paulianistas ad Ecclesiam redeuntes rebaptisari, quià peccabant in forma Baptismi; alios verò hæreticos debitam materiam & formam adhibentes, minimè: sic etiam Concilium Tridentinum Sess. 7. Can. 4. de Baptismo. Hæc quæstio intelligitur de solo Baptismo, non verò de aliis Sacramentis, quia supponunt Baptismum; hæretici tamen, si antequam à nobis recedant sint Presbyteri, possunt absolutionem conferre; & si sint Episcopi, possunt or-

dinare; talis enim poteſtas pertinet ad ſpiritualem caracterem qui eſt indelebilis; unde cùm fiunt hæretici, amittunt ſolam licentiam non verò poteſtatem: quod intelligitur tamen de poteſtate ordinis, non juriſdictionis; licet enim poſſint conſecrare v. g. non poſſunt tamen excommunicare. Porrò, idem dicendum eſt de paganis reſpectu Baptiſmi, ac de hæreticis, quòd ſcilicet baptiſare poſſint.

Objic. Baptiſmus confertur in nomine Trinitatis; ergo non poteſt conferri ab illis qui fide Trinitatis carent. Negatur conſequentia: non baptiſant enim authoritate propriâ, ſed Chriſti, qui ſic diſpoſuit, ut infidelis poſſit miniſtrare Baptiſmum. Nec dicas, extra Ecclefiam non eſt ſalus: ergo nec poteſt recipere infans ſalutem per baptiſmum à pagano collatum. Diſtinguitur enim: extra Eccleſiam non eſt ſalus: formaliter, concedo: miniſterialiter, nego: licet ergo pagani non pertineant ad Eccleſiam quoad fidem; pertinent tamen quoad miniſterium. Si quis dicat, caput naturale non influit mediantibus venis aridis: ergo nec myſticum mediantibus infidelibus: negabitur conſequentia; primum enim procedit ex defectu virtutis capitis naturalis, quod cum ſit finitum in ſua efficacitate, non poteſt per tales venas influere; Chriſtus autem eſt infinitæ virtutis, unde ſicut poteſt ſine miniſtris juſtificare, poteſt etiam per miniſtros infideles.

QUÆSTIO VII.

An probitas requiratur in Ministro?

HOc potest duplicem sensum pati; primò an probitas requiratur in Ministro, ut validum sit Sacramentum; secundò, ut licitum sit. Valdenses, seu Pauperes de Lugduno, & Donatistarum plurimi, primum asseveraverunt.

CONCLUSIO.

AD valorem Sacramenti non requiritur probitas Ministri; qui ministrat tamen Sacramentum ex officio, peccat, si sit in peccato morali; si autem ministret per accidens, non peccat: sic omnes Canonistæ.

Probatur prima pars, quia Minister agit authoritate, non propriâ, sed sibi concessâ à Deo, quam Deus non aufert propter peccatum. Si impius Judas baptisabat validè, ait Augustinus. Deinde, potestas conficiendi Sacramentum non est gratia sanctificans, sed gratis data: ergo compossibilis est cum peccato. Tandem, quia potestas conficiendi Sacramentum non datur communiter in utilitatem ministri: ergo nec debet auferri per peccatum ministri. Porrò, sicut propter peccatum non aufertur potestas jurisdictionis; secundum dictum Petri 1. 2. *Subditi estote dominis, non tantùm bonis, sed & dyscolis*; ergo nec aufertur potestas Ordinis.

Probantur aliæ partes, quòd scilicet primò

ministrans ex officio peccet, si sit in peccato mortali, dum ministrat; quia si in veteri lege ad ministranda legalia, quæ erant Sacramenta imperfecta requirebatur sanctitas legalis, ut habetur Levit. 23. *Sancti erunt Deo suo, qui incensum & panes Deo suo offerunt*: ergo à fortiori in lege gratiæ ministri ex officio peccant, si in peccato ministrent. Hinc tenentur ministri, si non confiteri, habere contritionem, saltem existimatam. Ratio quare ministrans per accidens, & non ex officio, non peccet, ut v. g. Laïcus, vel Ecclesiasticus non pastor, qui requiritur baptisare infantem moribundum, est quia sanctitas non alligatur puro ministerio, sed ministranti ex officio.

Objic. in primam partem: Nemo dat quod non habet. Ecclesiast. 14. *Ab immundo quis mundabitur*? & posteà, *Qui baptisatur à mortuo, quid proficit lavatio ejus?* Cum ergo minister improbus non habeat gratiam, non potest illam conferre per Sacramenta. Resp. quòd mali ministri habeant gratiam ministerialiter, non verò formaliter, & quod non possint mundare propriâ virtute, bene autem virtute Christi. Quod si Ecclesiast. 34. habeatur, quod baptismus à mortuo non proficiat, idest, qui lavatur à mortuo, hoc est à tactu mortui, & iterum tangit illum, talis lavatio non prodest; hoc est in textu. Quod si dicatur communiter quod arbor mala non possit bonos fructus facere: tanquam causa principalis concedo: tanquam ministerialis, nego. Si etiam Malachias asserat, Deum maledicere benedictionibus peccatorum; loquitur de actionibus quæ vim

habebant ex opere operantis; tales enim non recipit Deus à peccatore. Si aliquod Concilium dicat, Baptiſmum infirmorum non ſanare: loquitur de Baptiſmo Arianorum, qui baptiſabant in nomine Patris majoris, Filii minoris, & Spiritus ſancti.

Quæstio Ultima.

Quanam diſpoſitio requiratur in ſuſcipiente Sacramentum?

Sicut in miniſtro aliquid requiritur, ut validè conferat Sacramenta, aliquid etiam ut licitè conferat; ſic etiam aliud requiritur in ſuſcipiente Sacramentum ut validè Baptiſmum ſuſcipiat, & aliud ut meritoriè.

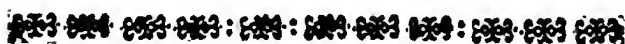
Conclusio Ultima.

Ut validum ſit Sacramentum, requiritur in adultis voluntas ſuſcipiendi; ut verò Sacramentum conferat gratiam, aliquando requiritur ſanctitas in ſuſcipiente, aliquando non. Primum patet ex Innocentio 3. cap. *majores*, de Baptiſmo; ubi ait, *Qui nunquam conſentit, nec rem, nec caracterem Sacramenti ſuſcipit.* Illa autem intentio ſufficit quæ eſt virtualis; ſi enim aliquis hodie petat Baptiſmum, & poſteà cadat in dementiam, poteſt baptiſari; non verò, ſi nunquam intentionem habuerit; pro pueris autem qui intentione carent, ſufficit intentio Chriſti & Eccleſiæ.

Probatur ſecundum; ut enim quis recipiat gratiam, ſeu augmentum gratiæ, quod con-

fertur per Confirmationem, Eucharistiam, Extremam-unctionem, Ordinem & Matrimonium, debet in gratiâ præexistere; unde hæc Sacramenta vocantur Sacramenta vivorum, quia dantur illis qui habent jam vitam spiritualem.

Probatur tertium, respectu Pœnitentiæ & Baptismi; si enim requireretur gratia in illo qui baptisatur, vel qui absolvitur; talia Sacramenta non tollerent peccatum, quod tamen falsum est; quia Baptismus tollit peccatum originale, & Pœnitentia peccatum actuale; & hæc duo Sacramenta dicuntur ob hoc, Sacramenta mortuorum; quia sunt pro illis qui vitâ spirituali carent.

CAPUT ULTIMUM.

De effectu Sacramentorum.

QUANDOQUIDEM ad causam sequitur effectus; ideò, postquam egimus de causâ Sacramentorum, nunc ad ipsorum effectum transeundum est. Effectus autem Sacramentorum sunt duo, quorum unus est gratia, sive habitualis, sive actualis; alius verò est character, qui si non per omnia Sacramenta conferatur, per tria tamen communicari solet, nimirum per Baptismum, Confirmationem & Ordinem; de his omnibus dicetur suo loco in præsenti capite.

QUÆSTIO PRIMA.

An Sacramenta conferant gratiam habitualem?

HÆRETICI hujus temporis volunt Sacramenta non producere gratiam efficienter, ſed tantùm objectivè, in ratione ſcilicet ſigni, excitando in nobis fidem paſſionis Chriſti, & mediante fide gratiam, ſicut imagines rerum ſacrarum ſolent in nobis excitare devotionem: ſed ſi hoc verum eſſet, non deberent neceſſariò Sacramenta accipi à quolibet; ſufficeret enim, ſi viderentur illi qui talia Sacramenta conferunt; nam per hoc fides æqualiter in illis excitari poſſet, ac ſi actualiter ea reciperent: Nos autem qui dicimus quòd Sacramenta conferant gratiam efficienter, non ut cauſa principalis, quia ſolus Deus illam ſic confert; nec ut cauſa principalis meritoria, quia ſolus Chriſtus eſt talis cauſa, ſed ut cauſa inſtrumentalis, aliter habemus concludere.

CONCLUSIO.

SACRAMENTA gratiam habitualem conferunt, & per gratiam habitualem intelligimus aliquam qualitatem inhærentem animæ & divinitùs infuſam, quâ homo juſtificatur, unde vocatur gratia juſtificans; qua etiam ſan-

ctificatur, unde vocatur sanctificans; vel gratus Deo efficitur, unde vocatur tandem gratum faciens. Hæc conclusio habetur ex Conciliis Florentino, Arausicano, & Trid. quod quidem ultimum sess. 7. de Sacramentis can. 6. habet; *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam, sublato obice, non conferre, Anathema sit.*

Confirmatur nostra conclusio ex Scripturâ, quæ ostendit, loquendo de quolibet Sacramento, omnia gratiam conferre: de Baptismo enim habetur Act. 2. *Baptisetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*; non tollitur verò peccatum, nisi per gratiam habitualem: De Confirmatione habetur, Act. 8. quòd per manuum impositionem dabatur Spiritus sanctus. De Eucharistiâ habetur Joann. 6 *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.* De Pœnitentiâ fertur Joann. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* De Matrimonio habetur ad Ephes. 5. *Quòd sit magnum Sacramentum:* non esset autem magnum inter Sacramenta, si non conferret gratiam, sicut alia conferunt. De Ordine tandem habetur 2. ad Timoth. 1. *Ut resuscites gratiam quæ in te est per manuum impositionem.* De Extremâ-unctione, Jacobi 5. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ.*

QUÆSTIO II.

Vtrum Sacramenta conferant habitus supernaturales cum gratia?

IN homine justo, præter gratiam habitualem, reperiuntur habitus supernaturales, ut Fides Spes, Charitas, Temperantia, Justitia, Fortitudo, Prudentia; qui facilitant hominem ad bene agendum, & bene utendum creaturis. Hic ergo quæritur, utrum Sacramenta infundant hos supernaturales habitus cum gratiâ habituali.

CONCLUSIO.

SACRAMENTA cum gratiâ habituali conferunt gratiam donorum & virtutum; idest, habitus supernaturales, tum Theologicos, ut sunt Fides, Spes & Charitas; tum Cardinales, ut sunt Justitia, Temperantia, Fortitudo & Prudentia; tum Morales ut sunt Humilitas, &c. Sic Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. Cujus ratio est, quia sicut in vitâ corporali Deus conferendo animam, quæ est principium vitæ, potentias superaddit ut anima producat actiones vitales; sic etiam Deus dans gratiam, dat etiam habitus supernaturales, quibus homo possit in genere gratiæ actiones vitales producere; & hoc fit tum respectu adultorum, tum respectu infantium.

OBIC. Omnia Sacramenta non conferunt gratiam, sed tantùm duo, nimirum Baptismus & Pœnitentia; alia enim quæ di-

cuntur Sacramenta vivorum, illam præsupponunt: ergo male dicitur in præcedenti conclusione, quòd Sacramenta conferant gratiam habitualem; & minus rectè in istâ, quod conferant cum gratiâ habituali habitus supernaturales; quia tales habitus non infunduntur nisi cum gratia: cùm ergo in Sacramentis vivorum gratia non infundatur, propterea non infunduntur in illis habitus supernaturales. Resp. quòd quando diximus in præsenti conclusione Sacramenta conferre gratiam; hoc est, vel in se, vel in augmento; idest, vel producunt gratiam ut sic, vel producunt augmentationem gratiæ: sic etiam, quando dicimus in præsenti conclusione, quòd Sacramenta conferunt habitus supernaturales, hoc est, vel in se, vel in augmento; v. g. ille qui recipiens Eucharistiam habet gratiam, habet etiam Fidem, Spem & Charitatem, & alios habitus supernaturales; augentur tamen, sicut & gratia, & per sumptionem Eucharistiæ.

Objic. secundò, habitus dantur propter actus; sed infantes non sunt capaces actuum supernaturalium: ergo nec illis infunduntur habitus supernaturales. Pro adultis etiam videtur, quòd habeant æqualem difficultatem operandi post Baptismum, ac ante; quòd est signum, ipsos per Baptismum non recepisse habitus supernaturales, quibus promptiores fierent ad bene agendum. Resp. tales habitus infundi infantibus, ut illis possint bene uti, cùm adoleverint. Quoad adultos verò; si sentiant difficultatem bene agendi post Baptismum; hoc non provenit ex defectu habituum;

sed ob inordinatos concupiscentiæ, motus, quæ per Baptismum non tollitur.

QUÆSTIO III.

An Sacramenta conferant gratias actuales?

EX dictis & ex dicendis in hâc quæstione, patet triplicem esse gratiam: prima vocatur gratia habitualis, & est ea, ut diximus, quâ homo gratus est Deo; alia est gratia virtutum coinfusarum cum gratiâ habituali, quæ datur ut homo justus faciliùs prorumpat in actus supernaturales, v. g. Fidei, Temperantiæ, aut Humilitatis: alia tandem est gratia actualis, quâ excitatur homo ad hoc, ut operetur benè. De duabus primis egimus; superest ergo loquendum de tertiâ.

CONCLUSIO.

PRÆTER gratiam habitualem, quam Sacramenta conferunt, præter etiam habitus supernaturales, qui coinfunduntur cum gratiâ habituali, Sacramenta conferunt gratias speciales, quæ Sacramentales dicuntur, & quæ sunt auxilia quædam actualia ad rectè fungendum muneribus, ad quæ destinamur per ipsa Sacramenta: & sic Sacramenta habent duos effectus; unum communem, nempe gratiam sanctificantem & habitualem, quæ ab omnibus Sacramentis confertur, sive in se, sive in augmento; & alium particularem, nempe gratiam actualem, quæ Sacramentalis vocatur, & quæ est necessaria ad ritè obeunda munera, quibus

quibus per Sacramenta destinamur. Baptismus v. g. nedum confert gratiam habitualem quâ regeneramur, sed & gratiam actualem, sive excitantem, sive adjuvantem, ut dignè suscipiamus alia, Sacramenta cùm opus fuerit. Confirmatio non solùm confert augmentum gratiæ habitualis, sed etiam auxilium actuale, ad profitendam publicè fidem, cùm opus fuerit. Pœnitentia præter gratiam habitualem quam infundit ad tollendum peccatum actuale, confert pro occasione gratias actuales ad vitanda peccata; Eucharistia dat gratiam actualem ad nutriendam & exercendam charitatem; Extrema-unctio dat gratias actuales necessarias ad vincendas tentationes, quæ in articulo mortis oriri solent. Ordo nedùm dat gratiam habitualem Ordinato, sed & specialem, & actualem quâ ritè exerceat actus sui Ordinis. Matrimonium tandem præter gratiam habitualem quam auget in contrahentibus, dat illis specialia auxilia ad onera conjugii faciliùs toleranda. Ex quâ inductione patet, quòd singula Sacramenta gratiam habitualem habeant pro effectu communi; & Sacramentalem pro effectu singulari. Superest tantùm quòd notetur, gratiam habitualem conferri, cùm applicatur Sacramentum; gratiam verò Sacramentalem, quæ actualis est, dari tantum quando occasio se præbet vel malum vitandi vel, bonum faciendi, vel munus suum obeundi.

QUÆSTIO IV.

An Sacramenta conferant gratiam ex opere operato?

THEOLOGI dicunt duplicem esse modum quo gratia ordinariè obtinetur, ex opere operantis, & ex opere operato. Sacramentum autem conferre gratiam ex opere operantis, est illam causare intuitu boni operis interni conjuncti cum receptione Sacramenti, cui debetur gratia, v. g. intuitu Fidei, Devotionis aut Charitatis suscipientis Sacramentum: Sacramentum verò conferre gratiam ex opere operato, est eam causare in virtute ipsius operis externi quod Deus instituit, & non intuitu meriti vel dispositionis illius qui Sacramentum recipit: unde licet fides & devotio requirantur in suscipiente, nullam tamen efficaciam habent circa gratiam, sed sunt tantùm dispositiones præviæ, quæ requiruntur, non ex parte agentis, sed ex parte subjecti; non requiruntur, inquam, ut agens possit agere, sed ut subjectum possit recipere formam; v. g. ignis ex suâ ratione propriâ, & si sic fari liceat, ex opere operato est calefactivus; ut tamen calefaciat actu, requiritur expulsio humiditatis; talis autem expulsio requiritur tanquam dispositio prævia ex parte subjecti, non verò ex parte agentis.

CONCLUSIO.

SACRAMENTA novæ legis causant gratiam ex opere operato, non ex opere operantis,

nisi tantum dispositivè; sic Conc. Trid. sess. 7. can. 8. *Si quis dixerit; novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferre gratiam, Anathema sit*; sic anteà Conc. Araus. 1. can. 11. sic etiam Carth 4. can. 7. Idem sentiunt communiter Doctores Catholici: Augustinus præ cæteris, qui lib 4. contra Cresconium cap. 61. ait; *Non horum meritis à quibus ministratur Sacramentum, nec horum quibus ministratur, constat Baptismus, sed propriâ constat sanctitate & virtute, propter eum à quo institutus est*: hoc est ergo, quasi Augustinus diceret, Sacramenta non conferre gratiam ex meritis illius qui ministrat, nec illius qui suscipit, sed suâ propriâ virtute: ergo ex opere operato.

Confirmatur ratione; quia si vetera Sacramenta conferebant gratiam legalem ex opere operato quam significabant primatiò: ergo nostra causant gratiam habitualem ex opere operato; alias non essent nobiliora veteribus, quæ gratiam habitualem & sanctificantem causabant ex opere operantis. Secundò, Sacramenta nostra se habent ut medicinæ quædam supernaturales à Christo institutæ, quibus curatur anima à morbis spiritualibus; sed medicinæ non habent quòd sanent à bonitate medici, nec ægroti, sed à seipsis & ex virtute ipsius medicinæ: ergo Sacramenta virtute propriâ & ex opere operato habent virtutem producendi gratiam. Tandem ex ipsismet hæreticis, Baptismus prodest tum infantibus, tum amentibus, in quibus non est opus operans; opus enim operans est opus aliquod meritorium, cujus non sunt capaces illi qui non habent usum rationis: ergo

inferendum est, quod Baptismus gratiam conferat ex se, seu ex opere operato.

Quòd si Sacramenta causent gratiam ex opere operantis; hoc est tantùm dispositivè, ut scilicet tollatur obex, qui impedit introductionem formæ ex parte subjecti, ut diximus de expulsione humiditatis in ligno, quæ est requisita dispositio ex parte subjecti, ad hoc ut recipiat calorem; non verò requiritur ex parte ignis, qui semper ex suâ virtute propriâ est calefactivus. Sic ergo ut Baptismus v. g. conferat gratiam adulto, requiritur intentio in ipso, & aliquis dolor de peccatis suis; sed hoc est ex parte subjecti, non verò ex parte causæ: Quòd si dolor requiratur in adulto, talis dolor non pertinet ad Pœnitentiam ut est Sacramentum, sed ad Pœnitentiam quæ est virtus; quid sit autem Pœnitentia virtus, & Pœnitentia Sacramentum, dicetur agendo de Sacramento Pœnitentiæ. Quod si quæratur, cur debeat præexistere dolor de peccatis anteà commissis in adulto baptisando; est quia justum videtur, quòd ille qui voluntariè à Deo aversus est per peccatum, voluntariè ad Deum revertatur per resipiscentiam, seu dolorem de peccato, & ille dolor in adultis supponit fidem & spem, non quidem infusam, quia per Baptismum datur, sed acquisitam: Pro parvulis autem non sic dicendum est; quia cùm alienâ voluntate peccaverint, per solum Baptismum sine proprio actu sanctificantur.

Objic. D. Petrus cap. 3. 1. Epist. dicit, Baptismum esse similem Arcæ Noé, quæ nihil produxit conservando ipsum Noé. Resp. talem

similitudinem non esse omnimodam; sed in hoc tantùm stare quòd sicut nullus eorum qui fuerunt in Arca, periit per aquas diluvii, sic nullus eorum qui baptisati fuerunt, peribit per peccatum originale. Quòd si Marc. 16. habeatur, *Qui crediderit & baptisatus fuerit, salvus erit*; ex hoc non est inferendum, Baptismum non justificare, sed solam fidem: imò, ex hoc potest tantùm inferri quòd fides requiratur in adulto baptisando, non tanquam aliquid complens efficacitatem Baptismi, quia pro tunc non conferret gratiam ex opere operato; sed tanquam aliquid removens impedimentum à subjecto; & sic fides non justificat, ut volunt hæretici; sed est conditio sine quâ esset obex in suscipiente: unde, si dicatur quòd *Iustus ex fide vivit*; hoc est, non fide solâ, sed fide quæ est à Sacramentis, vel quæ præsupponit Sacramenta. Si etiam Petrus loco præcitato dicat, quòd ablutio non solvat, sed bonæ conscientiæ interrogatio; loquitur de adultis, ubi ablutio sine intentione, sine fide acquisitâ, & sine dolore de peccato non producit gratiam; licet producat caracterem & rem Sacramenti; non verò effectum ejus primarium.

QUÆSTIO V.

An Sacramenta legis antiquæ contulerint gratiam ex opere operato?

NON dubitatur, quin illa Sacramenta sanctiem legalem ex opere operato con-

tulerint, in veteri enim lege contrahebatur immunditia per partum, per tactum mortui,& per alios modos, ita quòd qui contraxerant talem immunditiam, erant aliquo modo irregulares; & ob hoc arcebantur ab ingressu templi, & convictu cum aliis fidelibus; Sacramenta autem tollebant talem immunditiam ex opere operato, quatenus talem virtutem habebant ex institutione divinâ; & talis emundatio dicebatur collatio sanctitatis legalis. Quoad gratiam justificantem, constat eam Sacramenta veteris legis aliquando contulisse, non ex opere operato, sed ex opere operantis; hoc est in virtute amoris Dei, vel contritionis eorum qui talia Sacramenta recipiebant; an autem gratiam contulerint ex opere operato, hoc quærimus. Sed notandum est, quòd sermo noster sit de Sacramentis purè Mosaïcis, & quæ præcisè ad veterem legem pertinebant; unde non loquimur de Circumcisione quæ instituta erat in lege naturæ, tempore scilicet Abrahæ; de illa enim dicetur in quæstione sequenti.

CONCLUSIO.

Legis antiquæ Sacramenta non conferebant gratiam ex opere operato; primò, quia Paulus vocat Sacramenta vetera, *Elementa vacua, egena, & infirma*; unde ad Galatas 3. dicebat; *In lege nemo justificatur apud Deum*; unde etiam Joann. 1. ait quòd, *Lex per Moysen data est, gratia verò per Iesum Christum.* Secundò, quia potissima ratio distinctionis per quam lex nostra differt à Mosaïcâ, est quia nostra habet vim justificandi, unde aptè vocatur lex gratiæ; vetus autem non sic; per legem

enim nemo justificabatur, nisi ex opere operantis. Tertiò, quia ut Sacramentum ex se & ex opere operato conferat gratiam, debet habere annexam Dei promissionem; talis autem promissio non habetur neque ex Scripturâ, neque ex traditione, neque ex Conciliis aut Patribus; imò Paulus loquens de Christo, dicit, *Melius sortitus est ministerium, quando & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus promissionibus sancitum est*; Et posteà explicans tales promissiones, addit ipse, *Propitius ero iniquitatibus eorum*; quod reverà non promisit Testamentum vetus.

OBJIC. Vetera Sacramenta promittebant remissionem peccatorum, Levitici 4. 5. & 6. sed non possunt remitti peccata, saltem mortalia, sine infusione gratiæ: ergo gratiam ipsam promittebant: ergo conferebant ex se & ex opere operato. Resp. quòd duo sint in peccato; scilicet macula peccati quam contrahit anima per actum peccaminosum, & quæ in ipsâ remanet post actum peccati; & est pœna peccati; eo enim instanti quo quis in peccatum incidit, pœnam peccati meretur: Sacramenta autem vetera promittebant remissionem peccati, quantùm ad pœnam temporalem, concedo: quantùm ad culpam & pœnam gehennæ, nego. Quod patet per hoc, quòd sacrificia veteris legis remittebant tantùm aliqua peccata in particulari; si verò remisissent culpam peccati, omnia simul remisissent, non remittitur enim unum sine alio. Quòd si quis dicat, immolationem arietis omnia peccata remisisse; hoc verum est de omnibus peccatis commissis

in ablatione rei alienæ, non verò de omnibus peccatis simpliciter.

QUÆSTIO VI.

An Circumcisio contulerit gratiam ex opere operato?

CIRCUMSISIO præcipuum erat legis antiquæ Sacramentum, constans amputatione præputii ex institutione divinâ. Data fuit à Deo ad designandam familiam Abrahæ & discernendos Judæos ab aliis gentibus, ex quâ familiâ oriundus erat Christus. Data etiam fuit ad deletionem peccati originalis. In ea Circumcisione plura sunt notatu digna; primò minister, de quo tenent communiter Doctores, quemlibet, etiam fœminam, in necessariis salutem, potuisse circumcidere. Secundò instrumentum, quod erat culter lapideus, ut habetur Exodi 4. & Josué 5. Tertiò tempus, quod erat octavus dies à nativitate, juxta illud Levitici, *Die octavo circumcidetur puer;* & hoc tempus non poterat anticipari; unde imminente periculo, si infantes essent moribundi ante octavum diem, utebantur parentes remedio legis naturæ sicut utebantur pro fœminis; quòd si posteà convaluissent parvuli, debebant circumcidi, non quidem in deletionem peccati, quia jam sublatum erat; sed in observationem præcepti, & ut infantes in populo Dei annumerarentur. Licet tamen Circumcisio non posset anticipari, poterat tamen differri occurrenti

bus legitimis causis, v. g. morbo, aut alio mortis periculo: Sic pueri Hebræorum in deserto nati, ob iter continuum, & novas quotidie castrametationes, manserunt incircumcisi spatio quadraginta annorum, quibus fuerunt in deserto; sic Josué 5. & pro tunc probabile est, quòd usi fuerint remedio legis naturæ contrà originale peccatum. Ubi sciendum, quòd si octavus dies in Sabbatum incideret, in eo non minùs fiebat Circumcisio. Quartum tandem quod est notatu dignum in Circumcisione, erat nominis impositio; Deus enim Circumcisionem instituens, mutavit nomen Abram in Abraham, & Sarai in Sara; hinc Iudæi soliti erant dare nomina pueris in Circumcisione

CONCLUSIO.

CIRCUMCISIO conferebat gratiam ex opere operato. Sic Scotus in 4. dist. 1. quæst. 6. Sic etiam Augustinus lib. 2. de nuptiis & concupiscentiâ; *Ex quo* inquit, *instituta est Circumcisio in populo Dei in purgationem hujus peccati veteris, valebat magnis & parvulis, sicut Baptismus cœpit valere ex quo institutus est*: ergo sicut Baptismus confert gratiam ex opere operato, sic & Circumcisio. Idem etiam habet libri 4. de Baptismo cap. 24. *Præceptum est Abrahæ, ut circumcideret parvulos, quia ipsum Sacramentum multum per se valet;* quæ particula, *per se* denotat collationem gratiæ ex opere operato.

Probatur ratione nostra conclusio; quia, si Circumcisio conferret gratiam tantùm ex opere operantis: vel esset respectu operis operantis

eorum qui Circumcisionem recipiebant; vel respectu operis operantis ministri: sed hoc non potest dici respectu operantis ministri; Circumcisio enim erat valida, etiamsi per infideles & Samaritanos conferretur, ut notat Augustinus lib. 1. contra Cresconium: Non producebat etiam gratiam ex opere operantis recipientium, quia erant communiter parvuli qui non poterant mereri nec demereri: ergo nec producere opus operans, cujus intuitu reciperent gratiam; unde superest quòd asseramus circumcisionem produxisse gratiam ex opere operato.

Objic. Circumcisio ex Apostolo *non est reputata Abrahæ in justitiam*: ergo non contulit illi gratiam. Resp. Circumcisionem dupliciter spectari posse; Primò, ut est quædam externa ceremonia, quâ fiebat scissio præputii, & tunc non erat destinata ad conferendam justitiam, sed distinguebat tantùm posteros Abrahæ, scilicet Judæos, à Gentilibus: Secundò, sumitur quatenus illa ceremonia conjungebatur cum protestatione fidei in Christum venturum, & tunc delebat peccatum originale, & gratiam conferebat ex opere operato. In primâ acceptione intelligendi sunt Patres dicentes Circumcisionem nihil profuisse, & esse tantùm infirmum & egenum elementum.

Objic. secundò: Infantes post Circumcisionem decedentes cælum non ingrediebantur, quod signum est non contulisse gratiam. Resp. quòd si non intrarent cælum, non erat ex defectu Circumcisionis, sed quia nondum pretium solutum erat; & ob hoc non poterat

cælum aperiri. Si dicas, ergo Circumcisio non differt à Baptismo. Resp. ideò differre, quia majorem confert Baptismus gratiam : sic intellige Patres dicentes eam non conferre gratiam ; idest comparatè ad Baptismum, quatenus non tantam conferebat gratiam, quantam Baptismus confert. Si inferatur, ergo lex vetus non differt à novâ, si Sacramenta veteris legis conferebant gratiam ex opere operato ; Resp. differre in Sacramentis purè Mosaïcis ; Circumcisio autem pertinet tum ad legem naturæ, quoniam data est tempore Abrahæ, tum ad legem scriptam, quia in ea perseveravit. Porrò, idem dicendum est de remedio legis naturæ ac de Circumcisione, quòd scilicet tale remedium gratiam contulerit ex opere operato.

QUÆSTIO VII.

An Sacramenta conferant gratiam vel moraliter, vel physicè?

DIvus Thomas Sacramenta vocat causas instrumentales physicas gratiæ, in quantùm vult ipsa gratiam physicè producere per modum instrumenti physici : antequam vero detur nostra opinio, sciendum est, quòd Sacramenta possint intelligi quadrupliciter conferre gratiam. Primò ad modum causæ sine quâ non, itaut dicantur signa externa, quibus positis, Deus dicatur conferre gratiam, sicut v. g. sigillum repræsentatum eleemosynario esset signum ad recipiendam eleemosynam. Se-

CONCLUSIO.

SACRAMENTA non producunt gratiam ut causæ physicæ, sed ut causæ morales; quatenus impetrant à Deo gratiam, quam ipsemet Deus statuit dare infallibiliter, quotiescumque hæ actiones religiosæ exercerentur.

Probatur conclusio; primò, quia ex D. Thoma 1. parte quæst. 45. art 5. creatura non potest creare, neque principaliter, neque instrumentaliter, saltem physicè; quia creare est potentiæ infinitæ; sed Sacramenta sunt creaturæ: ergo non possunt producere gratiam, ut causæ physicæ; quoniam gratia habet esse per creationem. Secundò, quia causæ physicæ non producunt gratiam; nisi quando actu existunt; sed Sacramenta conferunt gratiam aliquando pro eo tempore quo non ampliùs existunt; Augustinus enim & D. Thomas q. 69. art. 10. aiunt, si quis hodie fictè reciperet Baptismum, idest, non attritus, nec volens atteri, reciperet rem & caracterem Baptismi; & si cras deponeret fictionem, idest, attereretur, reciperet cras gratiam virtute Baptismi hodie suscepti. Tertiò, quia Sacramenta non sunt nobilioris conditionis quàm Christus; sed Christus non causavit gratiam per veram & physicam efficientiam, sed tantùm per influxum moralem, in quantùm meruit à Patre, ut daret gratias hominibus intuitu suæ mortis: ergo nil mirum est, si dicamus Sacramenta conferre tantùm gratiam moraliter. Hujus sententiæ sunt Hieronymus in cap. 4. Esayæ, Aug. in Ep. 13. & Bernardus qui serm. de Cœna Domini habet: *Sicut investitur Canonicus per*

respectu agentium creatorum, non verò respectu Dei; causa enim moralis aliter operatur respectu creaturæ, & respectu Dei; respectu enim Dei est tantùm causa actus externi, non verò interni, quia increatus est; respectu verò creaturæ, causa moralis quæ movet, est causa, tùm actus interni, quo voluntas se determinat ad volendum; tùm actus externi, quo causa principalis aliquid operatur.

OBJIC. Si Sacramenta producunt tantùm moraliter gratiam; est potiùs Deus qui ad præsentiam Sacramentorum gratiam producit, quàm ipsa Sacramenta: & sic nostra Sacramenta sunt tantùm signa vacua, quæ nullam habent excellentiam supra Sacramenta legis Mosaïcæ. Resp. negando consequentiam, quia Sacramenta nostra reverà sunt plena gratiæ, quatenùs illam impetrant, sicut v. g. Passio Christi dicitur propriè causa gratiæ, quia per Passionem Christus nobis gratias meruit: non est ergo par ratio de denario plumbeo, quo exhibito datur merces; quia talis denarius non est impetratorius, nullum enim habet meritum: Sacramenta autem sunt meritoria & impetratoria, quia continent ipsum Christum vel realiter, ut in Eucharistia; vel virtualiter, ut in aliis Sacramentis, quæ fundantur in virtute sanguinis Christi, ut constat ex 6. ad Rom. *Quicumque baptisati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptisati sumus.*

OBJIC. Si Sacramenta non producunt gratiam physicè, sed potiùs Deus ad receptionem Sacramenti: ergo, sacerdos non potest dicere, Ego te absolvo, sed potiùs Deus est qui te

absolvit ad præsentiam sacerdotis & Sacramenti. Resp. negando consequentiam, quia minister non profert verba absolutionis tantùm concionatoriè & declaratoriè; sed ea profert efficaciter & juridicè per potestatem sibi traditam, licet non physicè attingat effectum: quia tamen necessitat Deum conferre gratiam ex pacto, debet dicere, Ego te absolvo; sicut is qui cogit custodem carceris ad aperiendam januam, dicitur incarceratum liberare; sicut etiam rex dicitur reum absolvere, qui jubet eum absolvi.

OBJIC. ultimò, Si Sacramenta conferrent gratiam tantùm moraliter, talis modus producendi gratiam esset similis illi modo quo maleficus arte dæmonis operatur maleficia; non sunt enim verba quæ efficiunt maleficium, sed ipse dæmon ad prolationem verborum. Resp. quòd per exempla turpia non debeant explicari mysteria divina: est tamen aliqua similitudo, ex qua colligitur iniquitas & superbia dæmonis; videns enim diabolus Deum instituisse aliqua signa quibus pollicitus est gratiam ad sanctificationem animarum; sic etiam dæmon, adinstar Dei, voluit instituere signa sensibilia, quibus promisit assistere suis magis ad maleficia facienda in ruinam animarum: hoc autem agit dæmon, ut sicut Deus per Sacramenta honoratur, ita & ipse diabolus colatur per maleficia; licet tamen inter utrumque modum producendi sit aliqua similitudo, est tamen disparitas; quia signa diaboli non sunt signa infallibilia, sunt enim aliquando falsa & illusoria. Adde quòd illa signa diaboli

non sunt impetratoria, sicut Sacramenta, quæ infallibiliter gratiam impetrant, ratione contenti, scilicet Christi; quem continent vel realiter, vel virtualiter, ut diximus in secunda objectione.

Quæstio Ultima.

An Sacramenta imprimant caracterem?

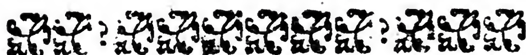
Postquam egimus de gratia, quæ est primarius Sacramentorum effectus, de caractere superest agendum qui est secundarius effectus aliquorum. Caracter autem græcè idem est ac signum latinè, quo una res distinguitur ab alia. Definitur autem caracter, signum spirituale indelebile, quo Fideles Christo consignantur, & ad ipsius cultum destinantur; qui enim tali caractere sunt insigniti, sunt quasi ipsius gregis, & ab aliis distinguntur.

Conclusio.

Non omnia Sacramenta conferunt caracterem, sed tria tantùm Baptismus nempe, Confirmatio, & Ordo; sic Concil. Trid. seff. 2. can. 9 de Sacramentis in genere. Quia Christianus tripliciter distinguitur ab alio; primò, ut Christianus simpliciter à non Christiano, & hoc habet per caracterem Baptismi; secundò, ut fortis miles ab infirmo, quod habetur per Confirmationem; tertiò, ut perfectus à non perfecto, & tales designantur per caracterem Ordinis. Ratione talis caracteris, qui est indelebilis, & nullo peccato obliterari

potest, Sacramenta quæ conferunt tales caracteres, non possunt iterari. Quia etiam tales caracteres sunt indelebiles, non solùm manent in hâc vitâ, sed perseverant in animabus beatorum & damnatorum; in illis ad majorem ornatum & spendorem, in his verò ad majorem ignominiam. Quoad effectus caracteris, tres sunt quos producit in animâ; primò enim per caracterem confertur quædam potestas spiritualis ad ea peragenda quæ spectant ad cultum divinum; quæ quidem potestas vel est passiva ut in Baptismo, quo homo redditur idoneus ad alia Sacamenta licitè vel validè suscipienda; vel est activa, ut in Ordine, quo homo fit idoneus ad sacramenta aliis ministranda, & in Confirmatione, quâ est idoneus ad fidem profitendam. Secundò, caracter configurat hominem Christo, à quo, tanquam à summo sacerdote, derivatur omnis potestas spiritualis; & sic, qui aliquo Sacramentali caractere insigniti sunt, efficiuntur Christo similiores quam alii. Tertiò, tandem caracter discernit eos, qui ipsum receperunt ab aliis; unde per totam æternitatem distinguetur Baptisatus à non Baptisato, Confirmatus à non Confirmato, & Ordinatus à non Ordinato.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Sacramentis in specie.

AD disputationem de Sacramentis in communi, ordo doctrinæ postulat, ut adjungamus examinationem eorum, quæ dici possunt de Sacramentis sigillatim sumptis.

CAPUT PRIMUM.

De Baptismo.

AGENTES de multiplicitate Sacramentorum, probavimus ea esse septem numero, & talem numerum collegimus ex comparatione hominis naturaliter sumpti ad comparationem Christiani; ubi facientes analogiam vitæ corporalis ad spiritualem, diximus quòd sicut in homine generatio est primum quod considerari debet, sic etiam in vita spirituali Baptismus, qui generationi correspondet, est primum Sacramentorum, cujus naturam explicare debemus. Ut omnia, quæ de hoc Sacramento scitu sunt necessaria, innotescant; septem quæstiones proponemus; quarum prima erit de naturâ, institutione, & multiplicitate Baptismi; secunda de materiâ tum remo-

tâ, tum proxima ejus; tertia erit de formâ; quarta de ministro; quinta de effectu & dispositione ad illum; sexta de suscipientibus; septima denique de ritu & de ceremoniis illius.

Quæstio Prima.

Quid sit Baptismus? Quando fuit institutus? & quotuplex sit.

NON loquimur hic de baptismo Joannis, qui habebat tantùm vim justificandi ex opere operantis, quatenus scilicet ex signo humilitatis junctæ cum quadam peccatorum confessione generali, seu in communi factâ, poterat excitare contritionem, & sic justificare, & erat tantùm præparatio ad Baptismum Christi; unde ipsemet Joannes dicebat, *Ego vos baptiso in aquâ, ille vos baptisabit in spiritu*, & ipse Joannes baptisans baptisabat in nomine venturi, idest Christi: sermo ergo noster est tantùm de Baptismo Christi.

Conclusio Prima.

BAPTISMUS, qui secundùm ethymologiam nominis, nihil aliud est, quàm ablutio; sive tollat tantùm maculas corporis, sive abluat etiam animam, in quantum est Sacramentum, potest definiri physicè, & metaphysicè: physicè, est ablutio corporis sub præscriptâ verborum formâ; metaphysicè verò, est primum legis novæ Sacramentum, divinitus à Christo institutum, ad significandam &

conferendam gratiam originalem. Hoc ex ſe ſatis conſtat; notandum tamen eſt quòd gratia illa, quæ eſt effectus Baptiſmi, vocatur impropriè originalis; quia per gratiam originalem intelligitur ea, quæ habetur in ipsâmet conceptione, quam nullus hominum, demptâ Virgine Maria, habuit, ſed vocatur originalis improprie, quia tenet locum gratiæ illius, quam habuiſſemus ab origine, ſi Adamus non peccaſſet.

CONCLUSIO SECUNDA.

BAPTISMUS ſecundùm communiorem ſententiam fuit inſtitutus, non quando Chriſtus poſt reſurrectionem dixit Apoſtolis, *Ite, prædicate Evangelium omni creaturæ, baptiſantes eos, &c.* ſed quando Chriſtus baptiſatus fuit à Joanne in Jordane; tunc enim indicata fuit materia baptiſmi, nempe aqua; quæ per Chriſti baptiſmum fuit tactu ejus mundata, ut eſſet materia hujuſce Sacramenti. Forma etiam, quæ eſt invocatio Trinitatis, fuit indicata, quia perſona Patris innotuit per hanc vocem dicentem, *Hic eſt filius meus*; perſona Filii deſignata fuit per eadem verba, quæ ſignificabant illum qui baptiſabatur, eſſe Filium Dei; tandem perſonam Spiritus ſancti deſignavit ſpecies columbæ. Licet autem Baptiſmus fuerit eo tempore inſtitutus, præceptum tamen Baptiſmi fuit tantùm generale, quando Chriſtus poſt Reſurrectionem dixit, *Ite, prædicate baptiſantes.* Dixi, quòd præceptum fuerit tantùm generale poſt mortem Chriſti; ſed hoc non impedit quin eſſet præceptum aliquod ſpeciale baptiſandi,

datum Apostolis ante Passionem; Augustinus enim Epist. 108. dicit, quòd Judas proditor baptisaverit; & Joannis 3. habetur, quòd Christus demorabatur in Judæâ cum discipulis, ubi & baptisabat, idest, per Apostolos; non quidem baptismo Joannis; qui enim tali Baptismo baptisabantur, recipiebant iterum Baptismum Christi, Act. 19. quod confirmat reverà Baptismum institutum fuisse ante mortem Christi.

Objic. Forma Baptismi data tantùm fuit, quando Christus dixit, *Euntes prædicate Baptisantes*. Resp. pro tunc reverà datam fuisse ritu solenni & publico; sed hoc non impedit quin anteà data fuerit Apostolis, saltem ritu privato. Quòd si Joannes cap. 7. dicat, *Spiritus sanctus nondùm erat datus, quia Christus nondùm erat glorificatus*: Verum est, quòd Spiritus sanctus nondùm erat datus visibiliter, nisi in die Pentecostes; hoc non impedit tamen, quin ante mortem ipsam Christi, Spiritus sanctus, seu gratia ejus fuerit data invisibiliter per Baptismum. Nec quis etiam instet, dicens, Sacramenta habere tantùm vim à Passione Christi; hoc enim verum est de Passione Christi vel inchoata, vel consummatâ; inchoata autem fuit, quando in conceptione suâ mortem acceptavit pro salute hominum.

Conclusio Tertia.

Baptismus strictè sumptus est unicus; latè autem usurpatus, triplex dici potest, nimirum Baptismus fluminis, flaminis, & sanguinis. Primum patet ex 4. ad Ephes. ubi ha-

betur; quòd ſit *unus Deus*, *una fides*, *& unum baptiſma*. Quòd tamen baptiſmus triplex ſit, quando late ſcilicet ſumitur, patet ex ſacrâ Scripturâ: Marci enim 10. mors Chriſti appellatur Baptiſmus: nam dixit Chriſtus, *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum; aut baptiſmo, quo ego baptiſor, baptiſari?* Unde Doctores vocant martyrium, Baptiſmum ſanguinis, Quoad pœnitentiam perſectam, vocatur etiam Baptiſmus; Marci enim 1. & Lucæ 3. *Erat Joannes prædicans baptiſmum pœnitentiæ*; & ſic adeſt alius Baptiſmus, nempe flaminis, quo ſcilicet gratia Spiritus ſancti, qui vocatur flamen, confertur. Inſuper eſt tertius Baptiſmus, qui dicitur fluminis; & eſt ille de quo loquimur in præſenti Diſputatione. Baptiſmus Sanguinis iterari poteſt, ſi ſcilicet Martyr in vitam rediret, Baptiſmus Flaminis reïteratur ordinariè, ſed nunquam Baptiſmus Fluminis. Baptiſmus Fluminis confert gratiam ex opere operato, quia Sacramentum eſt: Baptiſmus Flaminis confert gratiam ex opere operantis: Baptiſmus ſanguinis confert gratiam ex opere operato; non quidem vi Sacramenti, quia non eſt Sacramentum; ſed ex privilegio ſpeciali, cujus meminit Matth. cap. 10. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*. Baptiſmus Fluminis habet rationem Sacramenti, Baptiſmus tamen Sanguinis aut Flaminis non ſunt propriè Sacramenta, licet conferant effectum Sacramenti, nempè gratiam. Ratio autem quare hi Baptiſmi non ſunt Sacramenta, eſt, quia Sacramenta conſtant verbis & ſignis ſenſibilibus, ſed in Martyrio non ſunt verba,

& in Pœnitentiâ non est signum sensibile, quia potest consistere in dolore interno. Quoad effectus tamen, habent eosdem quos Baptismus habet, quia Pœnitentia & Martyrium delent peccata, tum originale, tum actuale, tollunt etiam pœnam peccati, ut patet de Latrone cum Christo moriente, qui ita intensum elicuit actum contritionis, ut reverà dispensatus fuerit ab omni pœna Purgatorii; ipso enim die quo mortuus est, fuit cum Christo in Paradiso: Martyrium etiam habet eundem effectum; Ecclesia enim nunquam orat pro martyre; imò, inquit Augustinus, qui pro martyre orat, injuriam facit martyri. Porrò, per martyrium intelligitur actus religionis imperatus à charitate & elicitus à fortitudine, quo aliquis mortem patitur ob honestam causam, qualis est conservatio fidei, religionis, castitatis, immunitatis Ecclesiæ, vel ob aliam virtutem. Per Baptismum autem Flaminis non intelligitur quælibet conversio, sed perfecta, quæ includit contritionem veram & charitatem cum desiderio Baptismi; votum enim Baptismi Fluminis requiritur, vel implicite, vel explicite, tum in pœnitentia, tum in martyrio: Imò martyrium ipsum, ut gratiam conferat, exigit actum attritionis, seu displicentiam de peccato; & pro tunc martyr mediante martyrio, de attrito fit contritus: quod intelligitur tamen de adultis; Innocentes enim ab Herode mactati, ut sancti reputantur ab Ecclesia, licet dolorem de peccato, nec voluntatem Martyrii habuerint. Tandem, quia diximus votum Baptismi esse necessarium; ideò si quis posset baptisari, & ex negligentia sua

non

non baptisaretur, non haberet gratiam per Pœnitentiam aut Martyrium, nisi ipsum in fine pœniteret de suâ negligentiâ.

QUÆSTIO II.

Quænam sit materia Baptismi?

HERMIANI & Celeücitæ excludebant aquam à materia Sacramenti, quia affirmabant Joannem baptisasse in aqua, & Christum baptisaturum in Spiritu sancto & igne; sed non attendebant sensum Scripturæ, quæ innuere volebat, Joannem baptisasse in sola aqua, & non in spiritu & gratia; Christum verò baptisaturum in aqua & Spiritu. Jacobitæ loco aquæ utebantur ferro candenti, quod imprimebant fronti, quia inquiebant, Joannes promisit quòd Christus esset baptisaturus in Spiritu S. & in igne. Quod non debet tamen intelligi de igne elementari, sed de igne spirituali, nempe de Spiritu sancto, qui in die Pentecostes descendit super Apostolos in forma ignis. Lutherus tandem, qui aliquando interrogatus, utrùm in necessitate Baptismus posset fieri in vino, vel lacte, respondit hoc esse dimittendum justo Dei judicio; posteâ tamen asseveravit omnem liquorem, ex quo balneum fieri potest, posse esse materiam Baptismi. Quæ sit mens nostra, tum de materia proxima, tum de remota, aperiet.

CONCLUSIO PRIMA.

MATERIA remota Baptismi est aqua naturalis. Sic Concilium Tridentinum conformaliter Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, & Act. 8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptisari?* Convenienter autem aqua est assumpta ad Baptismum, quia cùm Baptismus sit necessarius singulis, bonitas divina illum conferri voluit in re communissimâ. Deinde est quædam convenientia inter aquam & Baptismum; sicut enim aqua extinguit ignem & lavat sordes corporis, sit Baptismus extinguit peccatum, & maculam animæ abluit. Illa autem aqua, quæ est materia Baptismi, debet esse pura & elementaris; & sic excluduntur aquæ distillatæ; saliva, sudor, lachrymæ, & urina. Debet etiam esse usualis; & sic nix, grando, & glacies non possunt esse materia Baptismi, nisi resolvantur in aquam, ad minus dum proferuntur verba, Debet etiam esse simplex, & sic aqua ita permixta cum alio corpore, ut perdat denominationem aquæ, est inepta; sic non potest fieri Baptismus ubi caro & succus admixtus ita densarent aquam, ut non amplius esset aqua, sicut nec in luto. Quoad lixivium, transit communiter pro materiâ dubiâ, sicut sal etiam resolutum. Quoad cervisiam verò, secundùm communem usum transit in tertiam entitatem, & sic non est materia propria Baptismi; potest verò Baptismus fieri in aquâ calidâ, salsâ, lutosâ & transeunte per meatus sulphureos. Quòd si Papa Stephanus dicatur approbasse Baptismum factum in vino ex necessitate, hoc fecit ut persona particularis;

quod tamen multi de eo non credunt.

Conclusio Secunda.

Materia proxima Baptiſmi eſt ablutio, & ſic aqua debet lavare aliquo modo & abluere ; illa autem ablutio conſiſtit in contactu phyſico ; unde ſi parvulus incluſus in corio, utero, vel ſecundinis, abluatur ſecundùm id tantùm in quo incluſus eſt, non erit baptiſatus ; ſicut nec ille cujus veſtes tantùm abluerentur : ſi verò aqua caderet ſuper capillos tantùm, hoc ſufficeret ad Baptiſmum. Contactus etiam aquæ debet eſſe ſucceſſivus ; & ſic puer incluſus in dolio aquæ etiam ſi proferrentur verba, non eſſet baptiſatus. Quoad partes quæ debent ablui, dicendum eſt, nec totum corpus debere neceſſariò ablui, nec minimam partem ſufficere extra neceſſitatem ; licet enim ablueretur digitus, non propter hoc ablutus diceretur homo ; ſed debet communiter fieri ablutio in capite, ubi vigent tum interiores, tum exteriores ſenſus. Si puer emittat tantùm pedem vel manum ex utero matris, poteſt in eâ parte baptiſari ; quia anima, ad cujus ſalutem Baptiſmus inſtituitur, viget in illâ ; ſi tamen vivus egrediatur, debet iterari Baptiſmus ſub conditione. Quoad quantitatem aquæ, dico illam ſufficere, quæ poteſt contingere corpus, & ſucceſſivè fluere per partem corporis ſufficientem ; ſive fluat proprio pondere, ſive per actionem externam ; unde judicatum eſt, Baptiſmum fuiſſe validum factum à muliere, quæ digito tantùm madefacto, impreſſit ſignum crucis ſuper frontem pueri moribundi.

CONCLUSIO TERTIA.

TRIPLEX est ablutio, nimirum per immersionem, per infusionem, & per aspersionem; & altera quæque harum sufficit, sive fiat semel, ad significandam unitatem essentiæ, sive fiat ter, ad denotandam personarum Trinitatem. Si Divus Thomas dicat, non valere Baptismum, nisi post tertiam immersionem; hoc est, quia non perficitur communiter prolatio Verborum, nisi cum tertia ablutione. Si Ecclesia dederit præceptum de tribus ablutionibus; hoc est præceptum decentiæ & congruitatis, non verò necessitatis. Quòd ablutio facta per infusionem sufficiat, patet ex primivita Ecclesia; & ex præsenti usu Ecclesiæ Græcæ, quæ per trinam immersionem baptisat. Quòd denique sufficiat aspersio copiosa, constat, quia fertur beatum Laurentium sola aspersione baptisasse hominem paulò ante mortem. Divus Thomas etiam existimat sic baptisasse Apostolos, quando erat multitudo copiosa baptisandorum, ut in Actibus, ubi tria hominum millia in uno die sunt baptisata: sed notandum quòd copiosa debet esse aspersio, & sic minima gutta non sufficeret.

CONCLUSIO QUARTA.

IMMERSIO sine emersione sufficit; quando enim baptisans immergit puerum in flumen, etiam si è manibus cadens parvulus non emergat, in tali actione est vera & propria ablutio: ergo validus est Baptismus, dummodo habeatur intentio, & proferantur verba: Imò, si aliquis carens aqua projiceret infantem in puteum, modo proferret verba, dum

illum tangit aqua, vel paulò ante, vel paulò post, & modo hoc fiat ante mortem pueri, valet Baptismus. Nec quis dicat, quòd non sit ablutio, sed projectio ordinata communiter ad suffocationem; quia præcedit aliquo tempore ablutio, & suffocatio sequens non tollit rationem ablutionis. Nec obstat, quòd minister non tangat baptisatum; tangit enim mediatè, in quantùm projiciendo est causa cur abluatur, sicut aspergens est vera causa ut aqua tangat baptisatum: in illo tamen casu quo deesset aqua, non est projiciendus puer in puteum; esset enim peccatum mortale, & incurreretur irregularitas, & suæ saluti magis consulendum est, quàm alienæ: Unde in hoc casu idem esset, ac si deesset aqua: imò quia hæc opinio est in praxi dubia, & multi Doctores tenent, puerum sic projectum non baptisari, si posteà emergeret puer, deberet iterari Baptismus sub conditione.

QUÆSTIO III.

Quænam sit forma Baptismi?

MULTI in forma Baptismi erraverunt. Gnostici, teste Irenæo, baptisabant in nomine ignoti Patris, in veritate matris omnium, & in nomine Jesu descendentis. Paulianistæ non baptisabant in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, ut testatur Innocentius primus Epistolâ 22. cap. 5. Unde Concilium Nicænum jubet ipsos rebaptisari. Aliqui Aria-

norum baptiſabant in nomine Patris per Filium in Spiritu ſancto ; unde Nicephorus lib. 13. cap. 35. refert quemdam Deuterium Arianum Epiſcopum voluiſſe ſic baptiſare, & ſubito evanuiſſe aquam. Alii alio modo baptiſabant, non ſervatâ formâ præſcriptâ, ut in nomine Patris majoris, Filii minoris, & Spiritûs ſancti. Alii tandem baptiſabant ritu Catholico : Unde in Concilio primò Arelatenſi can. 8. jubetur interrogari Arianos ſub quâ formâ baptiſati ſint. Eunomiani baptiſabant in mortem Domini. Græci, qui baptiſabant ſub hâc formâ, *Baptiſetur talis ſervus Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, validè quidem baptiſabant, quia utebantur tali modo, ut vitarent occaſionem ſchiſmatis orti inter primos Chriſtianos, quorum alii dicebant, *Ego ſum Pauli, ego Cephæ*, quia baptiſati erant vel à Paulo, vel à Cephâ, ut habetur 1. Corinth. 3. ſed errabant in hoc, quòd auderent rebaptiſare illos qui erant baptiſati more latino, & hic error damnatus fuit in Concil. Later. ſub Innocentio III. Lutherus tandem baptiſabat ſub noſtro ritu ; at volebat hoc non eſſe neceſſarium ad ſubſtantiam Baptiſmi, ſed dicebat eſſe validum, dummodo eſſet datus in nomine non hominis, ſed Domini ; imò, volebat Baptiſmum quocumque nomine datum valere, dummodo ſuſcipiens illum reciperet in nomine Domini. Supereſt nobis explicare mentem Catholicam, quod fiet in concluſionibus ſequentibus.

CONCLUSIO PRIMA.

FORMA Baptismi est hæc, *Ego te baptiso in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; sic Concilia Florentinum & Tridentinum, hoc etiam habetur ex Scriptura, Christo scilicet dicente Apostolis, *Euntes docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; ex hoc tamen textu non ita clarè extrahitur forma Baptismi, ut non recurrendum sit ad traditionem & declarationem Ecclesiæ; quia licet Evangelium præcipiat baptisare in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti non jubet tamen dicere, *Ego te baptiso in nomine Patris, &c.* sicut ex eo quòd Christus præcepit prædicare vel dare eleemosynam, non temur dicere, ego vos doceo, nec ego vobis eleemosynam do in nomine Christi; sed sufficit, quòd illam demus ob Christum; sic etiam quando Christus jubet baptisare in nomine, &c. satisfit præcepto, quandò aliquis infundit aquam ob nomen Patris, & Fili, & Spiritus sancti, & non est necessarium, quòd hoc exprimatur, dummodo habeat in mente. Forma ergo Baptismi habetur tum ex sacra Scriptura, quæ docet Baptismum debere fieri in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; tum ex traditione Ecclesiæ, quæ declarat quòd debeamus dicere expresse & vocaliter, *Ego te baptiso.*

CONCLUSIO SECUNDA.

IN forma Baptismi debet necessariò exprimi actio baptisantis, non verò necessariò exprimitur persona ministri. Prima pars hujus conclusionis patet ex Concilio Florentino cap.

1. de Bap. ubi habetur, *si quis puerum ter in aquam immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & non dixerit, ego te baptiso, puer non est baptisatus.* Illa autem actio potest exprimi verbo activo; dicendo, *Ego te baptiso;* vel verbo passivo, ut, *baptisaris à me in nomine Patris, &c.* vel imperativo, ut, *baptisetur servus Christi*, sicut aïunt Græci; vel *baptiseris à me*; imò, sufficit, ut quis utatur nomine synonimo, dicendo, *Ego te lavo, abluo, intinguo, mergo, mundo, &c.* hoc tamen non licet. Valet etiam si repetatur ter, *baptiso*, dicendo nimirum, *Ego te baptiso in nomine Patris, ego te baptiso in nomine Filii, ego te baptiso in nomine Spiritus sancti*, modò eodem tempore morali proferantur verba. Secunda pars conclusionis patet ex forma Græcorum, quæ supprimit expressionem personæ ministri; ministri enim apud Græcos non dicunt, *Ego te baptiso*, sed *baptisetur servus Christi*, ubi talis forma ministrum supprimit; & ipsa est legitima, ut docet Concilium Florentinum. Quòd etiam apud Latinos pronomen, ego, possit omitti, patet; quia intelligitur sub verbo, *baptiso*; ob præceptum tamen Ecclesiæ omittendum non est; & qui scienter omitteret, peccaret.

Conclusio Tertia.

PERSONA baptisanda debet necessariò exprimi; sicut enim materia proxima seu ablutio debet versari circa determinatam personam quæ abluitur, sic & verba debent talem personam exprimere. Persona autem baptisanda potest exprimi vel per pronomen, *te*, aut a

vos, dignitatis causa, modo baptisans velit semper significare singularem personam; hoc tamen faciens peccaret, non verò si essent plures personæ quæ baptisarentur; pro tunc enim minister posset dicere, *Ego baptiso vos*, idest, *te & te*; & hoc etiam non debet fieri nisi in necessitate; licet enim teneret Baptismus, peccaret tamen baptisans in plurali. Potest etiam exprimi persona baptisanda per verbum passivum secundæ personæ; ut, *baptiseris à me*, aut, per nomen proprium; dicendo, *Ego baptiso Petrum*, aut per appellativum, *Ego baptiso tuam dominationem*; in Ecclesia etiam Græca exprimi debet persona baptisanda, saltem sub his verbis, *Baptisetur hic servus Christi, &c.* non tollitur autem Baptismus, si sit error in nomine, aut persona: ut si quis diceret, *baptiso te Petre*, cùm sit Ioannes, aut crederet baptisare puerum, & baptisaret puellam, valeret Sacramentum, nisi restringeret suam intentionem ad talem personam; tamen qui sic ageret, graviter peccaret.

CONCLUSIO QUARTA.

NECESSARIA est expressa invocatio Trinitatis ex Matth. ult. *Baptisantes eos in nomine Patris, & Filii, &c.* ibi tamen recurrendum est ad traditionem, quæ hoc declaravit, ut diximus in conclusione prima. Si quæratur ratio à priori, quare talis expressio fieri debeat, petitur ex sola institutione Christi; ratio verò à posteriori est, quia Baptismus est Sacramentum fidei, quo per fidem jungimur Ecclesiæ, unde necessarium est in illo profiteri Mysterium Trinitatis quod est primum; ex

quo patet, Baptiſmum collatum in nomine Chriſti eſſe invalidum: ſic Pelagius, Zacharias, & alii Pontifices; unde in can. 49. Apoſt. improbatur baptiſmus datus in morte Chriſti, cujus ratio redditur, quòd Chriſtus non dixerit, in mea morte baptiſate eos; ſed, *euntes, docete omnes gentes, baptiſantes eos in nomine Patris, &c.* ubi expreſſe Apoſtoli damnant Baptiſmum datum in nomine ſolius Chriſti, ſive in morte Chriſti, hæc enim ſunt unum & idem. Non eſt ergo veriſimile, quòd Apoſtoli baptiſaverint in nomine Chriſti: unde quando Act. 8. dicitur, quòd baptiſabant in nomine Chriſti; hoc eſt, in fide & authoritate Chriſti à quo habebant potentiam baptiſandi. Quòd ſi etiam Nicolaus primus dicat, Baptiſmum valere in nomine Chriſti; hoc non eſt, quaſi excluderentur aliæ perſonæ; ſed quia nominabant Chriſtum loco Filii, dicentes ſcilicet, *Ego te baptiſo in nomine Patris, & Chriſti, & Spiritus ſancti*, ut majori ſcilicet honore Chriſtus haberetur.

CONCLUSIO ULTIMA.

INVOCATIO trium perſonarum Trinitatis debet eſſe expreſſa; unde qui diceret, *Ego te baptiſo in nomine Deitatis*, vel *Trinitatis*, vel *trium perſonarum*, non baptiſaret; quia non ſervaret formam præſcriptam à Chriſto, qui voluit tres perſonas exprimi. Si fieret autem Baptiſmus *in nomine Genitoris, Geniti & procedentis ab utroque*, negant veteres eſſe validum; ut D. Thomas, Bonaventura, Scotus, &c. quia, inquiunt, Baptiſmus debet dari cum expreſſione perſonarum ſub nominibus, quæ

significent proprietates personales, quæ sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus; non verò quæ significent proprietates notionales, ut sunt genitor, genitus, & procedens: contrarium tamen tenent alii, unde Baptismus deberet iterari in hoc casu, saltem sub conditione, quoniam ad significationem Trinitatis debet fieri Baptismus cum invocatione trium personarum, & ad denotandam Essentiæ unitatem, debet dari in nomine, & non in nominibus, pro tunc enim non valeret; nam ita necessaria est professio unitatis Essentiæ, quàm Trinitatis personarum; per nomen autem intelligitur essentia & natura. Quod si dicatur, *in nomine Patris, & in nomine Filii, & in nomine Spiritus sancti*; Baptismus est validus, quia est tantùm repetitio, non multiplicatio aut diversitas essentiæ; an autem valeat, dicendo, *Ego te baptiso in nomine Patris, Filii, Spiritus sancti;* negant aliqui, quia inquiunt, sublata conjunctione, videntur confundi personæ & distingui solis nominibus, quod esset Sabellianum: alii contrarium sentiunt, & sic in hoc dubio deberet iterari Baptismus sub conditione. Porrò, *Amen*, non est de essentia Baptismi, sed tantùm præceptum Ecclesiæ; unde peccaret qui hanc omitteret particulam.

QUÆSTIO IV.

De Ministro Baptismi?

ALIAS dubitatum fuit an Baptismus esset validè collatus à non baptisato; unde Augustinus in hac difficultate dubius hæret, dicens, se non audere super id determinare quidquam, lib. scilicet 2. contra Epistolam Parmeniani cap. 13. sed hoc determinavit Concilium Florentinum, ut Augustinus cupiebat; scilicet licere in casu necessitatis, sive laïco, sive viro, sive fœminæ, sive Christiano, sive pagano, baptisare, modo adsint materia, forma & intentio. Quæ sit mens nostra super diversitatem ministrorum, aperietur; si priùs notaverimus, nullum posse se baptisare Baptismo Fluminis, licet possit se baptisare Baptismo Flaminis, eliciendo scilicet actum contritionis perfectæ cum voto Baptismi Fluminis.

CONCLUSIO PRIMA.

QUILIBET homo, dummodo possit loqui & abluere, sive sit homo, sive mulier, sive Catholicus, sive hæreticus, sive fidelis, sive infidelis & paganus, potest esse minister Baptismi. Sic Concilium Florentinum decreto de Armenis, ubi dicitur, *in causa necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam Laïcus & mulier, imò & paganus & hæreticus baptisare potest, modo Ecclesiæ formam servet, & facere intendat quod illa facit.* De hâc re jam nulla superest difficultas inter Catholicos, licet fue-

rit maxima tempore Cypriani & Augustini, ut diximus. Hæc conclusio intelligi debet conformiter Concilio citato, in necessitate; extra enim necessitatem licet validus esset Baptismus, tamen committeretur peccatum, si aliquis non Pastor, non Sacerdos, non fidelis baptisaret. Sacerdos, qui extra necessitatem sine solemnitate baptisaret, peccaret mortaliter, sicut & ille qui baptisaret in domo privatâ, nisi filium principis. Porrò, ratio conclusionis nostræ petitur ex institutione Christi, quæ nobis innotescit ex traditione Apostolicâ. Ratio verò congruentiæ desumitur ex hoc, quòd sicut hoc Sacramentum est omnibus necessarium, ideò Christus congruenter voluit ipsum instituere in materiâ communi & à ministro communissimo, saltem in necessitate. Nec ejusdem rationis est Pœnitentia, quia pendet à jurisdictione. Si quis autem quærat, quinam ordo debeat servari inter hos ministros necessitatis; respondetur, quòd cæteris paribus, Sacerdoti debeat cedere Diaconus, isti Subdiaconus, Laïcus Clerico, Infidelis Fideli, & Fœmina viro; omnes enim isti ministri, sunt ministri necessitatis; ubi autem est vir, non est necessaria mulier. Dixi, cæteris paribus, nam si Sacerdos non posset ritè Baptismum ministrare, aut non vellet, nisi daretur pecunia; quilibet alius baptisare posset, servato semper ordine.

Conclusio Secunda.

SOLUS Sacerdos, isque Parochus, est minister ex officio; quatenus enim Presbyter, habet potestatem ordinis ex jure divino; & quæ

tenus Parochus habet potestatem jurisdictionis in suos subditos, ex concessione Episcopi; unde in Canone *interdicimus*, prohibetur districtissimè, nè Sacerdos extra casum necessitatis baptiset non sibi subditum. Licet autem solus Sacerdos sit minister in officio; Diaconus tamen est capax hujus ministerii ex concessione, vel jussu Sacerdotis, ut patet ex Pontificali Romano dicente, *Diaconum debere baptisare*, ex commissione scilicet, & absente Presbytero; non verò ex officio, ut determinavit in jure Canonico Clemens Romanus lib. 8. Constit. Apostolic. 46. Ratione talis commissionis olim Diaconi baptisabant cum solemnitate, ob penuriam Sacerdotum; Subdiaconi autem & alii clerici non possunt baptisare extra necessitatem, nisi ex commissione summi Pontificis. Quòd si quis quærat utrùm ministri unitas requiratur in Baptismo; respondebitur affirmativè, unde si unus ablueret & alter proferret verba Baptismi, non esset Baptismus: ille enim qui non ablueret, & diceret, *Ego te baptiso*, mentiretur, plures tamen possunt unum baptisare, quatenus scilicet quilibet infunderet aquam & proferret verba; & pro tunc, si simul infunderent & verba proferrent, omnes baptisarent; si verò unus prius alio aquam infunderet & verba proferret, ille solus baptisaret. In prima suppositione erit tantùm unicum Sacramentum; pro tunc enim illi duo ministri haberentur ut unicus moraliter, forma Baptismi ut unica, & ablutio una tantùm,

QUÆSTIO V.

Quinam sint effectus Baptismi & quæ dispositio?

HÆRETICI hujus temporis docent, peccata per Baptismum non tolli, sed tantùm tegi, aut non imputari; & fundantur in dicto Davidis: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum, & cujus tecta sunt peccata;* sed hic error repugnat Paulo ad Ephes. 5. dicenti, *Christus dilexit Ecclesiam, mundans eam lavacro aquæ;* adversatur etiam toti Ecclesiæ dicenti, *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum,* & Concilio Tridentino sess. 5. can. 5. Ad solutionem ergo Psalmistæ, dicendum est; peccata tegi & non imputari, quia auferuntur ita planè, ut videri & imputari non possint.

CONCLUSIO PRIMA.

BAPTISMUS vere & proprie tollit omne peccatum, omnem pœnam peccatis debitam, gratiam habitualem confert, & cùm ea habitus supernaturales coinfusos & gratiam Sacramentalem.

Primæ partes habentur in Concilio Florent. in decreto de Armenis, ubi dicit, *Hujus Sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis & omnis pœnæ quæ pro ipsa culpa debetur.* Quòd Baptismus tollat culpam originalem, constat apud omnes; quia ad hoc est institutus. Quòd tollat omne peccatum tum actuale, tum morale, tum veniale, patet; quia per Baptismum datur gratia sanctificans, cujus effectus

est delere peccatum. Quòd tandem remittat omnem pœnam peccati, petitur ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. & ex communi traditione Ecclesiæ, quæ nunquam baptisatis imponit pœnam satisfactoriam. Ubi notandum tandem, quòd licet Baptismus tollat pœnam inflictam à Deo, non tamen ab homine; unde puniuntur illi post Baptismum, qui ante Baptismum fuerunt homicidæ; sicut enim homines scandalisati sunt per culpam publicam, sic debent reparari per pœnam publicam; in foro tamen interiori possunt judices parcere, in favorem Baptismi.

Quoad alias partes, probatæ sunt in primis quæstionibus capitis ultimi de Sacramentis in genere, ubi probavimus Sacramenta conferre primò gratiam habitualem, secundò habitus supernaturales coïnfusos, seu gratiam virtutum. & tandem gratias Sacramentales; sed his addimus aliqua, quòd scilicet Baptismus pro secundariis effectibus conferat primò Caracterem: secundò apertionem januæ cælestis, quia confert gratiam, & gratia tollit peccatum, removetque omnia impedimenta ad ingressum cæli: tertiò confert conjunctionem hominis cum Christo, Baptismus enim confert fidem, & per fidem homo est membrum corporis Ecclesiæ cujus caput est Christus: quartò tandem Baptismus facit hominem subditum jurisdictioni Ecclesiæ: quilibet enim per Baptismum fit membrum Ecclesiæ, & membrum subditur voluntati capitis.

CONCLUSIO SECUNDA.

IN parvulis nulla requiritur dispositio personalis, quia non sunt illius capaces; unde super fidem alienam, nempe patrinorum, baptisantur: in adultis verò requiritur aliquid ex parte intellectus, & aliquid ex parte voluntatis; fides nimirum in intellectu, *sine fide* enim *impossibile est placere Deo*, quæ quidem fides non est habitualis; habitus enim fidei datur per Baptismum, sed est actualis procedens ex speciali & supernaturali auxilio Dei. Ex parte voluntatis aliud requiritur; sed distinguendum est inter illos qui baptisantur cum solo peccato originali, & alios qui baptisantur habentes tum peccatum originale, tum peccatum actuale; si enim baptisandi adulti habeant tantùm peccatum originale sufficit voluntas recipiendi Baptismum cum proposito servandi legem Christi, & hoc requiritur, quia Deus non justificat adultum, nisi consentientem & volentem observare ea, ad quæ destinatur per Baptismum. Si verò adultus cum peccato originali habet peccatum actuale, requiritur detestatio peccati, & conversio ad Deum; non remittitur enim peccatum actuale, nisi retractetur à peccante: sicut ergo peccatum consistit in aversione Dei & conversione ad creaturam, seu ad actum peccati; sic non potest remitti, nisi peccator per Pœnitentiam præcedentem Baptismum, se convertat ad Deum, & se avertat à peccato; unde Act. 2. habetur, *Pœnitentiam agite, & baptisetur unusquisque vestrum*; unde etiam Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. & 6. docet ad justifi-

cationem, quæ fit in adultis per Baptiſmum in re vel in voto, requiri deteſtationem peccatorum & converſionem ad Deum; illa autem deteſtatio, ſi habeatur per attritionem ſupernaturalem, ſufficit.

Objic. in primam conclusionem D. Paulus vocat concupiſcentiam peccatum; ſed baptiſmus non tollit concupiſcentiam, etiam in his qui habent omnes diſpoſitiones requiſitas ad baptiſmum. Reſp. Paulum appellare concupiſcentiam peccatum per metonymiam, quia ſcilicet eſt cauſa peccati, nos enim allicit ad peccandum; non debet autem vocari propriè peccatum, ſed potiùs pœna peccati.

Inſtabis, ergo ſaltem falſum eſt quòd dicimus, baptiſmum tollere omnem pœnam peccati, quandoquidem non tollit concupiſcentiam, nec malitiam, nec ignorantiam, nec infirmitatem, quæ ſunt peccati pœnæ. Reſp. duplicem eſſe pœnam peccati, prima dicitur pœna directa peccati, quæ eſt damnatio, vel aliquod opus ſatisfactorium, quod de lege communi debemus elicere, quando culpa peccati delela eſt; ſecunda dicitur pœna indirecta peccati, quæ conſiſtit in quibuſdam inordinatis motibus, qui in nobis inſurgere ſolent, quia per peccatum perdidimus juſtitiam originalem, quæ nos liberaſſet à talibus motibus. A pœnâ directâ nos liberat Baptiſmus, non verò liberat à pœnis indirectis, quæ à Theologis communiter potiùs vocantur pœnalitates peccati, quàm pœnæ.

CONCLUSIO TERTIA.

ILLE qui fictè Baptismum recipit, non recipit effectus Baptismi, sublata tamen fictione: effectus Baptismi redit, fictio autem non intelligitur de simulatione quam aliquis adhibet, cùm sine ullâ voluntate Baptismum, recipit, quia pro tunc non est Sacramentum; sed ille intelligitur fictè Baptismum recipere, qui habens voluntatem recipiendi Baptismum, retinet affectionem ad peccatum mortale, nec vult elicere actum contritionis, aut saltem attritionis. Primum patet ex jam dictis in conclusione præcedenti; ubi asseruimus, detestationem peccati requiri saltem in adultis, ut possint gratiam Baptismatis recipere. Quoad secundum, petitur ex Augustino, & post eum ex omnibus Theologis docentibus, recedente fictione per detestationem peccati redire effectum Baptismi, seu gratiam habitualem, quæ anteà data fuisset, si non fuisset apposita fictio. Exemplificatur, aliquis adultus vult hodie Baptismum recipere; non vult tamen deserere suum peccatum mortale, ipsum detestando; fictè recipit baptismum, & tantùm accipit rem, non verò effectum ejus, scilicet gratiam; crastinâ verò die deponit suam fictionem, idest, atteritur vel conteritur de peccatis suis, & pro tunc gratia, quam recepisset in acceptione baptismi, redit. Ratio hujus est, quia solus Baptismus potest remittere peccatum originale: debet ergo ablatâ fictione, Baptismus suum habere effectum, vel iterari; secundum non potest fieri: ergo primum debet admitti; & sic recedente fictione, redit

gratia delens tum peccatum originale, tum peccatum actuale. Hæc est, inquam, mens Augustini lib. 1. contra Donatistas cap. 12. Ubi notandum, quòd recedente fictione, omnia peccata, tum originale, tum mortale, tum veniale, ante Baptismum commissa remittantur, & pœna etiam ipsorum, & hoc per solam attritionem, quia illa sufficit cum Baptismo. Quoad peccata verò mortalia post Baptismum & in illo Baptismo commissa, non tolluntur nisi per contritionem, quia talia peccata non habent favorem Baptismi, qui datus est ante illa. Dicendum ergo est, quòd ille qui fictè Baptismum recipit, committat sacrilegium, & illud sacrilegium non potest tolli, nisi tollatur fictio per contritionem. Sciendum etiam est, quòd sublatâ fictione per contritionem, non tollitur pœna peccatis post Baptismum commissis debita, sed tantùm de æterna fit temporalis, ut in pœnitentia. Porrò, non est idem dicendum de Confirmatione, ac de Baptismo; licet enim Confirmatio non possit iterari, si quis Confirmationem fictè recipiat, recipit quidem caracterem, non verò gratiam; recedente tamen fictione, non recipitur gratia habitualis, licet possit recipi gratia quædam actualis ad fidem profitendam. Ratio autem est, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; cum autem augmentum gratiæ habitualis possit accipi cum attritione junctâ Eucharistiæ, non est dicendum quòd debeat redire Confirmationis effectus.

QUÆSTIO VI.

Quomodo Baptismus sit necessarius & qui sint baptisandi?

REVOCANDUM est in mentem, quòd duplex sit necessitas, nempe medii & præcepti, de quibus anteà. Sciendum est etiam quod Anabaptistæ dicant non licere tradere Baptismum, nisi adultis, qui illum per se expetunt. Hæc hæresis orta est an. D. 1528. & author illius fuit quidam Baltasar Pacimontanus, qui posteà crematus fuit Viennæ. Eamdem hæresim susceperunt paulò post ministri Transsylvani: contrarium docet Ecclesiæ traditio, ut dicet

CONCLUSIO PRIMA.

BAPTISMUS est necessarius tum necessitate medii, quod colligitur ex Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum:* tum necessitate præcepti, quod desumitur ex eodem loco; quod enim est necessarium necessitate medii, est etiam necessarium necessitate præcepti; illud autem præceptum obligat etiam justos, unde Apostoli & B. Virgo debuerunt baptisari; non quidem necessitate medii, quia jam anteà erant justi, sed necessitate præcepti. Hoc præceptum obligat etiam infideles, Christus enim habet potestatem excellentiæ super omnes; non obligat autem parvulos ante usum rationis; non sunt enim capaces præcepti, sed obligat paren-

tes in casu saltem necessitatis baptisare pueros; imò, Concilium Provinciale Rothomagi celebratum constituit sub excommunicatione parentibus, ut infans baptisetur ante nonum diem. Quoad tempus autem quo præceptum Baptismi obligavit, fuit illud (saltem quoad omnes) quo Evangelium fuit sufficienter promulgatum; in die autem Pentecostes videtur facta fuisse solemnis promulgatio Evangelii, postquam enim Petrus confutavit Judæos, qui credebant Apostolos madere musto, compunctione tacti Judæi scire voluerunt, quomodo salvari possent, hinc cœpit occasionem Petrus promulgandi Evangelium, Baptismum, & alia præcepta legis novæ; & in hoc sermone tria milia Judæorum sunt conversa & baptisata; quia autem in illo consessu fuerunt populi ex omni gente & regione populorum, ut habetur Act. 1. sic fuit promulgatum Evangelium, saltem in universum: hoc tamen non prohibet, quin respectu alicujus provinciæ vel civitatis, promulgatio talis fuerit insufficiens; unde posteà, *In omnem terram exivit sonus eorum*, & Evangelii & Apostolorum clamor, ad ampliorem legis novæ publicationem.

Conclusio Secunda.

INFANTES legitimè baptisari possunt, quidquid dicant Anabaptistæ contra traditionem Ecclesiæ; Origenes enim lib. 5. in cap. 6. ad Rom. ait. *Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit, etiam parvulis dare Baptismum*. Ratio conclusionis est, quia infantes sunt capaces gratiæ & gloriæ: ergo potest illis conferri Baptismus,

qui est medium ad utramque; sunt inquam, capaces gratiæ, ut patet ex Joanne Baptista & Jeremia, qui sanctificati fuerunt in utero materno; sunt etiam capaces gloriæ, ut liquet ex Innocentibus. Deinde, Christus dixit, *Sinite parvulos venire ad me, talium enim est regnum cœlorum;* non possunt autem venire ad Christum, nec possidere regnum cœlorum, nisi tracti sint per Baptismum: ergo sunt capaces Baptismi. Tertiò, veritas nostræ conclusionis probatur ex praxi Ecclesiæ, quæ semper sollicita est baptisare tum parvulos, tum adultos. Quartò, infantes legis gratiæ non sunt deterioris conditionis, quàm infantes legis scriptæ, qui octavo die circumcidebantur. Quintò tandem, Act. 16. baptisata est Lydia & domus ejus, custos carceris & domus ejus; & 1. Cor. 1. baptisata est Stephana & domus ejus; non est autem credibile, quòd in tribus integris familiis non essent aliqui parvuli.

Objic. fides necessaria est ad receptionem baptismi; infantes autem non sunt capaces fidei: ergo nec baptismi. Resp. necessaria est fides propria in adultis; aliena in infantibus, & hæc est fides vel parentum, vel Ecclesiæ; fides autem alia ideò sufficit in baptismo, quia baptismus tollit peccatum commissum per voluntatem alienam. Super hanc difficultatem dicit optimè Aug. serm. 10. de verbis Apost. *Accommodat mater Ecclesia aliorum pedes, ut veniant; aliorum cor, ut credant; aliorum linguam ut confiteantur.* Si Christus mittens Apostolos, ad baptisandum dixit; *Euntes docete, baptisantes eos,* &c. *docentes servare omnia quæcum-*

que precepti vobis; ibi Christus ponit ordinem quem servare debebant Apostoli respectu Gentilium adultorum. Si dicant Anabaptistæ. hoc non haberi ex Scripturâ; Resp. haberi ex traditione Apostolica, quæ non est minoris authoritatis. Si instent, ergo Eucharistia est infantibus necessaria: Negatur, quia Eucharistia non est necessaria necessitate medii, sed tantùm præcepti; præceptum autem non obligat usu rationis carentes.

CONCLUSIO TERTIA.

BAPTISMUS collatus filiis hæreticorum, Judæorum & paganorum est validus; non semper tamen licet omnes istos baptisare; licet, inquam, ut filii hæreticorum & paganorum, qui fidem aliàs receperunt & ab ea recesserunt, baptisentur, invitis parentibus, quia Ecclesia habet jus cogendi parentes ad servandam fidem, & illos afficiendi pœnâ mortis, si sint pertinaces: ergo multò magis poterit illos privare potestate quam habent in filios, & sic baptisare illos, invitis parentibus, & illos retinere.

Filii in fidelium non baptisatorum, etiamsi subditi sint Ecclesiæ quoad bonum temporale, non possunt licitè baptisari, quia post baptismum vel relinquerentur curæ parentum, & tunc esset evidens periculum subversionis quod cederet in injuriam baptismi & fidei; vel substraherentur parentibus, quod non debet fieri: licet enim in hoc casu Ecclesia haberet dominium in bona infidelium, non tamen haberet dominium super personas; & sic non posset privare parentes jure naturali quod habent

in

in filios. Quòd si Deus velit ut omnes baptisentur, hoc non vult nisi servatâ justitiâ.

Filii infidelium possunt baptisari, invitis parentibus, si sint adulti & petant baptismum; quia jus habent petendi quod sibi necessarium est: imò, si sint etiam parvuli, possunt baptisari invitis parentibus, dummodo sint in articulo mortis; quia pro tunc non est subversionis periculum. Quòd si infideles sint servi principum Christianorum, eorum filii possunt baptisari, invitis parentibus; pro tunc enim tales infideles possunt vendi & privari bonis à domino: ergo ipsemet dominus potest illorum filios substrahere & baptisare, invitis parentibus; non verò debet filios baptisatos reddere parentibus non baptisatis, nè sit subversionis periculum. Non est eadem ratio de subditis qui non sunt servi

Filius natus ex uno parente fideli & alio infideli, baptisari potest; imò, etiamsi uterque sit infidelis, modò unus consentiat, licet dissentiat alter, potest baptisari; quia fides est favorabilis. Filius etiam natus ex utroque parente infideli; si posteà unus parens convertatur, & alter in infidelitate maneat, potest baptisari; nam proles sequitur innocentem.

Infantes existentes in utero materno non possunt solo signo crucis impresso super uterum maternum cum fide parentum & invocatione Trinitatis baptisari; Pius enim V. hanc opinionem, quæ erat Caïetani, condemnavit: si tamen posset infundi aqua super pueri membra, ille baptisaretur; ut quis enim renascatur per baptismum, sufficit quòd præcedat illa na-

tivitas, quâ quis de non homine fit homo.

Nullo modo licet matrem occidere, etiamsi sit ad hoc parata, ut baptisetur puer, qui alio modo non potest baptisari; licet ante partum morte naturali deberent mori & mater & infans: quia sicut homicidium prohibetur, & est intrinsecè malum, sic etiam interdicitur acceleratio mortis. Nec est dicendum quòd ista mater cesserit jus suum; quia nullum habemus jus supra vitam, nec mortem; si tamen mulier illa propter crimen aliquod perpetratum damnata esset ad mortem, posset accelerari mors ipsius, ut infans baptisaretur; in tali enim suppositione hæc mulier per crimen proprium amisit dominium quod habere poterat supra vitam.

QUÆSTIO ULTIMA.

Quænam sint ceremoniæ in Sacramento Baptismi adhibendæ?

DE Baptismi ceremoniis consulendum est quodlibet Rituale, ubi docentur tum illæ quæ præcedunt, tum eæ quæ comitantur, tum deniquæ illæ quæ subsequuntur in administratione solemni hujus Sacramenti. Dixi, solemni, quando enim privatim confertur baptismus, tales ceremoniæ non sunt necessariæ, nec de præcepto: cùm ergo illi Ritus possunt haberi ex rituali, illas prætermittere possumus; nè tamen aliquid non dictum remaneat, pauca dicemus de illis.

CONCLUSIO.

CEREMONIÆ quæ baptiſmum antecedunt, ſunt hæ præſertim. Primò, præparatur aqua, & conſecratur fons baptiſmalis deſtinatus ad collationem baptiſmi; quod fit in vigiliis Paſchæ & Pentecoſtes. Secundò, afferuntur infantes ad Eccleſiam, qui hærent in introitu ejus, tanquam indigni acceſſu Eccleſiæ, quia ſunt adhuc in poteſtate dæmonis. Tertiò, Sacerdos triplicem facit inſufflationem & varios exorciſmos, ut expellatur dæmon; poſteà ſignum crucis in fronte & aliis partibus baptiſandi efformatur, ut impetus diaboli ceſſent, & in eundem finem fit impoſitio manûs à Sacerdote, & plures proferuntur orationes. Quartò, imponit in os baptiſandi ſalem priùs à ſe benedictum, ad gratiam baptiſmi ſignificandam, qua homo liberatur à peccati putredine, & ſpeciali prudentiâ dotatur, cujus ſal eſt ſymbolum. Quintò, miniſter tingit ſuâ ſalivâ aures baptiſandi, ut aperiantur ad audiendos Chriſti ſermones; & nares ejus, ut hauriant bonum odorem virtutis ac pietatis. Sextò, ad interrogationes Sacerdotis ſequuntur abrenuntiationes baptiſandi, quibus renuntiat diabolo, ſive per ſe, ſive per patrinos. Septimò, in ſcapulis & in pectore ungitur, quaſi athleta Chriſti, luctaturus contra dæmonem, cui paulò anteà renuntiavit. Octavò, poſt illam unctionem baptiſandus interrogatur ſuper articulos fidei, & publicam profeſſionem illius emittit. Nonò tandem, elicit liberum & publicum conſenſum quo ſignificat ſe velle baptiſari.

Quoad conditiones quæ baptiſmum comitantur, paucæ ſunt numero; infunditur enim tantùm aqua cum debita prolatione verborum, vel mergitur baptiſandus, vel tandem aſpergitur copiosè, ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ, vel temporis.

Quantùm verò ad ceremonias ſubſequentes baptiſmum, hæ ſunt. Primò, Baptiſatus ungitur ſacro Chriſmate in vertice capitis; quod quidem Chriſma debet eſſe recens; conſecratum ſcilicet eodem anno, in die cœnæ Domini, & hoc ab Epiſcopo; unde derogatum eſt conſuetudini Eccleſiæ, quæ in primis ſæculis volebat ut unctiones Chriſmatis fierent à ſolis Epiſcopis; ſed poſteà conceſſum fuit ut unctio baptiſmalis poſſet fieri à ſimplici ſacerdote, ut conſtat ex Conciliis Carthagin. & Tolet. hæc autem unctio denotat baptiſatum in vertice unctum, ab eo die eſſe conjunctum Chriſto tanquam capiti. Secundo, Baptiſatus induitur veſte candidâ, in ſignum innocentiæ reſtitutæ. Tertiò, traditur baptiſato cereus accenſus, ad denotandum ipſum eſſe tranſlatum à poſtetate tenebrarum in ſanctorum lucem & in fervorem charitatis, quam per baptiſmum accepit. Quartò, requiruntur ſponſores, ſeu patrini, vel patres luſtrici, qui baptiſandum levent de fonte, & nomen imponant; in quibus patrinis plures conditiones requiruntur; debent enim eſſe baptiſati; ſic Concilium Moguntinum, non debent eſſe hæretici; ſic Concilium Tridentinum; non ſunt enim apti ad inſtruendum in fide, quod tamen patrinis incumbit; non debent eſſe Monachi,

Moniales, aut Religiosi, sic Concilium Coloniense parte ult. cap. 16. Ratio in promptu datur, quia illorum est colere solitudinem; & sic non possunt curam aliorum suscipere: Non debent patrini esse pater aut mater carnalis, nisi in necessitate, ex tali enim officio conjux conjugis esset cognatus, nec maneret liber usus matrimonii intes illos, nisi post dispensationem saltem Episcopi; tandem sponsores debent scire rudimenta fidei, ut levatos possint docere. Illi sponsores requiruntur nedum pro parvulis, sed etiam pro adultis; hi enim sunt neophyti in fide, & quasi modogeniti infantes; unde Tertullianus notat etiam adultis dari olim lac & mel. Porrò, ex baptismo resurgit quædam cognatio, spiritualis videlicet, inter suscipientes & susceptum, & patrem & matrem baptisati. Quod si Pater baptisaret in necessitate filium, non contraheret cum uxore cognationem; secus, si extra necessitatem. Olim erat cognatio inter virum & fœminam, qui simul suscipiebant infantem levandum. erat etiam inter ministrum & ipsos suscipientes; sed hoc ablatum est per Concilium Tridentinum, de reformatione Matrimonii.

unctio Chrismatis facta in fronte Confirmandi cum signo crucis, sub præscripta verborum formâ; metaphysicè verò, est Sacramentum novæ legis, institutum à Christo, ad conferendum Christianis novum robur & augmentum gratiæ ad fidem suam profitendam constanter & contra adversarios audacter defendendam. Hæc omnia patent ex se, vel saltem patebunt ex dicendis.

Quæstio. II.

An Confirmatio sit Sacramentum?

HOc negant Lutherani & Calvinistæ, affirmant verò Catholici: illi quidem putant, Confirmationem esse tantùm ceremoniam institutam ab Ecclesiâ, in quâ examinantur baptisati de fide, & ratificant baptismum, absque eo quod talis ceremonia habeat rationem Sacramenti; nos verò Confirmationem tanquam Sacramentum accipimus.

Conclusio.

CONFIRMATIO est verè & propriè Sacramentum. Sic Concilium Tridentinum sess. 6. can. 1. de Confirmatione; *Si quis dixerit, Confirmationem baptisatorum non esse verum & proprium Sacramentum, Anathema sit.* Licet autem hæc veritas non habeatur expresè in Scripturâ, colligitur tamen ex traditione antiquissimâ Ecclesiæ; Dionis. enim Apostolorum contemporaneus lib. 2. de cœlesti Hierarchiâ cap. 4. postquam loquutus est de Eucharistiâ,

ait, *Est illi finitimum Sacramentum, quod praceptores nostri Sacramentum unguenti nominant:* & sic erat ante illum. Augustinus etiam ait, *Sacramentum Chrismatis est sacrosanctum in genere signorum visibilium, ut baptismus*; unde Tertullianus loquens de illo, dicit; *Caro ungitur, ut anima consecretur,*

CONFIRMATUR ratione: Ad rationem Sacramenti tria tantùm requiruntur, scilicet promissio gratiæ, signum visibile, & præceptum quo jubeatur tale signum ministrari; hæc autem sunt in Confirmatione. Primò habet promissionem gratiæ, Act. 1. *Accipietis virtutem Spiritus sancti supervenientis in vos, & eritis mihi testes usque ad ultimum terra:* & sic promittitur Apostolis per Confirmationem amplior gratiâ, quâ essent fortes in confessione fidei. Secundò, Confirmatio habet signum sensibile, quod est impositio manuum, Act. 8. *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum*: & paulò post, *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. Quod si in die Pentecostes Apostoli non receperint Spiritum sanctum per impositionem manuum; hoc factum est ex speciali privilegio, sic enim dabatur cæteris. Quod tertiò Confirmatio habuerit præceptum, patet ex executione mandati; si enim Apostoli suâ sponte, & sine Christi institutione & præcepto adhibuissent talem impositionem manuum, non infallibiliter descendisset Spiritus sanctus; descendebat tamen quotiescumque manus imponebant.

OBJIC. Si manuum impositio erat signum

ſenſibile quo gratia Confirmationis conferebatur, non potuit illa manuum impoſitio mutari; materia enim Sacramenti mutari non poteſt ſubſtantialiter; videtur autem mutata illa impoſitio in unctionem; per unctionem enim Chriſmatis tribuitur Confirmatio. Reſp. nos uti eadem materia, qua uſi fuerunt Apoſtoli, & Apoſtoli eadem materia uſos fuiſſe, qua nos actu utimur; quando enim Apoſtoli Confirmationem conferebant, non faciebant impoſitionem manuum ſine unctione & conſignatione crucis, aliàs D Auguſtinus non vocaret Confirmationem Sacramentum Chriſmatis, nec D. Dionyſius Sacramentum unguenti; quando etiam in præſenti tribuitur Confirmatio, non fit unctio ſine impoſitione manuum. Quòd ſi Auguſtinus dicat, manuum impoſitionem non eſſe ut baptiſmum, quaſi non poſſet repeti, quia, inquit, nihil eſt aliud quam oratio ſuper hominem; ibi Auguſtinus non loquitur de Confirmatione, ſed de quadam impoſitione manuum, quâ ſuo tempore exteriùs reconciliabantur hæretici Eccleſiæ.

QUÆSTIO III.

Quando inſtituta fuerit Confirmatio?

EX antecedenti concluſione patet, Confirmationem eſſe Sacramentum; patet etiam ex dictis omnia Sacramenta eſſe inſtituta à Chriſto, conformiter Concilio Trid. Seſſ. 7. can. 10. ubi habetur, *Si quis dixerit omnia &*

ſingula Sacramenta novæ legis non fuiſſe à Domino noſtro Ieſu Chriſto inſtituta, Anathema ſit: ergo colligitur ex his, Chriſtum inſtituiſſe Confirmationem; ſed quo tempore inſtituta fuerit, quæritur.

CONCLUSIO.

CHRISTUS Sacramentum Confirmationis inſtituit in nocte cœnæ, ſecundùm probabiliorem ſententiam; omnes enim Theologi dicunt; quod in tali nocte, in ſermone habito ad diſcipulos, novum Teſtamentum inſtituerit; & ſic veriſimile eſt, quod materiam & formam & præceptum hujus Sacramenti pro tunc aſſignaverit. Fundatur autem hæc opinio in traditione Apoſtolicâ, ut habet Fabianus Papa Epiſt. 2 ad Orientales cap. 1. quæ ſcripta eſt ante mille quadringentos annos, in qua ſic habet, *In illa die Dominus Ieſus poſtquam cœnavit cum diſcipulis ſuis, & lavit pedes eorum, Chriſma conficere docuit, ſicut à ſanctis Apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt.* Ob hanc cauſam quotannis Eccleſia novum Chriſma conſecrat feriâ quinta in cœna Domini.

OBJIC. Hoc Sacramentum non fuit in uſu, niſi poſt deſcenſum Spiritus ſancti in die Pentecoſtes, neque à Chriſto, neque ab Apoſtolis: ergo ſignum eſt non fuiſſe anteà inſtitutum. Reſp. negando conſequentiam; & ratio cur non fuit in uſu ante Pentecoſtem, eſt quia in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus ſancti, quam dari non expediebat, donec Jeſus eſſet glorificatus, ſecundum illud Joannis 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.*

QUÆSTIO IV.

Quænam sit materia remota Confirmationis?

CAIETANUS, Soto & Navarrus putant, solum oleum olivarum esse materiam remotam hujus Sacramenti, credentes quod si cum oleo admisceatur Balsamum, hoc est tantùm ex præcepto Ecclesiæ D. Thomas & alii sentiunt Chrisma confectum ex Oleo & Balsamo esse materiam essentialem.

CONCLUSIO.

MATERIA remota essentialis hujus Sacramenti est Chrisma confectum ex Oleo & Balsamo. Sic Concilium Florentinum decreto de Armenis sic loquens; *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est Chrisma confectum ex Oleo, quod nitorem significat conscientiæ; & Balsamo quod odorem significat bonæ famæ.* Quòd autem Concilium loquatur de materia essentiali patet; quia ibidem recensens in particulari materias Sacramentorum, in omnibus aliis nihil ponit, quod non sit materia essentialis cujuslibet: ergo à pari in isto, ubi dicit Chrisma confectum ex Balsamo esse materiam Confirmationis, loquitur de materiâ essentiali. Si dicant adversarii, admixtionem Olei esse in Confirmatione, sicut est admixtio aquæ in Eucharistia, quæ est tantùm de præcepto; hoc negatur, & colligitur ex Concilio Florentino; quando enim loquitur de materiâ calicis, non dicit esse quid mix-

tum ex vino & aqua, ſed eſſe vinum ſimpliciter: quandoquidem ergo, loquens de materia Confirmationis, dicit eſſe Chriſma confectum ex Oleo & Balſamo, non putat admixtionem Balſami eſſe tantùm ex præcepto; aliàs mentionem non feciſſet talis unctionis, ſicut nec in Euchariſtia commemorat mixtionem aquæ.

Objic. Innocentius tertius, aliàs conſultus, an unctus ſolo oleo deberet iterum confirmari, reſpondit, nihil iterandum eſſe, ſed quod omiſſum eſt cautè ſupplendum: ergo Confirmatio erat valida ſine mixtione Balſami. Reſp. negando conſequentiam, hoc enim confirmat noſtram concluſionem; quia ſi mixtio Balſami ſit tantùm neceſſaria ex præcepto, ſicut aqua in calice, ſequeretur non eſſe poſteà ſupplendum neceſſariò Balſamum: ſi quis enim oblitus fuiſſet admiſcere aquam vino, nullus diceret quòd talis mixtio debeat ſuppleri poſt conſecrationem; cùm ergo Innocentius determinaverit ſupplendum eſſe cautè Balſamum? per hoc voluit quòd Balſamum eſſet neceſſarium ad validitatem Confirmationis. Difficultas ergo tota ſupereſt, quòd dixerit nihil eſſe iterandum; ſed loquitur tantùm de iteratione ceremoniarum, quæ non debent iterari, ſed tantùm unctio cum Oleo & Balſamo.

Objic. Balſamum eſſe rariſſimum: ergo non congruit divinæ bonitati, quòd aſſignaverit pro materiâ Sacramenti aliquid quod vix reperiri poteſt. Reſp. hanc rationem fore validam, ſi Confirmatio eſſet abſolutè neceſſaria, tanquam medium ad ſalutem. Deinde, ex

ipsis adversariis constat, quòd admixtio Balsami sit necessaria ex præcepto, & consequenter sub pœnâ peccati mortalis: ergo pari jure posset dici, quòd non congruat divinæ bonitati aliquid præcepisse sub peccato mortali, quod sine difficultate non potest obtineri. Tandem dicendum est, quòd hæc ratio non obstet; quia modicum Balsami requiritur: unde Fabianus Papa reprehendit Episcopos Orientales, quòd defectu Balsami renovarent tantùm Chrisma singulis trienniis, quasi esset excusatio ficta; ad essentiam enim Chrismatis non requiritur, ut singulæ partes ejus contineant formaliter aliquid Balsami, sed sufficit quòd toti mixto saltem insit tantùm Balsami, ut omnes Chrismatis partes alterentur recipiendo in se ejus odorem.

QUÆSTIO V.

Quænam sit materia proxima Confirmationis?

MATERIA remota, ut diximus, est Chrisma, quod debet esse consecratum ab Episcopo, sicut voluit traditio Ecclesiastica, & Concilium Romanum, sub Sylvestro primo, statuens nullum Presbyterum posse Chrisma conficere, non quidem inducendo novam prohibitionem; sed declarando quæ jure divino erant prohibita. Ratio quare Chrisma debet esse consecratum, est, quia materia externa Sacramentorum, quâ Christus usus fuit, consecrata est antequam ad usum Sacramenti

applicetur; ideò nec Aqua in Baptiſmo, nec Panis in Euchariſtiâ conſecranda ſunt, quia talia conſecravit Chriſtus uſu ſuo; in Ordine autem, materia, quæ ſunt vaſa ſacra, conſecratur, & Oleum in Sacramento Extremæ-unctionis: in Pœnitentiâ verò & Matrimonio materia non conſecratur, quia non eſt quid extrinſecum, ſed ſunt ipſi Pœnitentes aut Contrahentes. An autem poteſtas conſecrandi Chriſma poſſit delegari ſimplici Sacerdoti ex diſpenſatione, aliqui credunt, alii probabilius negant; Concilium enim Florentinum poſtquam docuit Miniſtrum hujus Sacramenti eſſe Epiſcopum, docet ſimplicem Sacerdotem ex conceſſione poſſe illud miniſtrare, ſed cum Chriſmate per Epiſcopum benedicto. Ex quo patet, Eccleſiam nunquam diſpenſaſſe, quod poſſet ſimplex Sacerdos Chriſma conſecrare. Ex his ergo habetur, Chriſma compoſitum ex Balſamo & Oleo, & benedictum ab Epiſcopo, eſſe materiam remotam eſſentialem hujus Sacramenti; unde ſupereſt tantùm quòd aſſignetur materia proxima ejus.

Conclusio.

MATERIA proxima hujus Sacramenti eſt unctio ſeu applicatio Chriſmatis in fronte Baptiſati: debet, inquam, illa unctio fieri in fronte, & in formâ crucis, & hoc ex neceſſitate Sacramenti, quod probatur ex communi uſu & praxi Eccleſiæ; quæ verè confirmatum non cenſet illum, qui non fuerit taliter unctus Chriſmate. Ratio quam allegat Concilium Florentinum; eſt, quia hoc Sacramentum datur ad fidem Chriſti audacter & ſine verecundiâ

profitendam; frons autem est veluti sedes verecundiæ: ergo illa pars debet consignari, & in ea fieri unctio cum signo crucis, ut scilicet confirmatus sine metu fidem seu crucem Christi fateatur, quæ est Judæis scandalum, gentibus autem stultitia.

Objic. Apostoli confirmabant primos Christianos per impositionem manuum, ut habetur pluribus in locis sacræ Scripturæ: ergo non ungebant; & proinde unctio Chrismatis non est materia proxima hujus Sacramenti. Resp. Apostolos dupliciter manus imposuisse; primò, quando dabatur Spiritus sanctus visibiliter cum dono linguarum, & hoc faciebant per solam manuum impositionem, quod non habebat rationem Sacramenti; non enim erat ceremonia permanens; & hanc potestatem dandi Spiritum sanctum visibiliter, voluit emere Simon Magus. Secundò Apostoli manus imponebant, quando volebant conferre Sacramentum Confirmationis; & pro tunc cum impositione manuum ungebant frontem recipientium, ut habetur ex traditione Apostolicâ & ex antiquis Patribus, qui vocabant hoc Sacramentum, Sacramentum unguenti, & Sacramentum Chrismatis.

QUÆSTIO VI.

Quænam sit forma Confirmationis?

EX antecedentibus liquet de necessitate Sacramenti hujus esse, quòd adsit Chrisma

confectum ex Oleo & Balsamo, quod quidem debeat necessariò eâdem necessitate Sacramenti esse consecratum ab Episcopo; ita quòd benedictio Episcopi non sit minus de essentiâ Sacramenti, quàm Balsamum cum Oleo: Quænam autem forma debeat conjungi cum illâ unctione quæ fit ex Chrismate, asseret

CONCLUSIO.

FORMA Sacramenti Confirmationis sunt hæc verba, *Consigno te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Hoc patet ex Concilio Florentino in decreto unionis, ex Pontificali Romano, & ex praxi Ecclesiæ. Quòd autem hæc forma legitima sit, patet, quia ibi significatur causa principalis, scilicet Trinitas, cùm dicitur, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Secundò, indicatur causa ministerialis, nimirum ille qui confert, per hæc verba, *consigno, & confirmo.* Tertiò, denotatur persona quæ confirmatur, per pronomen, *te.* Quartò tandem innotescit effectus duplex hujus Sacramenti, quorum unus est facere aliquem Christi militem, ipsum insigniendo crucis signo, unde dicitur, *consigno te signo crucis:* alius verò est dare robur ad sustinendos impetus adversariorum, confirmando scilicet; unde additur, *confirmo te Chrismate salutis.* Porrò, hæc verba sunt de essentiâ Sacramenti; unde qui diceret tantùm *signo te*, non addendo, *signo crucis*, aut *confirmo te*, non specificando *Chrismate salutis*: aut qui diceret tantùm *signo te signo crucis*, tacendo, & *confirmo te Chrismate salutis*, aut vice versâ, non faceret Sacramentum. Non esset etiam validum,

si supprimerentur verba, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

Quæstio VII.

Quis sit Minister hujus Sacramenti?

VUICLEFFUS improperat Ecclesiæ Romanæ, quæ vult solum Episcopum esse ministrum ordinarium hujus Sacramenti arguens Romanos, quòd sint in errore Donatistarum, qui dicebant valorem Sacramenti pendere à dignitate Ministri: sed maximè fallitur; Donatistæ enim ideò damnati sunt, quòd dicerent valorem Sacramenti procedere à bonitate Ministri, & Sacramenta non validè conferri ab improbis; quod nos ipsi damnamus, licet asseramus Ministrum hujusce Sacramenti debere esse ad Episcopatus dignitatem evectum.

Conclusio Prima.

SOLUS Episcopus est ordinarius Minister hujus Sacramenti. Sic Concilium Florentinum in decreto de Armenis, & Tridentinum Sessionis 7. can. 3. de Confirmatione, ubi dicitur; *Si quis dixerit, sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, Anathema sit.* Jus etiam Canonicum capite *manus*, de consecratione, distinct. 5. hoc habet, *Manus quoque impositionis Sacramentum ab aliis perfici non potest, quam à summis Sacerdotibus; nec tempore Apostolorũ ab aliis quàm ab ipsis Apostolis legitur*

aut scribitur peractum est. Ratio congruentiæ, est D. Bonaventuræ, quia Episcopus in Ecclesia est veluti dux in exercitu: sicut ergo ducis est consignare suos milites; sic etiam ad Episcopum pertinet consignare Christianos, quia per Confirmationem sunt veluti milites Christi.

Objic. Actuum 9. Ananias qui erat tantùm Sacerdos (ut ait Augustinus) imposuit manus super Paulum, ergo hoc non spectat tantùm ad Episcopos. Respondeo, Ananiam imposuisse manus super Paulum, non ut ipsum confirmaret, quia nondum Paulus erat baptisatus; sed ut illi visum restitueret, & sic pertinet tantùm ad Episcopum confirmare: hoc autem facere potest, modò sit consecratus, etiamsi sit excommunicatus, suspensus & hæreticus; caracter enim Episcopalis semper remanet, & administratio Confirmationis est actus solius Ordinis Episcopalis,

CONCLUSIO SECUNDA.

QUILIBET Sacerdos potest ex commissione Summi Pontificis hoc Sacramentum conferre. Nec est quòd Soto imputet Scoto hoc negasse; iste enim in 4.dist.7.q.1. in solutione dubii tertii dicit, quod Minister est Episcopus vel alius cui committi poterit: quando desunt autem Episcopi, constat; quia Gregorius Magnus hoc concessit Presbyteris Sardiniæ. Gregorius etiam 13. refertur dispensasse cum Sacerdote in Indiâ: Concil. denique Florent. in decreto Eugenii dicit, aliquando per dispensationem Apostolicæ Sedis id concessum fuisse; propter hoc tamen non mutatur essentia hujus Sacramenti, quia essentia-

lis Minister illius, non est solus Episcopus, nisi ordinarius, sed hic & ille Sacerdos habens dispensationem summi Pontificis, qui solus dispensare potest in favorem Presbyteri solius, non alterius qui sit ipsi inferior.

OBJIC. De commissione Episcopi confirmare possunt simplices Sacerdotes ex Conciliis Tolet. & Arausic. & ex Innocentio Papâ, dicentibus, quòd nemo audeat Chrismare præsente Episcopo, nisi ab eo illi fuerit præceptum. Respondeo hæc Concilia & ipsum Innocentium non loqui de Chrismatione Confirmationis; sed Concil. Arausican. loquitur de unctione, quâ ungebantur hæretici, dum convertebantur ad Ecclesiam, quos in istis locis ungebant, ut supplerent ceremonias quas hæretici omiserant in Baptismo. Concil. Tolet. loquitur de unctione quæ fit in baptismo in vertice baptisandorum; aliàs enim non licebat simplici Sacerdoti ungere baptisandum Chrismate, imò nec baptisare, nisi absente Episcopo, ut habet D. Leo Epist. 8. in fine ubi scribit, *Id neque coram Episcopo licet Presbyteris, in baptisterium introire, nec præsente Antistite, infantem tingere, aut signare.* Quoad Innocentium tandem, loquitur de unctione, quâ ungi solebant Energumeni, ut ab illis depelleretur dæmon.

QUÆSTIO VII.

Qui possint confirmari?

NON quæritur hic, quinam debeant accipere hoc Sacramentum, nullus enim ad hoc tenetur, cum non sit necessarium necessitate medii; aliàs Ecclesia curaret, ut qui moriuntur, illud reciperent: non est etiam necessarium necessitate præcepti, nisi pro Ordinandis, nullum enim extat præceptum nec divinum, nec Ecclesiasticum quoad omnes, sed solùm pro illis qui saltem tonsuram clericalem recipere cupiunt; ut habetur ex Concil. Trid. sess. 23. cap. 4. de Reformatione. Quòd si Scotus videatur dicere, hoc Sacramentum esse necessarium sub peccato mortali; hoc debet intelligi, quòd si omitteretur ex contemptu, reverà esset peccatum mortale; imò sentiunt communiter Doctores, quòd in casu necessitatis recipienda sit confirmatio, quando v. g. aliquis versatur inter hæreticos; indiget enim virtute quâdam speciali ad protestandam & defendendam fidem, & hoc robur per Confirmationem accipitur: remanet ergo tantùm, ut videamus quinam possint confirmari.

CONCLUSIO.

LICET Conffirmatio possit dari omnibus baptisatis, tum infantibus, tum adultis; convenientius tamen est, ipsam differre ad rationis ætatem, sic Catech. Rom. dicens, post Baptismum Sacramentum Confirmationis posse

ministrari; sed minùs tamen expeditè hoc fieri, antequam pueri usum rationis habuerint: unde alii asserunt expectandum esse duodecimum annum, meliùs tamen alii septimum. Ex dictis potest colligi, amentes perpetuos posse confirmari: si enim infantes ante usum rationis possint recipere hoc Sacramentum; ergo & amentes perpetui qui sunt veluti infantes: quoad illos qui aliquando rationis usum habuerunt, & in amentiam sunt lapsi posteà, si non constet illos in ultimo actu sanitatis fuisse in peccato mortali, possunt confirmari, etiamsi anteà non expetierint hoc Sacramentum.

QUÆSTIO IX.

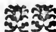
Quosnam effectus producat Confirmatio?

HOc jam censetur explicatum ex his quæ diximus agendo de Sacramentis in genere, ubi asseruimus quodlibet Sacramentum producere gratiam habitualem, sive in entitata, sive augmento, & gratiam Sacramentalem, quæ actualis est: insuper etiam asseruimus Baptismum, Confirmationem & Ordinem conferre caracterem in suscipientibus: Quia tamen hîc explicare tenemur quæ pertinent ad Confirmationem, nobis explicandum incumbit qui sint ipsius effectus.

CONCLUSIO.

CONFIRMATIO confert caracterem, augmentum gratiæ habitualis, & gratiam sacramentalem. Primum patet ex jam dictis de

Sacramentis in genere : dicam tantùm hunc caracterem consignare Christianum in militem Christi, & illum deputare partim ad agendum, scilicet ad profitendam fidem ; partim ad patiendum, nimirum ad receptionem tonsuræ clericalis & sacrorum Ordinum : hic autem caracter distinguitur realiter à caractere baptismi, quia sunt duo Sacramenta distincta, quæ debent habere consequenter effectus distinctos. Secundum patet ex se, quia omnia Sacramenta conferunt gratiam suo modo : Sacramenta scilicet mortuorum conferunt gratiam in se ; Sacramenta autem vivorum conferunt gratiam in augmento ordinariè & per se, licet per accidens aliquando possint causare gratiam in se, v. g. quando quis habens solam attritionem, putat se esse debitè absolutum, licet non sit reverà, defectu intentionis Ministri, & posteà ut talis accedit ad Eucharistiam, vel ad Confirmationem, mediante uno horum Sacramentorum, recipit gratiam habitualem in se consideratam, non verò augmentum gratiæ, quia illam anteà non habebat. Tertium tandem evidens est ; quia cùm quodlibet Sacramentum habeat finem specialem, confert gratiam specialem suo fini accommodatam ; & ea quæ confertur per Confirmationem, est protectio Spiritus sancti, quâ aliquis conservat fidem Catholicam & illam intrepidus protestatur publicè.

QUÆSTIO X.

Quid requiratur in Confirmando?

QUONIAM diximus duos esse præcipuos effectus Confirmationis, nimirum caracterem, & gratiam; nunc loquendum venit de dispositionibus quæ requiruntur, ut uterque effectus producatur in illo, qui Confirmationem suscipit.

CONCLUSIO.

UT caracter recipiatur sufficit voluntas recipiendi Sacramentum; ut verò Confirmandus recipiat augmentum gratiæ habitualis, exigitur ut præexistat in gratiâ. Ratio primi est, quia caracter est compatibilis cum peccato; & sic ad recipiendum caracterem Confirmationis, non requiritur gratia præexistens; sed sufficit voluntas recipiendi illum: sicut, ut baptisatus recipiat caracterem baptismi, sufficit quòd voluntatem habeat recipiendi baptismum: hoc etiam debet intelligi tantùm de adultis; quandoquidem enim diximus, Confirmationem posse conferri infantibus, qui propriâ intentione carent: in illis ergo non requiritur propria voluntas, sed aliena saltem sufficit sive sit Ecclesiæ, sive sit parentum, aut aliorum qui puerum confirmandum exponunt. Quoad secundum, evidens est; quia Sacramenta vivorum gratiam præsupponunt, & illam augent: ergo requiritur ut ille qui confirmandus est, jam in gratiâ existat, ut possit recipe-

re augmentum ejus: augmentum enim alicujus qualitatis præſupponit illam qualitatem jam exiſtentem in ſuo eſſe. Quoniam ergo ad recipiendam Confirmationem requiritur gratia, ideò ille qui confirmandus eſt, ſi peccaverit poſt Baptiſmum, indiget contritione, aut ſaltem attritione cum confeſſione, aliàs poneret obicem; non requiritur autem confeſſio per ſe, quia nullum extat præceptum; niſi quando confirmandus eſt conſcius peccati; unde qui ſine confeſſione ſuſciperet hoc Sacramentum, putans ſe eſſe contritum, cùm ſit attritus tantùm, reciperet gratiam per Confirmationem; quia quodlibet Sacramentum habet vim faciendi ex attrito contritum.

Quæstio Ultima.

Quinam ſint ritus hujus Sacramenti?

Sacramentum hoc cùm poſſit tantùm conferri à Miniſtro ſolemni, elevato ſcilicet ad dignitatem Epiſcopalem, non poteſt etiam dari vel ſaltem non debet, niſi cum certis quibuſdam ceremoniis, quarum aliæ præcedunt, aliæ concomitantur, aliæ denique ſubſequuntur illius adminiſtrationem.

Conclusio.

Ritus antecedentes collationem Confirmationis ſunt hi. Conficitur Chriſma, ad cujus conſecrationem Epiſcopus primò benedicit oleum & balſamum: Secundò idem Epiſcopus halat ſuper os ampullæ continentis oleum, &

& post eum duodecim Sacerdotes, ad denotandam Spiritûs sancti plenitudinem olim datam per insufflationem, Joan. 20. ubi Christus insufflavit, & dixit Apostolis, *Accipite Spiritum sanctum.* Tertiò miscetur balsamum cum oleo, Quartò Episcopus Chrisma confectum salutat, sine mitrâ dicens ter, *Ave sanctum Chrisma*, submissâ voce in primis, deinde paulò altiori. Quintò hoc fit quotannis feriâ quintâ in cœnâ Domini.

Quoad ceremonias comitantes collationem Confirmationis; primò destinatur tempus, quod communiter erat in vigilia Pentecostes, quia eo tempore Apostoli roborati sunt, & nunc est quodlibet aliud; quolibet enim tempore confirmare solent Episcopi, nimirum temporibus suæ visitationis. Secundò debet fieri in loco honesto, licet extra Ecclesiam. Tertiò Episcopus debet esse in Pontificalibus. Quartò debet esse aliquis qui confirmandum offerat. Quintò ex decentiâ tam Confirmans, quàm confirmatus debent esse jejuni ob reverentiam Sacramenti. Dixi, ex decentiâ non ex præcepto; mos enim invaluit, ut post prandium confirment Episcopi.

Quoad sequentes ceremonias. Primò, frons confirmati ligatur vittâ, nè Chrisma aliis rebus adhæreat, velut significetur, gratiam Confirmationis esse conservandam. Secundò, Episcopus levi alapâ confirmatum percutit, ut Confirmatus reminiscatur se hoc Sacramentum recepisse, nè scilicet iteretur Confirmatio quæ est Sacramentum irreiterabile; quandoquidem confert indelebilem caracterem: percutitur

etiam confirmatus, ut discat in posterum forti animo omnes injurias, imò & mortem, pro Christi fide esse tolerandas. Sunt & aliæ ceremoniæ, de quibus consulendum est Rituale Episcoporum.

CAPUT TERTIUM.

De Sacramento Eucharistiæ.

DOCTORES, qui communiter tractationem Sacramentorum aggrediuntur, præponunt Eucharistiam Pœnitentiæ, & hoc jure, quia quandoquidem Eucharistia in moralibus, correspondet nutritioni in naturalibus, & ad nutritionem vel in nutritione morbus aliquando accidit: sic etiam Eucharistia, quæ est nutritio quædam spiritualis, à nobis præponenda est Pœnitentiæ, quæ est veluti remedium à Christo præparatum ad medendas animas, si fortè in peccatum lapsæ sint. Antequam ergo de Sacramento Pœnitentiæ loquamur, nobis explicandum incumbit augustissimum Eucharistiæ Sacramentum.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sit Eucharistia, quotuplex, & quando instituta fuerit?

SICUT natura Dei uno & eodem nomine explicari non potest, sic & mysteria divina pluribus nominibus indigent, ut perfectè concipiantur: unde Eucharistia, quæ est mysteriorum nostræ religionis præstantissimum, pluribus insignitur. Dicitur primò Eucharistia, idest gratiarum actio, vel bona gratia; quia Christus hoc Sacramentum instituendo gratias egit; vel quia nos illud recipiendo, gratias agere debemus; vel tandem quia continet Christum gratiarum omnium fontem. Dicitur secundò Synaxis, idest collectio, & latinè communio vocatur; non quòd sit necessarium Eucharistiam pluribus simul administrare, ut volunt hæretici, sed quia unit homines Christo, tanquam capiti, & inter se illos conjungit, ut membra cum membris. Tertiò dicitur Viaticum, quia est viatorum cibus & præsertim infirmorum, qui illo roborantur ex hâc vitâ ad Dei tribunal progredientes. Quartò dicitur Sacrificium & Hostia, quia non solùm habet rationem Sacramenti, sed & Sacrificii, ut dicetur suo loco.

CONCLUSIO PRIMA.

EUCHARISTIA est Sacramentum quod sub speciebus panis & vini continet corpus & sanguinem Christi ad conservationem vitæ

ſpiritualis. Dicitur Primò *Sacramentum*, & hoc conſtat tum apud Catholicos, tum apud Hæreticos. Dicitur ſecundò, *ſub ſpeciebus panis & vini*, ad explicandam materiam, quæ eſt panis & vinum; ponendo etiam, *ſub ſpeciebus*, innoteſcit vis conſecrationis, per quam deſinit eſſe panis, & ſuccedit corpus Chriſti. Additur tertiò, quòd Euchariſtia *conjunctivè contineat corpus & ſanguinem Chriſti*, ut explicetur natura integra hujus Sacramenti quoad ſignificationem; ſignificat enim refectionem quæ integratur ex potu & cibo, licet quantùm ad ſubſtantiam, Sacramentum integrum ſit ſub una tantùm ſpecie. Subjungitur tandem, *ad conſervationem vitæ ſpiritualis*; & in hoc denotatur effectus & finis hujuſce Sacramenti.

Conclusio Secunda.

SACRAMENTUM Euchariſtiæ non eſt unum, ſi ſumatur materialiter; ſed eſt unum, ſi formaliter accipiatur. Ratio primi eſt, quia ibi ſunt plura Sacramenta materialiter, ubi ſunt plures res ſenſibiles, quarum una poteſt ſignificare & conferre gratiam ſine alia; ſed in Euchariſtia ſunt plures materiæ, ſcilicet panis & vinum; ſunt plures formæ etiam, ſcilicet *Hoc eſt corpus meum, hic eſt calix ſanguinis mei*, & quodlibet horum poteſt conferre gratiam ſine alio, ut patet ex laïcis qui recipiunt tantùm unam ſpeciem: ergo ſunt plura Sacramenta materialiter. Ratio ſecundi eſt, quia Euchariſtia ſignificat refectionem ſpiritualem animæ; ſed refectio perfectius denotatur in ſpeciebus panis & vini ſimul, quàm in ſpecie ſolius panis, vel ſolius vini, licet Chriſtianus

æquè reficiatur ex ſumptione unius ſpeciei tantùm, quàm duarum, quoniam quælibet carnem & ſanguinem Chriſti continet: ergo Euchariſtia formaliter ſumpta eſt tantùm unicum Sacramentum, quoniam ſignificat unicam refectionem.

CONCLUSIO TERTIA.

EUCHARISTIÆ Sacramentum fuit inſtitutum in nocte cœnæ, poſt comeſtionem ſcilicet Agni Paſchalis. Hoc eſt conforme D. Paulo qui ad Corinth. ſcribens narrat quòd Chriſtus *in quâ nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens benedixit ac fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens, Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum.* Ratio convenientiæ hujus eſt, quia teſtamenta ſolent confirmari imminente morte: cùm ergo Chriſtus per ſuam paſſionem nobis legare voluerit gloriam cœleſtem, tanquam hæreditatem; voluit paulò ante mortem nobis dare ſuum corpus & ſanguinem, tanquam pignus vitæ æternæ. Errant ergo qui dicunt Chriſtum nobis ſuo teſtamento reliquiſſe Corpus; ſed dicendum eſt quòd nobis legaverit gloriam æternam, faciendo nos ſuos heredes & coheredes Chriſti, in cujus gloriæ pignus & aſſecurationem nobis reliquit corpus & ſanguinem ſuum, tanquam viaticum aliquod, quo perduceremur ad illam hereditatem capeſſendam. Quoad ordinem autem quem tenuit Chriſtus in inſtitutione hujus Sacramenti, hunc affert Maldonatus. Primò facta fuit cœna legalis conſiſtens in comeſtione Agni Paſchalis; ſecundò facta eſt cœna communis; tertiò lotio pedum; quartò inſtitutio Euchariſtiæ; quintò

discessio Judæ; sextò concio Domini.

QUÆSTIO II.

Ex quibus constet Sacramentum Eucharistiæ?

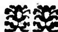
NON loquimur hîc de Sacramento Eucharistiæ in fieri, quia constat ipsum, sicut alia Sacramenta fieri per materiam, quæ est panis & vinum; per formam, quæ consistit in verbis, & per ministrum, qui est Sacerdos; sed loquimur de Eucharistiâ in facto esse, & ut est quid permanens; & de ipsâ sic sumptâ quærimus quænam sint ea ex quibus constat.

CONCLUSIO.

SACRAMENTUM Eucharistiæ, tanquam totum aliquod morale, constituitur ex corpore & sanguine Christi, & speciebus: seu, ut dicit Scotus, ex corpore & sanguine Christi, quatenus dicunt relationem ad species: non consistit enim hoc Sacramentum in materia & formâ, scilicet in pane & verbis, quia Eucharistia tamdiu est Sacramentum, quamdiu corpus & sanguis Christi in eâ permanent, panis autem & verba non remanent, quando adsunt corpus & sanguis Christi: ergo Eucharistia in facto esse non constituitur ex illis: Non constat etiam hoc Sacramentum ex solo corpore & sanguine, quia ad Sacramentum requiritur signum visibile: Denique solæ species non faciunt etiam Sacramentum, quia ad ra-

tionem Sacramenti requiritur, quòd sit signum visibile rem invisibilem continens: ergo remanet, ut constituatur ex utroque, nimirum ex speciebus, quæ sunt signa visibilia, & ex corpore & sanguine Christi, quæ sunt res sacra.

OBJIC. Eucharistia ex Tertulliano est figura corporis Christi; sed figura involuit absentiam rei figuratæ: ergo hoc Sacramentum non constat corpore Christi. Respondeo, Tertullianum velle corpus Christi in Eucharistia esse figuram corporis Christi extensi in arâ crucis, unde Eucharistia vocatur memoriale Passionis Christi: Non ergo est figura corporis Christi simpliciter, nisi sit figura plena significato, non verò vacua; sicut Verbum dicitur figura substantiæ Patris; figura inquam plena, est enim eadem Patris substantia. Nec quis dicat, nihil esse simul Sacramentum, & rem Sacramenti, proindeque corpus Christi non esse Sacramentum, quoniam est res Sacramenti, quia producitur per verba. Resp. enim Sacramentum Eucharistiæ habere hoc speciale, quòd sit simul tum Sacramentum, tum res Sacramenti: corpus, inquam, Christi est res Sacramenti, quia producitur per verba Sacramentalia, & est Sacramentum, quia cum speciebus producit gratiam.

QUÆSTIO III.

Utrùm Sacramentum Eucharistiæ sit necessarium?

QUIA multoties locuti fuimus de necessitate tum medii, tum præcepti, tædiosum esset, hîc rursus explicare quid sit utraque necessitas, sed videndum tantùm est, quâ necessitate Eucharistia sit necessaria.

CONCLUSIO PRIMA.

EUCHARISTIA non est necessaria absolutè necessitate medii, est tamen medium ita utile, ut dicatur quasi moraliter necessarium.

Probatur primum, quia Eucharistia non est medium institutum ad justificationem; sive remissionem peccati mortalis; imò receptio Eucharistiæ præsupponit justificationem ut licitè fiat: & sic non est necessaria, nec in re, nec in voto, quia votum de aliquâ re facienda non est necessarium, nisi ipsa res sit necessaria: unde cùm susceptio Eucharistiæ non sit necessaria, consequenter votum ejus non erit necessarium. Quòd si dicatur aliquando necessaria necessitate medii; hoc est secundariò, ratione scilicet præcepti adjuncti, observatio enim mandatorum Dei & Ecclesiæ est medium necessarium ad salutem, conformiter responsioni Christi, *si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*

Probatur secundum, certum enim est ex

Concil. Trid. sess. 6. Canone 22. nos non posse diu in gratia perseverare, sine specialibus auxiliis Dei, ad quæ obtinenda Sacramentum hoc est efficacissimum. Deinde, Eucharistia est præcipuus animæ cibus, & non potest diu vita persistere nisi mediante cibo: ergo est medium ita utile, ut sit quasi moraliter necessarium.

Objic. Pœnitentia, Baptismus & Eucharistia sunt ejusdem necessitatis, ut patet ex Script. quæ iisdem verbis hæc Sacramenta præcipit: de Baptismo enim dicit, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* de Pœnitentia ait, *Nisi pœnitentiam egeritis, &c.* & de Eucharistia, *Nisi manducaveritis, &c.* ergo sicut Baptismus & Pœnitentia sunt necessaria necessitate medii, sic & Eucharistia. Resp. negando consequentiam; quia necessitas Sacramentorum non pendet tantùm ex modo loquendi Scripturæ, sed ex ipsorum natura & institutione; unde cùm Baptismus & Pœnitentia sint instituta ad infusionem gratiæ quæ absolutè necessaria est, ideò sunt necessaria necessitate medii; quia verò Eucharistia destinatur tantùm ad augmentum gratiæ, non est necessaria medii necessitate.

Instabis, Eucharistia est instituta ut cibus animæ; sed necessarius est absolutè cibus pro vitâ corporali: ergo & Eucharistia pro vitâ spirituali. Respondeo, cibum animæ non esse ita necessarium, ac cibum corporis; quia cibus animæ potest suppleri per actus an[illegible]is, & per bona opera. Quod si aliqui Patres legantur communicasse infantes: ex hoc non potest in-

ferri Euchariſtiæ neceſſitas abſoluta, ſed hoc tantùm fiebat, quia erat uſus hujuſce temporis, & hoc ratione præcepti.

CONCLUSIO SECUNDA.

HOc Sacramentum eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, tum divini, tum Eccleſiaſtici.

Quoad præceptum divinum, habetur Joann. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Quoad tempus autem quo obligat hoc præceptum; hoc eſt quando Euchariſtia judicatur neceſſaria ad conſervandam vitam ſpiritualem gratiæ contra tentationes: hæc enim eſt differentia inter præcepta affirmativa & negativa, quòd prima obligent tantùm, quando urget neceſſitas finis propter quem ſunt inſtituta; ſecunda verò obligent ſemper & pro ſemper: præceptum ergo Euchariſtiæ obligat primò in articulo mortis, tunc enim tentationes ſolent eſſe graviores; ſecundò in reliquâ vitâ, quoties opus eſt remedio ad perſeverandum in gratiâ, ut in gravioribus tentationibus; tertiò, quando quis prudenter putat ſe non ampliùs habere occaſionem communicandi in totâ vitâ; tunc enim debet ſe præmunire contra tentationes futuras.

Quoad præceptum Eccleſiaſticum, ſemper extitit in Eccleſiâ. Initio naſcentis Eccleſiæ omnes qui intererant ſacrificio miſſæ, tenebantur communicare: cùm ille fervor charitatis minueretur, Fabianus Papa juſſit ter communicare quolibet anno, in Nativitate Domini ſcilicet, in Paſchate & Pentecoſte; ubi Soter Papa adjecit feriam quintam in cœnâ Domi-

ni : nunc ſtatutum eſt, ut omnes ſaltem in Paſchate communicent. Quòd ſi propter rationabilem cauſam non poſſint ſumere Euchariſtiam in Paſchate, controvertuntur authores, an teneantur communicare in primâ occaſione; negant enim Soto, Antoninus & Sylveſter, putantes hoc manere liberum; quia, inquiunt, communio Paſchalis eſt præceptum affirmativum, quod obligat tantùm pro tempore præſcripto; meliùs tamen allii affirmant.

QUÆSTIO IV.

Quanam ſit materia Euchariſtia?

CUM locuti fuerimus de materiâ proxima, internâ & parmanenti Euchariſtiæ, quæ conſiſtit in ſpeciebus ſub quibus continentur corpus & ſanguis Chriſti; nunc agendum eſt de materiâ remotâ externâ & tranſeunte, quæ deſinit eſſe per verba conſecratoria, & ex qua fit hoc Sacramentum.

CONCLUSIO PRIMA.

MATERIA Euchariſtiæ ſunt panis & vinum. Matth. enim 26. Marci 14. Lucæ 22. & ad Corinth. 2. legimus Chriſtum accepiſſe panem in confectione hujus Sacramenti, & calicem in quo erat vinum; ut patet ex verbis ſequentibus, *Non bibam amodò de hoc genimine vitis;* & juſſit facere quod fecit, dicens, *Hoc facite*: ergo tenere debemus materiam hujus Sacramenti eſſe panem & vinum;

& hoc est conforme tum Conciliis, tum Patribus, quos superfluum esset recensere. Nulla dari potest ratio convincens de hac veritate, quia Christus in quacunque alia materia potuit instituere Eucharistiam, saltem manducabili & potabili; sed potest assignari ratio congruentiæ, quia scilicet sicut panis & vinum sunt congrua corporis alimenta, sic Eucharistia sub speciebus panis & vini congruum est alimentum animæ. Quòd si canones permittant afferri uvas, oleum & incensum; hoc est tanquam oblationes & ceremonias ad honorem Dei & Sanctorum, & etiam in Sacerdotum alimenta.

CONCLUSIO SECUNDA.

PANIS, quæ est materia hujus Sacramenti, debet esse triticeus. Sic Concilium Flor. & Catechismus Concil. Trid. ubi habetur, traditionem Ecclesiæ esse, ut in pane triticeo consecratio fiat; unde non sufficit ut fiat in hordeo, avena, milio, frumento nigro; sed requiritur, quòd secundùm judicium peritorum habeat veram rationem tritici, sive ita vocetur, sive non: & quando dubium erit an sit verè triticum, necnè, materia erit dubia, & in ea non debet confici Sacramentum, maximè cùm Eucharistia non sit absolutè necessaria. Quoad selicam seu secalam, aliqui putant esse materiam propriam Eucharistiæ, dicentes non differre specie à tritico, sed esse triticum inferius: meliùs tamen dicendum est, esse materiam dubiam, in qua non licet fieri consecrationem sine peccato mortali. Porrò, panis ille triticeus debet macerari ex aquâ purâ & elementari, & concoqui ad ignem, massa enim cruda farinæ aquâ subactæ non est

cibus usualis. Tandem panis ille igne coctus non debet iterum oleo vel butyro esse frixus, quia non esset panis usualis, sed potiùs placenta, aut aliquid simile.

CONCLUSIO TERTIA.

PANIS ille triticeus potest esse vel azymus vel fermentatus: quod habeat enim fermentum, hoc est accidentale pani, & sine fermento, vel cum fermento, non est minùs panis: ergo erit semper materia propria Eucharistiæ. Hoc confirmat Concil. Florent. in decreto unionis, ubi Eugenius 4. præcepit tam Græcis, quàm Latinis, ut in hac parte usum suæ Ecclesiæ retineant, quod habetur in praxi: Græci enim fermentato pane utuntur, & Latini azymo. Licet autem in utroque consecratio fieri possit, panis tamen azymus magis accedit ad consecrationem quam fecit Christus, qui usus fuit pane azymo; erat enim primus dies azymorum, scilicet 14. Lunæ Martii, & tunc non licebat uti pane fermentato secundùm dictum Exodi 2. *Et edent carnes nocte illa, & azymos panes*: Hoc non impedit tamen, quin Ecclesiæ cuilibet liceat uti consuetudine suâ; imò Græci non debent uti pane azymo, nec Latini fermentato.

CONCLUSIO QUARTA.

VINUM cujuscunque speciei est materia apta hujus Sacramenti, dummodo sit vinum usuale & potabile, non potest ergo fieri consecratio in uvis non expressis, quia non sunt vinum, nec dicuntur bibi: non potest etiam fieri in liquore deprompto ex uvis agrestibus & aliis non maturis, quia ex illis non fit vinum potabi-

le, sed Omphacium: non potest etiam fieri consecratio in liquore expresso ex uvis siccis, si possit aliquis exprimi; quia pro tunc sunt corruptæ, & talis liquor non esset vinum: non potest etiam fieri consequenter in aceto, non est enim ampliùs vinum, sed vinum corruptum; potest tamen fieri in musto, idest, in vino recenter ex uva expresso, licet non debeat fieri, nisi sit depuratum & coctum: potest etiam fieri in vino congelato, quia species congelatæ possunt retinere liquorem qui ante congelationem consecratur: ergo & ipsum sanguinem recipere possunt; & proinde in iis fieri consecratio; quia sunt actu vinum & de facili potabile; non sic in Baptismo, quia ad Baptismum actualis ablutio requiritur.

CONCLUSIO QUINTA.

PARUM aquæ debet admisceri vino, non quidem de necessitate Sacramenti, sed ex præcepto Ecclesiæ. Sic Conc. Trid. in Catechismo cap. de Eucharistia. Ecclesia autem hoc præcipiens secuta est exemplum Christi, qui consecravit in vino aqua diluto, ut habet Concil. Carthag. can. 24. ut etiam ait Clemens Rom. lib. 8. Constitutionum Apostolicarum cap. 12. Si tamen hoc fecit Christus, non jussit ut fieret à nobis, ut patet ex Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. dicente præceptum fuisse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino miscerent; & sic talis mixtio non est de necessitate Sacramenti, nec præcepti divini, sed Ecclesiastici, quod ortum habuit ab Apostolis, ut scilicet repræsentetur sanguis & aqua è latere Christi fluentes, & unio Ecclesiæ cum Christo, per aquas enim populi significantur.

QUÆSTIO V.

Vtrùm materia consecranda debeat esse præsens, sensibilis & determinata?

EX dictis in præcedenti quæstione constat, panem triticeum esse materiam Eucharistiæ, nec refert an sit fermentatus aut azymus quoad valorem Sacramenti; licet esset peccatum non servare morem suæ Ecclesiæ: quamquam verum sit dicere, quod Græcus apud Latinos existens possit in azymo celebrare, secundùm hoc dictum: *Cùm fueris Romæ, Romano vivito more*. Constat etiam vinum esse materiam, etiamsi fuerit miraculosè productum: ut vinum nuptiarum Canæ in Galilæa; non tamen vinum nimis coctum erit materia propria, quia mutavit speciem vini. Quoad quantitatem panis & vini consecrandi, neminem latet, quamlibet magnam quantitatem panis & vini posse consecrari; quia non est repugnantia ex parte materiæ, cùm sit apta ad consecrari, sicut & quælibet minima pars: non est etiam repugnantia ex parte formæ, quia verba consecrationis possunt proferri super quamlibet quantitatem: nec denique repugnat ex parte Ministri, cùm possit habere intentionem consecrandi quamlibet quantitatem. Hoc tamen licitè fieri non potest; qui enim in tanta quantitate consecraret, quæ non posset in tempore opportuno sumi, graviter peccaret, faceret enim injuriam tanto Sacramento, cùm species possent corrumpi,

& Sacramentum desinere sine usu, qui est secundarius finis Eucharistiæ; ubi productio corporis Christi est finis primarius. An autem fieri possit talis consecratio in minimâ parte panis aut vini, resolvet

CONCLUSIO PRIMA.

QUÆCUMQUE pars quantumvis parva panis, potest esse materia consecrationis, modo sit sensibilis. Ratio primi est, quia quælibet parva quantitas est panis, & panis est materia apta. Ratio secundi est, quia si tam exigua esset, ut non posset videri aut tangi, non posset designari à Sacerdote, & sic non posset dicere, *Hoc est corpus meum*. Deinde, ex definitione Sacramenti. Sacramentum debet esse signum sensibile: ergo & materia ejus sensibilis; si tamen minima pars manet unita toti, etiamsi esset ita exigua, ut non posset tangi & videri, sub ea posset recipi & conservari corpus Christi, quia illa esset semper sensibilis, si non respectu sui, saltem respectu totius. Sic etiam dicendum est de minimâ guttulâ vini: Non verò idem est sentiendum de minimâ gutta aquæ respectu Baptismi, quia Baptismus consistit in ablutione, quæ non potest fieri ex una gutta, nisi motu violento, ut diximus. Porrò, quando dixi, materiam debere videri aut tangi, sufficit ad hoc, quòd ex sua natura sit sensibilis, ut patet quando Sacerdos plures hostias consecrat, quarum aliæ sub aliis delitescunt; ut patet etiam quando calix est coopertus pala aut patena, & quando cœcus consecrat, ut aliquis fecit in Concilio Tridentino ex dispensatione summi Pontificis; in his enim occasionibus

materia semper est moraliter sensibilis, & moralia moraliter sunt accipienda.

CONCLUSIO SECUNDA.

MATERIA consecranda debet esse moraliter præsens, ita quòd designari ac demonstrari possit per particulam, *Hoc*: quanta autem debeat esse illa moralis propinquitas, attendendum est judicium prudentum; hoc tamen est certum apud omnes, quod debeat esse in conspectu Ministri; Unde Sacerdos non potest consecrare quæ sunt à tergo, nisi habeat illa præ manibus, & illud æquivalet conspectui; potestque illa materia designari per pronomen, *Hoc*: Certum est etiam vinum, in dolio præsenti inclusum posse consecrari, dicitur enim de illo ut continetur in dolio, vel amphora, *hoc vinum est bonum*; sicut & de pecunia inclusa in crumena, *hæc pecunia est mea*: Certum est tertiò, non requiri tactum; sufficit enim præsentia materiæ ad horum verborum veritatem, *Hoc est corpus meum*: Certum est quartò, non posse consecrari hostiam post parietem existentem, nec in tabernaculo, quia non videtur humano modo præsens: Certum est quintò, hostias contentas in cibario apposito super altari posse consecrari: Certum est denique; non fieri consecrationem, si materia nondum est præsens, quando verba inchoantur; quia non demonstratur per pronomen, *Hoc*.

CONCLUSIO TERTIA.

MATERIA debet esse determinata; quia intentio requiritur in ministro; & non est intentio sine cognitione, nec cognitio sine determinatione; nisi ergo determinetur mate-

ſia in particulari, non fiet conſecratio. Unde certum eſt primò, quòd ille qui ex decem hoſtiis vellet tantùm quatuor conſecrare, non determinando quas vellet, nullam conſecraret. Certum eſt ſecundò, quòd qui vellet unam partem vini aut panis conſecrare, non determinando qualem partem, non conſecraret, benè autem ſi determinaret illam aut illam partem; licet difficile eſſet partem conſecratam à non conſecrata diſcernere, graviter tamen peccaret. Certum eſt tertiò quòd qui tres hoſtias teneret, putans eſſe tantùm unam, quia ſimul junctæ ſunt, omnes conſecraret; præſumitur enim ex virtuali intentione, quam habet conſecrandi quod tenet; deinde habent rationem unius: ſi haberet tamen intentionem explicitam conſecrandi tantùm hoſtiam quam videt, aliæ duæ non eſſent conſecratæ. Certum eſt tandem, quòd ſi Sacerdos multas ad altare tulerit hoſtias cum animo illas conſecrandi, & dùm conſecrat, intendit conſecrare eam quam habet præ manibus, non cogitando de aliis, omnes conſecrat propter virtualem intentionem actu contrario non revocatam.

QUÆSTIO IV.

Utrùm neceſſariò debeant ſimul conſecrari panis & vinum?

HÆc quæſtio non intelligitur de neceſſitate Sacramenti; ſi quis enim tantùm pa-

nem consecraret aut vinum, esset verum & perfectum Sacramentum, quia contineret corpus Christi & ipsius sanguinem: esset inquam, perfectum in primaria significatione, quia Christum præsentem significaret; non in secundaria, quoniam significat secundariò refectionem quæ in corporalibus fieri solet ex potu & cibo: loquimur ergo de necessitate præcepti.

CONCLUSIO.

De præcepto, tum divino, tum etiam Ecclesiastico, debent consecrari simul panis & vinum. Primum conceditur ab omnibus, excepto Navarro & certis quibusdam. Et ratio nostra est, quia de jure divino debet fieri sacrificium quotiescumque fit consecratio, ut patet ex his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, ubi Christus ostendit sacerdotem debere consecrare offerendo & consecrando, secundùm Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. sed sacrificium non esset perfectum sine consecratione utriusque, ad sacrificium enim requiritur mactatio hostiæ, unde sicut Christus mactatus fuit in morte, & ipsius sanguis à corpore separatus; ita in sacrificio Missæ fieri debet eadem separatio: unde vi verborum solum corpus est sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini, licet per concomitantiam corpus & sanguis sint sub utraque specie: ergo non potest fieri consecratio ex solo pane. Secundum verò habetur ex jure Canonico cap. *Comperimus* de Consecratione dist. 2. ubi habetur quòd conficiens sub una tantùm specie, committit sacrilegium grave; non est autem peccatum nisi per violationem præcepti: ergo

consecratio in pane & vino est necessaria necessitate præcepti Ecclesiastici.

Objic. Si Sacerdos non posset consecrare unam tantùm speciem, non posset etiam communicare in unicâ specie, sed potest hoc sicut & Laïcus: ergo & illud. Respondeo concedendo sequelam majoris, quia sacrificium non perficitur solâ oblatione, sed & consumptione; unde ut perfectum sit sacrificium, debet sumere utramque speciem: ad minorem verò dico, quòd Sacerdos non celebrans possit communicare sub una specie sicut Laïcus, & pro tunc Eucharistia est tantùm Sacramentum, non verò sacrificium. Unde ex dictis patet, quòd Sacerdos habens tantùm panem & non vinum, non debeat consecrare panem ad communicandum infirmum; tale enim præceptum tantùm obligat, quando est commoditas sine aliquo peccato Si quis dicat, Christum consecrasse sub sola specie panis in Castello Emmaüs: Respondendum est, quòd hoc potuit facere ex potestate excellentiæ, quæ non competit alteri à Christo. An autem summus Pontifex possit in hoc casu dispensare; alii hoc probabile tenent, sed meliùs alii negant.

QUÆSTIO VII.

An aqua admixta vino convertatur immediatè in ſanguinem?

DIXIMUS quòd ex præcepto debeat admiſceri aqua cum ſanguine, ſaltem neceſſitate præcepti, an autem illa aqua convertatur in ſanguinem immediatè, vel primò in vinum & poſteà in ſanguinem: aliqui primum tenuerunt, dicentes, quòd ſi aqua admixta ſit vino in tantâ quantitate, ut non ſit converſa in vinum ante verba conſecrationis, tranſſubſtantietur immediatè in ſanguinem per ipſa verba: alii contrarium probabilius tenent.

CONCLUSIO.

AQUA non convertitur immediatè in ſanguinem, quia materia hujus Sacramenti non eſt aqua, ſed vinum, ut diximus; & ſic aqua non eſt conſecrabilis: unde debet infundi in calicem in quantitate ita modica, ut facilè ante conſecrationem in vinum mutari poſſit; quod ſi non mutetur, ut poteſt accidere propter vini tenuitatem & nimiam aquam, pro tunc remanet aqua pura in calice. Ubi notandum eſt quòd licet aqua non convertatur in vinum ante conſecrationem; poſſit tamen converti in illud poſt illam, quia ſpecies conſecratæ vini in quibus admixta eſt aqua, poſſunt tam diu remanere ſine conſumptione, quòd ipſa aqua per virtutem ſpecierum vini

desinat esse aqua & fiat vinum, quoniam in illis speciebus consecratis remanet virtus ad generandum vinum, ac si substantia vini adesset, Deo scilicet supplente aliquid ex parte specierum, sicut supplet reverà, quando ex speciebus corruptis vini acetum generatur, & ex speciebus panis generantur vermes; & sic non est dicendum, quòd post consecrationem aqua, quæ non potuit anteà converti in vinum, posteà convertatur in sanguinem Christi; quia verba consecratoria jam prolata sunt, & nil manet quod possit illam aquam transsubstantiare in sanguinem.

Objic. Si aqua quæ ante consecrationem non mutatur in vinum, remaneret aqua, totum illud quod est in calice, non posset adorari. Respondeo, quòd adoratur tantùm illud quod est consecratum; unde nec musca adoraretur si incidisset in calicem. Si dicas, ergo si remaneret aqua, Sacerdos hauriens sanguinem cum illa aqua, non esset jejunus, & ideò non posset celebrare alias Missas in Nativitate Domini; Respondebitur, præsumi semper jejunum, quia aqua præsumitur conversa in vinum ante consecrationem.

Quæstio VIII.

Quanam sit forma Eucharistiæ?

Lutherani & Calvinistæ putarunt recitandam esse historiam Eucharisticæ institu-

tionis, quæ sic incipit, *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, &c.* Differunt tamen Calvinistæ in eo quòd proferunt ea verba per modum concionis & instructionis, ut audientes habeant in memoria id quod fecit Christus; Lutherani verò proferunt per modum consecrationis, quia efficiunt id quod significant.

CONCLUSIO PRIMA.

FORMA consecrationis panis sunt hæc verba: *Hoc est corpus meum.* Quoad particulam, *enim*, est tantùm ex institutione Petri, volentis conjungere hæc verba cum præcedentibus. Ratio est, quia talibus verbis usus est Christus, & per illa consecravit. Deinde, illa verba sunt forma Eucharistiæ, quæ faciunt corpus Christi præsens in illâ: verba autem allata hoc faciunt; significant enim corpus Christi ibi esse præsens, & verba consecratoria faciunt id quod significant. Quoad ista verba antecedentia, *Qui pridiè quam pateretur*, non sunt verba Christi, sed Apostolorum, quæ enuntiant quomodo & quando consecraverit Christus. Quoad ista, *Accipite & manducate*, non sunt de essentiâ formæ, quia omittuntur à Lucâ; qui tamen ea omitteret, peccaret graviter.

OBJIC. Si hæc verba, *Hoc est corpus meum*, efficiunt corpus Christi præsens; vel hoc efficiunt ut sunt vera, vel ut sunt falsa; non ut sunt falsa; aliàs corpus Christi non esset præsens; non etiam ut sunt vera, quia sequeretur corpus Christi esse præsens antequam proferrentur verba: propositio enim vera, est ea quæ enuntiat objectum esse tale quale enuntiatur. Respondeo, hanc propositionem operari suum

effectum in quantùm est vera, non quidem veritate antecedente verborum prolationem, sed veritate concomitante & immediatè sequente talem prolationem: est enim hæc differentia inter propositionem speculativam & practicam, quòd prima supponat objectum esse tale antequam enuntietur, secunda verò faciat objectum tale: illa autem propositio, *Hoc est corpus meum*, est effectiva, non speculativa tantùm. Ex dictis patet, verba præallata requiri necessariò, & non debere in illis fieri mutationem substantialem; unde nil fit dicendo, *Hoc est corpus Christi*, quia illa verba non proferuntur in persona Christi, quod requiritur. Nihil fit etiam dicendo, *Accipite hoc corpus meum*, quia hæc verba non denotant productionem corporis Christi; supponitur enim anteà productum esse. Nil fit etiam dicendo. *Hoc sit corpus meum*, non denotatur enim productio. Nec valet dicendo, *Hic panis est corpus meum*, vel *hoc fit corpus meum*, vel *conficio corpus meum*; mutatur enim sensus formæ, quæ debet exprimi in facto esse, ut fecit Christus. Isti autem modi loquendi essent validi, *Hic cibus est corpus meum*, *istud est corpus meum*, *hic est corpus meum*; *hic est corpus meus*, *hic est corpus meus*: modo *Hic* non sumatur adverbialiter, sed loco pronominis, modò etiam istæ pronuntiationes incongruæ fiant solùm ex imperitia, & non ex prava intentione ministri.

Conclusio Secunda.

HÆc sola verba, *Hic est calix sanguinis mei*, vel *hic est sanguis meus*, sunt forma respectu vini; sic Scotus contra D. Thomam & aliquos,

aliquos, qui dicunt verba ſequentia uſque ad iſta, *Hæc quotieſcumque feceritis*, eſſe de eſſentia Sacramenti. Ratio noſtra eſt, quia per verba ſola prælallata redditur ſanguis præſens; verba enim conſecrationis faciunt id quod ſignificant; ſed hæc verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſignificant ſanguinem Chriſti eſſe præſentem: ergo in illis conſiſtit præciſè forma: quia tamen ſupra hoc eſt diſſentio inter Theologos, ideò quando quis conſecrat, non debet habere intentionem cum ſolis primis verbis, vel cum omnibus neceſſariò, ne ſe exponat periculo: ſed debet intendere conſecrationem facere cum illis verbis quæ inſtituit Chriſtus, ſive ſint ſola prima, ſive ſint etiam ſequentia. Nec dicat D. Thomas, hæc verba ſequentia, *Novi & æterni teſtamenti*, eſſe determinationes prædicati, ac proinde eſſentiales: licet enim per illas determinationes ſpecificetur quòd ſanguis qui eſt in calice, ſit idem ac ille qui effuſus eſt; hoc tamen non eſt eſſentiale ad Euchariſtiam, & ſic cum ſolis primis poteſt fieri conſecratio. Quòd ſi, dum proferuntur hæc omnia verba, teneatur calix præ manibus, hoc non importat, quòd ſint de eſſentiâ Sacramenti; aliàs particula, *enim*, eſſet etiam de eſſentiâ; ſed hoc fit ad majorem explicationem formæ præcedentis. Adde quòd in Eccleſia Græca fuerunt viri pietate inſignes, qui talia verba ſequentia omiſerunt.

Ex dictis conſtat quòd ſi quis diceret, *Hic calix eſt novum teſtamentum in meo ſanguine*, ut Lucas & Paulus dixerunt, fieret conſecratio; non enim mutatur ſenſus ſubſtantialis, ſed

idem eſt, ac ſi diceretur, *Hic eſt calix Chriſti quo novum teſtamentum ſancitum eſt;* qui tamen ſic ageret, graviter peccaret contra uſum Eccleſiæ & determinationes Conciliorum. Porro, quando dicitur, *Hic eſt calix meus;* hoc eſt per metonymiam, ubi ſumitur continens pro contento, itaut ſit ſenſus: *ſanguis meus eſt in calice.*

CONCLUSIO TERTIA.

VERBA quæ profert Sacerdos, proferuntur in perſona Chriſti, non tantùm recitativè, ſed effectivè, & per pronomina *Hoc* & *Hic*, non ſignificantur, nec panis, nec vinum, nec corpus, nec ſanguis, nec ſpecies, ſed ſignificatur confusè contentum ſub ſpeciebus. Ratio primi eſt, quia ſi Sacerdos verba proferret in nomine ſuo, corpus Chriſti non eſſet, ſed corpus Sacerdotis dicentis, *Hoc eſt corpus meum.* Ratio ſecundi eſt, quia ſi verba proferrentur tantùm recitativè, non efficerent Corpus Chriſti eſſe ſub ſpeciebus panis, & ſanguinem ſub ſpeciebus vini: ergo proferuntur, nedum ſignificativè, ſed inſuper effectivè: ſignificativè quidem, ut inſinuetur quid fecit Chriſtus; effectivè verò, faciendo ſcilicet quod Chriſtus ipſe fecit & tranſſubſtantiando panem & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti. Ut autem hæc verba verè ſignificent, ſufficit quòd in fine prolationis verborum, corpus & ſanguis adſint. Quoad alias partes concluſionis; per *hoc*, non intelligitur panis, quia panis non eſt Corpus Chriſti; non intelligitur etiam Corpus Chriſti, quia hoc faceret hunc ſenſum, *Hoc corpus meum eſt corpus meum*; non etiam intelligitur ſpecies, quia non eſt verum dicere quòd ſpecies ſint cor-

pus Christi; remanet ergo quòd pronomen, *Hoc*, designetur quod est confusè contentum sub speciebus; ita ut sit sensus, *quod continetur sub speciebus, est corpus meum*, seu *hoc corpus est corpus meum*, sicut quando dicitur, *hic homo est Petrus*; & tunc non est propositio identica, quia procedit de magis confuso ad minus confusum. Notandum tamen est, quòd si particula, *Hoc*, supponat pro contento sub speciebus, vel pro corpore indeterminato, illud intelligendum est non pro eo tempore quo ipsa particula profertur, sed pro eo tempore quo omnia verba proferuntur; unde quando pronomen, *Hoc*, profertur, est particula vaga; quæ habet significationem suspensam, donec determinetur à prædicato, nempe *corpus meum*, & pro-tunc vera esse incipit hæc propositio, *hoc corpus est corpus meum*; hæc est enim natura propositionum effectivarum.

QUÆSTIO IX.

An corpus Christi sit in Eucharistia.

CAPHARNAITÆ concipere non valentes hanc veritatem, dixerunt de Christo promittente se daturum suam carnem manducandam & suum sanguinem potandum, *quomodo potest hic nobis suam carnem dare ad manducandum*; multi hæretici post illos insurrexerunt in Ecclesiam, præsertim Berengarius Archidiaconus Andegavensis, & nostro penè sæculo Calvinus & Lutherus, cum hoc discrimine;

quòd Calvinus credat, Christum esse in Eucharistia figuratum, & Lutherus impanatum; idest, primus asseruit nos habere tantùm figuram corporis Christi in Sacramento, non verò realitatem; secundus autem, qui tenet corpus Christi esse realiter in Eucharistia, credit substantiam panis remanere cum substantiâ corporis Christi: uterque Hæresiarcha refutatur in præsenti quæstione & in sequenti.

CONCLUSIO.

CORPUS Christi verè & realiter est in Eucharistia. Joan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est*; ibidem, *nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*: non potest autem manducari, nisi sit præsens in Sacramento. Rursùs ibidem, *caro mea verè est cibus*; idem habent verba institutionis Eucharistiæ 1. ad Corinth. 11. *Accipite & manducate, hoc est corpus meum*. Nec hoc explicent adversarii de figurâ corporis Christi; Primò, quia Calvinus dicit scripturam esse ita intelligibilem, ut explicari non debeat; cùm ergo Christus dicat, *Hoc est corpus meum*, quomodo hoc explicat Calvinus de figura? Secundò, quia Christus hoc dixit cùm esse moriturus: ergo debebat perspicuè loqui, & non uti figuris, ut ipse promisit Joan. 12. *Venit hora cùm jam non in proverbiis loquar vobis*. Tertiò, quia Eucharistiæ institutio erat testamentum Christi, vel saltem confirmatio testamenti illius, ut habetur Lucæ 22. *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*, sed testamentum debet fieri verbis perspicuis, & clausulæ ejus debent sumi ad litteram, ut habet Paulus ad Galatas dicens, *Nemo*

ſuperordinet teſtamento hominis; id eſt, gloſſam imponat; maxima ergo temeritas eſt Calvino, dum præſumit explicare teſtamentum Chriſti. Quartò, quia ſi teſtator legaſſet alicui amico ſuam domum, nonne eſſet ridiculum, ſi executor teſtamenti prætenderet teſtatorem voluiſſe tantùm legare figuram ſuæ domûs? Quintò, quia ſi Euchariſtia eſſet tantùm figura corporis Chriſti; nihil haberet Euchariſtia ſupra manna, quod fuit certè figura corporis Chriſti. Sextò, quia ſi Chriſtus voluiſſet tantum loqui de figura corporis ſui, videns Capharnaïtas ſeſe ſcandalizare ex ſuis dictis, debuiſſet, ad tollendum ſcandalum, explicare ſuam mentem, & dicere ſe daturum non corpus ſuum realiter, ſed figuram corporis ſui: & per talem explicationem, Capharnaïtæ rediiſſent ad Chriſtum, à quo per prima verba receſſerant; attamen ex Scriptura patet, quòd Chriſtus non explicuerit ſuum dictum, imò illud per juramentum confirmaverit, ſubjungens, *Amen, amen dico vobis, niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*. Septimò, quia non eſt recurrendum ad figuras, ubi nulla eſt repugnantia; non autem repugnat quòd Chriſtus dederit realiter ſuum corpus. Octavò, quia leges à prudentibus & ſapientibus latæ debent ferri per verba clara, nè quis ex verborum ambiguitate legem violet; Chriſtus autem Sacramentum inſtituens, legem tulit, dicens Apoſtolis, *hoc facite*. Nonò, quia rex verax & probus qui ſeriò promiſiſſet pecuniam & daret tantùm figuram ejus, illuderet: ſed Chriſtus, qui eſt rex regum & veritas ipſamet, ſeriò

promisit caanem suam, Joann. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est*: ergo si daret solum panem, qui esset figura carnis suæ, illuderet Ecclesiæ. Decimò, quia Christus egisset indignè cum Ecclesiâ, quam vocat suam sponsam, si reliquisset illam in errore per spatium quindecim sæculorum & ultra, usque scilicet ad tempus Calvini, & hoc ex occasione suorum verborum, quæ Ecclesia Romana nude & litteraliter & sine ulla explicatione voluit credere, tanquam sponsa fidelissima verbis sui sponsi. Undecimò, quia in nostra mente Catholica fuerunt Patres cujuscumque sæculi, quos recensere prolixius esset, & eò inutilius quòd de facili videri possunt apud Bellarminum tomo 2. fol. 40. Duodecimò tandem, quia veritas nosttæ fidei habetur ex liturgiis cujuscumque Ecclesiæ, ut videre est apud eumdem Bellarminum præcitatum.

OBJIC. 1. ex Matth. 4. *Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere*: ergo non sunt credendi illi, qui dicunt Christum esse in Sacramento. Resp. Matthæum loqui de Pseudochristis, idest, de perversis hominibus, qui se dicunt Christum; non de Christo in Eucharistia. Dices, ergo sensus nostri falluntur, si non sit panis, sed Christus. Resp. non falli, quia vident accidentia panis; sed falleretur intellectus, si non obstante dicto Christi, crederet sub accidentibus panis non esse corpus ejus. Dices, *quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, quod non est dicendum de corpore Christi. Respondeo, Corpus Christi non ejici, quia desinit esse eo instanti quo spe-

cies corruptæ sunt, sed ejicitur id in quod conversæ sunt species post sui corruptionem. Dices: indignum est, Christi corpus manibus impuri hominis tractari? Respondeo dignum esse charitate illius.

Objic. 2 hæc verba, *Hoc est corpus meum*, debere intelligi per fidem, & non realiter carnem Christi manducari, Joann. enim 6 habetur, *Caro non prodest quidquam? spiritus est qui vivificat: verba, quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt.* Respondet Chrysostomus Homil. 26. in Joann. hoc non dici de ipsâ carne Christi; aliàs non profuisset in morte, sed de his qui carnaliter accipiunt; quasi sit sensus, cognitio carnalis & habita per sensus, nil prodest ad hoc mysterium capiendum, sed fides requiritur: quando etiam dicit Christus, *Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt:* si per hoc intendisset demonstrare, corpus suum esse in pane per solam fidem, aut figuram; per hanc explicationem placasset animos discipulorum, quod tamen non fecit; quia abierunt; sed hoc dixit, ut refelleret Capharnaïtas, qui putabant, Christum carnem suam daturum modo cruento & sensibili, sicut carnem communem.

Objic. 3. Christum in institutione Eucharistiæ loquutum fuisse per figuras, quia quando loquitur de sanguine, loquitur de calice, accipiens continens pro contento: ergo etiam in pane usus fuit figura. Respondeo, quod sit reverâ usus figurâ respectu calicis, sed illa figura omnibus constat, & est modus loquendi usitatus apud homines, qui tradentes lagenam plenam vino, dicunt: accipe vinum. Dices ex

1. ad Corinth. 10. *Patres nostri*, inquit Paulus, *eamdem escam manducaverunt*, sed Judæi habuerunt tantùm figuram corporis Christi: ergo & nos habemus tantùm figuram. Respondeo, manducaverunt eamdem escam inter se, concedo: ac nos, nego. *Aliud est enim*, inquit Augustinus, *Pascha quod celebrat Judæus in ove, aliud quod sumimus in corpore & sanguine*.

Objic. 4. Verbum, *est*, sumitur in Scriptura pro significat, ut Genes. 41. *Septem spicæ sunt septem anni*; Lucæ 8. *Semen est verbum Dei*. id est, significat, sicut quando Christus dicit, *Ego sum ostium, vitis, pastor*. Respondeo reverà, quòd particula, *est*, aliquando idem sit ac significat, non quòd Christus in allatis exemplis significet ostium vel vitem, quia figuratum est nobilius figurâ, sed quia ostium est figura Christi; aliquando tamen non sumitur *est*, pro significat, ut quando Pater dixit, *hic est Filius meus dilectus*; sic etiam in consecratione, hoc verbum substantivum sumitur propriè secundum Concilia, & Patres cujuscumque sæculi. Porrò hæc particula, *est*, sumitur pro significat in parabolis, & Parabolæ scripturæ dignoscuntur per applicationem factam in antecedentibus vel subsequentibus verbis; nulla autem sunt verba antecedentia vel subsequentia, quæ indicent Christum loqui parabolice, quando dixit; *Accipite & manducate*.

Objic. 5. Christus porrigens calicem dedit tantùm vinum potandum: ergo dedit tantùm panem manducandum. Antecedens patet ex verbis Christi dicentis, *Non bibam amodò de hoc genimine vitis*: ergo erat vinum. Respondeo

1. Christum accepisse duabus vicibus calicem, secundùm dictum Lucæ cap. 22. Primò, accepit calicem in cœnâ communi, & pro tunc dixit, *non bibam amodò*, &c. secundò, accepit calicem quem consecravit, & pro tunc non protulit illa verba. Quod si ex Matthæo, Christus dixerit hæc verba, dum protulit calicem quem prætendimus consecratum; hoc est quia iste Evangelista non exprimit diffusè ea quæ fecit Christus. Respondeo secundò; vocare potuit Christus suum sanguinem, genimen vitis seu vinum. Primò, quia ex vino factus est. Secundò, quia accidentia vini in illo remanserunt. Quòd si Christus dixerit Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, hoc non debet intelligi quasi Eucharistia sit memoria Christi absentis, sed quia est repetitio ejusdem sacrificii incruenti quod fecit Christus.

Objic. 6. ex Tertull. lib. 1. contra Marcionem. *Christum repræsentare in pane corpus suum*, & alibi, *nobis dedisse figuram Corporis sui*, & alios Patres idem sentientes. Resp Christum repræsentare corpus, id est, præsens exhibere, sicut dicitur quòd Pater in Thabor filium repræsentaverit; quòd si vocent figuram corporis; hoc est, figuram plenam figurato; nam aliquando stat veritas cum figurâ, ut ad Hebræos 1. *Christus dicitur figura substantiæ Patris*, licet Christus esset ipsamet substantia Patris. Si dicat Aug. tract. 25. in Joann. *Quid paras dentes & ventrem? crede & manducasti*; Respondendum est, quòd Augustinus per primam partem suæ propositionis, voluerit refutare cruentam manducationem Capharnaïtarum, docens cor-

pus Christi non atteri dentibus: Per secundam verò insinuavit, fidem esse necessariam ad effectum hujus Sacramenti. Quod autem Augustinus, super quem male interpretatum fundantur hæretici, non excludat realitatem, patet, in Psalmum enim 98. habet, *Christus ipsam carnem manducandam nobis ad salutem dedit.* Et concione 1. super Psal. 33. *Ferebatur*, inquit, *manibus suis, quando ait: Accipite, hoc est corpus meum*; quòd si autem Patres obscurè locuti fuerunt in hac materia, hoc consultò fecerunt, ne proderent arcana nostræ religionis infidelibus, qui ad eorum cognitionem non erant idonei; unde Theodoretus dialogo 1. dicit, non esse consentaneum loqui apertè, nam hic fortè sunt aliqui infideles qui forsitan illos vocassent infanticidas & idololatras, colentes Bacchum & sanguinem.

QUÆSTIO X.

An corpus Christi sit in Sacramento per impanationem, annihilationem, aut transubstantiationem?

LUTHERUS primum asseruit, ut diximus, Durandus putavit formam substantialem panis conversam esse in formam substantialem corporis Christi, remansisse tamen materiam, sicut in conversionibus communibus fit. Alii tenuerunt, non remanere materiam aut formam panis, sed totum panem annihilari, & posteà produci totum corpus Christi, ita quod essent

duæ actiones. Alii tandem transſubſtantiationem admittunt, dicentes panem non annihilari, ſed totum converti in corpus Chriſti: hoc aperietur in ſequentibus concluſionibus.

CONCLUSIO PRIMA.

CORPUS Chriſti non eſt in Euchariſtia per impanationem, quia nec totus panis remanet, ut vult Lutherus, nec materia prima panis, ut vult Durandus. Ratio noſtra contra primum petitur ex verbis Chriſti dicentis, *Hoc eſt corpus meum*; ſi enim ibi eſſet panis, falsò diceret, *Hoc eſt corpus meum*; panis enim non eſt corpus Chriſti, nec corpus Chriſti eſt panis; deinde ſi eſſet ſubſtantia panis in Euchariſtia; homo poſt ſumptionem non eſſet jejunus. Ratio contra Durandum ſumitur ex Concilio Tridentino ſeſſionis 13. can. 2. ubi habetur, *Si quis dixerit in Sacramento Euchariſtiæ ſubſtantiam panis & vini remanere, negaveritque mirabilem illam converſionem totius ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti remanentibus dumtaxat ſpeciebus panis & vini, Anathema ſit.* Quoniam ergo ſpecies panis & vini remanent, nec panis nec materia ejus ſuperſunt. Quòd ſi Euchariſtia dicatur panis apud Paulum, *Quotieſcumque manducabitis panem hunc, &c.* Dicitur primò panis tranſitive ideſt, id quod anteà erat panis. Secundò dicitur panis extrinſecè, quia remanent accidentia panis. Tertiò dicitur panis analogicè, quia ſicut panis nutrit corpus, ſic Euchariſtia nutrit animam. Quòd ſi Gelaſius Papa dicat manere naturam panis, ideſt, proprietates, quæ vocantur natura, ſicut illi qui agunt de proprietatibus plantarum, dicuntur

agere de plantarum natura. Si Chrysostomus dicat, in hac conversione sunt quæ erant; hoc est, quoad speciem externam, non quoad substantiam. Si Durandus dicat, in omni mutatione manere subjectum commune; idest, materiam; hoc verum est in mutatione naturali. Si dicat Damascenus lib. 4. de fide cap. 4. mutari panem in carnem, sicut in nutritione hominis, ubi remanet materia; hoc dicit analogicè, ut ostendat esse mutationem realem, non tamen est omnimoda similitudo, ibi enim est transformatio, & hîc est transsubstantiatio.

CONCLUSIO SECUNDA.

CORPUS Christi non est in Eucharistia per annihilationem panis, sed per transsubstantiationem. Ratio primi est, quia essent duæ actiones, per quarum primam annihilaretur panis, & per secundam produceretur corpus, communiter tamen assignant Catholici unam tantùm, quam transsubstantiationem vocamus. Deinde, terminus ad quem annihilationis est purum nihil, & in consecratione terminus ad quem, est corpus Christi in quod panis convertitur. Tandem, si panis non mutaretur totaliter in corpus Christi, non esset vera transsubstantiatio. Non tamen negamus, quin in transsubstantiatione virtualiter includatur desitio unius, nempe panis, & positio alterius, nempe corporis Christi; sed quia productio corporis Christi fit ex pane, ideò non est propriè creatio, quæ debet ex nihilo fieri; & quia etiam destructio panis non terminatur ad purum nihil, sed ad corpus Christi, ideò non est formalis annihilatio. Ratio secundi sumitur ex

dictis, quia si corpus Christi non sit in Eucharistia per impanationem, nec per annihilationem & creationem, superest illud ibi esse per transsubstantiationem, ut habet Concilium Tridentinum sess. 13. can. 2. Sic & antiqui patres docentes, substantiam panis & vini converti in corpus & sanguinem Christi, remanentibus solis speciebus. Quòd si illi Patres non utantur explicitè hoc nomine transsubstantiationis, utuntur tamen significatione nominis, dicentes, solas species panis & vini remanere; si enim solæ species remaneant, nihil remanet de substantia panis, quando autem tota substantia unius in totam substantiam alterius mutatur, hæc conversio jure vocatur transsubstantiatio.

QUÆSTIO XI.

Quæ sint in Eucharistia vi verborum, & quæ per concomitantiam?

DE fide est, Christum esse in Sacramento Eucharistiæ, & consequenter sunt in eo corpus ejus, anima, sanguis, & divinitas; postquam enim resurrexit, jam non moritur: cùm sit ergo vivus in Eucharistia, debet habere animam, sanguinem & corpus; corpus autem, sanguis, & anima, non sunt sine divinitate, quod semel enim assumpsit Verbum divinum, nunquam dimisit: sed quærimus, quænam sint præcisè tum sub specie panis, tum sub specie vini, vi verborum, & quæ per concomitantiam.

CONCLUSIO.

SUB specie panis vi verborum est solum corpus Christi, & sub specie vini solus sanguis; per concomitantiam verò sub specie panis est sanguis, & sub specie vini est corpus, & sub utraque specie est anima & divinitas. Sic Concilium Trid. sess.13. cap. 3. *Statim*, inquit, *post consecrationem Domini nostri corpus, ejusque sanguinem, sub panis & vini specie, unà cum ipsius anima & divinitate existere, docet fides Catholica, sed corpus sub specie panis, & sanguinem sub specie vini ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, ut naturalis illius connexionis & concomitantiæ, quâ partes Christi Domini, qui jam resurrexit non ampliùs moriturus, inter se copulantur: divinitatem porrò, propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima unionem hypostaticam.* Posita hac determinatione, nulla requiritur ratio probativa nostræ conclusionis, quia Catholici non possunt repugnare Concilio, & hæretici non disputant de hac veritate, non credentes ipsum Christum esse præsentem in Eucharistia; posset tamen hæc assignari ratio, quòd scilicet verba ex propria sua virtute faciunt tantùm id quod significant; sed verba quæ proferuntur super panem, significant tantùm præsentiam corporis Christi, & verba prolata super vinum, denotant tantùm præsentiam sanguinis: ergo hoc tantùm efficiunt, & sic ex vi verborum est solum corpus sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini; unde si Apostoli consecrassent in triduo, sanguis & anima Christi, non fuissent sub hostia, licet fuisset

divinitas quæ non dimisit corpus in sepulchro, nec animam in lymbo. Deinde, si ex vi verborum sanguis esset cum corpore, Christus non esset in Sacramento ut immolatus; ideò enim in Eucharistia est sacrificium, quia mysticè separantur corpus & sanguis Christi, vi verborum scilicet; talis tamen separatio, quæ fit vi verborum, non impedit quin hæc omnia sint simul, corpus, sanguis, anima & divinitas, quia est idem Christus in Sacramento ac in cœlo.

Objic. Anima est forma corporis: ergo si corpus sit sub specie panis vi verborum, anima etiam erit. Respondeo, animam non esse formam corporis, sed esse formam hominis; sine anima enim corpus habet formam corporeitatis, quæ ponitur revera in Sacramento vi verborum cum organis; suis corporalibus; unde corpus Christi in Eucharistia est organicum, non tamen Christus est organicè in Sacramento: est inquam organicum, quia habet omnia organa quæ habet in cœlo; non est tamen organicè, quia non potest uti organis suis; non est enim extensum extrinsecè. Dices, Sanguis requiritur ad rationem corporis: ergo vi verborum, ubi est corpus, ibi est sanguis. Respondeo, distinguendo; est de ratione corporis vivi, conc. immolati, neg. In Sacramento autem est ut immolatum, unde nec sanguis est illi necessarius, nec alii humores. Dices, ergo corpus Christi est bis in Eucharistia scilicet vi verborum sub specie panis, & per concomitantiam sub specie vini. Respondeo esse bis, sed diverso modo.

QUÆSTIO XII.

An Christus sit in singulis partibus hostiæ ante divisionem?

CONSTAT, Christum esse sub singulis partibus hostiæ post divisionem ejus: quantumcumque enim dividatur hostia, modò partes sint sensibiles, manet semper Christi corpus totum sub qualibet: an autem sit etiam in illis partibus singulis ante divisionem, quæritur.

CONCLUSIO.

CORPUS Christi est totum sub qualibet parte ante divisionem, quia si esset una pars corporis in una parte hostiæ & alia pars in altera parte, frangeretur corpus ad fractionem hostiæ. Deinde ex hoc sequeretur, quòd esset commensurativè in hostia, quia una pars corresponderet uni parti hostiæ, & altera alteri, & tunc esset major in magna hostia, & minor in parva. Tandem, corpus Christi est totum in qualibet parte hostiæ post divisionem: ergo & ante; quia non possunt esse plures præsentiæ corporis Christi, nisi sint plures prolationes verborum super plures materias; nec est eadem ratio de specie reflectente in speculo, quæ est tota in toto & tota in qualibet parte post divisionem, non ante; quia multiplicatio faciei procedit ex reflectione specierum in corpore lucido, unde quia ante divisionem erat tantùm unum corpus lucidum continuum, erat tantùm una reflexio; postquam autem separatum est

ſpeculum, corpus tot producit reflexiones, quot ſunt corpora lucida: in propoſito autem nulla eſt productio de novo, quando hoſtia eſt diviſa in partes: quoniam ergo videtur quòd corpus Chriſti ſit totum ſub qualibet parte poſt diviſionem hoſtiæ, debuit eſſe totum ſub qualibet parte ante diviſionem, aliàs eſſent plures præſentialitates corporis Chriſti, novæ ſine nova prolatione verborum.

Objic. Si corpus Chriſti ante diviſionem hoſtiæ, ſit in qualibet parte totum: ergo eſt multoties in hoſtia. Reſpondeo, negando conſequentiam, quia numerus non reſultat niſi poſt diviſionem; non enim anima eſt pluries in corpore, licet ſit tota in toto & tota in qualibet parte: dicendum ergo eſt ſic de Chriſto, quòd ſit tantùm ſemel in hoſtia; eſt enim in Euchariſtia ad modum ſubſtantiæ ſpiritualis, quoniam denudatur omni quantitate externa.

Quæstio XIII.

Utrùm corpus Chriſti habeat ſuam quantitatem in Euchariſtia?

Corpus Chriſti non exiſtit ſub Sacramento circumſcriptivè; quia præſentia circumſcriptiva eſt quando una pars locati reſpondet uni parti loci, & alia alteri; licet poſſit dici eſſe circumſcriptivè, ratione ſpecierum quæ ſunt in loco circumſcriptivè. Non eſt etiam definitivè in Euchariſtia, quia quod eſt definitivè in uno loco, non eſt in alio; ſed di-

citur esse sacramentaliter, id est modo quodam admirabili & ineffabili per modum substantiæ spiritualis, quoniam est totum sub tota hostia, & totum sub qualibet parte; ita tamen ut sit actualiter in pluribus aliis locis eodem modo; An habeat autem quantitatem in Eucharistia, antequam solvatur, sciendum est esse duplicem quantitatem; internam nimirum & externam; prima distinguit partes à partibus in ordine ad se, easque ordinat, ita ut non confundantur; secunda verò extendit substantiam & ejus partes in ordine ad locum, ita ut una pars respondeat uni parti loci, & alia alteri.

CONCLUSIO.

CHRISTUS non habet in Sacramento quantitatem externam, bene autem internam; non enim est extensum corpus Christi in ordine ad locum, quasi una pars ipsius corporis correspondeat uni parti hostiæ, aliàs non esset totum sub qualibet parte, ut diximus, & sic non habet quantitatem externam: habet tamen internam, in quantùm corpus Christi est animatum & organicum & proinde in certa quantitate, saltem intrinseca, in quantum partes ejus non confunduntur, sed distinguuntur; caput enim non est humerus, nec humeri brachia, sicut nec brachia pedes; licet ubi sit unum, ibi sit aliud: Alii hanc veritatem explicant, dicentes, Christum habere quantitatem in Eucharistia, non modum quantitativum, intelligentes per quantitatem, extensionem partium in ordine ad se; & per modum quantitativum, extensionem in ordine ad locum.

OBJIC. Si Christus habet aliquam quan-

titatem, erunt duæ quantitates ſimul, quia ſpecies ſub quibus eſt corpus Chriſti, habent ſuam propriam quantitatem. Reſpondeo duas quantitates poſſe ſimul eſſe, quando una eſt interna, & alia externa, ut in propoſito: & exemplum habetur de hac penetratione dimenſionum, ſeu quantitatum, quando corpus Chriſti exivit de ſepulchro; erat enim quantitas lapidis penetrati cum quantitate corporis Chriſti penetrantis.

QUÆSTIO XIV.

Quænam prædicata verificentur de Chriſto in Euchariſtia?

QUÆDAM ſunt prædicata quæ concernunt motum & exiſtentiam, ut eſſe ſurſum, deorſum, in ſacrario, &c. Alia ſunt prædicata, quæ ſunt propria & abſoluta ſpecierum, ut eſſe albas, rotundas, &c. Alia tandem quæ oſtendunt actionem & paſſionem, ut v. g. generare vermes, & lacerari. Quænam debeant dici de Chriſto vel de corpore Chriſti, aſſignabit

CONCLUSIO.

IN prædicatis quæ concernunt exiſtentiam & motum ſpecierum, quæ dicuntur de ſpeciebus, dicuntur de corpore Chriſti; & ſic, ſicut ſpecies dicuntur eſſe in ſacrario, ſurſum, deorſum, deferri ad infirmum, ore ſumi, trajici ad ſtomachum, hæc omnia dicuntur de

Christo & de corpore ejus: quia moto continente, movetur contentum, moto dolio movetur vinum. Prædicata quæ sunt propria & absoluta speciebus, licet competant illis, non tamen affirmantur de corpore Christi; unde quoniam albedo, rotunditas, sapor sunt veluti qualitates absolutæ specierum, quæ conveniunt illis, ideò dicuntur albæ, rotundæ, & sapidæ; non tamen conveniunt corpori Christi, quod non debet vocari, nec rotundum, nec album, nec sapidum. Prædicata quæ important actionem aut passionem, conveniunt speciebus, non corpori Christi; & sic licet species dicantur generare vermes, & atteri dentibus & lacerari, hoc non debet dici de corpore Christi. Ad tales enim actiones & passiones requiritur extensio localis, quam non habet corpus Christi: potest tamen impropriè & per denominationem extrinsecam dici quod corpus Christi frangatur; sic in sacrificio Missæ celebrato ritu D. Ambrosii, Sacerdos dicit ad Christum, *Corpus tuum frangitur! ô Christe!* Si quis quærat rationem, quare species possunt dici rotundæ, & non corpus Christi; est, quia istæ locutiones & ista prædicata non supponunt pro contento sub speciebus, sed tantùm pro ipsa quantitate panis, quæ est subjectum accidentium.

QUÆSTIO XV.

Utrùm corpus Christi dicatur agere, pati, & moveri?

OMNIS actio vel est sensitiva, ut est visio, auditio, &c. vel spiritualis, ut intellectio & volitio. Quærimus, utrum tales actiones possit elicere Christus; & insuper, utrùm possit esse subjectum aliquarum actionum nostrarum: v. g. videri, aut tangi, & consequenter pati. Quærimus denique, an corpus Christi possit de loco in locum moveri.

CONCLUSIO PRIMA.

ACTIONES intellectivas potest elicere Christus, ut est in Sacramento; non verò sensitivas, nisi de potentia Dei absoluta. Ratio primi est, quia anima Christi intelligit sicut Angelus, independenter à sensibus; talis enim dependentia tollitur in beatis; unde licet Christus in Eucharistia sit modo inextenso, potest elicere actiones vitales spirituales. Ratio secundi est, quia sensus externi agunt per species, quæ sunt materiales & quantæ, & sic debent recipi in organo quanto & divisibili, sicut autem corpus Christi non est extensum in Eucharistia, sic per organa habet extensa: ergo nec videre, nec audire potest, ut est in Sacramento; licet Christus in Sacramento videat per operationem quam habet in cœlo, quoniam est unum & idem corpus numero in cœlo ac in Sacramento; & hoc est quod dicunt com-

munitcr authores, Christum operari per concomitantiam in Sacramento. Ratio tertii est, quia nulla est contradictio, quin per absolutam Dei potentiam possit Deus imprimere species objectorum spoliatas sua quantitate externa in organa inextensa Christi.

Conclusio Secunda.

Corpus Christi, ut est in Sacramento, non potest alterari ab agentibus naturalibus, nec videri ab oculo corporeo, nec intelligi cognitione naturali. Primum dicitur, quia alteratio requirit contactum corporeum & quantitativum; sed corpus Christi non potest tangi per modum quantitativum, quandoquidem est inextensum: ergo nec alterari. Secundum asseritur propter eamdem rationem, quia oculus corporeus tendit tantùm in res quæ divisibili modo existunt. Tertium tandem affirmatur eodem argumento, quia cognitio naturalis ortum habet à sensibus: si ergo corpus Christi non potest percipi sensu corporeo, nec consequenter poterit cognosci naturaliter. Super visionem Christi in Eucharistia, D. Thomas asserit, quando apparet visibiliter, miraculosè tamen, figura Christi, Christum non videri in se, nec ejus sanguinem aut carnem, sed tantùm colorem & figuram ipsum referentem, & quòd pro tunc non sunt consumendæ species illæ, sed servandæ in loco decenti, & novus panis iterum consecrandus est, ut perficiatur sacrificium.

CONCLUSIO TERTIA.

CORPUS Christi movetur quidem ad motum specierum, non tamen à Sacerdote, quasi Sacerdos movens species, moveat & corpus; sed movetur à Deo, qui statuit, quòd quotiescumque moverentur species, ipse moveret corpus; & hoc per idem miraculum continuatum, quo univit corpus Christi cum speciebus ex suâ solâ voluntate; sic Scotus, cujus ratio hæc est: Quando aliqua duo conjunguntur tantùm contingenter per voluntatem superioris, si unum illorum sit proportionatum volenti, & aliud improportionatum, movens movendo proportionatum, non propter hoc movet aliud per accidens, sed est ipsum superius, quod univit cum alio quod etiam movet aliud, scilicet improportionatum, ad motum proportionati; sed corpus Christi unitur contingenter cum speciebus per voluntatem Dei tanquam superioris, & corpus illud est improportionatum illi qui movet species, quandoquidem est inextensum: ergo quando sacerdos movet species: non est ipse qui movet corpus, sed est Deus qui movet illud. Exemplificat Scotus de Angelo, qui vult se unire lapidi per voluntatem, qui fert illud lapidem, non fert Angelum, sed est ipse Angelus qui se movet ad motum lapidis.

OBJIC. Moto aliquo, movetur per accidens quod est in illo: ergo Sacerdos movens species movet per accidens corpus Christi. Antecedens est verum, quando contentum est in continente, vel ut forma, vel ut pars, vel est

necessariò conjunctum illi, aut contingenter per voluntatem alterius, non verò per suam propriam voluntatem: Christus autem est conjunctus speciebus per voluntatem suam, & Dei concurrentis cum illo; unde si moveatur, non movetur per accidens à sacerdote.

Dices, homo in navi est conjunctus navi per voluntatem, attamen navis movet illum per accidens: ergo, &c. Respondeo, hoc esse verum, quia virtus fluctuum maris movens navim, posset hominem seorsim movere, & sic movet hominem per accidens; sacerdos verò non posset seorsim movere corpus Christi, quia est inextensum: deinde corpus Christi non est sub speciebus tanquam in continente; est enim æqualiter in superficie specierum ac in profunditate, & hoc solvit utramque objectionem.

Dices, Movetur anima ad motum corporis, licet si improportionata moventi. Respondeo, hoc fieri quia facit unum per se cum illo; corpus autem & species non faciunt unum physicum, sed tantùm unum morale: unde non debet unquam dici quòd corpus moveatur à Sacerdote, quia motio corporis fit per membra organica quæ habent extensionem.

QUÆSTIO XVI.

An accidentia sint sine subjecto in Eucharistia?

DUPLEX est subjectum accidentium, mediatum scilicet & immediatum: Mediatum est substantia cui inhæret tota collectio accidentium; substantia enim dicitur, & à subsistendo per se, & à sustentando accidentia. Immediatum verò est quantitas, cui insunt alia accidentia; calor enim, sapor, odor, & rotunditas insunt quantitati.

CONCLUSIO.

ACCIDENTIA in Eucharistiâ sunt sine subjecto mediato, non verò omnia sunt sine immediato. Primum patet; quia nulla substantia ibi est subjectum accidentium; non remanet enim substantia panis in qua sint; nec etiam corpus Christi est subjectum illorum, quoniam non est modo divisibili & quantitativo in Eucharistiâ: ergo accidentia non habent subjectum mediatum: Secundum dicitur, quia omnia accidentia inhærent quantitati, tanquam subjecto immediato, & ipsa quantitas est sine ullo subjecto.

OBJIC. Non possunt accidentia esse sine substantiâ: ergo non sunt sine subjecto in Eucharistiâ. Nego antecedens; quia accidentia habent aliquam entitatem absolutam distinctam ab entitate substantiæ, quam Deus potest conservare sine entitate subjecti, & de facto conservat, non eodem concursu quo conservabat

illa accidentia in ſubjecto, quia illud eſt naturale; ſed alio quod eſt ſupernaturale & omninò miraculoſum: & ex his patet inhærentiam ſaltem actualem non eſſe de eſſentia accidentis.

QUÆSTIO XVII.

Quamdiu maneat corpus Chriſti ſub ſpeciebus?

INCIPIT reverà eſſe ſub illis eo inſtanti quo completur prolatio verborum, quia tunc eſt ſub ſpeciebus, quando verba ſignificant ibi eſſe corpus Chriſti, quoniam verba efficiunt id quod ſignificant: quærimus autem quamdiu duret in illis.

CONCLUSIO.

TAMDIU conſervatur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, quamdiu conſervaretur ſubſtantia panis, ſi ibi adeſſet; quia Chriſtus ex inſtitutione Sacramenti ſuccedit in locum panis: ſicut ergo per quamlibet alterationem ſpecierum non deſinit corpus, niſi per eam tantùm, per quam deſineret panis; non etiam deſinit eo ipſo quo in os recipitur, aut in ventrem trajicitur, quia non ita ſtatim deſineret ſubſtantia panis; deſinit autem, quando ex ipſis ſpeciebus generantur vermes. Quod ſi una pars ſpecierum corrumpatur quibus vermes ſuccedant, & alia pars ſpecierum remaneat; deſinit corpus Chriſti ſub illis accidentibus, non verò ſub iſtis quæ remanſerunt. Quid autem fiat ſi vinum conſecratum miſceatur cum

non consecrato? Respondent Doctores, quòd si misceatur cum vino ejusdem speciei, tamdiu remaneat sanguis, quamdiu remanet illud vinum, ita quod, si una gutta consecrati misceatur cum magna quantitate non consecrati, manebit sanguis Christi sub accidentibus illius guttæ; quia si in illa gutta esset substantia vini, non destrueretur illa gutta per magnam quantitatem ejusdem vini, quoniam corruptio fit tantùm à contrario. Unde major pars Doctorum dicit, quòd illa quantitas vini, cui admixta est gutta consecrata, debeat conservari ad pios usus, ob reverentiam debitam speciebus consecratis; licet aliqui dicant posse administrari laïcis, quia illa gutta habetur pro amissâ, cùm ignoretur quænam illa sit. Quòd si illa gutta vini consecrati misceatur cum alio vino alterius speciei, verbi gratia cum vino albo, quod à multis censetur esse diversum specie à rubeo, dicunt quòd desineret esse sanguis Christi eo instanti quo desinerent esse species vini rubei, & ex illis fieret vinum album. Porrò, an in illo casu debeat dici, quod sanguis Christi admisceatur cum vino: respondetur negativè; quia licet species vini consecrati misceantur cum vino non consecrato, substantia tamen sanguinis non miscetur, quia ea tantùm misceri dicuntur, quorum extremitates conjunguntur; conjunctio autem fit tantùm inter res quæ habent extensionem localem: cùm ergo sanguis sit inextensus, non potest dici quòd misceatur cum vino.

QUÆSTIO XVIII.

Quomodo ex Speciebus generetur aliquid?

SPECIES Sacramentales possunt nutrire, ut docet experientia: ex illis ergo potest produci sanguis, cum nutritio nihil sit aliud quàm conversio alimenti in sanguinem, & sanguinis in substantiam aliti: ex speciebus etiam alteratis & corruptis generantur vermes; & sic quærimus, quomodo hoc possit fieri, quia omnis generatio præsupponit materiam in qua forma substantialis rei genitæ recipiatur, ibi autem nulla est materia.

CONCLUSIO.

QUANDO ex speciebus producitur substantia, hoc fit ab agente supernaturali, scilicet à Deo, qui eodem instanti quo species ita sunt alteratæ, ut non posset naturaliter sub eis conservari panis substantia, si esset; & consequenter quo desinit esse corpus Christi, ibi creat materiam, eique unit quantitatem panis & vini, & alias qualitates quæ inhærent illi pro eo instanti quo materia illa jam est ultimò disposita ad susceptionem illius formæ substantialis, quam Deus producit, & quam produxisset panis corruptus, si priùs fuisset. An autem creetur eadem materia panis quæ anteà fuit deperdita in consecratione, an alia de novo producatur? utrumque potest fieri.

Quæres, quænam sit unio inter species sacramentales, & ipsum Christum. Respondeo;

non uniri unione ſubſtantiali, quia hæc reperitur tantùm inter ſubſtantias, & hîc uniuntur accidentia : Non uniuntur etiam unione accidentali, quia accidentia panis non afficiunt corpus Chriſti : Non uniuntur unione ſuſtentantis ad ſuſtentatum, quia non corpus Chriſti, ſed Deus ſuſtentat illa accedentia : ſed uniuntur tantùm unione extrinſecâ procedente ex divina voluntate, quæ ordinavit ut eſſet corpus Chriſti, ubi eſſent ſpecies ſacramentales.

QUÆSTIO XIX.

Quoſnam effectus producat Euchâriſtia?

FORMA Sacramenti Euchariſtiæ producit præſentiam corporis Chriſti; verba enim prolata à Sacerdote fâciunt Chriſtum præſentem in altari; ſed non loquimur de eo effectu formæ; bene autem de effectu producto per ſpecies conſecratas. Prænotandum tamen eſt, Chriſtum in Euchariſtia tribus modis poſſe ſumi : Primò; ſacramentaliter tantùm, ſeu materialiter, ut quando quis peccati conſcius Euchariſtiam ſumit : Secundò, ſpiritualiter tantùm, quomodo dicuntur ſumere Chriſtum illi, qui per affectum Chriſto uniuntur, & actu ipſum ſuſcipere cupiunt : Tertiò, ſumitur materialiter ſimul & ſpiritualirer, quando quis cum diſpoſitione præviâ recipit Sacramentum, & rem ſeu effectum Sacramenti. Hîc ergo loquimur de effectu qui producitur per Euchariſtiam tertio modo ſuſceptam.

CONCLUSIO PRIMA.

EUCHARISTIA non confert per se primam gratiam, potest tamen conferre per accidens; sed per se confert augmentum gratiæ. Tres sunt partes, quarum probatur prima, quia sumptio Eucharistiæ supponit hominem in gratia, unde vocatur sacramentum vivorum: deinde est cibus & alimentum animæ, cibus verò non dat vitam, sed illam conservat & fortiorem reddit; & hoc quadrat divo Paulo dicenti primæ ad Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo, &c.* idest tollat peccatum, nè sit reus corporis & sanguinis Domini: si ergo tollat peccatum, ante sumptionem Eucharistiæ, gratia præcedit: ergo illam non confert per se. Secunda pars est omnium Doctorum existimantium, quòd ille qui bona fide se existimat contritum, & est tantùm attritus, vi Sacramenti Eucharistiæ remittatur illi peccatum; quia Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato, ergo illam producunt, ubi non ponitur obex; sed qui credit se esse contritum, vel attritum, & bene absolutum, & tamen non est contritus, nec bene absolutus, defectu jurisdictionis & intentionis ministri, non ponit obicem: ergo illi confertur prima gratia, & tollitur ab eo peccatum mortale, per receptionem Eucharistiæ, per quam fit de attrito contritus. Quoad tertiam partem, constat; quia Eucharistia sumitur per modum cibi, juxta Joannem dicentem, *Caro mea verè est cibus, &c.* cibus autem conservat vitam corporalem & corroborat: ergo & Eucharistia vitam spiritualem gratiæ. Sic Concilium Tridentinum

& omnes Doctores, asserentes Sacramenta mortuorum conferre gratiam ipsam. Quòd si Eucharistia dicatur delere peccata, ut habetur in consecratione calicis, *effundetur in remissionem peccatorum*: hoc intelligitur de cruentâ effusione sanguinis Christi.

CONCLUSIO SECUNDA.

EUCHARISTIA delet peccata venialia, aliquam pœnam peccati tollit & gratiam Sacramentalem seu actualem confert. Sunt adhuc tres partes. Ratio primæ est, quia Eucharistia excitat nos ad actus Charitatis, & per tales actus Charitatis delentur peccata venialia; & sic illa tollit, mediatè saltem: Aliqui insuper Theologi addunt quòd tollat peccata venialia immediatè ex opere operato. Pro secundâ parte, diximus quòd tollat aliquam pœnam peccati, quod potest intelligi dupliciter: Si enim Eucharistia sumatur pro sacrificio expiatorio, tollit ex opere operato pœnam debitam peccatis, & tantam tollit, quantam vult Deus, vel Ecclesia quæ applicat sacrificium; si verò sumatur ut Sacramentum, non aufert pœnam ex opere operato, sed ex opere operantis, juxta valorem actuum amoris & charitatis quos in nobis excitat; non remittit tamen totam aliquàndo, aliàs non esset injungenda pœnitentia illis qui recipiunt Eucharistiam, sicut nec injungitur adultis baptisatis; nec etiam concedendæ essent indulgentiæ, ad relaxandas pœnas illorum qui communicant. Tandem pro tertia parte diximus quòd Eucharistia conferat gratiam Sacramentalem; hoc est enim commune omnibus Sacramentis, &

conforme Concilio Tridentino, dicenti *ea conferre auxilia ad vitanda peccata & tentationes superandas.*

QUÆSTIO XX.

Quandonam Eucharistia producat suos effectus.

EX dictis patet, quòd Eucharistia plurimos effectus conferat; in quo autem tempore conferuntur? an illo in quo hostia ab ore trajicitur in stomachum? an in illo quo species manent in stomacho? an denique post consummationem specierum?

CONCLUSIO.

EUCHARISTIA confert effectum, non quando recipitur in ore, sed quando trajicitur in stomachum; facta enim est promissio gratiæ, manducantibus, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Manducatio autem non fit quando recipitur, vel retinetur alimentum in ore, nec quando alimentum est concoctum & digestum, sed quando defertur cibus in stomachum, ergo gratia communicatur in manducatione; in manducatione inquam primâ, quando scilicet prima pars hostiæ; vel una species deglutita est; in eâ enim totus Christus residet. Ex quibus sequitur, quòd qui tam diu retinent hostiam in ore, ut corrumpantur species antequam deglutiantur, non recipiant fructum Eucharistiæ; nam gratia datur man-

ducanti Sacramentum; non manducatur autem Sacramentum, quando non trajiciuntur ſpecies in ſtomachum: ergo gratia non confertur. Quamdiu ſpecies manent in ſtomacho, non confertur major gratia ex opere operato, etiamſi creſcat diſpoſitio & fervor ſubjecti; gratia enim confertur ex opere operato manducanti: poteſt tamen conferri ex opere operantis, in quantùm per illud opus elicitum in gratiâ meretur augmentum gratiæ. An autem qui ſumpſit Euchariſtiam in peccato, & conteritur antequam ſpecies ſint digeſtæ in ſtomacho, recipiat gratiam virtute Sacramenti; videtur quòd non, quia per ſolam manducationem confertur. An tandem qui manducando aliquam partem hoſtiæ eſt in peccato, & antequam alias partes, vel aliam ſpeciem deglutiat, producit actum contritionis, recipiat gratiam ex vi Sacramenti, controvertitur inter Doctores; negat enim Bonacina, quia totus, inquit, effectus Sacramenti producitur per ſumptionem primæ partis: alii contrarium tenent, & in majori numero, ſicut & conferri majorem gratiam, quando poſt ſumptionem unius ſpeciei magis diſponitur ſubjectum, ante ſumptionem alterius: ſic Caeïtanus, Suares, Soto, Reginaldus & cæteri.

H v

QUÆSTIO XXI.

Quænam dispositio requiritur in suscipiente?

AD hoc ut suscipiatur effectus hujus Sacramenti tres in communi dispositiones requiruntur; prima ut suscipiens sit baptisatus, quia Baptismus est janua Sacramentorum; secunda ut habeat intentionem recipiendi illud; tertia ut non sit conscius peccati mortalis, hoc enim Sacramentum vocatur Sacramentum vivorum.

CONCLUSIO.

NON sufficit contritio de peccato antequam aliquis sumat Eucharistiam, sed debet ex præcepto Ecclesiæ præmittere confessionem, si adsit copia Confessarii; & hoc est conforme Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. imò docent Patres apud Suarem, hoc præceptum esse divinum, latum scilicet à Christo, dicente apud D. Paulum, *Probet autem seipsum homo*. Quòd si copia Confessarii desit, debet præmitti contritionis actus cum proposito confitendi in primâ occasione, & ille qui communicat tantùm cum attritione cognitâ, peccat mortaliter; ponit enim obicem gratiæ conferendæ per Eucharistiam: qui verò Eucharistiam sumit cum contritione tantùm existimatâ, vel cum attritione quam ex ignorantiâ invincibili sufficere putat, recipit effectum Sa-

cramenti, quia bona fides excusat à peccato, & sic non ponit obicem; quia autem cum illâ contritione vera vel existimata, debet includi votum de confeossine faciendâ in primâ occasione, reverà debet illud votum impleri; hoc enim habet expresè Concilium Trident. dicens, *Quòd si sacerdos absque praviâ confessione, necessitate urgente, celebraverit; quamprimum confiteatur.* Porrò, qui sumit Eucharistiam, debet esse jejunus, nedum jejunio Ecclesiastico, quod consistit in unica comestione; sed & naturali, consistente in abstinentiâ à quocumque cibo à media nocte: Ratio hujus est, quia corpus & sanguis Christi debent esse primus fidelium cibus, ideò nullus cibus ante eum debet sumi, neque per modum alimenti, neque medicamenti. Quomodo autem frangatur jejunium, vel non frangatur, docetur potius ex usu, quàm ex scientiâ. Illud autem præceptum est Ecclesiasticum, non Divinum; ut patet ex Christo qui communicavit post cœnam, & ex primitivâ Ecclesiâ, ubi aliquando sumpta fuit Eucharistia feria 5. in Cœna Domini post cœnam; ad repræsentationem Cœnæ Dominicæ, quod posteà tamen revocatum est in Concilio Toletano. Quia anteà diximus, neminem peccati mortalis conscium posse sumere Eucharistiam; ideo deneganda est Communio peccatori publico eam petenti.

QUÆSTIO XXII.

Quis sit minister Eucharistiæ?

IN aliis Sacramentis confectio & administratio Sacramenti ad eumdem pertinent; qui conficit enim Sacramentum, dicitur minister ejus: respectu autem Eucharistiæ alius potest esse minister conficiens, alius distribuens.

CONCLUSIO PRIMA.

SOLUS Sacerdos potest conficere Eucharistiam, solis enim Sacerdotibus dixit Christus, *Hoc facite*, per quod declarati sunt Sacerdotes; unde Angelus non potest conficere, nisi ex speciali dispensatione divina: sicut autem solus Sacerdos potest conficere Eucharistiam, sic etiam omnis potest, sive sit excommunicatus, degradatus, & hæreticus; habet enim semper ordinem Sacerdotalem, & consequenter potestatem supra corpus Christi reale, quam accipit in susceptione Ordinis. Quòd si jus canonicum dicat consecrationes hæreticorum esse irritas: idest, quòd prohibeatur ab illis recipere Eucharistiam: deinde sunt irritæ, quando pravam habent intentionem. Quia autem diximus, quòd quilibet Sacerdos possit Eucharistiam conficere; hoc Sacramentum potest confici à pluribus simul, si eodem instanti verba proferant: si autem non proferant simul; qui primus profert, conficit Sacramentum. Qui autem profert verba cum alio Sacerdote, v. g. Ordinati cum Episcopo, isti debent

habere intentionem consecrandi, non absolutam, sed conditionatam; supposito scilicet, quod simul cum Episcopo verba proferant, quia si haberent absolutam intentionem consecrandi, & Episcopus primò absolveret verba; tunc Ordinati proferrent verba super materiam consecratam, quod est sacrilegium: si verò priùs absolverent verba, Episcopus non consecraret, & sic non sacrificaret; licet Caïetanus alio modo respondeat, quòd Ordinati non proferant verba formaliter cum intentione consecrandi; sed tantùm materialiter, ut instruantur quòd potestatem hoc faciendi receperint.

CONCLUSIO SECUNDA.

SOLUS Sacerdos est ordinarius minister circa distributionem hujus Sacramenti; ut autem possit licitè ministrare illud, debet habere jurisdictionem. Primum patet ex communi lege Ecclesiæ, quæ statuit ut solus Sacerdos ministret Eucharistiam: potest tamen hæc distributio committi Diacono in necessitate, unde reverà Diaconi antiquitùs ministrabant, quod non est nunc in usu, ob copiam Sacerdotum: an autem hoc licitum sit aliis à Diacono, aliqui credunt laïcum in morti articulo in necessitate expositum, posse à se ipso sumere Eucharistiam, aut alteri ministrare, sicut fertur factum fuisse à reginâ Scotiæ, quæ proxima martyrio sese communicavit, & factum fuit in primitivâ Ecclesiâ, ubi Eucharistia dabatur laïcis in sudario, sumenda scilicet, dum proximum esset martyrium. Hoc posse adhuc fieri, maximè quando judicatur

Eucharistia multum necessaria tenetur à pluribus doctoribus; sed alii & probabilius & in majori numero contrarium tenent; sic inter alios sentit Bonacina. An autem Sacerdos non sacrificando, possit se communicare extra diem Veneris sanctam, in qua est speciale privilegium; hoc illi conceditur; sicut & Diacono in extremâ necessitate, ubi deessent Sacerdos & Diaconus. Secundum constat etiam ex vocabulo Pastoris, qui tali nomine insignitur, quia ipsi incumbit pascendi officium; & sic ille qui ministrat hoc Sacramentum, debet esse Pastor & habere jurisdictionem ordinariam, qualem habent Episcopi, parochi & alii quibus animarum cura incumbit ex officio; vel saltem ab illis licentia debet concedi : unde peccant qui sine privilegio administrant Eucharistiam non subditis, & hoc mortaliter; nisi credatur fore ut Pastor hoc sciens approbaturus sit & daturus licentiam.

QUÆSTIO ULTIMA.

An sumenda sit necessariò Eucharistia sub utraque specie?

HÆc difficultas præcisè oritur pro laïcis, nullus enim dubitat, quin Sacerdos sacrificando debeat illam sub utraque specie sumere: pro laïcis ergo nos continuò objurgant hæretici, dicentes, quòd contra institutionem Christi faciamus, dividentes Eucharistiam & unâ parte fraudantes laïcos: ut autem justi-

ficetur Ecclesiæ Catholicæ usus, erit

CONCLUSIO.

NON est necessarium ut sub utraque specie recipiatur Eucharistia; Concilium enim Trident, sess. 21. cap. 1. prohibet talem administrationem laïcis sub excommunicationis pœna. Prima ratio est, quia Joann. 6. habetur, *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*. Et ibidem, *Hic est panis qui de cœlo descendit, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur*; ubi Scriptura tribuit omnem vim sanctificandi & justificandi, Eucharistiæ sumptæ sub specie unicâ; quod non faceret, si altera species esset necessaria ad salutem. Secunda ratio petitur ex Lucæ 24. ubi sub una specie Christus dedit Eucharistiam discipulis Emmaüs, per panem enim quem benedixit, fregit & illis porrexit, intelligunt August. Hieronymus, Theophylactus, Chrysostomus & alii, panem Eucharisticum: & non possunt respondere hæretici, quòd licet Scriptura loquatur tantùm de pane, hoc non impediat quin calicem porrexerit; statim atque enim panem dedit, evanuit ab oculis eorum. Quòd si respectu aliorum non liceat consecrare sub unâ specie tantùm, hoc licet tamen Christo, qui est supra legem. Tertia ratio sumitur ex Actuum 2. ubi Apostoli erant perseverantes in communicatione fractionis panis: quòd autem Lucas hîc locutus fuerit de Eucharistia, fatentur Lutherus sermone de Eucharistiâ, Calvinus cap. 17. institutionum ss. 35. sicut & Plessæus libri primi de Eucharistiâ capite primo. Nec dicant hæretici, per fractionem panis intelligi etiam benedictionem calicis,

quia Apostoli non potuissent consecrare sub unâ specie: talis enim responsio gratis fingitur, & ejus ratio nulla est, quia ibi non loquitur Lucas de Apostolis consecrantibus, sed de recenter conversis, quibus frangebatur panis, licet Apostoli consecrassent anteà sub utraque specie, ut fit communiter. Quarta ratio habetur ex primitivâ Ecclesiâ, ubi non erat licita congregatio Christianorum, & dabatur Eucharistia laïcis sub solâ specie panis, ut ferrent illam in proprias domos & ibi sumerent, vel in necessitate, vel ex pietate: viris quidem in concava manu, & mulieribus in linteo: sic Tertullianus libri 2. ad uxorem capite 5. Clemens Alexandrinus l. 1. Stromatum; Cyprianus sermone de lapsis: Basilius in Epistolâ ad Cæsariam Patritiam; Hieronymus in Epistolâ contra Jovinianum; Augustinus sermone 152. Quinta ratio hauritur ex S. Leone qui sermone 4. de Quadragesimâ loquens de Manichæis, asserit eos qui Romæ habitabant & sumebant communionem cum Catholicis, nunquam sumere calicem, quia erant in hoc errore quòd crederent vinum esse fel draconis; hoc autem non fecissent publicè, nisi licitum fuisset communicare sub unâ specie, vel sub utraque simul. Sexta tandem ratio potest repeti ex motivis, quæ impulerunt Ecclesiam Catholicam, ut alteram speciem removeret; hæc autem fuerunt: primò, quia non minùs sub unâ specie totus Christus continetur cum sanguine; secundò, quia non minor gratia datur sub unâ quàm sub duabus, quoniam gratia non datur per species, sed per contentum sub

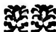
illis; tertiò, quia sunt multi abstemii à vino; quartò, quia vinum multis in locis deest in tantâ quantitate; ut tot homines communicare possent; quintò, quia esset periculum effusionis.

Objic. 1. Joannis 6. habetur, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem; non habebitis vitam in vobis*; ergo ut gratia concedatur, debet quilibet Christianus sumere sanguinem sub specie vini. Resp. non ibi esse præceptum de sumptione specierum; sed tantùm præcipitur ut quis manducet corpus & bibat sanguinem; utrumque autem fit sumendo solam speciem panis, quia tunc sanguis dicitur bibi quoad substantiam, quoniam sumitur res potabilis, licet non dicatur propriè bibi quoad modum. Quòd si Matth. 26. dixerit Christus, *Bibite ex hoc omnes*; hoc dictum fuit Apostolis solis, addit enim Marcus, *& biberunt ex eo omnes.* Quòd si dixerit Christus, *Quod vobis dico, omnibus dico*; ibi loquitur Christus de vigiliâ, dixit enim, *vigilate & orate, &c.* & illicò subjungit, *quod vobis dico, omnibus dico.*

Objic. 2. Debemus sumere Eucharistiam, sicut illam instituit Christus: sed Christus instituit illam sub utraque specie: ergo, &c. Resp. neg. maj. aliud enim est institutio Eucharistiæ facta à Christo, aliud est præceptum ejus; si enim deberemus nos conformare absolutè Christo, deberemus sumere Eucharistiam post cœnam. Nec instare debent hæretici, quòd hoc jusserit Christus dicens, *hoc facite*, idest, *distribuite sub utraque specie, sicut ego*; hoc enim est falsum, quia dixit tantùm, *hoc facite*, post

porrectionem corporis; ad calicem autem dixit, *hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem*, ad ostendendum quòd posset fieri receptio Eucharistiæ, & non bibi species vini. Dices, Ergo frustra instituit Christus sub utraque specie : Negatur, instituit enim Eucharistiam, non tantùm ut Sacramentum, sed & ut sacrificium, ad quod requiritur consecratio & sumptio utriusque speciei.

Obj c. 3. D. Leonem exprobrantem Manichæis, qui nolebant sumere speciem vini : sed ad hoc jam respondimus quòd scilicet crederent Manichæi, vinum esse fel draconis: non ergo illos objurgat quòd noluerint recipere speciem vini, sed quòd noluerint ob superstitionem & errorem. Sic etiam intelligendus est Gelasius Papa. Quòd si dicat Cyprianus sermone de Cœna Domini, *lex esum sanguinis prohibet, Evangelium præcepit ut bibatur*: intelligitur de bibitione secundum substantiam non de bibitione secundum modum Si quis dicat, perfectior est Eucharistia sub utraque specie, quàm sub unâ : Respondemus ut aliàs, esse perfectiorem in significatione secundariâ, quia Eucharistia significa perfectam refectionem, quæ sicut in corporalibus fit ex pane & vino; in spiritualibus etiam debet fieri ex corpore & sanguine Christi.

CAPUT QUARTUM.

De Sacrificio Missæ.

ANTEQUAM descendamus ad explicationem Sacrificii Missæ, præsciendum est quid & quotuplex sit Sacrificium in se: sic autem definitur: Est oblatio rei sensibilis, à legitimo ministro, soli Deo facta, per realem immutationem hostiæ, ad testandum illius summum dominium. *Oblatio* tenet locum generis: ponitur postea, *rei sensibilis*; & sic oblatio interna, quâ quis se & sua offert, non est sacrificium. Dicitur *à legitimo ministro*; idest à Sacerdote, qui solus offerre potest; licet Agnus Paschalis in veteri lege fuerit immolatus à quolibet Patrefamilias, erat enim institutum ante legem Mosaïcam, & sic servabatur ordo legis naturæ, ubi Patresfamilias erant Sacerdotes; licet alii speciali Dei instinctu sacrificaverint, ut Abel, Abraham & Melchisedech. Dicitur, *soli Deo facta*; quia Sacrificium pertinet ad cultum Latriæ; qui soli Deo debetur. Additur, *per realem immutationem hostiæ*; occidebantur enim animalia, carnes eorum cremabantur, & aliæ hostiæ immutabantur, ut oleum & sanguis, quæ fundebantur super altare, sic etiam de cæteris. Quòd si dicatur, Christum non se occidisse; non minùs tamen à seipso Sacerdote sacrificatus est, quia se occidit moraliter, tradendo se voluntariè Judæis: licet autem Martyres se tra-

dant, non ſe tamen ſacrificant propriè, quia non ſunt Sacerdotes veri, & non moriuntur ad teſtandum ſummum Dei dominium, ſed ad teſtandam ſuam fidem.

Sacrificium dividitur tripliciter. Primò ratione materiæ, ſecundò ratione formæ, tertiò ratione finis. Ratione materiæ dividitur Sacrificium in victimam, immolationem & libamen; in Victima offerebantur animalia: per immolationem res inanimatæ ſolidæ offerebantur, ut panis, ſimila, thus, manipulus ſpicarum virentium, & triticum; quæ omnia levabat ſacerdos & immutabat diverſimodè; ſcindendo panem in fruſta, cremando ſimilam, vel in ſartagine aut clibano, urendo ſal & triticum, denique & adolendo thus: in libamine tandem offerebantur res inanimatæ liquidæ, ſicuti ſunt vinum, ſanguis, oleum & aqua, quæ omnia effundebantur ſuper altare.

Dividitur Sacrificium ratione Formæ, in holocauſtum, hoſtiam pro peccato, & hoſtiam pacificam. Quando Sacrificium erat holocauſtum, tota res conſumebatur ſine reſervatione: quando erat hoſtia pro peccato (ſcilicet externo) una pars erat in alimentum Sacerdotis, & aliæ erant conſumptæ: quoad hoſtiam pacificam, dividebatur in tres partes, quarum una conſumebatur, altera erat pro Sacerdote, & alia pro offerentibus: ſi hoſtia offerebatur in gratiarum actionem, partes reſervatæ debebant comedi eodem die; ſi verò erat pro beneficio accipiendo, poterant reſervari in ſequentem, & non ulteriùs.

Dividitur tandem Sacrificium, ratione finis,

in Latreuticum, Eucharisticum, Impetratorium & Propitiatorium. Primum erat solùm ad Deum colendum, secundum ad gratias agendum; tertium ad accipiendum beneficium aliquod; quartum ad obtinendam relaxationem pœnarum peccatis debitarum.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sit Sacrificium Missæ, & à quo institutum fuerit?

ALIA erat Missa Catechumenorum, quæ durabat usque ad offertorium, ubi tunc recedebant; alia fidelium, quæ erat ab offertorio ad finem, quo dimittebantur, dum diceret Sacerdos, *Ite Missa est*; alia est tandem Missa, quæ utramque complectitur: dicendum nobis est quid ea sit.

CONCLUSIO PRIMA.

MISSA secundum nomen, venit à verbo Hebraïco, quod significat oblationem; vel à verbo Latino, mitto, quia per consecrationem nobis veluti mittitur Christus à Deo, & per oblationem & sumptionem remittitur à nobis Deo. Missa verò secundùm rem est actio sacra, qua conficitur Christi corpus, Deo offertur, & à Sacerdote sumitur. Quòd autem Missa sit Sacrificium, patet; quia in ea repe-riuntur omnia, quæ requiruntur ad Sacrificium: scilicet primò Sacerdos qui offert, nempe Christus, qui est principalis offerens; secundò hostia seu Christus sub specie panis & vini;

tertio Deus qui offertur; quartò Ecclesia pro qua offertur; quintò altare in quo offertur; & sextò, actio Sacrificantis: Eucharistia ergo est simul Sacramentum, quatenus sub signo visibili, nempe sub speciebus; continet rem invisibilem, scilicet Christum, & gratiam quam confert; & Sacrificium etiam, quatenus offertur Deo Christus in illâ existens.

Objic. Christus non mactatur in Missâ: ergo Missa non est Sacrificium. Respondeo, Christum non mactari realiter & actu, quia Christus est impassibilis; mactatur tamen mysticè, in quantùm vi verborum consecrationis; corpus à sanguine separatur; unde Christus est in altari ut immolatus, licet per naturalem consecutionem & per concomitantiam, vivus & totus reperiatur sub qualibet specie. Nec dicant adversarii, nos non indigere alio Sacrificio à Sacrificio Crucis quod infinitum est: respondetur enim, quòd sit unum & idem Sacrificium; & sic non indigemus alio Sacrificio, sed tantùm repetitione ejus, ut Sacrificium Crucis, quod infinitum est, nobis applicetur, vel illis pro quibus offertur Missa.

CONCLUSIO SECUNDA.

SACRIFICIUM Missæ, quantum ad substantiam, fuit institutum à Christo in ultimâ cœnâ, ubi consecravit panem in corpus, & vinum in sanguinem, in quo consistit præcisa ratio Sacrificii, ut dicemus; & sic sacricavi& tulit legem de illo Sacrificio, ut duraret in perpetuum, dicens Apostolis, *Hoc facite, &c.* Ratio congruentiæ, cur Christus instituerit hoc Sacrificium, est, quia ad novæ legis authorem

pertinebat instituere substantialia legis, cujuſmodi eſt Sacrificium. Quoad ceremonias quæ adjungi ſolent Sacrificio Miſſæ, inſtitutæ ſunt & compoſitæ ab Eccleſiâ. Si quis dubitaret, an Chriſtus ſacrificaverit, poſſet convinci ex Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap 1. & ex D. Paulo ad Hebr. 7. ubi Chriſtus vocatur *Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech*: ſicut ergo Melchiſedech ſacrificavit in pane & vino, ſic Chriſtus debuit ſacrificare ſub ſpeciebus panis & vini. Si etiam quis dubitet, an Apoſtoli Miſſam celebraverint, reſpondebitur affirmativè ex Actuum 13. ubi enim Latinè habetur, *miniſtrantibus illis*, textus Græcus habet λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ idest, *ipſis celebrantibus Miſſam Domino*, Liturgia enim & Miſſa idem ſunt. Deinde ad Corinth. 10. ſcribit Paulus, *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt; & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* hoc autem eſt celebrare Miſſam.

QUÆSTIO II.

Quid offeratur in Miſſa, & à quo?

IN omni ſacrificio requiritur Hoſtia quædam quæ offeratur Deo ad proteſtandum ipſius ſummum dominium, & exigitur Miniſter quidam offerens illam hoſtiam: cùm ergo Miſſa ſit ſacrificium, ut diximus, dicendum eſt quid in illâ offeratur, & à quo.

CONCLUSIO.

IN ſacrificio Miſſæ offertur Chriſtus, ſeu corpus & ſanguis ejus, quatenus ſunt ſub ſpeciebus, & hoc offertur à Chriſto tanquam ab offerente principali, & à Sacerdote tanquam ab offerente minus principali; licet inſuper Eccleſia & Fideles ſuo modo offerant.

Probatur prima pars ex Patribus, qui communiter docent, Chriſtum in hoc Sacramento immolari: ergo ipſe eſt hoſtia quæ offertur. Idem habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. Et ratio eſt, quia ſacrificium Crucis & Miſſæ non differunt niſi accidentaliter; in quantùm ſcilicet actiones ſacrificandi ſunt diverſæ, & per unam Chriſtus paſſibilis immolatur, per aliam Chriſtus impaſſibilis: ſicut ergo Chriſtus fuit hoſtia immolata in cruce, ſic etiam immolatur & offertur in Euchariſtiâ, vel ejus corpus & ſanguis, ut ſubſunt ſpeciebus; non enim immolatur Chriſtus, ut eſt in cœlo, quia debet fieri immutatio hoſtiæ; & Chriſtus, ut eſt in cœlo, non immutatur: ergo immutatur & immolatur ut eſt ſub ſpeciebus panis & vini, quia vi verborum ſanguis eſt ſeparatus à corpore.

Secunda pars tres alias habet, quarum prima habetur ex Concil. Later. Chriſtum eſſe in hoc myſterio Sacerdotem & hoſtiam, & ſic Chriſtus eſt offerens: eſt autem offerens principalis, non quia illud inſtituit, aut fundatur in ejus meritis; ſed quia miniſtri offerunt illud in perſonâ Chriſti, & illud conſecrant: ſi enim proferrent hæc verba. *Hoc eſt corpus meum* nomine proprio, facerent panem corpus ſuum,

suum, & non corpus Christi; & sic Sacerdos se gerit in hoc ministerio ut legatus, qui repræsentat personam principis, nempe Christi; & hoc sufficit ut Christus sit principalis offerens: qui enim dat eleemosinam per famulum, est principalis donans; unde sicut donatio principis est grata illi cui fit, licet famulus sit iniquus; sic hoc Sacrificium est Deo gratum, licet Ministrer sit immundus; quia principalis offerens mundus est, & Sacrificium mundum. Alii addunt, Christum esse principalem offerentem, quia prævidens omnia Sacrificia particularia quæ offerenda essent, illa obtulit Patri, & nunc quotidie offert. Quoad secundam partem, est conformis Concil. Nicæno & rationi, quia sacrificium & sacerdotium sunt connexa: unde solus Sacerdos propriè offerre potest sacrificium. Quilibet autem potest offerre, sive sit excommunicatus, sive degradatus, sive hæreticus; hoc enim pendet ab Ordine. Quòd si Gratianus dicat, extra Ecclesiam non esse Sacrificium; hoc verum est de efficaci, & utili ipsi offerenti. Tertia tandem pars habetur ex Canone Missæ, ubi dicit Sacerdos; *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt:* ergo quilibet fidelis potest offerre Sacrificium Missæ suo modo, concurrendo scilicet ad Missam per opus externum; sive inserviendo, sive offerendo panem aut vinum, sive dando stipendium celebranti.

OBJIC. contra primam partem: Hostia præsupponitur actioni sacrificandi, sed non præsupponitur Christus sub specie panis & vini ad actionem sacrificantis: imò per eam ponitur

ſub utraque ſpecie : ergo Chriſtus, ut eſt ſub ſpeciebus, non eſt hoſtia. Reſpondeo, hoc verum eſſe in ſacrificiis animalium ; ubi res oblata erat nobilior antequam offerretur, quàm poſt ; anteà enim erat vivens, & poſtea fit mortua ; non ſic autem de Euchariſtia, ubi id quod ſequitur ad deſtructionem panis, nempe Chriſtus, eſt nobilior ipſo pane.

QUÆSTIO III.

In qua actione conſiſtat eſſentia hujus ſacrificii ?

PLURES ſunt actiones in Miſsâ, ſcilicet oblatio panis & vini ante conſecrationem, ipſa conſecratio, oblatio corporis & ſanguinis poſt conſecrationem, fractio hoſtiæ & commixtio cum ſanguine & tandem diſtributio laïcis. Non poteſt conſiſtere ſacrificium in primâ oblatione, quia nondùm eſt Chriſtus : non poteſt etiam conſiſtere in ſecunda, quia pro tùnc non immutatur hoſtia ; non conſiſtit tertiò in fractione, quia ſi caſu aliquo hoſtia in calicem caderet, omittenda eſſet fractio, & ſumenda ſpecies panis cum calice ; quartò non conſiſtit in diſtributione laïcis, multæ ſunt enim Miſſæ, ubi ſacerdos ſolus communicat : ſupereſt ergo difficultas, an eſſentia hujus Sacrificii conſiſtat in conſecratione, vel in ſumptione hoſtiæ.

CONCLUSIO.

SACRIFICIUM Missæ præcisè consistit in solâ consecratione, non in sumptione: non consistit inquam in sumptione, quia de fide est, ut habet Concilium Tridentium, quòd Christus sacrificaverit in nocte cœnæ, licet non sit de fide ipsum sumpsisse suum corpus & sanguinem; communior tamen pars Doctorum hoc sentit. Deinde sacrificium est actio Sacerdotis, ut Sacerdos est, ad quam habet potestatem præcisè, ex vi suæ ordinationis; Sumptio autem non est actio Sacerdotis, nisi in quantùm fidelis est: ergo sacrificium non consistit in sumptione: superest igitur ut in consecratione consistat: diximus enim quòd Christus est principalis offerens in hoc sacrificio: ergo sacrificium consistit in illâ actione, quæ fit in personâ Christi, & consecratio sola fit in persona ejus, ubi Sacerdos nomine Christi, dicit: *Hoc est corpus meum*, & sic in consecratione consistit Sacrificium Missæ. Adde quod Sacrificium consistit in illa actione quæ immutat & destruit hostiam: hoc autem fit per consecrationem, ubi Christus ponitur ut immolatus, quoniam separatur corpus à sanguine vi verborum.

OBJIC. Sacrificium debet esse sensibile, ut patet ex definitione ejus; sed consecratio seu mystica separatio corporis à sanguine, non est sensibilis: ergo, &c. Resp. esse sensibilem ratione formæ, seu verborum quæ sensibiliter proferuntur, & quæ, quantum est in seipsis, idest mysticè, separant corpus & sanguinem. Dices, Ergo post consecrationem potest non sumi hostia, quod omnes negant. Respondeo,

duplicem esse finem hujus sacrificii: Unus est in trinsecus, scilicet gloria Dei, ad quam Missa destinatur; alius est extrinsecus, nempe utilitas sacrificantis: propter finem ergo extrinsecum non debet fieri consecratio sine sumptione hostiæ.

Objic. ex 1. ad Corinth. 11. *Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur; hic est calix qui pro vobis effunditur;* illa autem fractio & effusio fiunt in sumptione. Respondeo, quòd corpus frangitur, non in sumptione, ubi franguntur tantùm species, non corpus; sed in consecratione, ubi ponitur corpus Christi ut immolatum & divisum à sanguine. Dices, Si sacrificium consistat tantùm in mysticâ fractione hostiæ: ergo hoc sacrificium non est reale, sed tantùm mysticum. Respondeo, esse reale simul & mysticum; mysticum quidem, quia mysticè tantùm mactatur hostia; est tamen reale, quia continet realiter Christum qui Deo offertur. Dices: Si sacrificium perficitur in sola consecratione, Sacerdos in consecrando deberet applicare suam intentionem pro vivis & defunctis; solet tamen Ecclesia facere memoriam defunctorum post consecrationem calicis. Respondeo quòd effectus qui habetur per Missam ex opere operato, applicetur in ipsâ consecratione, effectus autem qui applicatur dum Sacerdos facit memoriam defunctorum, est tantum ex opere operantis; unde intentio ministri debet exprimi, vel paulò ante Missam, vel saltem ante consecrationem.

QUÆSTIO IV.

Ad Sacrificium Missæ sit propitiatorium & impetratorium?

NON dubitatur quin ſit latreuticum ſeu honorarium, in quantùm offertur ad cultum Dei qui ſummè honoratur per hoc Sacrificium: non eſt etiam difficultas, quin ſit Euchariſticum ſeu Sacrificium laudis, in quantùm poteſt offerri in actionem gratiarum pro beneficiis à Deo acceptis: ſed poteſt ſuboriri aliqua difficultas, an ſit impetratorium & expiatorium: hoc ultimum negant hæretici; quia dicunt, quòd ſi Euchariſtia eſſet expiatoria, hoc cederet in injuriam Paſſionis Chriſti, qua Chriſtus ſatisfecit abundantiſſimè pro omnibus peccatis, ut habetur ad Hebr. cap. 9. & 10. contra eos tamen erit.

CONCLUSIO.

SACRIFICIUM Miſſæ eſt expiatorium & impetratorium: Expiatorium quidem, in quantùm, ut habet D Paulus ad Hebr. 5. præcipuum munus Sacerdotis, eſt offerre ſacrificium pro peccatis; non quòd formaliter peccata remittantur per hoc ſacrificium, quia ſupponit gratiam: ergo offertur pro expiatione peccatorum. Deinde, in veteri teſtamento erant ſacrificia propitiatoria, quæ vocabantur hoſtiæ pro peccato, & quæ auferebant peccata legalia, & pœnam ipſis debitam: ergo Sacrificium Miſſæ expiat etiam peccata, & pœnas

illis debitas tollit, vel saltem partem earum. Per hoc tamen non fit injuria Passioni Christi, quia non est Sacrificium Missæ, quod nobis præcisè relaxat pœnam debitam peccatis; sed per Sacrificium Missæ nobis applicatur efficacia Sacrificii Crucis, sicut per quodcumque Sacramentum & per quamcumque actionem meritoriam efficacia crucis nobis applicatur. Quòd autem Sacrificium Missæ sit etiam impetratorium, patet ex liturgiis DD. Jacobi, Clementis, Basilii, Chrysostomi & aliorum, qui offerebant illud pro pace, & fructibus terræ impetrandis. Ratio est, quia si Sacrificium Missæ potest placare Deum, ut peccata condonet, poterit etiam impetrare à Deo bona temporalia. Deinde sicut sacrificia veteris legis erant impetratoria, ut patet ex secundi Regum cap. 14. ubi David obtulit hostiam pacificam pro peste avertenda; sic etiam nostrum sacrificium, quod est longè nobilius, erit impetratorium.

QUÆSTIO V.

Quis sit effectus Sacrificii Missæ?

NON loquimur de effectibus quos habere potest ex opere operantis; sicut enim per quodlibet opus bonum, homo in gratia constitutus, potest mereri augmentum gratiæ, auxilia actualia, satisfacere pro se & pro aliis quoad pœnam temporalem, & sibi etiam & aliis multa impetrare; sic hoc potest etiam fieri

per Sacrificium Missæ, quod est actus præstantissimus orationis : loquimur ergo tantùm de effectibus qui procedunt à Sacrificio Missæ ex opere operato.

CONCLUSIO.

SACRIFICIUM Missæ non confert gratiam habitualem in se, nec in augmento immediatè; potest tamen utrumque facere mediatè. Non producit primò gratiam habitualem in se, quia supponitur jam producta, tum in sacrificante, tum in illis pro quibus Sacrificium meritoriè offertur. Non producit secundò augmentum gratiæ per se, quia cresceret gratia in infante, amente & dormiente, si pro illis offerretur; producere tamen potest utramque gratiam mediatè, impetrando scilicet actualia aux lia, mediantibus quibus peccator poterit resurgere à peccato, & sic recipere gratiam habitualem in se, impetrando etiam auxilia actualia justo, mediantibus quibus poterit elicere actum charitatis, & mediante illo actu crescere in gratia. Eodem modo dicendum est de remissione peccati ac de gratia; quod scilicet non non remittat peccata morta ia immediatè; sed tantùm mediantibus auxiliis actualibus, quibus homo à peccatis resurgit; & etiam venialia sic remittit, mediante scilicet speciali auxilio, excitante ad actum perfectum amoris divini, quo peccatum veniale remittitur : specialior ergo effectus Sacrificii Missæ est, quòd impetret gratias prævenientes, quibus peccatores ad pœnitentiam excitentur & justi ad majorem perfectionem; & quòd causet etiam relaxationem

pœnæ temporalis debitæ peccato, sive secundùm se totam, sive secundùm partem.

QUÆSTIO VI.

An valor Sacrificii Missæ sit finitus vel infinitus?

LOCUTI fuimus in præcedenti quæstione de effectu Sacrificii Missæ, qui non tam se extendit ad gratias habituales procurandas, quàm ad impetrationem gratiarum prævenientium, quibus resurgant illi pro quibus offertur, & ad impetrationem etiam relxationis pœnæ debitæ peccato; & tandem ad impetrationem beneficiorum temporalium. An autem hi effectus impediantur à ponentibus obicem, seu ab existentibus in peccato mortali; distinguendum est: si enim loquamur de relaxatione pœnæ temporalis, ille effectus non conceditur nisi justis, & non peccatoribus; An autem reviviscat ille effectus, quando quis resurgit à peccato, nihil certi affirmari potest, licet hoc credat Henriques. Quod beneficia etiam temporalia, non est verisimile quòd Deus illa conferat iis qui illi sunt odio per peccatum. Si autem sermo sit de gratiis prævenientibus, collatio earum non impeditur per peccatum mortale; imò ideò offertur, ut per pœnitentiam remittantur peccata: potest tamen quis per obstinationem se reddere indignum, ut recipiat majores gratias, quas Deus daturus esset, si per insignem malitiam peccatoris non impediretur. Postquam autem hæc omnia dicta

ſunt de effectu hujus Sacrificii; videndum nobis eſt, an valor & effectus ipſius, ſit finitus vel infinitus: ubi per valorem Sacrificii intelligimus moralem dignitatem quam habet ex re oblatâ, vel ex parte offerentis; per effectum verò intelligimus id quod datur intuitu talis dignitatis: & illa tandem dignitas repeti poteſt, vel ex parte offerentis principalis, qui eſt Chriſtus, vel minus principalis, qui eſt Sacerdos.

CONCLUSIO.

SACRIFICIUM Miſſæ ut eſt à Chriſto, eſt infiniti valoris, & finiti ut eſt à Sacerdote, & effectus illius ſimpliciter finitus dici debet. Ratio primi eſt, quia Chriſtus, qui eſt hoſtia & principalis offerens, eſt infinitæ dignitatis, ratione unionis ipſius cum Verbo divino: ergo valor Miſſæ, ut ab utroque repetitur, eſt infinitus: non quod habeat hoc Sacrificium potentiam merendi aliquid, aut operandi novam ſatisfactionem; quia Chriſtus qui beatus eſt, non eſt amplius in ſtatu merendi: ſed hoc Sacrificium dicitur infinitum, quia habet vim infinitam impetrandi quòd Paſſio Chriſti applicetur nobis; & ſic hoc Sacrificium non facit injuriam Sacrificio Crucis, quia non habet ſuum effectum, niſi in ordine ad Paſſionem Chriſti, quam nobis applicat. Ratio ſecundi eſt, quia ſi ſpectetur Sacrificium Miſſæ, in quantùm à ſimplici Sacerdote offertur, vel ab Eccleſiâ, valor ille eſt finitus, quia ſanctitas utriuſque eſt finita, & in oblatione magis conſideratur donatio offerentis, quàm res oblata, quando res oblata non facit ditiorem illum cui offertur. Quòd ſi aliquis dicat, hoc

sacrificium esse infinitum in valore: hoc debet intelligi mediatè, quatenus impetrat peccatori gratias prævenientes, quibus deletur peccatum quod est aliquo modo infinitum. Ratio tandem tertii est, quòd si Sacrificium Missæ haberet effectum infinitum, tam prodesset omnibus quàm singulis, & Ecclesia uno Sacrificio Purgatorium vacuare posset; & sic non deberet curare quòd anniversaria pro eadem animâ dicerentur: imò non deberet permittere, quòd pro una persona particulari Missa celebraretur; iret enim contra charitatem, celebrando pro una, si sine diminutione effectûs, ita prodesset omnibus quàm uni: ex hoc etiam sequeretur, quòd qui accepisset centum eleemosynas pro centum missis à centum personis, posset satisfacere, si tantùm diceretur una Missa; quia tam prodesset illis centum, quàm uni solùm, quod est pravum & erroneum sentire.

Objic. ex dictis, Principalis offerens est Christus, hostia oblata est ipsemet, & Sacerdos nihil facit nisi in persona Christi; quoniam ergo hæc omnia sunt infinita, valor hujus Sacrificii erit infinitus, & effectus infinitus. Resp. quòd aliud est loqui de valore, aliud de effectu; posset enim valor seu dignitas Sacrificii esse infinita & producere effectum finitum: non sufficit autem quòd aliquid sit infinitum in se, nisi offerens instituat illud ad effectum infinitum; quodlibet enim opus Christi erat sufficiens ut redimeret genus humanum; quia tamen Deus instituerat ut sola mors Christi nostram salutem operaretur, ideò aliæ actiones,

pœnales non habuerunt effectum infinitum, nisi quatenus dicunt ordinem ad ipsius mortem: quia ergo Christus non instituit hoc Sacrificium, ut haberet fructum infinitum; ideò effectus ipsius remanet semper finitus. Deinde, omne opus meritorium mensuratur ab acceptatione divinâ; idest, in tantùm valet apud Deum, in quantùm acceptatur ab illo qui nemini tenetur: quoniam ergo Deus non acceptat Sacrificium Missæ, ut habeat effectum infinitum, ideò remanet finitus in effectu. Quòd autem Deus non acceptet illud pro infinito, habetur ab Ecclesiâ, quæ plura Sacrificia pro eâdem persona offert.

OBJIC. secundò: Si plures Sacerdotes consecrarent eamdem hostiam, & quilibet sibi applicaret fructum ejus, vel alteri, quilibet haberet tantum fructum, ac si unus consecraret, ut tenent communiter Doctores; quod signum est Sacrificium Missæ habere effectum infinitum. Resp. verè quidem singuli haberent tantum fructum, quantum unus; sed hoc non procedit ex infinitate effectûs Sacrificii Missæ, sed ex eo quòd pro tunc essent plura Sacrificia, tot scilicet quot essent Sacerdotes; quia singuli consecrant per se independenter, ut totales ministri, & Sacrificium consistit in actione consecrantis, quæ pro tunc esset multiplex, si proferrent verba eodem instanti. Quòd si hostia sit unica, hoc non impedit multiplicationem Sacrificiorum, sicut nec multæ hostiæ ab eodem Ministro consecratæ faciunt plura Sacrificia.

QUÆSTIO VII.

Pro quibus possit celebrari Sacrificium Missæ.

TRIPLEX fit communiter applicatio Missæ. Prima est generalis, quæ fit ab Ecclesia applicante Sacrificium generaliter pro vivis & defunctis, & singulariter pro Summo Pontifice, Rege, Episcopo & aliis, quorum meminit Sacerdos, ut habetur in canone. Secunda est specialis, quæ competit illis, pro quibus Sacerdos intendit specialiter offerre Sacrificium. Tertia est specialissima, & hæc fit Sacerdotis. De secundâ nobis est quæstio.

CONCLUSIO.

SACRIFICIUM Missæ potest offerri pro omnibus viventibus, qui sunt intra Ecclesiam, sive sint justi, sive peccatores; sunt enim capaces fructuum hujus Sacrificii, dum sunt in hac vitâ: imò Sacerdos non potest aliquem excludere à tali oblatione; quia si hoc fieret palam, esset scandalosum; si clam, signum esset odii occulti. Non potest autem offerri pro excommunicatis excommunicatione majori, hoc enim prohibetur in Jure Canonico; potest tamen offerri pro infidelibus, qui sunt extra Ecclesiam, quia nulla lex prohibet; econtra Paulus jubet fieri orationes pro Regibus Gentilibus qui erant extra Ecclesiam: ergo Sacrificium Missæ, quod est præstantissimum genus orationis, potest illis applicari. Si August. dicat, non debere offerri pro peccatoribus; hoc

est pro peccatoribus mortuis. Si Concil Bracharense idem dicat de Catechumenis; loquitur de illis qui mortui sunt sine Baptismo. Quando Concil. Meld. dicit, non esse offerendum pro Energumenis; se explicat dicens, non debere nomina eorum recitari in publicâ oratione. Quoad mortuos, non potest offerri pro beatis, ut est latreuticum, quia sic soli Deo offerendum est; nec ut satisfactorium, quia non habent pœnam luendam; nec ut impetratorium, quia nullo bono carent, quoniam summo Bono fruuntur; potest tamen offerri pro illis, ut est Eucharistium, agendo Deo gratias pro beneficiis, quæ Deus illis contulit; hoc enim cedit in eorum gaudium accidentale, videndo quòd in sui memoriam offeratur Deo Sacrificium. Quoad animas damnatas, pro illis non potest offerri; sunt enim fructuum ejus incapaces; quoniam *in inferno nulla est redemptio*; unde quod de Trajano & aliis ab inferno liberatis dicitur, reputatur fabulosum. Tandem quoad animas in purgatorio existentes, potest illis applicari, ut est satisfactorium; relaxat enim pœnas earum, applicando illis satisfactionem Christi: quomodo autem illis prosit; dicendum est quod prosit tantùm illis, quibus applicatur Sacrificium, & non aliis ut pecunia quæ solvitur pro uno, & non pro alio: & ratio petitur ex hoc quòd satisfactio Christi applicetur ex intentione offerentis: unde Sacrificium Missæ non est ut lucerna accensa pro principe, quæ illuminat nedum illum, sed & alios qui sunt in comitatu, ut aliqui voluerunt.

QUÆSTIO ULTIMA.

De quibusdam circumstantiis ad Missam requisitis?

QUAMPLURIMÆ sunt circumstantiæ quæ Sacrificium Missæ concernunt; sed quia potiùs à Canonistis, quàm à Scholasticis exquiri debent, de solemnioribus tantùm dicetur aliquid, quæ videntur magis necessariæ: an v. g. Sacerdos celebrare teneatur; qua hora, quo loco, quibus vestibus celebrare possit, & debeat; & hæc omnia explicabuntur.

CONCLUSIO.

QUOAD necessitatem celebrandi, probabile est quod Sacerdotes vi ordinationis suæ teneantur celebrare aliquoties in vita; licet aliqui sentiant contrarium, dicentes de hoc nullum esse præceptum, nec divinum, nec Ecclesiasticum; unde explicant verba Christi dicentis, *hoc facite*, quòd scilicet per ea Christus voluerit obligare non singulos Sacerdotes, sed Ecclesiam totam, vel saltem prælatos, qui sunt successores Apostolorum, quibus Christus dixit, *hoc facite*; unde addunt, quòd Sacerdos per ordinationem acceperit quidem potestatem sacrificandi, non obligationem, & quòd possit non sacrificare, sicut potest non absolvere. Contrarium tamen tenetur communiter; & asseritur, quòd Sacerdos vi sui officii acceperit onus intercedendi pro populo apud Deum, sicut faciebant Sacerdotes veteris legis, & pro-

pter hanc causam teneatur offerre Sacrificium; si enim non sacrificaret, faceret, ut in vanum gratiam Dei recepisset, cum in Ordine potestatem consecrandi receperit: Deinde nunquam sacrificando, daret occasionem scandali; tandem Pius V. videns Caïetanum dicentem Sacerdotem tantùm peccare venialiter, qui nunquam sacrificat; curavit hanc opinionem deleri ex commentario supra D. Thomam. Quoties autem teneatur sacrificare Sacerdos, hoc non expresse dicunt Doctores, sed solùm affirmant quemlibet teneri, saltem aliquoties in anno celebrare.

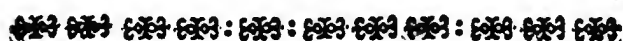
Quoad horam celebrandi sacrificium Missæ, non licet hoc facere ante auroram; cujus rei duplex affertur ratio: una mystica, quia offertur in Missa Christus qui est candor lucis æternæ; & alia litteralis, quia ante crespuculum diei non sunt homines ad tam pium opus dispositi. Excipitur tamen ab hac regulâ nox Nativitatis Domini, & olim excipiebatur etiam nox Resurrectionis, in qua Missa celebrabatur, quia Christus in nocte surrexit; nunc autem cessavit illa consuetudo, & illa Missa anticipatur & dicitur in Sabbato sancto. Quòd si Telesphorus determinaverit, Missam non esse celebrandam, nisi hora tertia, loquitur de Missis Cathedralibus & Conventualibus. Si etiam loquatur de aliis, hoc communi consuetudine revocatum est. Missa etiam non debet regulariter post meridiem inchoari; dixi regulariter, per privilegium enim licet aliquando etiam post meridiem celebrare.

Quoad locum hujus Sacrificii, debet fieri

celebratio in Ecclesiâ, ob reverentiam; potest tamen Episcopus sine ullâ necessitate, utendo solùm jure suo, dare licentiam celebrandi in domo privatâ, & Oratorio non consecrato; modo habeatur semper altare portatile. Quoad Ecclesiam violatam, non licet in eâ celebrare. Sex autem modis potest violari Ecclesia: primò, propter voluntarium homicidium; secundò, propter injuriosam sanguinis effusionem; tertiò, propter seminis humani effusionem, non occultam; quartò, per sepulturam fidelis excommunicati; quintò, per sepulturam infidelis; sextò, quando parietes comburuntur, vel ita destruuntur, ut integrè reædificari debeant. Qui in Ecclesiâ violatâ celebrat, peccat mortaliter; non tamen fit irregularis, sicut qui celebrat in Ecclesiâ interdictâ. Potest dare Episcopus licentiam celebrandi in loco violato, quia potest dare licentiam consecrandi in non consecrato. Si violatio contingat ante canonem inceptum, Sacerdos debet desinere: si post, debet absolvere. Si Ecclesia sit tantùm benedicta & non consecrata, potest Sacerdos statim eam reconciliare per aspersionem aquæ benedictæ, & alias ceremonias quæ habentur in Rituali: si autem sit consecrata ab Episcopo, debet ab eo reconciliari.

Quoad ornamenta; requiruntur primò altare lapideum consecratum, sive portatile; & in hoc non potest dispensare Episcopus, nec Papa unquam fecit, licet possit facere. Secundò, linteum super altare, quod ipsum tegat; deinde mappa, super quam ponatur

corporale; & sic ad minimum debent esse duæ palæ extensæ, vel una duplicata. Tertiò corporale benedictum ab Episcopo, vel ab alio habente privilegium benedicendi. Quartò, debet esse lumen, sine quo peccatum mortale est est celebrare. Quintò, Missalis liber, in quo sit ad minus canon, & sine ipso celebrans peccat mortaliter, quia se exponit periculo. Sextò, requiruntur calix & patena, quæ sint aurea argentea, vel ad minus stannea. Septimò, tandem requiritur alba, cingulum, amictus, stola, manipulus, & casula.

CAPUT QUINTUM.

De Pœnitentia.

POENITENTIA, quæ secundum vim nominis, nihil aliud est, quàm pœnæ tenentia; in quantùm peccator debet in se tenere pœnam pro peccato commisso expiando; potest spectari vel ut est virtus, vel ut est Sacramentum. Antequam autem agamus de pœnitentiâ, ut Sacramentum est, quædam prælibanda sunt de eâ, ut est virtus; & tria præcipuè, nimirum quid sit pœnitentia virtus? in quibus conveniat cum Pœnitentiâ Sacramento? & tandem in quibus discrepet?

Quoad definitionem Pœnitentiæ, ut virtus est, sic traditur: Est virtus supernaturalis inclinans hominem ad detestationem peccati,

in quantùm est offensa Dei, cum voluntate satisfaciendi Deo. Primò, dicitur *virtus*; detestari enim peccatum est actus honestatis & laudabilis, à pœnitentia procedens, tanquam ab habitu laudabili & honesto, maximè, quando talis detestatio habetur propter Deum offensum. Ideò etiam dicitur *supernaturalis*, quia actus pœnitentiæ disponunt ad gratiam: ergo sunt supernaturales; ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. Potest tamen dari aliqua pœnitentia naturalis procedens à lumine naturæ, quod dictat Deum authorem naturæ non esse offendendum; sed illa pœnitentia non conducit ad gloriam. Quando postea additur quod Pœnitentia sit virtus supernaturalis *inclinans ad detestationem peccati*; ex hoc patet quòd peccatum est objectum materiale ejus; & quando subjungitur, *ut est offensa Dei*; illa formalitas est objectum formale pœnitentiæ: quia aliæ virtutes detestantur vitium sibi oppositum, ut sibi oppositum est, pœnitentia verò detestatur peccatum, ut est Dei offensivum; & sic Pœnitentia est virtus ab aliis distincta, quæ est pars potentialis justitiæ; quoniam per pœnitentiam aliquomodo compensamus Deum pro peccato commisso. Cùm denique apponitur, quòd talis detestatio debeat fieri *cum efficaci voluntate Deo satisfaciendi*; hoc ideò adjungitur, quia talis voluntas requiritur ad remissionem peccati: Unde sciendum est, quòd Pœnitentia virtus necessaria sit absolutè, sive implicitè, sive explicitè, ut recipiamus effectum Sacramenti Pœnitentiæ.

Quantùm ad convenientias Pœnitentiæ, ut est

virtus, & ut est Sacramentum, hæ sunt. Utraque est utilis medicina ad delendum peccatum actuale; imò si peccatum mortale sit, utraque est necessaria: Utraque versatur circa peccatum actuale: Utraque habet pro subjecto hominem adultum: Ut Sacramentum tamen est, respicit hominem baptisatum, & ut virtus, ad non baptisatum etiam pertinet. Utraque potest iterari, etiam circa idem peccatum, pluries illud detestando aut confitendo.

Quantùm autem ad differentias utriusque, dicendum est quod disconveniant in his: quia scilicet Pœnitentia virtus est sub genere habitûs, aut actus; Sacramentum verò sub genere signi. Deinde Pœnitentia virtus, est actus internus; licet enim aliquando ad actum externum transeat, potest tamen salvari in actu interno, quo quis in corde detestatur peccatum, ut est autem Sacramentum, præter internum dolorem addit adhuc actum externum, nempe confessionem & absolutionem. Tertiò Pœnitentia virtus, est quædam pars essentialis Pœnitentiæ Sacramenti, quæ confunditur cum Contritione; Pœnitentia verò Sacramentum, est ipsum totum Sacramentum quod involvit Confessionem, Dolorem, Satisfactionem, & Absolutionem. Tandem Pœnitentia virtus, est de jure naturali divino; dictat enim ratio naturalis detestandum esse peccatum commissum contra Deum; Pœnitentia verò, ut Sacramentum, est de jure divino positivo, scilicet de institutione Christi; antequam enim Christus instituisset Sacramenta novæ legis, Pœnitentia erat tantùm virtus, non Sacramentum.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sit Pœnitentia Sacramentum, quando fuerit instituta, & an necessaria fuerit?

POENITENTIA potest sumi pro retractatione voluntatis, etiamsi mala non sit; & sic illum pœnitere dicitur, qui vellet aliquid non fecisse: sumitur aliquando pro dolore de rebus male factis; & tunc si procedat ex motivo supernaturali, dicitur pœnitentia virtus: sumitur etiam pro absolutione à censuris, & tunc non est præcisè Sacramentum; per talem enim absolutionem non remittuntur peccata, sed tantùm relaxatur vinculum & pœna imposita ab Ecclesia: sumitur quartò pro satisfactione impositâ à ministro absolutionis, & pro tunc non est nisi pars materialis hujus Sacramenti: tandem sumitur pro pœnitentiâ Sacramento, & de eâ sic sumptâ nobis dicendum est.

CONCLUSIO PRIMA.

POENITENTIA est nouæ legis Sacramentum, consistens in actibus pœnitentis & absolventis, quod institutum fuit à Christo per modum judicii emendativi ad remissionem peccatorum. Dicitur *novæ legis Sacramentum*, quia ante Christum Pœnitentia non erat Sacramentum, ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 3. unde quando in veteri testamento mentio fit de Pœnitentia cui Deus promittit remissionem peccatorum, hoc intelligendum est de Pœnitentiâ virtute, seu de contritione. Dicitur secundò,

consistens in actibus pœnitentis & absolventis; quia actus utriusque sunt materia proxima Pœnitentiæ. Dicitur quòd sit *à Christo institutum*, ut mox videbitur. Additur, *per modum judicii emendativi*; per Pœnitentiam enim, seu per absolutionem non condemnatur, sed emendatur homo. Subjungitur denique, *ad remissionem peccatorum*, ut pateat quod peccata mortalia sint materia circa quam versatur Pœnitentia.

CONCLUSIO SECUNDA.

INSTITUTUM fuit Sacramentum Poenitentiæ à Christo sicut & alia, ex Concilio Tridentino sess. 7. can. 10. Quantùm ad tempus, institutum fuit quando post resurrectionem dixit Apostolis Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Sic Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 1. Quando ergo Christus Matthæi 18. dicit Apostolis, *Quæcumque alligaveritis, &c.* erat tantùm promissio facta illis de potestate absolvendi, sicut quando dixit Petro Matth. 16 *Tibi dabo claves regni cœlorum*. Et talis potestatis habuit possessionem Petrus, cùm dixit illi Jesus Joann. ult. *Pasce oves meas;* pro tunc enim illum constituit Summum Pastorem, cum supremâ potestate. Quando etiam Christus dixit Apostolis, *Pœnitentiam agite*, loquebatur de Pœnitentiâ virtute. Non audiendi sunt consequenter illi qui asserunt, Pœnitentiam fuisse institutam antequam Apostoli communicarent; quia non requiritur Pœnitentia Sacramentum, nisi post institutionem Christi; & sicut Apostoli debite

sumerent corpus Christi, sufficiebat contritio, seu pœnitentia virtus pro illis qui erant conscii peccati mortalis, ut Judas; hoc tamen non impedit quin inchoata fuerit Pœnitentia nocte cœnæ, quando Christus ordinavit Apostolos, deditque illis per Ordinem caracterem Sacerdotalem, qui est fundamentum potestatis absolvendi; quod autem fuit pro tunc inchoatum, perfectum fuit tempore supradicto, juxta Concilium. Quòd si Christus ante resurrectionem remiserit peccata Magdalenæ & aliis, hoc non faciebat vi Sacramenti, sed propriâ virtute. Quod si etiam quis dicat, potestatem absolvendi dari cum Ordine sacerdotali, & sic Christum ordinando Apostolos instituisse Pœnitentiam, hoc negandum est: recipitur enim primò actualis potestas consecrandi, cùm Episcopus dicit, ***Accipite potestatem offerendi sacrificium in Ecclesiâ***, & posteà recipitur potestas absolvendi, cùm dicit Episcopus, ***Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis, &c.*** Quia tamen per prima verba confertur caracter Ordinis, qui non confertur novus per alia verba, sed tantùm augetur, ideò potest dici quod potestas radicalis absolvendi tradatur per prima, & compleatur per secunda.

CONCLUSIO SECUNDA.

SACRAMENTUM Pœnitentiæ est necessarium illis qui mortaliter peccaverunt post baptismum, tum necessitate medii; quia est medium sine quo peccatum mortale actuale remitti non potest: tum necessitate præcepti, ut habetur in Concilio Tridentino sessionis 14. cap. 1. Hujus ratio est, quia quæcumque sunt necessa-

ria necessitate medii, sunt etiam necessaria necessitate præcepti, saltem si sint in nostra potestate; & hoc ideò additur quia prima gratia est necessaria necessitate medii, non verò præcepti; quia autem Pœnitentia est necessaria necessitate præcepti, ideò ille qui jam est contritus, debet adhuc confiteri peccata & absolvi ab illis, unde in Contritione virtualiter includitur Pœnitentia. Porrò, quando diximus Pœnitentiam esse necessariam, hoc est vel in re, vel in voto; imò potest aliquando fieri, quòd virtualis Pœnitentia sufficiat; aliquis enim potest per actum amoris divini perfectam obtinere remissionem sui peccati: sed quia nullus potest perfectè Deum diligere, nisi doleat saltem virtualiter de offensis in Deum commissis; ideò talis actus amoris divini dicitur involvere votum Pœnitentiæ, saltem implicitè.

OBJIC. Pœnitentia non est necessaria nisi ad tollendum id quod remansit in peccatore, transeunte actu peccaminoso; sed nihil remansit: ergo non requiritur Pœnitentia. Resp. distinguo minorem, nihil remansit quoad substantiam actus, concedo: nihil remansit quoad reatum peccaminosi actus, nego; Vel nihil remansit physicum, concedo: morale, nego; remansit enim reatus & obligatio ad pœnam; seu remansit culpa, quia homo est ingratus Deo & obligatus ad pœnam æternam pro peccato mortali, quæ commutatur in temporalem per Pœnitentiam; & illud morale, quod remanet post actum peccati, non est quid reale; sed est tantùm respectus rationis; ut quando

quis propter injuriam factam principi, est illi inimicus & ad pœnam deputatur, nihil reale & positivum in eo reperitur.

QUÆSTIO II.

Quanam sit materia Pœnitentiæ?

MATERIA Pœnitentiæ, vel est remota, vel proxima; vel est etiam sufficiens, vel necessaria. Materia sufficiens est ea, quæ sufficit ut conferatur absolutio: sic peccatum veniale & mortale jam confessum & remissum, sunt materia sufficiens Pœnitentiæ; peccata verò mortalia nondum confessa, sunt materia necessaria, quia necessariò debent explicari, ut gratia conferatur. Quando autem dicimus quòd peccata sunt materia poenitentiæ; hoc intelligitur de materiâ, circa quam destruendam; ad destructionem enim peccati tendit Poenitentia.

CONCLUSIO PRIMA.

MATERIA remota Poenitentiæ sunt peccata actualia commissa post Baptismum: quia materia remota est ea circa quam versatur materia proxima; sed actus poenitentis, qui sunt materia proxima, nempe contritio, confessio & satisfactio, versantur circa peccata quæ confitemur; & de quibus dolemus: ergo peccata sunt materia remota. Dixi, commissa post Baptismum; ea enim quæ committuntur ante Baptismum, & non sunt expiata per illum, propter obicem & fictionem, non sunt materia poenitentiæ,

Pœnitentiæ; quia ſunt commiſſa ab illis qui ſunt extra Eccleſiam; quia verò pœnitentia eſt judicium, & non poteſt fieri judicium, niſi in ea quæ ſubduntur Eccleſiæ; dicendum eſt quòd illa peccata quæ ſunt commiſſa ante Baptiſmum ficte receptum, remittuntur per ipſummet baptiſmum præcedentem, quando ſcilicet removetur obex: fictio verò quæ eſt peccatum concomitans & obſequens Baptiſmum, eſt materia Pœnitentiæ; & ſic licet baptiſatus non teneatur confiteri peccata ante Baptiſmum fictè receptum commiſſa, tenetur tamen confiteri fictionem & alia peccata quæ ſequuntur. Quia diximus peccata eſſe materiam Pœnitentiæ, nedum mortalia, ſed etiam venialia ipſi ſubſunt; cum hoc diſcrimine, quòd mortalia ſint materia neceſſaria Pœnitentiæ, venialia autem ſunt tantùm materia ſufficiens: unde quis poteſt confiteri tantum unum aut duo peccata venialia & alia reticere; quoad peccata verò dubia, non ſunt materia neque neceſſaria, neque ſufficiens Pœnitentiæ: Unde Sacerdos non debet impendere abſolutionem, quando pœnitens eſt dubius ſi peccaverit: quòd ſi tamen ſint quædam circumſtantiæ non quidem convincentes, ſed quæ magis inclinent in partem peccati, poteſt dari abſolutio ſub conditione.

CONCLUSIO SECUNDA.

MATERIA proxima Pœnitentiæ ſunt actus pœnitentis, nimirum Contritio, Confeſſio & ſatisfactio; Abſolution enim cadit immediatè ſuper illos actus; & mediatè ſuper peccata, & hi tres actus congruè requiruntur,

ut corde, ore & opere compensemus injuriam Deo factam per peccatum. Hi autem actus requiruntur, tum pro peccatis mortalibus, tum pro venialibus; ita quòd tamen contritio, confessio, & satisfactio, cadentes supra peccata venialia & supra mortalia jam confessa, sint materia proxima sufficiens Pœnitentiæ; cadentes verò supra mortalia non confessa, sint materia necessaria.

Objic. contra id quod diximus peccata mortalia jam confessa & remissa, esse materiam sufficientem pœnitentiæ, quòd scilicet forma non possit bis candere supra eandem materiam: ergo nec absolutio duplex supra idem peccatum. Respondeo, nostram assertionem veram esse. Benedictus enim Undecimus in extravaganti primâ de Privilegiis, dicit esse salubrem talem confessionem, cujus ratio peti debet ex institutione Christi, qui ad majorem utilitatem animarum, non limitavit hoc Sacramentum ad unum actum remissionis; unde, ut respondeatur ad objectionem, dico: Quòd forma non possit quidem cadere bis suprà eamdem materiam proximam; unde sacrilegium esset proferre duplicem absolutionem supra unam confessionem; forma tamen potest cadere bis super eandem materiam remotam, ex eâdem enim aquâ potest fieri multiplex Baptismus; & sic absolutio poterit cadere supra duplicem confessionem quam aliquis faciet de eodem peccato.

Objic. secundò: Si peccatum jam remissum denuò absolvatur; Forma absolutionis qua Sacerdos dicit, *Ego te absolvo*, non erit

vera: quia non absolvit à peccato, nec peccatum remittit, quoniam jam remissum est. Respondeo, quòd Sacerdos non absolvit in tali occasione absolutè, quasi remittat peccatum antea non remissum; quia prima absolutio semper manet rata, absolvit tamen proportionatè, juxta dispositionem suscipientis, augendo scilicet ipsius gratiam per beneficium absolutionis, absolutio ergo habet suum effectum, qui consistit in collatione gratiæ, qua peccatum deletur, si sit in animâ, vel qua anima magis gratificatur, si non habeat peccatum: & sic forma est semper vera suo modo.

QUÆSTIO III.

Quænam est forma Pœnitentiæ

SCOTUS ait, Pœnitentiæ essentiam consistere in verbis formæ, quamvis requirantur necessariò actus pœnitentis ad validam ejus receptionem. D. Thomas verò & alii, asserunt essentiam Pœnitentiæ constare ex actibus pœnitentis & absolutione tanquam materia & forma: sed facile conciliantur; quia Scotus per essentiam intelligit id quod præcisè confert gratiam, quod attribuendum est verbis; sicut enim sola verba significant gratiam, proinde illam conferunt. Hoc non impedit autem, quin actus pœnitentis requirantur ad faciendam essentiam completam hujus Sacramenti. Quærimus autem hîc, quænam sint verba quæ pertinent præcisè ad formam hujus Sacramenti.

CONCLUSIO.

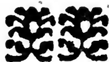
FORMA Pœnitentiæ consistit præcisè in his duobus verbis, *Absolvo te*; pronomen enim, ego, continetur sub verbo: & ratio nostra est; quia forma cujuslibet Sacramenti consistit in illis verbis quæ significant proprium effectum ejus; sed illa duo verba significant remissionem peccati quæ est ejus effectus: ergo forma illius præcisè consistit in ipsis. Eumdem tamen effectum possent producere verba æquipollentia, sic validè absolveret quisquis, dicendo, *Remitto tibi peccata*, *impertior tibi Sacramentum absolutionis*, *libero te à peccatis tuis*, *absolvo tuam dominationem*, *absolveris à me*, *absolvatur servus Christi*, ut Græci dicunt. Potest etiam cadere absolutio super plures in necessitate, ut in periculo naufragii, vel pugnæ imminentis. Ex hac conclusione plura colligi possunt scitu dignissima.

Primò, verba quæ præcedunt aut sequuntur non esse de necessitate Sacramenti: congruè tamen præmittitur ista deprecatio, *Misereatur tui*, ad impetrandum à Deo ne sit impedimentum ex parte recipientis. Non est necessarium addere, *à peccatis tuis*; quia factâ confessione peccatorum, satis patet sententiam absolutionis applicari ad peccata confessa; jure tamen dicitur ad majorem expressionem. Frustra dicitur *ab omnibus*, quia non potest unum absolvi sine alio. Non est tandem necessarium dicere: *In nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritu sancti*; unde Doctores sentiunt Pœnitentem esse absolutum eo instanti, quo hæc verba proferuntur, *absolvo te*.

Secundò quòd per hæc verba, *absolvo te*, Sacerdos non tantùm declaret pœnitentem esse absolutum à Deo, ut vult Magister sententiarum; sed reipsâ Sacerdos absolvit, tum à culpâ, tum à pœnâ æternâ quam commutat per absolutionem in temporalem; si enim Sacerdos tantùm declararet pœnitentem esse absolutum à Deo, debuisset Christus dicere, quæcumque soluta sunt in cœlis, solvetis in terrâ; contrarium tamen dixit, scilicet, *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis*. Concil. Constant. determinavit hanc veritatem, sicut Trident. sess. 14. cap. 16. unde Martinus V. declaravit hæreticum contrarium asserentem. Quòd si Deus dicat Esayæ 43. *Ego ipse deleo peccata*; hoc est, principaliter, & Sacerdos ministerialiter.

Tertiò sciendum, Absolutionem sub conditione futurâ esse invalidam, validam verò sub conditione de præsenti; unde non potest Sacerdos dicere, *ego te absolvo*, si cras restituas; potest tamen dicere, *ego te absolvo*, si doles, vel si intendas restituere. Ratio autem quare absolutio sub conditione futurâ non valet, est quia Sacerdos non potest suspendere effectum Sacramenti; Sacramentum enim vel est validum statim atque prolata est forma, vel est validum adveniente conditione; non autem est validum dum profertur forma, quia Sacerdos non habet intentionem ipsum absolvendi, nisi positâ conditione, non est etiam validum cum ponitur conditio, quia pro tunc non est ampliùs materia, nec forma: ergo sub tali conditione futurâ invalida est absolutio: sic omnes Doctores.

Quartò notandum, absolutionem non posse dari absenti, unde Clemens Octavus in decreto super hoc edito statuit absolutionm absenti collatam esse invalidam, & illos affici excommunicatione Summo Pontifici reservata, qui absolvunt absentem, vel dicunt aliquem posse per litteras, vel per nuntium peccata confiteri absenti, & ab eodem absolutionem obtinere. Ratio est, quia forma debet proferri voce humanâ, & ad personam præsentem dirigi, ut patet ex particula, *absolvo te*, quoad personas præsentes. Nec absolutio debet dari in scriptis, nec confessio fieri; utraque enim debet esse verbalis, & maximè absolutio; licet enim confessio defectu linguæ possit fieri signis & nutibus, non tamen sic absolutio dari potest; unde differt Pœnitentia à Matrimonio, quod potest confici nutu, signo, & inter absentes: quia Christus instituit Matrimonium ut contractum, cui addidit nomen Sacramenti; sic autem potest fieri contractus. Quòd si quis dicat, absolutionem posse dari in scriptis, hoc verum est de absolutione censurarum, & de relaxatione reservationis casuum; non verò de absolutione Sacramentali, quæ tollat peccatum reservatum, vel delictum cui annexa est censura.

QUÆSTIO IV.

Vtrùm per Pœnitentiam omnia peccata remittantur?

CUM locuti fuerimus anteà de naturâ pœnitentiæ, ipsius materia & formâ, nunc dicendum est de ipsius effectu, qui est quadruplex; quorum primus versatur circa remissionem peccatorum mortalium: secundus circa remissionem venialium: alter circa relaxationem reatûs seu pœnæ debitæ peccato: ultimus tandem est reviviscentia meritorum & recuperatio virtutum. De his deinceps quæremus. Primò, an per Pœnitentiam quodlibet peccatum mortale remittatur.

CONCLUSIO.

OMNIA peccata mortalia per pœnitentiam ita remitti possunt, ut nec gravitas, nec multitudo ipsorum hanc remissionem impediat. Hoc est contra Novatianos, dicentes reliqua peccata, præsertim Apostasiam à fide, & Negationem Christi in tormentis, non posse remitti. Quòd multitudo peccatorum non impediat Pœnitentiam, patet ex responso Christi ad Petrum, *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies:* quod omnes intelligunt de infinitis vicibus. Quod gravitas peccatorum non obstet efficacitati Pœnitentiæ, testatur Esayas cap. 1. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Quoad opinionem

Novatianorum, contradicit Scripturæ; quoniam Petrus qui Christum negavit, egit pœnitentiam, & Paulus 2. ad Timotheum 2. docet eos qui à fide defecerunt, admonendos esse, si fortè per Pœnitentiam resipiscant. Quoad rationes utriusque partis confirmativas, petuntur ex hoc quòd infinitus sit thesaurus bonitatis divinæ; quòd etiam Deus velit neminem perire, quod insuper damnatus fuerit Caïnus dicens, *Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear*; quod denique homo in hac vitâ existens est semper viator, & proinde potest semper accedere ad beatitudinem, & per consequens potest semper obtinere remissionem suorum peccatorum per Pœnitentiam. Non est ergo credendum, esse quemdam numerum peccatorum ad quem perveniens peccator, non possit amplius veniam obtinere: Unde, si Scriptura aliquando dicere videatur, quòd mensura peccatorum est impleta; hoc intelligitur respectu punitionis temporalis, non verò æternæ; ita quòd sensus sit, quòd Deus decreverit permittere certum numerum peccatorum, & posteà punitionem temporalem infligere de illis.

Objic. ex ad Hebr. 6. *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, & ceciderunt, rursus ad Pœnitentiam renovari*. Resp. hoc intelligi de renovatione per alium baptismum, qui vocatur Pœnitentia, ad differentiam multiplicis lavacri quod erat in veteri lege: vel si sit sermo de Pœnitentiâ, ibi *impossibile* sumitur pro difficile. Quòd si ad Hebr. cap. 10. dicat Paulus, *Voluntariè peccantibus post acceptam notitiam ve-*

ritatis non relinqui hostiam pro peccato; hoc est, non debere expectari quòd Christus iterum pro illis moriatur. Quòd si peccata in Spiritum sanctum dicantur irremissibilia: Respondendum, quòd aliqui per peccata in Spiritum sanctum intelligant præsumptionem de divina misericordia, desperationem de illa, contemptum gratiæ, invidentiam fraternæ gratiæ, & impugnationem agnitæ veritatis; quæ omnia peccata lædunt bonitatem divinam, quæ appropriatur Spiritui sancto; & pro tunc illa peccata dicunntur irremissibilia, in quantum scilicet difficile est, ut remittantur: Scotus verò per peccatum in Spiritum sanctum, intelligit impœnitentiam finalem, quæ certè irremissibilis est, quia supponitur quòd homo in illâ decedat. Sic etiam intelligendus est Joannes dicens, *Esse peccatum ad mortem*: loquitur enim de peccato, cum quo aliquis moritur, & pro tali non est orandum.

QUÆSTIO V.

An peccata possint remitti sine Pœnitentia?

CONSTAT primò, sine Pœnitentiâ Sacramento posse remitti peccatum cum Pœnitentiâ virtute: quando scilicet deest locus Sacramento Pœnitentiæ, secundùm Chrysostomum Homil. 23. in Matthæum. *Non est aliquod omninò peccatum quod non cedat pænitentiæ virtuti.* Constat 2. quòd ubi adest copia Pœnitentiæ Sacramenti, peccatum nòn remittatur

sine illa de communi lege. Constat 3. quòd virtualis Pœnitentia, quæ consistit in dilectione Dei super omnia, possit remittere peccatum; qui enim nullo modo de peccatis cogitat, potest elicere actum dilectionis Dei, quo convertitur ad Deum, & per quem paratus est compensare injuriam Deo factam, & observare illius mandata; sed dubitatur, utrum sine Pœnitentia virtute & sine Pœnitentia Sacramento formali aut virtuali, possint remitti peccata per absolutam Dei potentiam.

CONCLUSIO.

DE potentia Dei absoluta potest remitti peccatum sine Pœnitentia, modò homo non actualiter inclinetur ad illud; habere enim talem affectum actualem est peccare de novo. Conclusio hæc est Scoti in quartum distinct. 14. quæst. 1. parag. *Ex his.* Cujus ratio est, quia actus peccatoris, v. g. Attritio, non requiritur ad remissionem peccati, tamquam forma per se expellens peccatum, sed tamquam dispositio; atqui non repugnat Deum conferre effectum formalem absque dispositione: ergo Deus potest conferre gratiam, qua peccatum remittatur sine pœnitentia & sine ullo actu pœnitentis. Non dependet enim infusio gratiæ ita absolutè à Pœnitentia hominis, ut implicet contradictionem, illam dari absque ullo actu ejus. Deinde, per potentiam absolutam Deus potest ita diligere hominem in peccato, ut illum elevet ad sui visionem: ergo poterit elevare ad gratiam. Tandem non est quid minus, dare suum filium peccatoribus, quàm gratiam; sed Deus dedit nobis suum filium, cum adhuc esse-

mus in peccato: ergo poterit dare gratiam peccatori, dummodo non adhæreat actu suo peccato.

Objic. Tandiu peccator in peccato manet, quamdiu illud non retractavit: ergo non potest peccatum remitti sine actu peccatoris. Resp. antecedens esse verum de lege communi, in qua Pœnitentia necessaria est; falsum tamen de lege extraordinaria, ubi Deus altiori modo remitteret peccatum per formam contrariam ipsum expellentem, nempe per gratiam, quæ daretur sine illa Pœnitentia. Dices, Ut tollatur peccatum, debet tolli conversio ad creaturam; sed illa conversio non potest tolli nisi per actum peccatoris: ergo sine actu peccatoris, idest sine Pœnitentia, peccatum non potest remitti Resp. talem conversionem posse tolli per infusionem gratiæ, quæ habet vim convertendi hominem ad Deum, & proinde tollit conversionem ad creaturam.

QUÆSTIO VI.

Vtrùm peccatum possit remitti sine infusione gratiæ?

EX præcedenti quæstione sine Pœnitentia & motu pœnitentis potest peccatum remitti per gratiam habitualem, quæ est forma incompossibilis cum peccato, & proinde peccatum tollit. Hîc quærimus, an etiam sine ipsa gratia & sine actibus pœnitentis possit peccatum remitti de potentia Dei absoluta.

CONCLUSIO.

SINE ullâ mutatione pœnitentis, vel extrinsecâ, quæ fiat per actus ipsius; vel intrinsecâ, quæ fiat per infusionem gratiæ, potest peccatum remitti per condonationem; modò, ut diximus, voluntas peccatoris nullo modo actualiter adhæreat peccato; quia si actu inhæreret, esset novum peccatum, & implicat peccatum remitti pro eo instanti quo committitur; quia peccatum sic esset, & non esset. Ratio est, quia Deus potest facere sine causâ secundâ, quod facit cum eâ, atqui per gratiam Deus remittit peccatum: ergo sine illâ potest illud remittere, simpliciter condonando ipsum. Deinde, macula & offensa quæ incurritur per peccatum, non est physica, sed moralis: ergo ut tollatur, non requiritur mutatio physica quæ fiat per gratiam, sed sufficit mutio moralis per condonationem: illa tamen remissio peccati non erit propriè justificatio, quia non infundetur gratia justificans: Unde ille cui peccatum remitteretur sine gratia, non esset propriè amicus Dei, quia non haberet gratiam; nec esset inimicus, quia non haberet peccatum; sed amor ille, quem Deus haberet pro illo homine, esset purè naturalis, quia per eum diligeretur homo in puris naturalibus existens.

OBJIC. Peccatum habituale consistit in privatione gratiæ: ergo non potest tolli sine infusione illius. Resp. negando antecedens, aliàs Angelus in puris naturalibus existens esset peccator; sed consistit peccatum in aversione à Deo, quæ involvit privationem gratiæ,

& aversio à Deo duplex adhuc est; negativa scilicet, qua homo non est conversus ad Deum, & hæc non habet rationem peccati, & positiva, qua homo positivè est aversus à Deo, & illi contrarius; si sine gratia peccatum remitteretur, homo remaneret aversus à Deo, idest non conversus ad illum, neque per gratiam, neque per pœnitentiam; non esset verò aversus à Deo positivè, neque contrarius, quia non haberet peccatum. Dices, Peccatum remanet quamdiu remanet macula; sed macula non potest tolli nisi per gratiam: ergo nec peccatum. Negatur minor, illa enim macula non est forma realis & physica, quæ debeat deleri per formam realem & physicam; sed est tantùm moralis, quæ consistit in inimicitiâ Dei, quam Deus potest condonare gratis; & pro tunc esset signum & effectus amicitiæ Dei, non quidem positivæ quâ Deus conferret bonum seu gratiam, sed negativæ, qua Deus auferret malum.

Objic. Causa formalis justificationis est gratia, ex Conc. Trident, sess. 6. cap. 7. ergo sine illâ peccator non potest justificari: ergo nec peccata ejus sine ea remitti possunt. Resp. concedendo primam consequentiam: quia nullus reverà justificari potest sine gratia justificante; potest tamen remitti peccatum ejus sine justificatione, per condonationem scilicet; & sic negatur ultima consequentia. Dices, Ergo pro tunc peccata remitterentur per non imputationem, quod est Calvinisticum. Negatur consequentia, quia quando peccata non imputantur, non tolluntur reverà; si verò

condonarentur, tollerentur absolutè, licet non tollerentur per justificationem, ut fiunt de lege communi & per Pœnitentiam ordinariam, ubi Deus perfectiori modo remittit peccatum, tollendo, scilicet peccata & peccatorem justificando.

QUÆSTIO VII.

An unum peccatum mortale possit remitti sine alio?

DE lege communi hoc non fit: quia enim Deus remittit peccatum mortale per gratiam, non potest remitti unum peccatum mortale per infusionem gratiæ, si remaneat aliud; pro tunc enim homo esset simul amicus Dei, per gratiam scilicet; & inimicus ejus, nempe per peccatum quod remaneret: quando ergo justificatio hominis fit per infusionem gratiæ, omnia mortalia tolluntur. Quæstio ergo nostra est de lege Dei absoluta; & affirmativa erit.

CONCLUSIO.

DE potentia Dei absoluta, unum peccatum mortale sine alio remitti potest; si enim, ut diximus in præcedenti conclusione, Deus absolutè possit remittere peccata per condonationem, poterit remittere unum sine alio; quia potest condonare unum, non condonando aliud. Deinde, Deus potest statuere per quemcumque actum Contritionis peccatum condonare, & non infundere gratiam; sed po-

test quis atteri de uno peccato, agnoscens illius fœditatem, & non atteri de alio: ergo potest unum sine alio remittere. Tandem, posita contritione de pluribus peccatis, potest Deus acceptare Contritionem pro uno & non pro altero; licet enim Contritio sit actus contrarius peccato, non expellit tamen formaliter peccatum, sed tantùm dispositivè; & non obstante tali dispositione, Deus potest absolutè negare remissionem peccati.

QUÆSTIO VIII.

Vtrùm peccatum tollatur per solam non imputationem?

HÆRETICORUM aliqui voluerunt remissionem peccatorum fieri tantùm per non imputationem, non verò per destructionem illorum; itaut peccata remaneant in homine justo, licet Deus illa non imputet peccatori, sed ita se gerat circa illum, ac si peccatum non esset in eo. Alii autem putaverunt peccatum remitti quidem per condonationem, non infundi verò gratiam quæ formaliter inhæreat animæ, sed peccata tantùm condonari per justitiam Christi, quæ nobis imputatur. Utrosque refutabit

CONCLUSIO.

PECCATA non remittuntur per solam non imputationem, nec per solam condonationem, sed per infusionem gratiæ & justitiæ habitualis quæ nobis formaliter in hæret. Ra-

tio primi est, quia peccatum non imputari, est non remitti, sed tantùm non puniri; atqui peccata hominum remittuntur & tolluntur reverà: ergo non remittuntur per solam non imputationem. Minor habetur Joann. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Act. 3. *Convertimini ut deleantur peccata vestra.* Ezechielis 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini.* Secundum habetur primo ex Concilio Tridentino sess. 6. can. 4. *Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhæreat, Anathema sit.* Ratio est, quia Christus per Pœnitentiam nobis restituit id quod amiseramus in Adamo; sed in ipso amisimus, non justitiam imputativam, sed justitiam inhærentem: ergo justitia inhærens in Pœnitentiâ recuperatur. Deinde si peccatum remaneret in homine, licet non imputaretur, non possemus propriè vocari justi: quando enim sunt duæ formæ contrariæ, una inhærens, alia extrinsecâ, denominatio sumitur ab inhærente; Æthiops enim semper dicetur niger, quamvis indutus candidâ veste: ergo à pari, si justitia quâ remittitur peccatum, esset tantùm forma extrinseca quæ nobis imputaretur, non deberemus ab illâ vocari justi, sed potiùs injusti, si peccatum non destrueretur.

OBJIC. ex Psalmo 31. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Versu item 3. *Beatus vir cui non imputavit*

Demsnus peccatum. Denique 2. ad Corinth. 5. *Deus dicitur in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis peccata ipsorum.* Respondeo, quòd reverà peccata hominum non imputentur illis post Pœnitentiam; sed ideò non imputantur, quia destruuntur per gratiam habitualem; unde dicimus in conclusione, illa non remitti per solam non imputationem; sed dicuntur non imputari & tegi, non quòd remaneant; sed quia tolluntur. Quòd si 2. ad Corinth. 5. *Christus dicatur peccatum fecisse; imò & peccatum factum fuisse; ut nos efficiamur justitia* Dei *in illo:* Ex hoc non concludendum est, quòd non habeamus aliam justitiam præter justitiam Christi; sed ideò hoc dicitur, quia justitia Christi meruit nostram.

QUÆSTIO IX.

An per Pœnitentiam remittantur peccata venialia?

EFFECTUM nobiliorem Pœnitentiæ, qui est peccati mortalis remissio, sequitur alter, qui est remissio venalis: de hoc quæremus, utrum possit remitti per Pœnitentiam; & ulterius, utrum possit remitti extra illam?

CONCLUSIO.

PECCATA venialia delentur per Sacramentum Pœnitentiæ; possunt tamen remitti extra illud, per contritionem scilicet, & per dilectionem Dei, non verò per attritionem,

nisi jungatur cum Pœnitentia, vel aliis Sacramentis, quæ habent vim faciendi de attrito contritum. Primum patet ex hoc quòd Pœnitentia possit remittere peccata mortalia; ergo & venalia, cum sit minor offensa in istis. Eadem currit ratio pro secundo & pro tertio: quia si Contritio & dilectio Dei extra Sacramentum possunt remittere mortalia, à fortiori venialia. Ut tollat autem contritio extra Sacramentum, seu pœnitentia virtus, peccata mortalia, debet dolere peccator de peccatis venialibus, vel in communi, vel sigillatim; non tantùm quatenùs sunt offensa Dei; sed & ut levis offensa Dei; dolor enim de peccatis venialibus ut sunt gravis offensa Dei, non sufficeret ad deletionem venialium: unde actus doloris requisitus est ad delenda mortalia, quia ad delendum peccatum mortale sufficit voluntas non displicendi Deo in gravibus, & ad tollendum veniale requiritur voluntas non displicendi Deo in minimis; & sic iste amor & ista voluntas involvit priorem, quoniam non potest quis dolere de levi offensa Dei, quin doleat de gravi; potest tamen dolere de gravi, non de minima. Ut etiam dilectio Dei possit remittere venialia, debet ita perfecta esse, ut per eam homo velit placere Deo, nedum in gravibus actionibus, sed etiam in minimis. Quoad quartum, Attritio extra Sacramentum non remittit peccata venialia: quia vel remitteret homini injusto; vel homini justo; non remittere autem potest homini injusto, quia conjunguntur cum peccato mortali, quod non potest remitti per solam Attritionem; ergo nec

veniale: Nec etiam remittit homini justo, quia sequeretur nunquam peccata venialia remitti per absolutionem, quoniam absolutio præsupponit Attritionem, & sic, si attritio deleret peccatum veniale, nihil faceret absolutio, contra tra mentem Doctorum, qui dicunt peccata venialia esse materiam sufficientem absolutionis.

QUÆSTIO X.

Utrùm Sacramentalia possint peccata venialia remittere?

PER Sacramentalia intelliguntur res, aut actiones sacræ institutæ ab Ecclesia, ut per earum usum, peccatorum venialium obtineatur remissio. Hæ autem actiones hoc versu continentur: Orans, tinctus, edens, confessio, dans, benedicens. Per *orans*, intelligitur oratio Dominica, vel ea quæ fit in Ecclesia consecrata, aut tunsio pectoris, ut habetur in jure canonico. Per *tinctum*, intelligitur aqua benedicta; & unctio ceremonialis in Regem, & similes; Per *esum*, intelligitur manducatio panis benedicti; Per *confessionem*, intelligitur Confessio generalis, quæ v. g. fit publicè ante missam; Per *dans*, intelligitur eleemosyna, vel alia opera misericordiæ, tam corporalia, quam spiritualia. Tandem per *benedicens*, intelligitur benedictio Episcopi vel Abbatis consecrati.

CONCLUSIO.

SACRAMENTALIA delent peccata venialia; ad hoc enim instituuntur ab Ecclesiâ, ut habet traditio communis. Illorum effectus non est infallibilis; non est enim fundatus in speciali promissione Christi; sed in impetratione Ecclesiæ, quæ ob sui sanctitatem meretur exaudiri à Deo, licet aliquando non exaudiatur, oratio enim non semper habet suum effectum, maximè quando pro aliis funditur: si ergo aliquando Sacramentalia peccata venialia non deleant, hoc est ex defectu suscipientis, qui cùm multoties sit in peccato, dum illa accipit, peccatum ejus impedit, quin Ecclesia audiatur. Quòd si quæratur, quomodo Sacramentalia peccatum veniale remittant; Respondendum est, illa non remittere *ex opere operato*; ea enim instituit Ecclesia, quæ instituere non potest signa sensibilia quæ remittant peccata, vel gratiam conferant *ex opere operato*: superest ergo ut deleant peccata venialia *ex opere operantis*; quatenus si sumantur ut debent & cum debitâ reverentiâ, nata sunt impetrare à Deo per preces Ecclesiæ gratias actuales quæ in nobis excitent actum contritionis incompossibilem cum peccatis venialibus, & consequenter ea tollentem: quia tamen aliquando sumuntur irreverenter, talis gratia non datur; vel si datur, rejicitur aliquando, & sic non remittuntur peccata venialia.

Hîc quæri posset, an peccatum mortale possit remitti sine veniali; an veniale possit tolli sine mortali; an unum veniale possit remitti

ſine alio; an venialia remittantur ſine infuſione gratiæ; quomodo tandem peccata venialia remittantur quando quis cum ipſis moritur. Reſpondeo primò, peccatum mortale poſſe remitti ſine veniali; ad remiſſionem enim mortalis ſufficit diſplicentia peccati, ut eſt gravis offenſa; & ad remiſſionem venialis requiritur diſplicentia ipſius, ut eſt levis offenſa Dei: poteſt autem quis ſibi diſplicere de gravi offensâ, & non diſplicere de levi: ergo mortale poteſt tolli ſine veniali. Reſpondeo ſecundò, de potentiâ ordinariâ non poteſt tolli veniale ſine mortali; quia tolleretur vel per attritionem junctam cum Sacramento, vel per contritionem extra Sacramentum; vel tandem per attritionem ſine Sacramento. Si autem tolleretur peccatum veniale per attritionem cum Sacramento, vel per contritionem ſolam, infunderetur gratia habitualis quæ producitur per utramque, ac proinde remitteretur etiam peccatum mortale, quoniam eſt incompoſſibile cum gratiâ. Non poteſt etiam peccatum veniale remitti per attritionem extra Sacramentum; quia attritio ſola non remittit, neque peccatum mortale, neque veniale, ut diximus in præcedenti quæſtione. Hoc tamen non impedit quin de potentiâ extraordinariâ aliquis poſſit elicere actum doloris incompoſſibilem cum peccato veniali, quo ipſum deleretur, & Deus denegare gratiam; & ſic removeretur peccatum mortale, deleto veniali. Reſpondeo tertiò, quòd unum veniale poſſit remitti ſine alio veniali; homo enim poteſt elicere actum doloris de intemperantiâ

levi admissa, & sic habere remissionem illius; non autem dolere de levi Injustitia quam commisit; & sic remanebit unum peccatum veniale, & remittetur aliud. Respondeo quartò, non remitti quidem veniale peccatum sine infusione gratiæ, aut ejus augmento; vel enim peccata venialia remittuntur cum peccato mortali, & tunc infunditur gratia, sine qua peccatum mortale non deletur, vel remittuntur sine mortali, respectu scilicet justi, qui habebit tantùm peccata venialia, & tunc peccatum veniale remittitur per actum Contritionis, qui cum sit bonus & meritorius, auget proinde gratiam; & sic nunquam remittitur peccatum veniale sine gratia, vel ejus augmento. Ex natura tamen peccati venialis non requiritur gratia, ut remittatur; quia si actus Charitatis vel Contritionis de peccato veniali non mereretur augmentum gratiæ, posset tamen delere peccatum veniale, etiamsi Deus non augeret gratiam. Resp. quintò, quòd alii dicant peccatum veniale cum quo quis moritur, remitti, in primo instanti, quo anima exiit è corpore in quo cognoscit statum sui peccati; & habet auxilium sufficiens, quo retractet illud peccatum: Adduntque, quòd si non sit amplius in statu merendi, respectu præmii essentialis, possit tamen adhuc mereri remissionem talis peccati, quòd non potest remitti alio modo; necessarium tamen est ut remittatur, quoniam ex una parte *nihil coinquinatum intrabit in regnum cælorum*; & ex alia parte non est justum, quòd anima in gratia Dei existens, semper privetur visione beatifica. Sco-

tus verò dicit, peccatum veniale remitti per ſolutionem pœnæ debitæ in Purgatorio, adjuncto tamen actu Charitatis quo anima acceptat liberè tales pœnas, qui quidem actus potiùs delet peccatum, quàm pœna; quia ille actus eſt incompoſſibilis cum peccato & mixtus aliquo dolore; pœna verò non ſolvit peccatum quantum ad maculam.

QUÆSTIO XI.

An remiſſa culpa, tollatur reatus ad pœnam?

PER culpam duo contrahit homo, maculam ſcilicet & reatum pœnæ, ſeu obligationem ad pœnam; remiſſa culpa per Pœnitentiam tollitur quidem macula peccati, & aufertur reatus pœnæ æternæ; an autem remaneat reatus ſeu obligatio ad pœnam temporalem, negant hæretici, affirmant Catholici, dicentes pœnam æternam mutari in temporalem, quia ſcilicet Deus taxavit diverſas pœnas diverſis peccatis: ita quòd peccato manenti in æternum aſſignaverit pœnam æternam; & peccato per pœnitentiam revocato aſſignaverit pœnam temporalem proportionatam malitiæ peccati, vel contritioni, aut attritioni; itaut ſi contritio fuerit major, minus remaneat de pœna ſubeunda; ſi fuerit minor, magis ſupererit.

CONCLUSIO.

REMISSA culpâ, non semper tollitur omnis reatus ad pœnam, sed sæpissimè remanet pœna temporalis luenda, non tamen semper; quia actus contritionis aliquando est ita fervens, ut culpam & pœnam tollat. Hæc conclusio habetur expressè 2. Reg. 12. ubi David, ob adulterium & homicidium, remissâ culpâ, punitur morte filii in pœnam sui peccati; unde dixit illi Nathan Propheta, *Transtulit à te Deus peccatum tuum,* (en remissio culpæ) *veruntamen quia blasphemare fecisti inimicos Dei vivi, filius qui natus est tibi, morte morietur*, en pœna remanens. Deinde, licet remissum sit peccatum originale per Baptismum, remanent tamen mors, morbi, fomes peccati & aliæ pœnalitates: ergo sic dicendum est de actuali. Tandem, requirit communiter Pœnitentia in illis qui convertuntur, luctum, jejunium & eleemosynam, secundum hæc dicta, *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio & fletu & planctu.* Joël 2. & illud, *Eleemosynis redime peccata*: hoc autem denotat, pœnam temporalem luendam remanere post remissionem culpæ. Nulla tamen datur ratio hujus, nisi sola voluntas divina; sicut enim culpam & pœnam æternam gratis remittit, sic & temporalem, quod tamen non facit; jure enim tales pœnas exigere potest Deus, ne detur nimia peccandi licentia.

OBJIC. Ezech. 18. *In quacumque die impius se averterit ad impietate sua, impietas ejus non amplius ei nocebit; sed Deus omnium peccatorum ejus obliviscetur.* Resp. hoc intelligi de pœnâ æternâ quæ

quæ post remissionem peccati non ampliùs nocebit homini; & de culpâ, quàm Deus revera obliviscitur post Pœnitentiam. Quòd si Deus multis remiserit peccata, & pœnitentiam non injunxerit; hoc factum fuit per gratiam specialem, quam Deus non omnibus impendit; & ideò taliter usus est Christus circa illos, quia excitaverat in eis tantam contritionem, quòd per eam omnis pœna relaxari debuerit. Nec dicant adversarii, Deum infinitè satisfecisse pro nobis: ergo nos non indigere ulteriori satisfactione: quia licet infinitè satisfecerit quoad oblationem pretii, debemus tamen nobis hanc satisfactionem applicare; quòd fit reverà per pœnas quas subimus post remissionem culpæ. Si dicant, ablatâ causâ, aufertur effectus; ergo ablata peccato tollitur pœna: Hoc verum est tantùm, ubi effectus dependet continuò à causa sua; aliàs, sublato patre non remaneret filius. Reatus autem illius pœnæ non dependet à perseverantiâ peccati; sed à solo peccato, etiamsi parum duret. Dices, Contritio aufert culpam & pœnam æternam: ergo à fortiori temporalem, quæ est facilior. Resp. contritionem neutrum tollere, sed est Deus qui tollit utrumque ex pura misericordia, statuens dare contritioni remissionem culpæ, & relaxationem pœnæ æternæ, non verè pœnæ temporalis.

Quæstio Ultima.

Vtrùm merita mortificata redeant per Pœnitentiam?

Hic est tandem quartus effectus Pœnitentiæ, de quo locuturi, prænotamus opera nostra vel esse mortifera, quæ mortem animæ afferunt, ut peccata; vel mortua, quæ fiunt ab homine existente in peccato mortali, ut eleemosyna facta extra gratiam, quæ dicitur mortua, quia caret principio vitæ, nempe ipsâ gratiâ; vel mortificata, quæ facta sunt ab homine dum est in gratiâ, dicuntur tamen mortificari per peccatum adveniens, in quantùm stante peccato non habent jus ad gloriam: vel sunt vivificantia, quæ vitam gratiæ animæ afferunt, ut contritio & attritio cum Sacramento: vel sunt tandem viva, quia fiunt ab homine in gratia existente. Hoc posito, certum est, quòd opera mortua non reviviscant, quia non anteà vixerunt, & reviviscere supponit anteà vixisse; sed quæstio nostra est de operibus mortificatis quæ facta fuerunt in gratiâ, & per peccatum mortificantur; quæriturque de illis, an remoto peccato per Pœnitentiam, reviviscere incipiant.

Conclusio.

Opera mortificata redeunt per Pœnitentiam. Sic Concilium Tridentinum sess. 16. cap. 6. sic & Hieronymus in hæc verba Pauli ad Galatas 3. *Tanta passi estis sine causa, non ta-*

men sine causa ; super quòd dicit, *qui ob Christi fidem laboraverit & posteà lapsus fuerit in peccatum, non perdet merita sua, si ad pristinam fidem & studium revertatur.* Ratio est, quia merita nostra non extinguntur per peccatum, sed semper manent in acceptatione divinâ, & solùm impeditur ipsorum efficacia propter peccatum; & sic ablato peccato reviviscunt, idest dant jus homini ad præmium æternum; tota enim ratio quare mortificantur, erat peccatum: ergo sublato peccato, vivificantur.

OBJIC. Peccata remissa non redeunt quando quis denuò cadit in peccatum: ergo nec merita redeunt per pœnitentiam. Resp. negando consequentiam; ut enim, inquit Scotus, Deus pronior est ad miserendum, quàm ad puniendum; unde vult quòd merita præterita redeant, non vult tamen quod revocentur peccata. Deinde ideò peccata non redeunt, quia destructa sunt penitus per Pœnitentiam, merita verò redeunt, quia remanserunt in acceptatione divinâ.

Quæres, an opera mortificata reviviscant ex misericordiâ vel ex justitiâ. Alii tenent primum cum Scoto, alii secundum: Utrùmque tamen dici potest: Primum quidem, quia merita reviviscunt per ablationem peccati, peccatum autem tollitur ex divinâ misericordiâ; justificatio enim est gratuita. Secundum etiam dici potest, quia Deus promisit dare præmium meritis, etiam mortificatis, modò reviviscant per gratiam; Joëlis enim 2. Dominus pœnitentibus ait, *Reddam vobis annos, quos locusta, bruchus & rubigo comedit*, quod

Hieronymus intelligit de reditu bonorum operum quæ impediebantur per peccata quæ vocantur Locusta & Rubigo; & sic redeunt ex justitia fundata in promissione Dei.

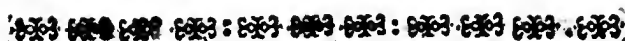
Quæres secundò, an ille qui resurgit à peccato per Pœnitentiam, resurgat ad majorem gratiam? Dissentiunt Doctores: omnes quidem dicunt quod resurgat ad majora merita, quia ad antiqua merita mortificata quæ redeunt per Pœnitentiam, additur meritum Pœnitentiæ, seu actus contritionis quem elicit: omnes etiam fatentur quòd resurgat ad majorem gloriam, quia gloria datur juxta intensionem meritorum: cùm ergo resurgat ad majora merita, resurgit etiam ad majorem gloriam. An autem resurgat ad majorem gratiam; alii respondent negativè, quia prima gratia, inquiunt, extincta est per peccatum, & merita remanent in acceptatione divinâ: & sic licet resurgat ad majora merita, non tamen resurgit ad majorem gratiam, nisi actus contritionis sit ita intensus, ut per illum mereatur majorem gratiam illâ quam perdidit: Alii verò, & verisimiliùs, affirmant, & hoc juxta Concil. Trident. sess. 6. cap. 16. & 33. ubi habetur quòd recupererur gratia per Pœnitentiam; quòd si recuperetur gratia, & addatur nova correspondens actui Pœnitentiæ, sequitur quòd per pœnitentiam ille qui resurgit à peccato, resurgat etiam ad majorem gratiam, sicut ad majorem gloriam & ad majora merita; & sic dicendum est quod gratia maneat etiam in acceptatione divinâ, quia merita non sunt merita, nisi quatenus infor-

mantur gratia; unde si merita maneant in acceptatione divina, manet etiam gratia. Nec est dicendum quòd peccator recipiat utilitatem à peccato, si resurgat ad majorem gratiam & gloriam; hoc enim non provenit ex peccato, sed ex pœnitentia & meritis præcedentibus. Nec est etiam dicendum quòd minori contritioni dabitur gratia major; licet enim gratia correspondens contritioni sit major vel minor juxta intentionem contritionis, attamen gratia correspondens meritis præcedentibus potest esse major, si major fuerit ante peccatum.

Quæres, an sicut merita redeunt per pœnitentiam, sic etiam redeant per novum peccatum peccata quæ antea remissa fuerant per pœnitentiam. Jam respondimus negativè; quia tamen hoc majori explicatione indiget: Resp. primò, ipsa non redire quoad culpam; destructa sunt enim per pœnitentiam; & sic si redirent, Deus illa reproduceret, quoniam homo ea non reproducit; hoc autem dicere est blasphemum. Resp. secundò, non redire peccata quoad pœnam sensûs, quia non redit pœna, si culpa non redeat. Resp. tertiò, peccata redire quoad privationem gratiæ, & quoad pœnam damni; quotiescumque enim aliquis in peccatum relabitur, privatur gratia, & debitum incurrit carendi visione divina. Resp. quartò, peccatum posse redire tum quoad culpam, tum quoad pœnam, de potentia Dei absoluta; potuit enim Deus remittere tum culpam tum pœnam peccati, cum hac conditione, quòd si committeretur denuò peccatum,

prima non censerentur amplius remissa, sed redirent tum quoad culpam, tum quoad pœnam; quia tamen remittuntur peccata absolutè & independenter ab eventu futuro, illa non redeunt. Resp. quintò, licet peccata non redeant formaliter, redeunt tamen virtualiter, in quantùm aggravatur peccatum subsequens propter ingratitudinem in Deum, à quo peccator accepit summum beneficium, nempe remissionem peccatorum præcedentium, & quò peccata graviora sunt remissa, eo ingratitudo est gravior. Porrò, licet illa ingratitudo sit circumstantia notabiliter aggravans novum peccatum, non continet tamen omnem malitiam, quam continebant peccata remissa, nec constituit speciale peccatum. Quòd si in parabolâ Matth. 18. latâ dicatur revocatum fuisse primò omne debitum servi, attamen regem posteà repetiisse illud debitum à servo, quia non misertus erat conservi sui; ex hoc non est concludendum quòd, Deus sic faciat ad commissionem novi peccati; ex parabolâ enim nihil convincens inferri potest, sed tantùm attendi debet finis ipsius; unde cùm hæc parabola tantùm ostendere prætendat, faciendam esse eleemosynam, propterea non est concludendum quòd peccata redeant, nisi virtualiter.

CAPUT SEXTUM.

De partibus Pœnitentiæ.

PARTES essentiales Pœnitentiæ sunt tantùm duæ, scilicet materia & forma; per formam autem intelligitur absolutio Sacerdotis debitè applicata; & per materiam intelliguntur actus pœnitentis, præsertim contritio & confessio; nam satisfactio est quidem pars integrans illius; non tamen essentialis, quia sine illâ potest remitti peccatum; ut patet de illis qui moriuntur antequam eam impleverint; est tamen pars integrans, quia ad integritatem judicii pertinet punitio delicti, seu satisfactio pro illo: sicut ergo omnia membra sunt partes integrantes hominis, corpus verò & anima partes essentiales illius, sic in pœnitentia materia & forma sunt partes essentiales, satisfactio verò cum contritione & confessione est pars integrans. Volentibus ergo de omnibus agere, incipiendum est à contritione.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sit Contritio propriè sumpta?

CONTRITIO est nomen metaphoricum sumptum à rebus naturalibus; sicut enim aliquid dicitur conteri, quod cùm anteà du-

rum fuerit, in minutissimas partes posteà comminuitur, ut destruatur; sic voluntas hominis dicitur conteri, quia cùm anteà veluti indurata fuerit in peccato, posteà per gratiam emollitur & aboletur in ea tum peccatum, tum effectus peccati. Secundum rem, contritio est internus animi dolor de peccato commisso cum proposito non peccandi deinceps; & hæc dividitur in perfectam & imperfectam, juxta Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. Prima, de quâ nunc loquimur, vocatur contritio simpliciter; secunda attritio, & de illa posteà dicemus.

CONCLUSIO.

CONTRITIO est dolor seu detestatio de peccato; ut est offensa Dei, super omnia detestabilia, propter Deum summè dilectum, cum spe veniæ & proposito non peccandi de cætero, & servandi mandata Dei, præsertim illud quod est de Confessione Sacramentali & de satisfactione suo tempore faciendis. Dicitur primò, *dolor*; non quidem appetitûs sensitivi, sed voluntatis sibi displicentis & tristitiam habentis de peccato commisso; & in hoc attritio convenit cum contritione. Quòd si non habeatur tristitia de his quæ voluntariè accidunt, non minùs tamen habetur de peccato; licet enim velimus illud, cùm committimus ipsum, tamen illud nolumus, dum conterimur. Dicitur secundò, *peccati ut est offensa Dei*; quia peccatum est objectum contritionis, ut est offensa Dei; detestari enim peccatum ut est contra rationem, vel ut sanitatem minuit, non est habere veram contritionem. Dicitur tertiò, *super*

omnia detestabilia; detestamur enim malum culpæ, & malum pœnæ; & ad veram contritionem exigitur, ut plus detestemur malum culpæ, quàm quodcumque malum pœnæ: qui tamen conteritur, non debet in particulari comparare singula mala, v. g. mortem temporalem, aut pœnam æternam cum peccato, nec illam comparationem debent proponere Confessarii, ut contritionem excitent in pœnitentibus; imò hoc periculosum est, ut notat D. Thomas hîc q. 3. art. 3. ad quartum; sed sufficit in confuso destetari peccatum super omnia mala detestabilia, & illa potiùs eligere quàm peccatum. Dicitur quartò, *propter Deum summè dilectum*; *Veram enim pœnitentiam non facit, nisi amor Dei & odium peccati*, inquit Augustinus, serm. 7. de tempore. Qui ergo detestaretur peccatum super omnia detestabilia, quia adducit reatum pœnæ æternæ, non contereretur; sed illa detestatio debet procedere ex amore Dei super omnia; non quidem intensivè, potest enim mater habere dolorem intensiorem de morte filii, quàm de peccato; sed appretiativè, ita quòd debeat præferre mortem filii ad peccatum. Dicitur quintò, *cum spe veniæ*; qui enim desperaret de misericordia consequenda, committeret peccatum. Dicitur sextò, *cum proposito non peccandi deinceps*; si tamen hoc propositum fuerit tantùm implicitum, sufficit; illud autem includitur semper in contritione; qui enim conteritur de peccato, diligit Deum super omnia, & non vellet illi displicere neque in præsenti, neque in futuro. Dici-

tur ſeptimò, *cum propoſito ſervandi mandata Dei*; qui enim non haberet talem voluntatem, cenſeretur habere affectum ſaltem virtualem ad peccatum. Additur tandem, *mandata*, præſertim de confeſſione & ſatisfactione; quia licet contritio tollat peccatum, hoc facit ſemper in ordine ad confeſſionem & ſatisfactionem, quarum votum includitur ſaltem virtualiter in contritione.

Quæres, utrùm contritio cum tali voto remittat peccata ante abſolutionem? Omnes reſpondent quòd ſic, quando contritio elicitur extra Sacramentum, ita quòd homo eliciens actum contritionis cum voto confitendi peccata, datâ occaſione, illicò gratiam recipiat; unde ſi poſteà confiteatur peccata, hoc eſt ut ſuum votum impleat & recipiat augmentum gratiæ virtute Sacramenti, & relaxationem pœnæ debitæ peccatis, & ut ſecurior ſit de remiſſione peccatorum; quia ſi habuiſſet tantùm attritionem loco contritionis, peccata quæ non fuiſſent remiſſa per talem attritionem, remitterentur per abſolutionem ſequentem, modò perſeveraret attritio. An verò per contritionem remittantur peccata in Sacramento ante abſolutionem; aliqui reſpondent negativè, aſſerentes illam contritionem præcedentem abſolutionem, manere in acceptatione divinâ, donec adveniat abſolutio, cui præcisè ſpectat gratiam conferre & remittere peccatum: alii tamen meliùs aſſerunt ipſam contritionem conferre gratiam pro eo inſtanti quo elicitur, etiamſi nondum advenerit abſolutio;

quod videtur conforme Concilio Tridentino sess. 14. cap. 4. Quòd si dicatur, ergo frustra recipitur absolutio: ergo etiam falsa est forma Sacramenti, quâ Sacerdos dicit, *Ego te absolvo*: Respondebitur, utramque consequentiam esse falsam: Primò enim absolutio non est frustra; auget enim gratiam quam confert *ex opere operato*, pœnam æternam remittit, & hominem reddit securiorem; cum enim nullus sciat se esse contritum, debet absolvi, ut vi Sacramenti & absolutionis ex attrito fiat contritus. Secundò, forma absolutionis non est falsa; Sacerdos enim dicens, *Ego te absolvo*, non intendit absolvere absolutè, sed secundùm exigentiam pœnitentis, in quantùm scilicet Sacerdos potest, & pœnitens indiget; ita quòd si pœnitens habet tantùm attritionem de peccatis, reverà absolvat de illis; si verò peccata sint remissa per antecedentem contritionem, pro tunc non remittit quidem peccata, sed gratiam auget, pœnam peccatorum minuit, & vulnus peccati tollit; quæ omnia sunt beneficia absolutionis; & sic verba Sacerdotis dicentis, *Ego te absolvo*, non sunt falsa.

QUÆSTIO II.

Quid sit Attritio, & quomodo à Contritione differat?

ANTEA loquuti fuimus de contritione, quam alii dicunt esse actum charitatis, quia procedit ex amore Dei super omnia, licet meo sensu potius dici debeat actus pœnitentiæ virtutis: licet enim contritio includat actum amoris Dei, elicitur tamen à Pœnitentiâ, quæ est virtus inclinans hominem ad compensandam offensam Deo factam; unde est quædam species justitiæ commutativæ, quæ habet quatuor actus; quorum primus est dolor interior de peccato commisso, secundus est propositum non amplius peccandi, tertius est confessio peccatorum, quartus tandem est satisfactio pro pœna debita peccato; nunc ergo dicendum est de Attritione.

CONCLUSIO.

ATTRITIO ex Concil. Triden. sess. 14. cap. 4. est dolor imperfectus de peccato commisso, quatenus oritur; non ex dilectione Dei super omnia, sed ex aliis motivis, v. g. ex metu gehennæ, & ex metu amissionis gloriæ, vel ob turpitudinem peccati, cum spe veniæ & intentione non peccandi denuò. In hoc ergo differunt præcisè contritio & attritio, quòd contritio fiat ex motivo amoris Dei super omnia, non sic verò attritio; unde, si alii

dicant eas differre intensione vel duratione, aut quia una semper acceptetur à Deo, non semper altera, aut quia illa semper informatur gratia, non ista; aut tandem quia prima sufficit per se ad justificationem, non ultima; hæ omnes differentiæ non sunt essentiales; priùs enim naturâ est contritio, quàm intendatur, quàm longius duret, quàm acceptetur, quàm sufficiat ad tollendum peccatum, & quàm informetur gratia, licet eodem tempore contritio sit contritio & gratiam conferat.

Quæres, si contritio & attritio differant specie, quomodo attritio fiet contritio? Resp. quòd attritio non fiat contritio; idem enim actus numero qui est attritio, non potest esse contritio: sed dicunt Doctores, hominem ex attrito fieri contritum, per Sacramentum scilicet; in quantùm attritio juncta Sacramento habet eundem effectum ac contritio; remittit enim peccata & gratiam confert, & sic attritus fit contritus; non formaliter, quia attritus manet semper attritus, sed æquivalenter & effectivè.

QUÆSTIO III.

An Attritio sufficiat ad remissionem peccati?

HIc non loquimur de illo dolore, quo quis dolet de peccato ob pravum finem; v. g. de gula, quia non potest adimplere actum venereum, iste enim est malus: nec de illo qui

elicitur ob finem naturalem ; ut quando quis dolet de peccato, quia est contra rationem, vel contra Deum authorem naturæ; ille enim est naturalis, & sic non potest obtinere gratiam quæ supernaturalis est : Nec de illo qui est sine proposito, saltem virtuali, non peccandi in posterum ; esset enim ille dolor compatibilis cum voluntate peccandi : sed loquimur de illo dolore & de attritione illa, quæ secundum Concil. Trid. sess. 14. cap. 4. elicitur impulsu Spiritûs S. moventis hominem ad illum actum doloris super omnia sua peccata, sive in communi, sive in particulari; quæ quidem attritio procedere potest vel ex fœditate peccati, vel ex metu gehennæ, vel ex amore gloriæ.

CONCLUSIO.

AD remissionem peccati sufficit attritio cum Sacramento, unde homo solùm attritus potest recipere fructuosè absolutionem à peccatis. Sic Concil. Trident. sess. 14. cap. 4. determinans, *quòd attritio*, quam vocat contritionem imperfectam, *non solùm non faciat hominem hypocritam & magis peccatorem, sed esse donum Dei & impulsum Spiritûs sancti, non adhuc inhabitantis, sed tantùm moventis, quo pœnitens viam sibi ad justitiam parat; & quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem peccatorem perducere nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.* Catechismus Romanus idem affirmat cap. 5. secundæ partis : Augustinus similiter; lib. enim de Catechisandorum rudimentis, cap. 17. dicit, *Qui volunt fieri Christiani, tenentur habere aliquam dispositionem, non*

omnino perfectam, sed sufficientem, ut baptismum recipiant & per illum justificentur: loquitur autem Augustinus de attritione quæ habetur ex metu damnationis „& dicit illam esse sufficientem, ut quis per baptismum gratiam recipiat. Accedit determinatio Facultatis Parisinæ, quæ anno 1638. declaravit contrariam opinionem esse temerariam, erroneam, & virtutis Sacramenti Pœnitentiæ imminutivam.

CONFIRMATUR conclusio rationibus. Primò, quia Pœnitentia dicitur Sacramentum mortuorum, in quantùm per absolutionem dat vitam gratiæ peccatoribus; sed si ad absolutionem requireretur contritio, absolutio nunquam remitteret peccata, quia contritio præcedens Sacramentum Pœnitentiæ seu absolutionem, illa remittit & gratiam confert, ex Concil. Trident. sess. 14. cap 4. ergo attritio sufficit ad remissionem peccati, mediante absolutione. Secundò, quia Christus dedisset frustrà potestatem clavium sacerdotibus, si contritio prævia ad absolutionem requireretur; nunquam enim sacerdotes peccata solverent, quandoquidem jam essent soluta per contritionem; & sic Sacramentum Pœnitentiæ careret suo effectu, qui est peccati remissio, & sacerdotes suâ jurisdictione: ergo dicendum est, quòd attritio sufficiat, quâ positâ, absolutio habet suum effectum, & sacerdos utitur suâ authoritate. Tertiò, quia in lege Mosaïcâ per solam contritionem peccata remittebantur sine confessione: ergo nostra esset durior, si cum confessione requireretur contritio: ergo, ut sit dulcior, debet dici quòd sufficiat sola at-

tritio cum confessione & absolutione.

Objic. Attritio ex timore concepta non est meritoria: ergo non est sufficiens ad remissionem peccati. Resp. quòd timor potest concipi, vel ut excludit Deum, & est conjunctus cum affectu peccandi, ut quando quis esset paratus perseverare in peccatis, si pœna non esset illis imposita; & ille timor, qui vocatur serviliter servilis, malus est, quia includit affectionem ad peccatum; alius est timor qui est servilis simpliciter, & qui non admittit talem affectum ad peccatum, nec Deum excludit, quo videlicet peccator Deum punientem ita timet, ut ad illam pœnam evitandam doleat de peccatis, & iste timor bonus est; Deus enim illum excitat in nobis, dicens, Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus; sed timete eum qui potest animam & corpus perdere in gehennam*; & ille timor sufficit ad justificationem cum absolutione,

Objic. ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. non justificantur adulti, nisi Deum diligere incipiant: ergo non sufficit attritio orta ex timore sine amore Dei. Resp. in attritione involvi actum divini amoris, saltem virtualiter & remotè, qui enim timet infernum, desiderat virtualiter possessionem gloriæ, quoniam inter utrumque non est medium; qui autem cupit gloriam, vult etiam virtualiter amare Deum, in quo stat beatitudo. Dices, qui culpam odit propter pœnam, malè agit; quia culpa, quæ est malum gratiæ, est odibilior pœna, quæ est malum naturæ. Resp. odisse culpam propter pœnam non est actus malus,

ſed non eſt ita perfectus, ac ſi culpa odiretur propter ſe; homo autem non tenetur facere id quod eſt perfectius, nec ordinare minus bonum in majus, imò aliquando majus bonum poteſt ordinari in minus, quando utrumque ordinatur ad ſummum bonum, ut patet in ſententia eorum qui dicunt Chriſtum ordinatum fuiſſe in bonum hominis, quia ſcilicet tum Chriſtus, tum homo, ordinati fuerunt ad Deum: quia ergò tum fuga pœnæ, tum odium culpæ ordinantur ad Deum poſſidendum, poteſt ſine injuſtitia odio haberi culpa propter pœnam; & ſic attritio ſufficere poteſt ex metu gehennæ ad remiſſionem peccati.

Quæres, qualis eſſe debeat attritio? Reſp. primo, ad melius eſſe; debet præcedere aut concomitari confeſſionem; quia confeſſio non eſt tantùm narratio peccatorum, ſed eſt actus pœnitentiæ virtutis, qui debet procedere à corde dolente; poteſt tamen ſuccedere confeſſioni, quia pro tunc cenſetur moraliter jungi cum confeſſione: non verò poteſt differri poſt abſolutionem, aliàs caderet forma ſuper materiam non diſpoſitam. Idem dices de contritione in Sacramento. Reſp. ſecundò, Attritio debet eſſe dolor ſupernaturalis ex Concilio Tridentino ſeſſ. 16. cap. 4. quia diſpoſitio ad formam ſupernaturalem, qualis eſt gratia, debet eſſe ſupernaturalis. Reſp. tertiò, Attritionem debere eſſe cum propoſito efficaci & abſoluto non peccandi in futurum; & ſic non ſufficit propoſitum inefficax, quo quis dicit: vellem quidem non furari, ſi non eſſem paupertate affectus; remanet enim abſoluta

peccandi inclinatio cum illa velleitate : propositum tamen illud absolutum non necessariò debet esse explicitum, sed implicitum sufficit, Resp. 4. quòd Attritio debet esse universalis; se extendens ad singula peccata, vel saltem ad omnia generaliter; non enim disponitur peccator ad gratiam, si non habeat displicentiam de omnibus peccatis. Resp. quintò, quòd attritio debeat esse vera, & quòd existimata non sufficit; unde si quis bonâ fide ad Sacramentum accedat cum examinatione conscientiæ, etiamsi conatus fuerit elicere attritionem supernaturalem, non potest absolvi, si illam actu non habeat, quidquid dicant aliqui Resp. sextò, quòd ad attritionem non sufficit voluntas suscipiendi Sacramentum, sed requiritur attritio formalis, quæ vel actualis sit, vel paulò ante actualis fuerit. An autem sufficiat actus, quo quis dolet quòd non habeat attritionem; affirmant Navarrus, Paludanus, & alii; negant Bonacina, Henriques, Vasques & cæteri : verisimile est tamen, quòd si talis dolor sit verus & supernaturalis, conjungitur cum dolore de peccatis, licet non dignoscatur; & pro tunc ille actus sufficeret ad absolutionem.

QUÆSTIO IV.

An Contritio sit necessaria?

CONTRITIO non est quidem necessaria necessitate medii in lege gratiæ; quia cum attritione junctâ Sacramento, peccator salvari potest: An sit verò necessaria necessitate præcepti; explicabit

CONCLUSIO.

EXTRA Sacramentum Pœnitentiæ necessaria est contritio necessitate præcepti, non verò in Sacramento; aliàs cum attritione nullus salvaretur: illud autem præceptum de contritione elicienda habetur in illis locis ubi pœnitentia injungitur, ut Ezech. 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Quo jure autem necessaria sit contritio, & quando sit necessaria; dicendum est primò, quòd nedum sit de jure divino, ex Lucæ 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis*; & Ezechielis 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam*: sed est etiam de lege naturæ; Concil. enim Tridentinum sess. 14. cap. 4. dicit quòd contritio necessaria fuerit omni tempore: ergo erat necessaria in lege naturæ, ubi non erat præceptum positivum: Ratio est, quia suppositâ fide, qui peccavit in Deum, tenetur naturaliter reconciliari cum Deo, & proinde dolere de offensâ in ipsum commissâ. Quoad secundum, dicendum est quòd

præceptum contritionis urgeat per se in articulo mortis etiam existimato, & in periculo amentiæ perpetuæ, pro tunc enim est maxima necessitas se convertendi ad Deum: si tamen in his casibus quis haberet attritionem cum confessione, tenetur communiter, quòd non sit præcepta contritio; hoc enim faciens non se committit periculo damnationis, nam fit de attrito contritus: aliqui tamen contrarium tenent. Per accidens aliquando extra illas occasiones præcipitur contritio extra Sacramentum; ut quando recepturi sumus, vel administraturi aliquod Sacramentum, ne sacrilegium committatur; vel quando quis est in periculo aliud committendi peccatum, ad quod traheretur per peccatum præcedens, juxta illud Gregorii, *Peccatum quod per pœnitentiam non deletur, suo pondere in aliud trahit*: ne ergo in istud incidat peccator, debet illud revocare per contritionem. Contritio insuper necessaria est, quando quis dubitat de oblivione peccatorum; vel quando urget generalis calamitas Ecclesiæ, pro qua fit publica oratio: de hoc tamen dubitant aliqui, & longè plures de contritione eliciendâ in die festo.

OBJIC. Si per Scripturam præcepta est contritio, ex quo habetur quòd attritio sola cum Sacramento sufficiat? quoniam præceptum de contritione generale est, Lucæ 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis*. Respondendum, legem istam habere suam exceptionem ex eadem Scriptura, ubi Christus dedit Apostolis clavium potestatem, & jus remittendi peccata; si enim possunt remit-

tere peccata, hoc faciunt applicando absolutionem super attritionem solam; quia quando præcessit contritio, pro tunc ministri non remittunt peccata per absolutionem. Porrò, quando diximus contritionem esse necessariam extra Sacramentum, hoc intelligitur saltem de contritione virtuali, quæ consistit in dilectione Dei, quæ quidem peccata remittere potest.

Quæres, an aliquis teneatur conteri eo ipso quo peccavit. Aliqui hoc affirmant, quamplurimi tamen, & melius negant; quia præceptum contritionis est affirmativum quod non obligat pro semper, sed certo quodam tempore: sequeretur enim ex hoc, quòd qui non contereretur, in instanti sequenti novum peccatum committeret, transgrediendo præceptum contritionis; in secundo etiam instanti aliud peccatum faceret, & in tertio tertium, & sic deinceps. Dices, Ergo si non tenetur conteri, potest velle pro illo instanti non pœnitere. Resp. non posse velle non pœnitere absolutè, sed posse velle non pœnitere pro eo instanti quo contritio non est præcepta. Dices, quando lapsi sumus in morbum, tenemur recurrere ad medicum; ergo à fortiori, quando sumus in peccato. Negatur antecedens, quando medicina differri potest sine probabili periculo; & sic dicendum est de peccato: unde si immineret periculum moriendi, non deberet differri contritio. Dices, debemus corripere fratrem eo instanti quo lapsus est in peccatum: ergò debemus resurgere à peccato illicò ac in illud lapsi

ſumus. Reſp. non teneri ſtatim, niſi quando volitio peccati perſeverat in fratre, vel quando timetur novum peccatum; & in his duabus conditionibus tenetur etiam conteri, vel ſaltem non continuare in volitione peccandi. Dices: tenemur reſtituere ſtatim ac furati ſumus: ergo & reddere Deo honorem, eo inſtanti quo hunc illi abſtulimus per peccatum. Negatur paritas; qui enim non reſtituit, tranſgreditur de novo præceptum non furandi, quo prohibetur ſubreptio & detentio rei alienæ; unde qui detinet, & non reſtituit quando poteſt, peccat: qui verò non conteritur, non it contra præceptum, quia non præcipitur contritio pro omni tempore: deinde ille qui intulit injuriam cum damno, debet illicò illam reparare, non tamen quandò eſt ſine damno, ut quando Deum offendimus. Dices, Nullo momento licet eſſe in peccato: ergo omni momento debemus conteri. Diſtinguo antecedens, non licet eſſe in peccato poſitivè, ideſt non licet patrare peccatum, concedo: negativè, nego: poſſumus enim non conteri, quia contritio eſt præceptum poſitivum: quando ergo Scriptura dicit, *Non tardes converti ad Deum*; ibi eſt conſilium, non præceptum.

Quæstio Ultima.

Qualis debeat esse Contritio?

Contritio spectari potest quantùm ad intensionem, quantùm ad durationem, & quantùm ad extensionem. Quantùm ad intensionem, dolor contritionis debet esse summus; nascitur enim ex amore Dei quem debemus diligere ex toto corde; non tamen requiritur ut sit summus intensivè, quasi non possit dari intensior; sed debet esse summus appretativè, itaut quodcumque malum præferamus peccato. Quantùm ad durationem, non requiritur quòd longius duret; eo enim ipso quo elicitur actus contritionis, est sufficiens dispositio ad gratiam; sicut enim eo instanti quo homo peccat, gratiam amittit, sic eodem quo conteritur, gratiam recuperat. An autem possit elici contritio in instanti: si spectetur ut involvit omnia quæ necessaria sunt ex parte intellectus & voluntatis, non potest fieri in instanti; est enim actus humanus ad quem requiritur consideratio peccati judicium practicum intellectus dictantis dolendum esse de peccato, & tandem consensus voluntatis, quæ omnia non possunt fieri in instanti: si autem sumatur pro solo actu voluntatis hæc omnia præsupponentis, potest fieri in instanti. Quantùm ad extensionem denique voluntatis circa peccata, respondebit

CONCLUSIO.

CONTRITIO debet quidem esse de omnibus peccatis, quia nullum est peccatum quod remittatur, nisi retractetur per contritionem; de quolibet tamen peccato non requiritur specialis contritio; essent enim plures contritione partiales ex quibus componeretur contritio totalis quæ justificat, quod falsum est; contritio enim est simplex animi motus omnia peccata saltem in communi detestans: quia autem nullus potest dolere de peccatis, nisi de illis recogitet; dicendum est, si contritio fiat extra Sacramentum, non requiri distinctam peccatorum recogitationem, sed sufficere confusam; si verò contritio fiat in Sacramento, in ordine ad confessionem, tunc necessaria est explicita recogitatio singulorum peccatorum; sed hoc non requirit contritio ut sic, sed potius confessio.

CAPUT SEPTIMUM.

De Confessione.

QUÆSTIO PRIMA.

Quo jure necessaria sit Confessio?

CONFESSIO aliquando sumitur pro laudatione. Psal. 32. *Confitemini Domino in cytharâ:* aliquando pro publicâ protestatione fidei, Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore fit confessio ad salutem:* propriè sumitur pro accusatione

accusatione sui ipsius, unde describitur, *Legitima accusatio de peccatis propriis, facta Sacerdoti jurisdictionem habenti, ad veniam obtinendam virtute clavium.* Calvinistæ & Lutherani dicunt eam esse tantùm ab Ecclesiâ inventam, & non à Christo institutam.

CONCLUSIO.

CONFESSIO est de jure divino; Christus enim illam instituit, non tanquam liberam quasi homo possit illa uti, vel non; sed ut necessariam pro illis qui habent peccata mortalia. Sic Conc. Trident. sess. 14. can. 14. *Si quis negaverit confessionem sacramentalem esse jure divino institutam, vel jure divino ad salutem necessariam; si quis etiam dixerit modum secretè confitendi soli Sacerdoti, esse ab institutione & mandato Christi alienum aut esse inventum humanum, Anathema sit.* Quoad locum Scripturæ ubi Christus eam instituit, habetur Joan. 20. ubi Christus dicens Apostolis, *Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos*, & mox subjungens, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis, &c.* commisit Apostolis & eorum successoribus potestatem judicialem remittendi aut retinendi peccata, quod non possent facere juridicè, si pœnitentes sua peccata non aperirent per confessionem; & sic est de jure divino! unde Ecclesia in Concilio Lateranensi præcipiens confessionem annuam, non facit præceptum de confessione, sed modificat præceptum Christi (quod erat indeterminatum) ad singulos annos: sic Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5. unde Papa non potest abrogare præceptum confes-

sionis, nisi ex ea parte qua est Ecclesiasticum, non jubendo illam fieri annuatim.

Objiciunt communiter adversarii Christum remisisse peccata Magdelenæ & Paralytico sine confessione: sed licet hoc fecerit Christus, qui habebat potestatem excellentiæ non alligatam Sacramentis, & qui intima cordium penetrabat; non propterea sic agere possunt ipsius Ministri. Quòd si dicant, Petrum per lacrymas sine confessione obtinuisse suæ negationis remissionem: nil mirum est, nondum enim Apostoli habebant potestatem ligandi & solvendi; quæ tantùm data fuit post resurrectionem: Joann. 20. Quòd si Nectarius Patriarcha Constantinopolitanus dicatur abrogasse confessionem; non abrogavit secretam, sed publicam, quæ fieri solebat; & hoc propter hanc occasiònem. Mos inoleverat, ut in qualibet civitate deputaretur Sacerdos aliquis qui exciperet confessiones quorumdam peccatorum publicorum, quæ congruum aliquando judicabat publicare inter solemnia Missarum coram astantibus, tum ut aliis incuteretur timor; tum ut fieret aliqua satisfactio illis quibus scandalum datum fuerat; quadam autem die mulier nobilis se accusando, accusavit diaconum cum quo peccaverat, de qua re grandis tumultus factus est in Ecclesia, quem audiens Nectarius, prohibuit ne deinceps fierent confessiones publicæ.

Objiciunt insuper aliquos Patres & præsertim Chrysostomum Homil. 3. in Epist. ad Hebræos dicentem, *Non dico tibi, ut te prodas in publicum, neque apud alios te accuses*. Et in Psal.

num. 59 *Si confunderis alicui dicere quia peccasti, dicito quotidie in anima tua:* Homil. etiam 4. de Lazaro, *Cave homini dixeris peccata, ne exprobret tibi; nec enim conservo tuo confiteris.* Resp. Chrysostomum per hoc non respuere confessionem secretam; illam enim astruit Homilia 58. in Joannem, & libro 3. de Sacerdotio; sed tantùm rejicit publicam, abrogatam per Nectarium antecessorem suum; fiebat enim pro tunc duplex confessio, una publica ante populum ad incutiendum timorem, & scandalum de peccatis publicis reparandum; alia auricularis coram sacerdote ad absolutionem recipiendam. Primam rejicit Chrysostomus, secundam retinet; ita quòd sensus illius sit, ut postquam pœnitens sua peccata confessus fuerit sacerdoti, non tanquam homini, nec tanquam conservo suo, sed tanquam Deo cujus vices tenet, posteà secretam pœnitentiam faciat de peccatis suis, non illa declarando iterum hominibus, ut fieri solebat, sed soli Deo inter privatos parietes.

Quæres, utrùm confessio fuerit præcepta in lege Mosaïcâ? Resp. negativè; tunc enim sacerdotes non habebant claves regni cœlorum, nec potestatem remittendi peccata, quæ tantùm data fuit Apostolis; unde si discernebant inter lepram & lepram, hoc intelligitur de leprâ corporali; judicabant enim qualis esset lepra, & an esset perfectè sanata, eam tamen sanare non poterant. Quòd si Numer. 5. habeatu. *Vir, sive mulier cum transgressi fuerint mandatum Domini, confitebuntur peccatum suum;* hoc intelligitur de peccatis exterioribus, non

de internis, quæ nos ipsi tenemur confiteri; unde ea confessio erat tantùm figura nostræ: confitebantur autem illa peccata exteriora graviora per certa quædam sacrificia, quæ pro certis quibusdam peccatis destinabantur, & quæ tenebantur offerre, in quo consistebat illorum confessio.

QUÆSTIO II.

Quos obliget præceptum Confessionis?

APUD omnes Catholicos in confessio est, præceptum confessionis esse à Christo Domino institutum, ut dictum est superiùs; aliqui tamen putaverunt confessionem non fuisse à Christo præceptam: sed quia hoc secundum æquè ac primum, determinatum est in Concilio Tridentino sess. 14. cap. 6. non est quòd immoremur in probandâ hac veritate; sed quærimus tantùm, qui sint obligati ad confessionem.

CONCLUSIO.

OMNES fideles baptisati, postquam rationis usum attigerint, si habent peccata mortalia commissa post baptismum aut in susceptione baptismi, tenentur confiteri. Quia diximus, *omnes*, ideo Summus Pontifex ad confessionem tenetur, nedum ex jure divino, sed & Ecclesiastico; si non ex vi coactiva, saltem ex vi directivâ; decens enim est ut observet legem, quam condidit. Quia diximus, *fideles baptisati*, idèo infideles & Catechumeni

non tenentur ad confessionem, neque jure Ecclesiastico (Ecclesia enim habet tantùm jus in baptisatos) neque jure divino, quia Christus neminem voluit ad confessionem teneri, nisi esset baptisatus; unde Baptismus dicitur janua Sacramentorum, & Concilium Tridentinum sess. 14. cap 5. dicit *hoc Sacramentum esse necessarium lapsis post baptismum.* Quia diximus, *postquam rationis usum attigerint*; ideò sicut illi qui carent usu rationis, non tenentur huic præcepto; qui tamen rationis sunt compotes, etiam ante pubertatem, ad confessionem tenentur, tum de jure divino, tum de Ecclesiastico; cum sint enim capaces peccati, debent ad remedium currere; qui tamen in hac ætate non confiteretur quotannis, non incurreret pœnam excommunicationis aut privationis sepulturæ Ecclesiasticæ, quæ statuitur contra non confitentes annuatim, ex capite *Omnis utriusque sexus*; Gregorius enim IX. dicit, *Pueros sæpe delinquere, non tamen in illis puniendà esse delicta, sicut in majoribus*; si tamen percuterent clericum, excommunicationem incurrerent. Quia diximus, *si habent peccata mortalia*; ideò qui habet tantùm venialia, non tenetur confiteri quotannis; hoc enim non præcipitur, neque jure divino, neque Ecclesiastico; tenetur tamen comparere coram parocho, testificaturus se non indigere confessione, & hoc jure naturali ad vitandum scandalum. Quia diximus, *post Baptismum & in Baptismo commissa*: peccata commissa ante Baptismum non sunt materia legitima confessionis, quia commissa sunt ab homine non submisso

Ecclesiæ; fictio tamen cum quâ Baptismus recipitur, debet aperiri in confessione.

QUÆSTIO III.

Quo tempore obliget præceptum Confessionis?

NEMO tenetur ad confessionem eo instanti quo peccatum commisit; est enim præceptum affirmativum, sicut contritio; & sic obligat tantùm pro certo aliquo tempore: pro quonam autem? aliud est, loqui de jure divino, aliud de jure Ecclesiastico; aliud est etiam loqui de necessitate confessionis per se, vel per accidens.

CONCLUSIO.

JURE divino per se tenetur fidelis peccata confiteri in periculo mortis. Per periculum mortis intelligitur nedum gravis morbus, sed & navigatio periculosa, vel prælium, aut quæcumque alia occasio in qua moraliter mors imminet. Ratione hujus præcepti Pius V. anno 1566. renovavit prohibitionem factam medicis, nè curarent infirmos, quin priùs eos monuerint de confessione facienda; cui legi dicuntur medici satisfacere, dum monent infirmos de confessione, vel parentes ut ad confessionem excitent infirmos. Præcepto eodem mulier quæ primâ vice paritura est, aut quæ jam peperit cum periculo vitæ, tenetur ad confessionem, sicut & condemnatus ad mortem, & ægrotus qui in diuturno morbi periculo peccavit post confessionem factam; licet enim non

teneatur de novo Eucharistiam sumere, quam anteà sumpsit; (quia non est medium ad salutem absoluè necessarium) tenetur tamen confiteri iterum. An autem extra periculum mortis aliquis teneatur de jure divino confiteri peccata; negant D. Thomas in 4. dist. 17. art. 4. & Scotus in 4. dist 17. art. 4. circa finem. Alii cum Bonacina, sentiunt quòd si Ecclesia non determinasset præceptum confessionis ad singulos annos, non tamen debere differri usque ad mortem; quia non est verisimile, quòd Christus instituerit tam æstimabile Sacramentum, ut semel tantùm reciperetur. Tempus quo sit emittenda confessio extra articulum mortis, determinari debet ex judicio prudentis viri, ita quòd, inquiunt aliqui, non debeat differri ultra quatuor vel quinque annos.

Quoad tempus quo fieri debet confessio de jure divino per accidens; facienda est cùm quis conscius peccati mortalis Eucharistiam sumere intendit; pro tunc enim, dùm adest copita Confessarii, non sufficit contritio; sic Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 7. fundat autem Concilium hanc necessitatem confessionis esse de jure divino in verbis Apostoli 1. Corinth. 11. dicentis, *Probet autem seipsum homo.* Non est idem dicendum de receptione aliorum Sacramentorum, in quibus contritio sufficit, cùm nullum sit præceptum divinum aut Ecclesiasticum de confessione; unde Concil. Trident. Sess. 24. cap. 1. de reformatione Matrimonii, hortatur quidem conjuges, ut peccata confiteantur antequam contrahant, non

tamen præcipit; melius tamen est, ut quodcunque Sacramentum recipiens confiteatur, nè loco contritionis habeat tantùm attritionem. Quòd si urgente necessitate, Sacerdos absque confessione celebraverit cum contritione sola, tenetur post celebrationem quamprimùm confiteri, id est, prima data copia Confessarii; hoc tamen præceptum non est divinum, sed Ecclesiasticum tantùm, latum in Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. Quantùm verò ad laïcos, qui accesserunt ad altare, sumpturi Eucharistiam, & recordantur alicujus peccati mortalis, quod ob scandalum non possunt confiteri ante communionem, non tenentur post illam citius confiteri peccatum, quia Concilium obligat tantùm sacerdotes, & leges rigorosæ extendi non debent.

CONCLUSIO SECUNDA.

QUANTUM ad præceptum Ecclesiasticum, tenentur fideles, cùm ad annos discretionis pervenerint, confiteri peccata mortalia semel in anno. Sic habetur ex capite *Omnis utriusque sexus*; non quod per hoc confessio præcipiatur, est enim de jure divino: non quòd etiam determinet tempus quo de jure divino confessio necessaria sit: confessio enim annua esset de jure divino explicato per Ecclesiam, illud tamen præceptum est tantùm Ecclesiasticum; sed per hoc Ecclesia vult instituere præceptum Ecclesiasticum de tempore confessionis. Super hoc præceptum multa sunt notanda. Primò, quòd præceptum illud non obliget pro certâ & determinatâ parte anni; unde si præcipiatur in Paschate, hoc est per accidens,

ratione Euchariſtiæ ſumendæ, ad quam non ſufficit contritio, ex Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. Licet ergo melius ſit computare annum ab uno Paſchate ad aliud, vel ab una confeſſione ad aliam, ille tamen ſatisfaceret præcepto Eccleſiæ qui confeſſus fuiſſet menſe Januario præcetérito, & differret aliam confeſſionem uſque ad menſem Decembrem anni ſequentis; quia licet eſſent viginti tres menſes inter illas confeſſiones, nullum tamen annum præteriret ſine confeſſione. Sic Gamacheus de Sacramento Pœnitentiæ cap. 15. ſſ. *Quod attinet*. Ratio eſt, quia præceptum non eſt de confeſſione faciendâ intra annum, ſed ſingulis annis; in dato autem exemplo confeſſio fieret in quolibet anno. Secundum quod notetur, eſt quòd ſi confeſſio fiat invalidè, retinendo v. g. peccata, non ſatisfit præcepto Eccleſiæ, niſi invaliditas confeſſionis oriretur ex miniſtro ſine culpa pœnitentis, ut pote ſi Confeſſarius non haberet juriſdictionem, quam crederet habere pœnitens; qui faceret tamen illam confeſſionem invalidam, non incurreret pœnas latas à Concilio Lateranenſi, ut ſunt expulſio ab Eccleſia & privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, ſi hoc ſacrilegium eſſet verè occultum; Eccleſia enim in foro externo non judicat de occultis, ſi tamen eſt aliquomodo externum, ut ſi peccator illud revelaverit alteri, tunc incurritur pœna. Sic Gamacheus quæſtione 15. ſſ. *Reſpondemus*, ſic etiam Navarrus, & multi alii apud Bonacinam, qui contrarium tenet, incurri ſcilicet excommunicationem, etiamſi ſacrilegium ſit occultum. Notetur tertiò, quòd qui prævi-

det se non habiturum copiam Confessarii quando confessionis urgebit præceptum, tenetur illam anticipare; sicut qui prævidet se non posse vesperi recitare vesperas ob impedimentum, tenetur illas manè recitare; licet aliqui teneant hoc non esse necessarium, quando impedimentum debet oriri ex febri. Quartò, qui non est confessus anno præterito, tenetur quamprimum confiteri; quia non limitatur annus, ut per hoc finiat præceptum confessionis, sed ad illam sollicitandam: & sic toties peccat qui non confitetur, quoties est confitendi opportunitas. Quòd si quis dicat, præceptum jejunii, auditionis sacri, & communionis in Paschate, non obligare post tempus elapsum; respondetur, aliquid esse præceptum vel ob venerationem temporis determinati, vel absolutè & in se, nè ampliùs differatur; hoc ultimo modo præcepta est confessio, & sic elapso tempore Paschatis debet fieri; jejunium verò, auditio sacri & communio Paschalis præcipiuntur ob venerationem temporis; & sic illo elapso non obligant: verisimilius est tamen quòd præceptum communionis etiam urgeat post Pascha. Quintò, qui non est confessus in periculo mortis, cessante periculo non tenetur confiteri; cessat enim periculum imminens damnationis, propter quod imminente morte præcipiebatur confessio. Sextò, qui confessionem non emisit in aliquo anno, tenetur in sequenti duas emittere ad minus, unam pro anno præterito, & aliam pro præsenti, si habeat peccata mortalia intra illum; licet enim unico actu satisfieri possit pluribus

præceptis, ut quando quis jejunat tantùm semel pro die Vigiliæ & Quadragesimæ; quando tamen præcepta respiciunt plures actus per se faciendos, ut in confessione, quæ duplex esse debet in duobus annis, una confessio non sufficit: alii contrarium tenent. Septimò, ad observationem præcepti hujus, confessio debet fieri Sacerdoti approbato, & sic non sufficit confiteri religioso non approbato; non est enim legitimus jud x: sed si sit approbatus, valida est confessio; nam si ex capite *Omnis utriusque sexus*, confessio debeat fieri proprio sacerdoti, hoc verum est, excluso privilegio; imò in eodem capite subjungitur, *vel alteri de ejus licentia*. Cum ergo Papa sit proprius Sacerdos omnium fidelium, & Episcopus Diœcesanorum, Religiosus approbatus ab Episcopo, habens Privilegium papale, censetur deputatus à Papa, qui est proprius parochus ordinis superioris; & sic potest audire confessionem annuam: Quis enim dicet quòd pastor possit committere licentiam sacerdoti approbato audiendi suas oves, & non possit Papa, aut Episcopus idem facere? Octavò, qui post communionem Paschalem meminit se oblitum fuisse aliquod mortale peccatum, non tenetur quamprimùm illud confiteri, sed potest differre ad annum sequentem. Si etiam aliquis ante elapsum annum confessus est sua peccata mortalia, & posteà relapsus est in aliud, probabile est non teneri ad confessionem illius, quia observavit præceptum Ecclesiæ: si tamen confessus est tantùm peccata venialia, debet illud mortale confiteri intra annum, quia tenetur

fingulis annis ad confeſſionem mortalium, & nullum confeſſus eſt.

Quæres, in quibus caſibus excuſari aliquis poſſit à Confeſſione. Reſpondeo, quòd multi ſint. Primò, qui non habet confeſſarium, nec poteſt illum adire, niſi cum gravi incommodo aut periculo; v. g. maris, aut hoſtium: nec enim Chriſtus, aut Eccleſia præcipiunt aliquid cum gravi detrimento. Secundò, qui timet probabiliter revelationem enormis peccati ex quâ oriretur infamia, vel grave ſcandalum; non tamen diſpenſatur à confeſſione aliorum, quorum revelatio multum obeſſe non poteſt. Tertiò, qui non poteſt confiteri ſub ſigillo confeſſionis, ut quando confeſſarius eſt ſurdus, & pœnitens in navi exiſtit, & non poteſt confiteri, niſi ab aliis audiatur. Quartò, qui non poteſt confiteri, niſi per interpretem, quia confeſſio præcipitur facienda ſoli ſacerdoti; tunc autem non eſſet ſolus. Quintò, qui non poteſt aliter confiteri quàm per Scripturam; ut ſi pœnitens careat lingua, vel confeſſarius ſit ſurdus, ſi per nutus non poſſit peccata explicare, non tenetur ad confeſſionem, ſi ſit periculum infamiæ; aliàs tenetur. Sextò, qui habet lubricam memoriam non tenetur peccata confiteri ex inſtanti quo ea commiſit, nec etiam tenetur peccata ſcribere, quando illa patravit: quando tamen procedit ad confeſſionem, & ſcit ſe coram Sacerdote multa peccata obliturum, tenetur ea ſcribere, modò in tali Scripturâ non ſit periculum manifeſtandi confeſſionem: in talibus ergo circumſtantiis, ad contritionem eſt recurrendum, quæ ſufficit,

cùm non urgeat pro tunc præceptum confessionis.

QUÆSTIO IV.

Quænam sint conditiones Confessionis?

SEXDECIM communiter assignantur, quæ requiruntur: aliquæ ad valorem, & omnes ad perfectionem ejus; & illæ his quatuor versibus continentur, quas tradet & explicabit

CONCLUSIO.

Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda & discreta, lubens, verecunda,
Integra, secreta, lacrimabilis, accelerata,
Fortis & accusans, quæ sit parere parata.

Quia primò confessio debet esse *simplex*, ideò superflua debent prætermitti, licet enim pœnitens teneatur distinctè explicare sua peccata, numerum eorum & ipsorum circumstantias, inutiles tamen prohibentur discursus.

Quia secundò debet esse *humilis*, ideò confessio quæ fit cùm jactantia, est invalida, tum quia deest dolor; tum quia novum peccatum committitur; si tamen fieret non flexis genibus, aut non detecto capite, etiam extra necessitatem; non esset invalida; non fieret enim gravis injuria Sacramento.

Quia tertiò debet esse *pura*, quantùm ad intentionem, si fiat ob finem peccaminosum, v. g. ob hypocrisim, est invalida; si fiat tamen

ut conservetur bona opinio apud Confessarium, qui est vir gravis & pœnitenti notus, est valida.

Quia quartò debet esse *fidelis*, ideò non licet mentiri circa peccatum mortale non anteà confessum; si tamen fuerit anteà confessum, potest dicere pœnitens se illud non commisisse, quia non est materia necessaria confessionis. Invalida etiam esset confessio, si quis diceret majorem numerum peccatorum, quàm commiserit; quia hoc est decipere judicem in materiâ necessariâ, nisi hoc fiat bonâ fide, ut sæpiùs evenit in rudibus, qui credunt se plus peccasse, quàm peccaverint. Invalida etiam esset confessio, si peccata dubia pro certis exprimerentur, & certa pro dubiis: certa enim debent exprimi ut certa, & dubia ut dubia; & sic qui dubitat, an aliquod peccatum commiserit, debet non illud reticere, sed confiteri ut dubium; quia tutior pars est eligenda. Quòd si in dubio melior sit conditio possidentis, ut patet de illo qui dubitans an votum emiserit, nec ne, non tenetur illud implere, hoc est verum quando non datur lex contraria. Cùm ergo secundùm Doctores sit lex de confitendo peccato dubio, illud non est reticendum. Porrò, confessio non est invalida, si pœnitens mentiatur circa peccatum veniale, dicendo se non illud commisisse; quia non est materia necessaria, nec Confessarius jus habet interrogandi de illo; hoc esset tamen peccatum veniale. Quòd si pœnitens confiteretur tantùm unum peccatum veniale circa quod mentiretur, dicendo se illud commisisse quod

non commiserit, tunc peccaret mortaliter; quia faceret sacrilegium; esset enim causa cur applicaretur forma Sacramenti super materiam insufficientem.

Quia quintò debet esse *frequens*, hoc intelligitur de consilio, quia multæ utilitates procedunt ex frequenti confessione; hoc tamen non est de precepto, nisi quando quis sæpiùs labitur in peccatum, quod vitare non potest nisi auxilio confessionis; tunc enim illius frequentia est de jure divino.

Quia sextò debet esse *nuda*, ideò excusationibus palliari non debet, nec obscura reddi; debet enim esse talis, ut Sacerdos, ad quem spectat judicare de peccatis, possit cognoscere an mortalia sint, vel venialia. Quod si hoc non possit cognoscere, non debet intendere illa absolvere ut mortalia vel ut venialia; sed sufficit si indeterminatè absolvantur peccata.

Quia septimò debet esse *discreta*, pœnitens debet uti verbis honestis & pudicis, dum peccata carnis explicat, non descendendo ad circumstantias inutiles; quam discretionem debet etiam adhibere confessarius: eâdem conditione caveat pœnitens, nè declaret suum complicem. Denique debet adire confessarium eruditum, unde si dubitans de usurâ accedat sacerdotem, quem scit ignarum, ut propter ipsius ignorantiam excusetur à restitutione, invalida est confessio.

Quia octavò debet esse *lubens*, requiritur voluntas & intentio confitendi peccata, aliàs esset invalida; si tamen quis confiteretur ad

vitandam infamiam aut excommunicationem, modo adhibeat debitas circumstantias, esset valida: quia esset voluntaria intrinsecè, licet admitteret involuntarium extrinsecum.

Quia nonò debet esse *verecunda*, ideò pœnitens debet confusionem aliquomodo recipere de commissione peccati; unde non debet confiteri sacerdoti cum quo commisit peccatum, quia non solet esse erubescentia, cùm declaratur peccatum illi cui jam notum est. Adde quod ex hoc posset dari occasio perseverandi in peccato; si tamen hoc fieret aliquando, pœnitens deberet confiteri etiam peccata illa quæ anteà nota essent confessario, debet enim illa cognoscere ut judex.

Quia decimò debet esse *integra*, & integritas nedum est de perfectione confessionis, sed etiam de ipsius validitate; quæstio subsequens instituetur ex professo de integritate confessionis.

Quia undecimò debet esse *secreta*, ideo errant hæretici, qui dicunt initio fuisse publicam, & posteà secretam; secreta enim confessio semper fuit in usu Ecclesiæ, licet aliquando extiterit etiam publica justa de causa, ob humilitatem peccatoris & reparationem scandali; cum illa tamen fiebat adhuc secreta, & illa publica abrogata est.

Quia duodecimò debet esse *lacrymabilis*: non propterea pœnitens fundere debet lacrymas, aut emittere gemitus; sed per hoc requiritur dolor internus, sive sit contritio, sive attritio, ut diximus.

Quia tertio decimò debet esse *accelerata*, non ideo peccator debet confiteri eo ipso quo peccavit, sed non debet illam longius differre ob periculum damnationis, & ideo hoc pertinet aliquo modo ad consilium.

Quia quarto decimò debet esse *fortis*, pœnitens debet vincere aversionem quam suggerit illi pudor; debet etiam fortiter deserere omne peccatum & omnem occasionem peccati, etiamsi sit detrimentum proprium passurus.

Quia quintodecimò debet esse *accusans*, peccata non debent proferri per solam narrationem; nec accusatio quæ fit de peccatis debet esse cum excusatione injustâ; licet excusatio justa possit afferri ad tuendam famam, ad quod omnes tenentur ex jure naturali.

Quia tandem debet esse *parere parata*, pœnitens debet obedire confessario injungenti fugam occasionis peccati, restitutionem rei, vel famæ ablatæ, reconciliationem cum proximo, & satisfactionem pro peccatis commissis.

QUÆSTIO V.

An Confessio debeat esse integra?

NON loquimur de integritate confessionis quantùm ad peccata venialia; non sunt enim materia necessaria Pœnitentiæ, sed tantùm sufficiens; unde unum potest exprimi, & aliud reticeri: sed loquimur de integritate confessionis quoad peccata mortalia.

CONCLUSIO.

DE necessitate confessionis est, quod sit integra, ita quod pœnitens exprimere debeat species peccatorum, numerum illorum, & ipsorum circumstantias, saltem speciem peccati mutantes; & hoc intelligitur post diligentem conscientiæ examinationem, quæ tanta debet esse, quanta adhiberi solet in negotio arduo, spectatâ etiam conditione personæ, qualitate officii ejus, & temporis intervallo quo confessio non est facta, un e qui confessus esset non prævio examine, confessio esset nulla, si sacerdotis interrogatio defectum examinis non suppleverit; & ideò si confessarius advertat pœnitentem non præmisisse examen, tenetur illum dimittere, vel interrogare; ex capite enim *Omnis utriusque sexus*, confessarius debet diligenter inquirere de peccatoris & peccatorum circumstantiis.

Quantùm ad species peccatorum quæ debent explicari, ut confessio sit integra; hoc intelligitur de speciebus moralibus, ita quod pœnitens teneatur dicere se commisisse tale, vel tale peccatum quod est contra tale vel tale præceptum: non autem necessarium ut exprimantur species physicæ peccatorum; unde qui confecit venenum, vino miscuit & propinavit inimico, satisfacit integritati confessionis, dicendo se veneno occidisse aliquem; aliquando tamen species physicæ explicandæ sunt. Primò quando alter ad peccaminosam actionem assumitur, v. g. si quis dedit venenum servo suo scienti, qui illud obtulit inimico excitare enim aliquem ad peccatum, peccatum novum est,

& ideo exprimendum. Secundò, quando inter plures actus physicos tanta intercedit mora, ut plura numero peccata fiant ratione plurium volitionum quæ sunt interruptæ; & sic qui hodie venenum composuit, & cras illud propinavit, tenetur tales actus diversos exprimere, quia sunt diversa peccata numero. Tertiò, quando illi actus physici habent adjunctas circumstantias, quæ moraliter diversæ sunt; ut si quis iter suscipiens ad occidendum inimicum, conculcavit segetes.

Quando conclusio dicit quod confessio debeat esse integra quoad numerum peccatorum; hoc intelligitur etiam in eadem specie, ita quod pœnitens teneatur dicere, se v. g. decies jurasse; non requiritur tamen, ut ille numerus sit certus mathematicè, hoc enim aliquando impossibile est; sed sufficit quod sit certus moraliter; unde si certus numerus non occurrat, debet exprimi verisimilis; qui si non possit haberi ob longam & frequentem peccati habitudinem, satis est si pœnitens indicet tempus à quo cœpit peccare, & consuetudinem quam habet peccandi ter vel quater quotidie. Ratione hujus veritatis; sequitur primò, quod ille qui furatus est centum nummos centum vicibus, debeat specificare illos centum actus repetitos, quia quilibet est peccaminosus. Sequitur secundò, quod non sufficiat sacerdoti dicere, se absolvisse vel communicasse aliquos dum erat in peccato, sed teneatur dicere quot absolverit; non est enim unica actio moralis, quia una absoluto non ordinatur ad alteram. Sequitur tertiò quod ille qui positivè dixit se

blaſphemaſſe decies, & factâ confeſſione agnoſcit ſe blaſphemaſſe duodecies, tenetur in primâ confeſſione explicare duplicem illam blaſphemiam; non tenetur tamen, ſi dixerit ſe decies vel circiter blaſphemaſſe. Sequitur quartò, quòd ille qui dicit ſe plura peccata commiſiſſe quàm commiſerit, ſi hoc fecerit malâ fide, non tantùm tenetur hoc explicare in novâ confeſſione, ſed primam confeſſionem tenetur repetere ut invalidam; voluit enim decipere judicem in materia gravi; ſi autem hoc fecerit bonâ fide, ad neutrum tenetur. Quod ſi deceperit circa peccata venialia, etiam mala fide, non tenetur repetere confeſſionem, nec hoc peccatum confiteri; eſt enim tantùm peccatum veniale, quod poteſt non ſubjici confeſſioni. Sequitur quintò, quod peccata venialia, quando ſola ſubjiciuntur abſolutioni, debent explicari, ſi non quoad numerum, ſaltem quoad ſpeciem; unde non ſufficit ſi quis dicat ſe commiſiſſe duo peccata venialia, ſed debet explicare qualia ſint, vel ſaltem unum eorum; licet enim de ſe non ſint materia neceſſaria Pœnitentiæ, quando tamen aliquis vult recipere abſolutionem de illis ſolis, ſunt materia neceſſaria; & ſic debent explicari quantùm ad ſpeciem. Sequitur ſextò, quod non ſufficit dicere ſe ſubſtraxiſſe rem alienam, ſed ſpecificandum eſt ſe non reſtituiſſe per tale tempus quo potuit reſtituere; qui enim reſtituere poteſt, & non reſtituit, novum peccatum facit, quoniam furtum conſiſtit & in uſurpatione rei alienæ, & in detentione illius.

Quantùm ad circumſtantias peccatorum, aliæ mutant ſpeciem peccati, quæ ſcilicet

adversantur speciali præcepto, ut quando, v.g. quis furatur in loco sacro; hæc circumstantia addit malitiam sacrilegii supra malitiam furti; quando etiam quis fornicatur cum affini, additur supra simplicem fornicationem violatio honoris debiti parentibus. Aliæ sunt circumstantiæ aggravantes peccatum intra suam speciem, ut gravis vel minor percussio, furtum decem vel centum nummorum, &c. Circumstantiæ mutantes speciem peccati quæ addunt specialem malitiam, debent exprimi. Sic Conc. Trident. sess. 14. cap. 5. ideò qui concupivit mulierem, vel cum ea peccavit, debet exprimere, an fuerit virgo, an corrupta, conjugata, voto ligata, affinis, vel consanguinea; sacerdos tamen qui carnaliter cognovit pœnitentem, non tenetur hoc explicare; non est enim incestus, nec sacrilegium; modo illam non sollicitaverit in confessione, nec sit parochus, nec ipsi incumbat ex officio onus procurandæ salutis pœnitenti, sic Bonacina, folio 140. Quantum ad circumstantias aggravantes; si non aggravent notabiliter peccatum, non sunt necessariò exprimendæ; si verò aggravent notabiliter, licet multi negent, quòd debeant exprimi (in quorum sententiâ, qui esset furatus mille nummos, teneretur tantùm dicere, se furtum mortale commisisse, dummodo restituerit vel paratus fuerit restituere) alii tamen meliùs affirmant. Porrò, circumstantiæ mutantes speciem peccati & aggravantes, continentur hoc versu.

Quis, quid, ubi quibus auxiliis, cur quomodo, quando.

QUÆSTIO VI.

In quibus casibus possit non esse integra Confessio.

NULLA datur lex ita generalis, quin aliquando exceptionem patiatur; unde licet detur præceptum divinum de integritate confessionis faciendæ uni & eidem sacerdoti; non desunt tamen occasiones in quibus non urgeat hoc præceptum.

CONCLUSIO.

COFESSIO multoties potest non esse integra. Primò ex ignorantia & oblivione, ut quando quis, dum esset puer, ignorabat aliquod peccatum esse declarandum, posteà agnoscit illud debuisse subjici confessioni, non tenetur priores confessiones iterare, sed sufficit, si illud peccatum fateatur: si etiam quis inculpabiliter oblitus est peccatum mortale, debet tantùm illud declarare, non verò alia quæ jam confessus est, & quæ absoluta sunt, licet illorum confessio non fuerit integra. Ad observandum ergo præceptum Christi de integritate confessionis, sufficit quòd sit integra formaliter, & non requiritur semper quod sit integra materialiter: est autem integra formaliter: quando explicantur omnia peccata mortalia, quæ moraliter explicari possunt, itaut nullum retineatur sine justa causa: est verò materialiter integra, quando omnia peccata mortalia, nullo dempto, explicantur; Christus autem non præcepit integritatem materialem confes-

ſionis, aliquando enim eſt impoſſibilis, ut quando quis, facto diligenti examine, non meminit alicujus peccati; aliquando etiam non eſt facienda integra propter juſtas cauſas, de quibus illicò. Præceptum verò Chriſti eſt conſentaneum rationi & onus ipſius leve eſt, unde non præcepit ſemper integritatem materialem confeſſionis.

Secundò, ab integritate materiali confeſſionis diſpenſatur pœnitens, qui incepit confiteri & præ morbi gravitate perficere non poteſt. Diſpenſatur etiam qui ſignis & nutibus explicat ſua peccata in ſpecie, licet non explicet quantùm ad externum ſermonem, quia hoc non poteſt. Præterea, diſpenſatur qui linguâ carens aliqua tantùm peccata exprimit in ſpecie, & alia exprimere non poteſt, niſi in genere. Sic dicendum eſt de extraneo, cujus idioma non percipitur; cùm enim faciat quod in ſe eſt, debet abſolvi, ſi non ſit alius Sacerdos qui ipſum intelligat. Ægrotus qui dat & dare tantùm poteſt ſigna confeſſionis in genere, abſolvi debet; imò, ſi non det actu talia ſigna, modo dederit anteà, poteſt abſolvi, ſi illi qui moribundum audierunt teſtimonium dederint, inquit Concil. Carthaginenſe quartum can. 76. nullum enim eſt periculum ſacrilegii ex parte miniſtri, quia habet ſemper, & habere debet in mente ſua, vel in verbis intentionem conditionatam de abſolvendo pœnitente ſecundùm ipſius diſpoſitionem; unde in abſolutione additur communiter *in quantùm poſſum, & indiges*. Si autem nullum detur teſtimonium, quod moribundus dederit ſigna contritionis, aut at-

tritionis, absolvi non potest, nec etiam sub conditione; ut enim applicetur forma Sacramenti sub conditione, materia debet esse probabiliter disposita. Idem dicendum est de amente, qui ante amentiam dedit signa contritionis.

Tertiò, dispensatur ab integritate confessionis, quando ex confessione alicujus peccati imminet aliquod grave damnum corporale aut spirituale, sive pœnitenti, sive confessario; præceptum enim Christi non obligat cum tanto incommodo, quia jugum ejus suave est; unde si pœnitens probabiliter timeat, quod sacerdos revelet grave aliquod peccatum, debet alia confiteri & istud retinere, si non sit alius cui omnia possit explicare. Si etiam pœnitens occiderit patrem vel matrem confessarii, non tenetur illi aperire hoc peccatum, nè ipsi det locum vindictæ, quod est grave damnum confessario. Si fœmina confitens sacerdoti se esse fornicatiam, probabiliter timeat, ne ipsam confessarius sollicitet, à confessione dispensatur. Si pœnitens morbo contagioso laboret, potest dare absolutionem confessarius post unius peccati mortalis confessionem, si sine periculo non possit à longè audire omnia. Si confessarius morbo corripiatur, potest ad confessionem primi peccati mortalis absolvere, si pœnitens sit in periculo, & non sit alius sacerdos, ut reperitur tempore pestis. Si plures pœnitentes reperiantur simul ubi mors imminet, v. g. in prælio, in procella maris, in domo quæ igne conflagratur, &c. possunt aliqui eorum aliqua peccata alta voce proferre, & statim

ſtatim ſacerdos abſolvere in plurali, dicendo, *Abſolvo vos.* Si tandem timet Sacerdos quin infirmus moriatur, debet audito aliquo mortali peccato abſolvere.

Quartò, multi tenent, ut Cajetanus, Scotus, Valentia, Antoninus & Navatrus, quòd ille qui habet peccata reſervata cum non reſervatis, poſſit adire Superiorem à quo abſolvatur, qui ſi gravioribus negotiis occupetur, & tempus non habuerit audiendi integram confeſſionem, nec voluerit propter rationabiles cauſas alteri dare licentiam audiendi & abſolvendi, poterit tantùm audire reſervata, & abſolvere illa cum onere explicandi non reſervata alteri confeſſario; & tunc, inquiunt, illa confeſſio eſt ſacramentalis & per abſolutionem remittuntur peccata reſervata directè, & non reſervata indirectè; ita quòd debeant poſteà ſubjici clavibus Eccleſiæ, ut remittantur directè, ſicut peccata quæ oblita fuerunt in præcedentibus confeſſionibus indirectè remiſſa fuerunt, & directè poſteà abſolvi debent, ideſt impendi beneficium abſolutionis, ut gratia augeatur & non committatur peccatum novum, illa non confitendo: Nec tunc, aiunt, violabitur integritas confeſſionis, quia tanta ſit quanta requiritur judicio Superioris: alii tamen & meliùs, ſentiunt Superiorem non poſſe ſic confeſſionem dividere; & in hoc caſu, ſi ſit negotiis præpeditus, debere tantùm tollere reſervationem illorum peccatorum, & abſolvere ab excommunicatione; ſi quæ ſit contracta, & poſteà remittere pœnitentem cuilibet confeſſario approbato, ut faciat illi confeſſionem ſacramentalem

de omnibus, & absolutionem recipiat.

Quintò, Navarrus, Valentia & alii putant quòd pœnitens dispensetur à confessione peccati, quando non potest illud exprimere, nisi manifestando complicem; quia inquiunt, præceptum de non infamando proximo, quod est de jure divino naturali, prævalet præcepto confessionis integræ, quod est tantùm de jure divino positivo. Contrarium tenent & probabilius D. Bonaventura, Scotus, Durandus, Sylvester & alii, pro quibus stat D. Bernardus opusculo *de honesta vita formulâ*, circa finem; dicens, *de nullo prorsus loquaris sinistrè, nisi in confessione; & hoc ubi aliter manifestare non potes peccatum tuum;* unde dices ad rationem allatam, quòd occultum peccatum proximi manifestare, non sit illum infamare, quando hoc fit ex rationabili causa & sine intentione infamandi, ut fit in confessione, ubi peccatum manifestetur tantùm Confessario, qui tenetur servare sigillum.

QUÆSTIO VII.

An solus Sacerdos sit minister Confessionis?

QUIA in mente hæreticorum Sacramenta & ministri non aliter remittunt peccata, nisi excitando fidem in suscipientibus; ideò quilibet laïcus potest hoc facere, & in remissione peccati Papa non excedit mulierculam, inquit Vvicleffus.

CONCLUSIO.

SOLUS Sacerdos potest esse minister hujus Sacramenti. Sic Concil. Trident. sess. 14. cap. 6. Ratio est, quia illi soli possunt absolvere, quibus potestas clavium, seu remittendi peccata concessa est; solis autem Apostolis, nedum quatenus repræsentabant Episcopos, sed quatenus Sacerdotes erant, dictum fuit; *Quacumque ligaveritis super terram*, &c. *Quorum remiseritis*, &c. Hoc, inquam, illis dictum fuit, ut erant Sacerdotes, sicut & hæc verba, *Hoc facite in meam commemorationem*; Cujus ratio est, quia Sacramentum hoc est omnibus necessarium; ergo & conferendum ab illis qui habent caracterem communem, nempe sacerdotalem; non potest ergo Ecclesia dispensare, ut aliquis non sacerdos absolvat; hoc enim est de jure divino: Unde, si dicat Jacobus cap. 5. *Confitemini alterutrum peccata*; non loquitur de confessione sacramentali, sed de confessione publica, quæ fiebat humilitatis causâ, de qua dicit Bernardus libro de vera & falsa pœnitentia, *Si desit Sacerdos, peccator confiteatur proximo*: non loquitur, inquam, Apostolus, de confessione Sacramentali ad absolutionem, si enim laïcus illam præsumeret conferre; fieret irregularis ex jure Canonico. Quòd si loquatur de sacramentali hoc est ad Sacerdotes, qui taliter sunt patres spirituales, ut sint etiam fratres. Quòd si ex jure canonico Communio danda est furibus Presbytero aut Diacono confessis; hoc intelligitur de confessione generali quæ fiebat cum privata, ut viderent omnes, an essent contriti & digni Communione. Sic intelligendus est

Cyprianus committens absolutionem lapsorum cuidam Diacono; loquebatur enim de absolutione illâ, quâ publici pœnitentes recipiebantur in communionem Ecclesiæ.

QUÆSTIO VIII.

An omnis Sacerdos sit Minister Confessionis?

QUIA dicemus, quod Sacerdos debeat habere potestatem clavium ut absolvere possit; dicendum est quod potestas clavium nihil aliud sit, quàm potestas solvendi & ligandi, quâ sacerdos ut judex Ecclesiasticus dignos admittere valet ad regnum cœlorum, & indignos repellere; unde sunt duo actus hujus potestatis, quorum primus est solvere, & alius ligare: primus est primariò intentus, & fit per actionem positivam, conferendo gratiam remissionis peccati; posterior verò fit per negationem actionis seu solutionis. In quolibet confessario duplex clavis requiritur, scilicet Ordinis & jurisdictionis. Potestas seu clavis Ordinis nihil aliud est, quàm caracter sacerdotalis, quo ex institutione divina aliquis deputatur, ut possit esse judex in foro conscientiæ. Potestas seu clavis jurisdictionis est authoritas quâ unus alteri est superior in foro pœnitentiali. Prima vocatur potestas tantùm habitualis, impedita defectu materiæ cui possit applicari; Sacerdos enim ut sacerdos, non habet subditos, & consequenter non est judex: secunda verò vocatur actualis, quia est expedita ad ope-

randum, habetque debitam materiam cui applicetur, nempe subditos: Porrò prima est indelebilis sicut caracter, secunda verò auferri potest per excommunicationem & hæresim.

CONCLUSIO.

OMNIS Sacerdos non est Minister hujus Sacramenti, & sic non sufficit sola clavis Ordinis, quam habet ut Sacerdos; sed requiritur clavis jurisdictionis, quâ subditos habeat quos absolvere possit. Sic Concil. Florent determinans tria esse necessaria essentialiter ad hoc Sacramentum, nempe materiam, formam; & ministrum habentem jurisdictionem: unde Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. dicit, nullius esse momenti eam absolutionem quam sacerdos profert in eum in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. Ratio in promptu est, quia absolutio est actus judicialis, qui requirit jurisdictionem in subditos. Quando autem illa potestas jurisdictionis datur? Aliqui dicunt, eam tradi cùm datur potestas Ordinis ita quod Sacerdos in Ordinatione duplicem potestatem recipiat, unam super corpus Christi verum quod potest consecrare, alteram super mysticum, nempe super Fideles, ad quos absolvendos fit aptus, licet suspendatur ab Ecclesiâ, donec habeat subditos. Sed hoc verum non censetur; sicut enim non potest suspendi potestas Ordinis circa corpus Christi verum, non posset etiam suspendi circa mysticum. Alii dicunt, partim dari potestatem jurisdictionis in Ordine, & partim extra ordinationem, quando committuntur subditi; hoc tamen non placet, quia jurisdictio & subjectio

ſunt correlativa; unde quia in ordinatione non habet ſubditos; nullam habet etiam juriſdictionem. Dicendum ergo eſt, quod poteſtas Ordinis & Juriſdictionis ſint diſtinctæ; & quod hæc detur extra Sacramentum Ordinis, per externam conceſſionem, vel ex officio, quando aliquis deſtinatur ad curam animarum, ut Papa, Epiſcopi & Paſtores; eo enim ipſo quo ad talia munera recipiuntur, juriſdictionem habent in ſubditos.

Objic. Sacerdotes in ſuâ ordinatione recipiunt poteſtatem offerendi ſacrificium, præter quam nulla alia poteſtas requiritur, ut ſacrificare valeant: ergo cùm accipiant pro tunc etiam poteſtatem remittendi peccata, nullâ aliâ indigent: ergo illam habent vi ordinationis, & ſic omnis ſacerdos abſolvere poteſt. Reſp. negando paritatem; quia potentia conſecrandi non habet rationem clavis, non eſt enim judicium; unde non requirit juriſdictionem; bene autem poteſtas abſolvendi exigit; quia fertur per modum judicii. Dices, in ſuâ ordinatione conſtituitur judex ad ferendam abſolutionem, ut patet ex verbis Epiſcoporum; *Quorum remiſeris peccata, remittuntur eis*: ergo non requiritur alia poteſtas juriſdictionis. Reſp. ex vi ordinationis datur quidem poteſtas abſolvendi, quæ eſt completa in ratione activi, ſed non eſt completa in ratione paſſivi; quia non habentur ſubditi: ſi ergo in Ordine conſtituatur judex, hoc verum eſt ſecundùm habitudinem, non ſecundùm actum.

QUÆSTIO IX.

An quilibet Sacerdos possit absolvere à venialibus peccatis?

EX antecedenti quæstione quilibet Sacerdos non potest absolvere à peccatis mortalibus, quia requiritur jurisdictio, sive ordinaria sive delegata; quod intelligitur etiam de Sacerdotibus circa alios Sacerdotes, ut habetur ex Conc. Trident. sess. 13. cap. 15. ubi statuitur, nullum, etiam regularem, posse confessiones secularium, etiam Sacerdotum audire, nisi habeat parochiale beneficium aut approbationem ab Episcopo; unde si contrarium sit in usu in multis locis, hoc fit validè & licitè, non ex vi alicujus consuetudinis; huic enim derogavit Conc. sed ex consensu tacito Episcoporum, qui cùm hoc sciant & non prohibeant, censentur approbare sacerdotes ad hoc; si tamen hoc prohibeant, non ampliùs est licitum, & manendum est in determinatione Concilii hoc prohibentis: potest nihilominus oriri difficultas de peccatis venialibus, an simplex Sacerdos non approbatus ab illis absolvere possit.

CONCLUSIO.

SIMPLEX sacerdos cum clavi solius Ordinis absolvere potest à venialibus. Sic Navarrus, Medina & alii. Ratio peti potest ex hoc quod peccata venialia, licet sint materia sufficiens absolutionis, non sunt tamen materia necessaria; liberum enim est pœnitenti ea subji-

cere clavibus Ecclesiæ, vel non: ergo liberum est etiam pœnitenti ea submittere cuicumque judici, modo habeat potestatem Ordinis. Quod confirmari potest ex cap. *Omnis utriusque sexus*, præcipiente, ut singuli confiteantur peccata mortalia proprio Sacerdoti; unde signum est venialia posse subjici alteri. Deinde, hoc habetur ex consuetudine Ecclesiæ, & tacito consensu Prælatorum.

QUÆSTIO X.

An quilibet Sacerdos possit absolvere in articulo mortis?

ALIQUI hanc potestatem auferunt excommunicatis, suspensis & interdictis; quia, inquiunt, censura Ecclesiastica tollit jurisdictionem, quæ tamen est necessaria; sed ad hoc dicendum est, quod censura tollat jurisdictionem ad licitè absolvendum, non verò ad valide.

CONCLUSIO.

QUILIBET Sacerdos etiam non approbatus in articulo mortis absolvere potest; ut enim Sacerdos possit absolvere, requiritur tantùm ut habeat potestatem Ordinis & clavem jurisdictionis; sed utramque habet Sacerdos in articulo mortis: habet enim primò potestatem Ordinis, quia est Sacerdos; & clavem jurisdictionis, ex concessione enim Ecclesiæ Sacerdos habet quemlibet pro legitimâ materia in articulo mortis; quod etiam non est de-

negandum Sacerdoti excommunicato, interdicto, suspenso & hæretico; Concil. enim Triden. sess. 14. cap. 7. docet quod omnes Sacerdotes absolvere possint in articulo mortis. Quod dicitur de articulo mortis, dicitur etiam de quovis probabili vitæ periculo, ut in pugnâ, in periculosâ navigatione, & pro eo tempore, quo quis teneretur ex præcepto divino confiteri proprio sacerdoti, si illum haberet. Hæc omnia intelligenda sunt quando deest sacerdos approbatus non excommunicatus qui velit absolvere, pro tunc enim moribundus non est in necessitate confitendi simplici sacerdoti; si autem esset tantùm sacerdos excommunicatus præsens, vel degradatus, vel hæreticus; sacerdos non approbatus potest & debet absolvere, non verò excommunicatus. Porrò, potestas quam habet simplex sacerdos absolvendi in articulo mortis, est absoluta & directa, itaut absolutus non teneatur, elapso periculo, peccata iterum alteri confiteri, etiamsi reservata fuerint: si tamen habeant censuram annexam, debet absolutus elapso periculo se præsentare Superiori; non ut ab illo absolvatur denuò, sed ut ostendat se esse absolutum, & ad quamlibet pœnitentiam recipiendam paratum; aliàs in easdem censuras reincideret ex jure canonico. Hîc sciendum, quemlibet Sacerdotem posse summum Pontificem absolvere; sicut enim potest assignare alios pro materiâ, sic & seipsum.

QUÆSTIO XI.

Quis sit Minister ordinarius Confessionis?

CERTUM est, omnes fideles proprium habere sacerdotem cui tenentur confiteri, vel alteri de ejus licentia, itaut aliter Confessio sit nulla: nomine autem proprii Sacerdotis intelligitur ille, cui ex officio animarum cura incumbit, & qui habet jurisdictionem ordinariam in foro conscientiæ; sive talis jurisdictio sit proxima & immediata, qualem habent parochi; sive sit universalis & quasi remota, ut est in Episcopis & in summo Pontifice.

CONCLUSIO.

TRIPLEX est Minister ordinarius confessionis; scilicet Summus Pontifex, Episcopus Diœcesanus, & proprius Parochus. Ad summum Pontificem reducuntur summus Pœnitentiarius, Legatus à latere, & similes, ad Episcopum reducuntur eorum Vicarii, Abbates exempti, Generales Ordinum & Provinciales, qui habent jurisdictionem quasi Episcopalem super subditos; ad Parochum reducuntur Vicarii perpetui, & in religionibus immediati Prælati, ut sunt Priores, Rectores, Guardiani, &c. eorum omnium jurisdictio non terminatur loco, sed personis; quare extra Diœcesim, vel Parochiam absolvere possunt: talis enim jurisdictio spectat ad personam, non ad locum; quia administratio ejus non requirit solemnitatem. Hi ergo omnes, tum Papa, tum Episcopus, tum Parochus, sunt proprius Sacerdos,

prout proprius condistinguitur contra alienum; unde quilibet potest confiteri in Paschate sua peccata Episcopo, vel ejus Vicario, & in Ecclesia Cathedrali Euchatistiam recipere, quia est mater Ecclesia omnium: Papa tamen & Episcopi non sunt proprii sacerdotes, prout proprius condistinguitur à communi; solus enim est proprius sacerdos qui proximam curam habet administrandi Sacramenta.

QUÆSTIO XII.

Vtrùm quis possit dare delegatam Iurisdictionem?

IURISDICTIO in foro conscientiæ potest delegari directè, vel indirectè. Delegatur directè, quando Episcopus committit alicui absolvendi potestatem; delegatur indirectè, quando datur pœnitenti facultas eligendi sibi confessarium à quo absolvatur, hoc est enim indirectè dare Confessario potestatem absolvendi.

CONCLUSIO.

OMNES qui habent potestatem ordinariam, possunt eam delegare; delegatio enim est unus ex actibus jurisdictionis ordinariæ; unde Papa potest illam delegare pro quolibet loco & quibuslibet peccatis; Episcopi etiam delegare possunt in suâ Diœcesi, licet verò Parochi possint delegare in sua parochia jure communi, quia habent jurisdictionem ordinariam, jure tamen positivo non possunt delegare, nisi eos qui approbati sunt ab Episcopo; eorum enim potestas restricta est per Concil. Trident. Præ-

ter hos, nullus delegare poteſt apud ſæculares Eccleſiaſticos; alii enim ſunt delegati, & delegatus delegare non poteſt, niſi ex commiſſione ſpeciali; tamen apud Regulares, Generales & Provinciales delegare poſſunt, & Guardiani reſpectu eorum, qui approbati ſunt à Provincialibus. Delegatio nullam habet formam ſpecialem ad delegandum neceſſariam; ſed ſufficit quod delegans explicet ſuam voluntatem, quoquo modo hoc fiat. Quoad tempus quo durat delegatio, dicendum eſt poſſe revocari à delegante. Quòd ſi fiat ad præfixum tempus, durat tantùm pro illo: ſi verò delegatio facta fuerit indefinitè, tamdiu durat quamdiu non revocatur: nec per mortem delegantis amittitur juriſdictio delegata, quia tenet legem gratiæ & favoris; favor autem non expirat morte concedentis: ſic privilegia regularium durant mortuo Papâ aut Epiſcopo, modo non fuerint revocata à ſucceſſore, vel à Capitulo.

QUÆSTIO XXIII.

An habens poteſtatem audiendi Confeſſiones à Papâ vel Epiſcopo, poſſit illas audire ſine licentiâ Epiſcopi aut Parochi?

PAPA, Epiſcopus, & Parochus ſunt miniſtri ordinarii confeſſionis, ad quos pertinet delegare; excepto tamen parocho, cui per Concil. Trident. delegandi reſtricta eſt poteſtas ad ſacerdotes approbatos: cùm ergo

Papa possit delegare in totâ Ecclesiâ, quæritur, utrùm talis delegatio valeat sine licentiâ Episcoporum; cùm etiam Episcopus quilibet deputare possit in suâ Diœcesi, quæritur utrùm sic delegatus ab Episcopo possit audire confessiones reluctantibus Parochis.

CONCLUSIO.

SUFFICIT Iurisdictio delegata Papæ aut Episcopi, ut quis possit audire confessiones, reluctante Episcopo, aut Parocho, nisi hæc restrictio apponatur in delegatione. Sic omnes Summistæ, qui hoc colligunt ex Joanne XII. in extravaganti *vas electionis*, Benedicto XI. & Martino V. Ratio est, quia Papa & Episcopus possunt per se audire confessiones cujuscumque subditi sine licentia Pastorum inferiorum; habent enim jurisdictionem, nedum illis æqualem, sed & superiorem: ergo possunt alios ita delegare, ut operari possint sine Parochi licentiâ. Deinde, si privilegium à superiore concessum exigeret licentiam inferioris, esset inutile; quia ipsa licentia inferioris, sufficeret; unde Honorius III. rogatus de quodam privilegio concesso Ordini Minorum & Prædicatorum de celebrando in altari portatili, respondit privilegium intelligendum esse sine licentiâ inferiorum prælatorum, quia aliàs nihil operaretur.

OBJIC. privilegium concessum alicui intelligendum esse sine præjudicio alterius ex communi axiomate juris; hoc autem cederet in præjudicium Parochi qui privaretur jure suo. Resp. quòd non privaretur jure suo; habet enim tantùm jurisdictionem subordinatam

superiori; unde sicut superior potest illa uti, quando vult, sic illam delegare potest alteri. Deinde non habet jurisdictionem propter suam utilitatem, sed ovium suarum. Tandem per hoc juvantur Parochi.

Objic. secundò, ex cap. *Omnis utriusque sexus*, omnes Sacerdotes debent proprio Sacerdoti vel alteri ex ejus licentiâ confiteri; nomine autem proprii Sacerdotis intelligitur Parochus, unde Sixtus IV. agens de privilegiis Mendicantibus concessis dicit, per illa privilegia non esse derogatum, quominus Fideles semel in anno tempore Paschatis suo proprio Sacerdoti confiteri teneantur. Resp. nomine proprii Sacerdotis intelligi vel Papam, vel Episcopum, vel Parochum; unde ait D. Thomas cap. 4. opusculi 19 i. *Qui confessus est Episcopo suo, vel habenti vicem ejus, confessus est proprio Sacerdoti*; ex quibus patet, confessionem factam religioso satisfacere pro annuo præcepto, sicut expresè definivit Benedictus XI. extravag. prima *de privilegiis*, & Joannes XXI. extravaganti *vas electionis*, de Hæreticis, & Clemens VIII. qui hanc conclusionem definivit, dum quidam pastores hanc quæstionem moverent. Quòd si Sixtus IV. dicat, se non velle religiosos hoc prædicare; hoc est ad servandam pacem; additur enim in eadem bulla, *ipsi fratres Mendicantes non censentur exclusi, quominus secundùm juris communis & privilegiorum eisdem concessorum dispositionem confessiones audire & pœnitentias injungere valeant*. Hoc confirmat Pius V. in bullâ: *Etsi Mendicantes*, ubi sic habet, *A confessionibus audiendis, tam intra*

eorum Ecclesias & domos, quàm extra, minimè prohibeantur Mendicantes, super hoc litteras felicis recordationis Pauli Papæ IV. prædecessoris nostri, concedentes eisdem fratribus Mendicantibus regularis observantiæ, posse confessiones sæcularium personarum etiam infirmarum, etiam extra domos & monasteria sua & ubi libet audire, approbando, & de novo concedendo. Nec dicant, omnia privilegia (quæ vocant Regularium, & quæ potius vocari deberent populorum privilegia, quoniam in favorem illorum & non regularium sunt (esse revocata; hoc enim dicere non sufficit, imò probandum remanet; nec ullo modo probari poterit: licet enim Pius IV. Pius V. & Gregorius XIII. ad terminos Concil. Trident. ea reduxerint; non tamen ullo modo illa revocarunt; imò Urbanus VIII. qui revocavit privilegia quibus certi quidam religiosi audiebant confessiones sine approbatione Ordinarii, in bullâ quæ incipit, *in plenitudinem potestatis*, confirmat omnia regularium privilegia, dummodò sint in usu, sacrique Concilii decretis minimè adversentur; nusquam autem reperietur in Concilio, revocatum fuisse privilegium, quo in Paschate absolvere possunt Regulares etiam ad impletionem præcepti annuæ confessionis; imò Clemens VIII. renovavit illud, & Innocentius X. qui in brevi Apostolico dato anno 1649. post maturam discussionem determinavit, quòd Regulares & communionem dare & confessionem recipere possent, etiam in Paschate.

Concil. Trident. etiam nullomodo revocavit privilegium, quo fideles audire possunt

Missam in Ecclesiis regularium, & non teneri ulterius ad Missam Parochialem; Leo enim XI. in Bullâ quæ incipit, *intelleximus*, qua situs an Fideles satisfaciant præcepto Ecclesiæ de audiendâ Missâ diebus festis & dominicis, cùm illi adsunt in Ecclesiis regularium, respondet affirmativè, modo hoc fiat non contempto proprio Sacerdote Parochiali; & ibi derogat decretís omnibus in contrarium emanatis: unde Concil. Trident. sess. 21. tantummodo præcipit, quòd moneantur populi, ut frequenter ad suas parochias, saltem diebus Dominicis, & majoribus festis accedant; supra quod congregatio Cardinalium sacri Concilii interpretum notat, admonendos esse & non cogendos populos, ut frequentent Parochias suas ad audiendam Missam. Pius V. hoc decretum Concili explicavit in Bullâ. *Etsi Mendicantium*, intentionem Ecclesiæ declarans, quòd satisfiat præcepto audiendi Missam diebus festis & dominicis in Ecclesiis regularium. Idem determinavit Clemens VIII. in Bullâ *Significatur*. Quòd si Sixtus IV. inhibeat fratribus Mendicantibus, ne hoc prædicent; hoc est ad pacem servandam. Quòd si idem Sixtus dicat, hoc jure cautum esse, quòd Parochiani Missas audiant in sua Parochia; addit illicò, *Nisi forsan ex honesta causa ab Ecclesia se absentarent*; illa autem justa causa potest esse, quòd aliqui magis recolligantur in Ecclesiis regularium, quàm in aliis; vel quòd ibi majorem devotionem habere soleant. Quoad constitutionem juris hoc præcipientis, continetur capite *ut Dominicis, de Parochis*; ubi additur hoc esse

prohibitum, si fiat proprio contempto presbyro. Quòd si multoties vel ex jure, vel in bullis specialibus habeatur, quòd regulares non possint administrare Sacramenta; hoc est ex jure communi; possunt tamen ex privilegio.

QUÆSTIO XIV.

Quis sit minister vagorum, & itinerantium?

SUMMUS Pontifex potest sibi eligere confessarium jure divino, Episcopi & Prælati jure Ecclesiastico, cap. ult. *de pœnitentia & remissione*, Parochi & sacerdotes sæculares hoc habent ex consuetudine; debent tamen eligere sacerdotes approbatos ab Episcopo, uti determinavit Concil. Trident. sed respectu vagorum & itinerantium quid sit sentiendum, quærimus.

CONCLUSIO.

QUI duo habent domicilia in quibus æquè habitant per annum, possunt utrique Parocho confiteri, quia uterque est proprius Sacerdos, & hæc jurisdictio non sequitur actualem habitationem, seu domicilium. Quoad illos qui habent in aliquo loco fixum domicilium, non in alio, ut Scolares, Milites, Mercatores, Litigantes, possunt confiteri in parochia in qua habitant; talis enim consuetudo fuit justè introducta, nè diutiùs hoc Sacramento careant. Quoad vagos, debent confiteri in loco ubi vagantur, tali sacerdoti qualem voluerint eligere, actualis enim habitatio te-

net locum domicilii, & parochus loci in quo commorantur, potest ad hoc illos astringere. Quoad peregrinos, possunt confiteri Parocho loci ad quem perveniunt; olim de hoc petebant licentiam à proprio sacerdote, nune ex consuetudine sufficit tacita licentia illius, modo iter agant bona fide & non in fraudem legis.

QUÆSTIO XV.

Quænam conditiones requirantur in Confessario?

ALIÆ requiruntur, ut validè administretur confessio; aliæ, ut licitè fiat. Ut validè confessio administretur, requiritur quòd Minister sit sacerdos; quòd sit approbatus ab Ordinario pœnitentis, ipsis enim demandata est cura de suis ovibus; & quòd non sit excommunicatus, suspensus, degradatus, aut hæreticus; tales enim censentur amisisse jurisdictionem: requiritur denique, ut intentionem absolvendi habeat. Quoad conditiones requisitas, ut licitè administretur confessio, explicabit

CONCLUSIO.

TRES præsertim conditiones requiruntur ad licitè administrandam confessionem, nimirum Bonitas moralis, Scientia, & Prudentia. Requiritur primò Bonitas, ut volunt omnes, non enim debent administrari Sacramenta cum conscientia peccati mortalis: sa-

cerdos ergo debet prius esse confessus vel contritus; & sic peccatum est eligere confessarium, quem constat esse in peccato mortali; est enim contra charitatem inducere aliquem ad opus, quod facturus sit cum peccato mortali: quòd si tamen accedatur minister ex officio, cui ex onere pastoratus incumbit audire confessiones, tunc licitum est uti jure suo, & ab illo absolutionem petere, modo non sint alii.

Secundò, requiritur Scientia: nullus enim debet exercere judicium in aliqua causa gravi, nisi habeat scientiam proportionatam ad ferendum æquum judicium, aliàs se exponeret periculo malè judicandi. Debent autem communiter scire confessarii, quænam sit distinctio inter peccatum mortale & veniale; quænam peccata habeant adjunctam excommunicationem, & quæ non; debent scire, quæ circumstantiæ mutent speciem peccati, & quæ aggravent tantùm; non debent ignorare, quando pœnitens ad restitutionem tenetur; & sic debent scire contractus usurarios, & aliquid de speciebus irregularitatum, maximè si confessarius velit absolvere sacerdotes; debet scire quæ sint necessaria, ut pœnitens sit dispositus ad absolutionem recipiendam, tum ex parte doloris pro peccatis præteritis, tum ex parte propositi pro futuris vitandis; non debet tamen scire solutionem omnium difficultatum quæ oriri possunt, sed sufficit ut possit solvere ea quæ frequentiùs accidunt, & de aliis possit dubitare, ut consilium petat vel à peritis vel à libris.

Tertiò, requiritur Prudentia in confessario. Primò in interrogando pœnitentem de his

quæ ignorat, vel occultare vellet. Secundò in adjuvando ipsum, ut contritionem concipiat & firmum propositum non recidivandi. Tertiò in erudiendo illum de credendis & faciendis. Quartò in pacificando ipsius conscientiam, si scrupulis angatur. Quintò in adhibendo consilia & remedia pro peccatis vitandis. Sextò in expendendo an pœnitens sit ritè dispositus ad absolutionem recipiendam; ubi attendere debet an illa sit deneganda. Quòd si pœnitens peccatum, aut occasionem proximam peccati relinquere non vult, absolvi non potest; signum enim est quòd non verè doleat de peccato: si verò ex merâ fragilitate in eadem peccata sæpius relabatur, non desinat absolvi, modò præsumatur accedere cum verâ Contritione aut Attritione de peccatis, & firmo proposito non amplius peccandi: sic enim expresse habet Concilium Trident. sess. 14. cap. 2.

QUÆSTIO XIV.

Quid dicendum sit de casibus reservatis?

PER reservationem peccatorum intelligitur ablatio, seu non concessio jurisdictionis à superiore ad absolvenda certa quædam peccata; cùm enim jurisdictio absolvendi à peccatis detur per authoritatem superioris, ideò potest illam dare circa aliqua peccata, & negare circa alia, & ista censentur reservari.

CONCLUSIO.

EST in Ecclesiâ potestas reservandi casus, non tantùm quoad externam gubernationem, sed etiam in foro conscientiæ. Sic determinavit Concilium Trident. sess. 14. cap. 11. *Si quis dixerit Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideò casuum reservationem non prohibere, quominus sacerdos à reservatis verè absolvat, Anathema sit.* Licet autem loquatur tantùm de Episcopis, attamen illa potestas residet in omnibus prælatis jurisdictionem habentibus, sive summam, quam habet Papa; sive Episcopalem, quam habent cum Episcopis Generales & Provinciales Ordinum. In Papâ est potestas reservandi in Ecclesiâ universâ, in Episcopo pro suâ Diœcesi, & in prælatis regularibus pro suis subditis. Parochi, quia non sunt prælati, non habent potestatem reservandi sibi casus, nec Guardiani nostræ religionis; licet enim prælati sint, quia habent jurisdictionem in foro tum interno, tum externo; non possunt tamen sibi reservare casus, quia ut diximus, casuum reservatio est tantùm ablatio seu non concessio jurisdictionis circa certa peccata, & sic pertinet tantùm ad illos, ad quos spectat approbatio & concessio jurisdictionis; sed collatio jurisdictionis non spectat ad Guardianos: ergo nec casuum reservatio. Imò Generales non possunt reservare, nisi ex consensu generalis Capituli, & Provinciales ex consensu provincialis Capituli, ut habetur ex decreto Clementis VIII. Quoad peccata quæ reservari possunt, dicendum est venialia reservari non posse;

quia possunt non subjici absolutioni ; sunt enim materia tantùm sufficiens confessionis, non necessaria : mortalia verò tum interna, tum externa reservari possunt non tamen reservantur nisi externa : omnia ergo peccata externa reservari possunt validè, non tamen licitè ; sed tantùm ea quæ habent gravitatem aliquam, vel quæ necessaria sunt ad bonum publicum, ut reserventur ; si tamen Prælatus sine justa causa reservet sibi peccatum, reverà reservabitur. Aliqua peccata reservantur ratione censuræ ipsis annexæ ; non potest enim quis absolvi à peccato, nisi anteà ab illo tollatur excommunicatio ; impedit enim excommunicatio participationem Sacramentorum. Alia reservantur propter solam culpam, quam non vult absolvi superior. Omnes casus reservati Summo Pontifici habent annexam excommunicationem ; non sic de casibus Episcopis reservatis. Episcoporum casus reservati vel sunt de jure communi ; & sunt hi quinque, nempe homicidium voluntarium, falsificatio litterarum Episcopalium, violatio libertatis Ecclesiæ, violatio immunitatis Ecclesiæ, & sortilegium. Alii sunt reservati de jure speciali Ecclesiæ, de quibus videantur ritualia Episcoporum. Alii tandem sunt reservati de jure personali, & hos quilibet Episcopus sibi reservat.

Quoad potestatem absolvendi à casibus reservatis ; dico, quòd qui reservavit sibi peccata, potest de illis absolvere, sicut & superior ipsius ; nemo enim peccata reservans intendit sibi potentiam absolvendi adimere, nec suo superiori, nec suo successori æqualem juris-

dictionem habenti. In articulo mortis quilibet sacerdos absolvere potest à casibus reservatis, pro tunc enim non sunt casus reservati, ut habet Concil. Trident. Sess 14. cap. 7. quando tamen aliqui absolvuntur ab excommunicatione Pontifici reservata, debet ab eis exigi juramentum, quòd si convalescant, præsentabunt se ei à quo extra articulum mortis poterant absolvi. Quòd si superior audiat omnia peccata tum reservata, tum non reservata, ab omnibus debet absolvere; necessaria est enim integritas tum absolutionis, tum confessionis. Quòd si superior negotiis præpeditus non possit integram confessionem audire, debet dare licentiam alicui, ut audiatur pœnitens & absolvatur ab omnibus. Quòd si propter justas causas non velit, maximi momenti authores dicunt quòd possit tantùm audire peccata reservata, & illa absolvere: alii æqualis famæ & numeri contrarium sentiunt, in quam partem facilius descenderem, dicendo scilicet, quòd tale impedimentum non sit ratio sufficiens ad tollendam integritatem confessionis; unde censerem, quòd superior pro tunc deberet tollere reservationem casuum, & absolvere ab excommunicatione in foro externo, tuncque dimittere pœnitentem ad ordinarium confessarium.

QUÆSTIO XVII.

Quo jure & in quibus servari debeat Sigillum Confessionis?

PER Sigillum Confessionis, quod est nomen metaphoricum, intelligitur obligatio, quam habent sacerdotes & alii participantes ad auditionem confessionis, celandi ea quæ per eam noverint. Dicendum ergo nobis est aliquid de Sigillo.

CONCLUSIO.

SIGILLUM Confessionis debet servari tum de lege naturali, tum de divina, tum de Ecclesiastica. Debet servari de jure naturrli; per illud enim tenemur servare depositum, præstare fidelitatem, famam illorum servare qui illam apud nos deposuerunt, tandem alteri non facere quod nobis fieri nolumus. Debet etiam servari ex jure divino, quia confessio est juris divini: ergo secretum Confessionis præcipitur eodem jure, sine quo esset nimis odiosa; qui enim præcipit finem, censetur ea præcipere sine quibus finis subsistere nequit. Quòd denique sit de jure humano Ecclesiastico, constat ex capite *Omnis utriusque sexus*, de pœnitentiis & remissionibus, ubi hoc prohibetur strictissimè sub pœnâ gravissimâ à judice infligendâ; sacerdos tamen qui peccatum confessum manifestaret, non fieret irregularis; hoc enim non fertur in jure. Ad secretum servandum plures tenentur. Primò Confessarius,

rius. Secundò illi qui quovis modo cognoſcunt aliquod peccatum ex confeſſione, ut interpres confeſſionis, & illi qui ſedentes prope confitentem, caſu aut induſtriâ peccata audiunt. Tertiò qui fingit ſe eſſe ſacerdotem, & ut talis confeſſionem audit. Quartò laïcus, cui facta fuit confeſſio ex humilitate. Quintò ille cui revelata fuit confeſſio à ſacerdote, injuſtè, aut juſtè de licentia pœnitentis. Sextò tenentur Superiores ad ſecretum quibus confeſſarii aliquid virtualiter de confeſſione revelaverint, ut petendo ab illis licentiam à peccatis reſervatis abſolvendi. Septimò qui invenit chartam ubi peccata ſcripta ſunt: Non tamen tenetur pœnitens ad celanda ea quæ ſibi dicta ſunt à confeſſario, qualis eſt Pœnitentia, niſi hoc exigeret confeſſarius.

Sigillum confeſſiones ſervandum eſt tam directè, quàm indirectè; unde non poteſt ſacerdos dicere ſe non abſolviſſe talem pœnitentem; eſſet enim moraliter revelare peccatum mortale, ſine quo non negatur abſolutio. Non debet etiam manifeſtare venialia in particulari, licet minima ſint. Servandum eſt ſecretum tum verbis, tum ſignis, unde ſacerdos non poteſt publice negare Euchariſtiam ex ſcientia habitâ ſolùm in confeſſione. Non poteſt ſacerdos ullum crimen revelare, qualecumque ſit, non obſtante quacunque interrogatione, ſive extra judicium, ſive in judicio, ſive cum juramento, ſive abſque eo; nulla enim eſt juridica interrogatio circa hoc, & ſic ſemper æquivocare debet ſacerdos, quòd ſcilicet hoc neſciat ut revelet, hoc neſciat ut homo, ſed ut miniſter Dei.

Confessarius vi Sigilli non potest uti extra confessionem notitiâ acquisitâ per illam ; & sic non potest Confessarius extra tribunal loqui cum pœnitente de peccatis confessis, cum animo illum adjuvandi, quidquid dicant aliqui ; hoc enim pudorem & confusionem injicit ipsi pœnitenti : per hoc tamen non frangeretur Sigillum confessionis ; non enim esset revelare peccata audita alteri : pœnitens ergo debet interrogare extra confessionem, vel dare licentiam ut loqui possit sacerdos. Ex hac veritate multa colliguntur : Primò, superiorem qui audivit confessionem sui inferioris, non posse illum ita gubernare, ut alii possint suspicari peccatum illius ; imò, ut ipse agnoscat, hoc sibi fieri ratione confessionis, ne illi odiosum reddatur Sacramentum ; si tamen noverit alio modo suum peccatum, potest illud punire, ac si non fuisset confessum. Secundò, qui ex confessione novit servum suum esse furem, non debet ex solâ scientiâ confessionis illum dimittere, nec prætexere excusationem ut dimittat. An Confessarius possit denegare suffragium pœnitenti, ut eligatur ad beneficium, quem aliàs novit probum & per confessionem improbum videt ; negant Bonacina, Sanches, Suares, Filiucius; alii verò affirmant. Tertiò, Parochus non potest aliquem rejicere à Matrimonio quem novit impotentem ex confessione, aut convictum gravi crimine. Quartò, nullus potest uti scientiâ ex confessione habita cum revelatione peccati aut ejus periculo, ad tuendum bonum temporale aut spirituale quantumcunque magnum sit. Quintò, ille qui per confessio-

nẽ novit Ecclesiam esse pollutã, non potest hoc detegere, ut reconcilietur. Sextò, non potest Confessarius ob peccata confessa vultum asperiorem solito præbere pœnitenti. Septimo denique, qui scit per confessionem pœnitentem admiscuisse venenum vino, potest abstinere à celebratione Missæ, inquiunt omnes Doctores.

CAPUT OCTAVUM.

De Satisfactione.

VNA fieri potest extrà Sacramentum, quando scilicet quis cognoscens se commisisse peccatum, aliquas pœnas acceptat: alia fit in Sacramento per opera injuncta à Confessario, & hæc vocatur Sacramentalis, de quâ loquendum est.

QUÆSTIO UNICA.

Quid dicendum sit de Satisfactione?

SATISFACTIO, quæ, ut diximus, est pars integrans Pœnitentiæ, describitur, Compensatio pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam, consistens in operibus pœnalibus taxatis à Confessario. Illa autem Satisfactio est pars Sacramenti, non quidem essentialis, quia Sacramentum potest esse sine satisfactione exhibitâ, & confert effectum ante expletam satisfactionem; dicitur tamen pars integrans, quia

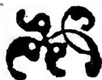
regulariter tamen debet esse tale, ut major sit Pœnitentia. Tandem opus satisfactionis debet esse personale, licet aliquando confessor possit acceptare opus eliciendum ab alio justa de causa.

Satisfactio Sacramentalis confert effectum *ex opere operato*, scilicet remissionem alicujus pœnæ temporalis; quoniam enim est pars Sacramenti, debet operari ut Sacramentum; Sacramentum autem confert suum effectum *ex opere operato*: hoc tamen debet intelligi, modo non ponatur obex; quia qui in peccato existens elicit opus injunctum à confessario, satisfacit quidem præcepto sacerdotis, & reddit Sacramentum integrum, & sic non peccat mortaliter, quod faceret si prætermitteret illud opus: illud tamen opus non prodest illi ad remissionem pœnæ peccati, licet prosit, ablato impedimento, ut dicunt quamplurimi Doctores: præter remissionem autem pœnæ quæ per Pœnitentiam tollitur, seu per opus Satisfactionis *ex opere operato*, potest tolli alia pœna, quæ respondebit *operi operantis*.

Pœnitens tenetur acceptare Pœnitentiam tolerabilem, acceptamque adimplere, ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 8. ubi potestatem ligandi sacerdotibus concessam intelligit, quantùm ad potestatem obligandi ad satisfactionem. Sic habetur ex cap. *Omnis utriusque sexus*, ubi præcipitur ut quisquis fidelis impleat Pœnitentiam à confessario injunctam. Ratio est, quia quilibet subditus tenetur obtemperare sententiæ sui legitimi judicis; potest tamen pœnitens rogare confessarium, ut illam mitiget, cui debet annuere confessarius ad red-

dendum facilius jugum confessionis: imò potest pœnitens ante acceptam absolutionem dicere sacerdoti, quòd si nolit moderare Pœnitentiam, meliùs velit alterum adire Confessarium; non tenetur enim Confessario obedire, nisi in ordine ad absolutionem.

Confessarius ex justa & rationabili causa Pœnitentiam mutare potest; sive sit data à se, quia sicut eam semel injunxit, ita mutare potest, cùm nulli faciat injuriam; sive ab æquali sit injuncta, quia Confessarius æqualis habet potestatem æqualem; sive etiam à Superiore, modo injuncta sit propter peccata non reservata; quia sicut potuisset illa peccata absolvere, etiam posito quòd Superior absolverit, potest Pœnitentiam commutare ex rationabili causa. Quòd si peccata fuerint reservata, aliqui dicunt Pœnitentiam posse mutari, aliqui non. Quando autem mutatur Pœnitentia, debet pœnitens iterare confessionem majorum peccatorum, super quæ applicata fuit illa Pœnitentia, supposito quòd eam oblitus fuerit; si verò pœnitens recordetur suæ pœnitentiæ, poterit mutari sine iteratione peccatorum; tunc enim sufficienter cognoscit statum pœnitentis ad mutandam illius Pœnitentiam.

CAPUT NONUM.

De Indulgentiis.

POENITENTIA non tollit pœnas peccati totaliter, sed de æternis illas mutat in temporales: remissa ergo culpa per absolutionem, remanet pœna luenda in hoc sæculo, vel in purgatorio; per actiones scilicet poenales in hoc sæculo, quæ satisfactoriæ sint; & hæc est via ordinaria quâ pœna peccati remittitur, alia est via ordinaria: per indulgentias scilicet, quibus nobis applicantur merita Christi & Sanctorum in satisfactionem pœnarum quas debemus luere in hoc sæculo, vel in futuro; unde postquam egimus de Pœnitentia, quæ tollit culpam, & de satisfactione quæ est via ordinaria ad remissionem pœnæ, agendum est de Indulgentiis, quæ sunt via extraordinaria.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sint Indulgentiæ, & in quo consistant?

ALIQUANDO nomen Indulgentiæ significat nimiam licentiam agendi impunè contra legem; aliquando significat remissionem criminis: sed ut sumitur in præsenti, significat remissionem pœnæ temporalis debitæ peccato post ipsius absolutionem, quæ

totaliter remittitur, si Indulgentia sit plenaria; & partialiter tantùm, si sit limitata.

CONCLUSIO PRIMA.

INDULGENTIA est relaxatio pœnæ temporalis, debitæ peccatis actualibus, concessa per applicationem thesauri Ecclesiastici. Dicitur primò, *relaxatio pœnæ*; quia per Indulgentiam tollitur pœna peccato debita: hòc etiam dicitur, ut innotescat per indulgentiam peccatum non tolli, nequidem veniale, sed tantùm pœnam. Dicitur secundò, *pœna temporalis*; quia per Indulgentias non remittitur pœna æterna, quoniam debetur peccatis mortalibus nondum deletis, & per Indulgentias non delentur peccata. Dicitur tertiò, *debita peccato actuali*; non originali; quia remittitur per Baptismum, quo aufertur peccatum & omnis reatus seu pœna peccati. Additur, *per applicationem thesauri Ecclesiastici*; quia sicut in republica servatur thesaurus seu copia pecuniæ civibus distribuendæ juxta necessitatem, ita in acceptatione Dei conservatur thesaurus constans ex infinitis meritis Christi & satisfactionibus Sanctorum, cujus dispositionem habet Summus Pontifex; unde potest illum distribuere secundùm necessitatem Ecclesiæ.

CONCLUSIO SECUNDA.

INDULGENTIÆ fundantur in potestate quam habet Ecclesia condonandi pœnas peccatorum, etiam extra Sacramentum; quæ potestas colligitur ex Matth. 16. *Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*: hæc autem verba sunt universalissima, unde vi sua omnem actum solvendi includunt, non solùm à pec-

catis, ſed etiam à peccatorum pœnis, ut confirmat traditio Eccleſiæ & uſus antiquiſſimus. Illa poteſtas concedendi Indulgentias habet pro fundamento merita Chriſti & ſatisfactiones Sanctorum; multa enim opera egit Chriſtus, quæ erant ſuperabundantia, quando quidem per unum actum infinitos mundos poterat redimere, quodlibet enim opus Chriſti erat infiniti valoris; unde quandoquidem multa opera meritoria elicuit Chriſtus, non debuerunt eſſe inania, ſed remanſerunt in theſauro Eccleſiæ, hoc eſt in acceptatione divina, ut peccatoribus applicarentur. Multi etiam Sancti multa opera ſatisfactoria præſtiterunt, quæ ſibi non erant neceſſaria, & hoc etiam tempore juſti faciunt multa opera quæ ſunt ſupererogationis, & præſtant exuperantes ſatisfactiones quibus non indigent; unde reponuntur in theſauro Eccleſiæ & nobis conceduntur per Bullas Pontificum, quæ ſunt ſigna externa per quæ voluntas Pontificis nobis applicantis tales ſatisfactiones, innoteſcit: Nec propterea dicendum eſt, quòd nos redimant Sancti, quia redemptio illi tantùm attribuitur qui liberat à culpa & à pœna æterna.

Objiciunt Hæretici, merita Chriſti & Sanctorum recepiſſe ſufficiens præmium: Chriſtus, v. g. ſui nominis exaltationem recipiendo, & Sancti accipiendo gloriam quæ ſuperat omnia merita: ergo nec Chriſtus nec Sancti habuerunt ſuperabundantia opera in quibus fundetur theſaurus Eccleſiæ. Reſp. quòd Chriſtus propter infinitatem ſuorum meritorum nullum potuerit recipere præmium creatum propor-

tionatum illis; quoad sanctos, bona illorum opera erunt simul & meritoria & satisfactoria: ut erant meritoria non fuerunt superabundantia, quia illis data fuit pro præmio & gloria æterna ad quam *non sunt condigna passiones hujus temporis*, inquit D. Paulus: ut erant verò satisfactoria, illis correspondet remissio pœnæ peccati; & quia elicuerunt plura opera post expiationem suorum peccatorum, talia opera erant superabundantia in satisfactione; & sic remanserunt in thesauro Ecclesiæ: Quis enim putat quòd Joannes Baptista, qui nullum peccatum mortale unquam admisit, non præstiterit plura opera satisfactoria superabundantia, quæ inutilia esse non debuerunt? quod à fortiori dicendum est de beata Virgine, quæ semper benè operata est, & nullum quantumvis leve peccatum admisit: Sanctorum ergo satisfactio illis superflua, aliis est necessaria & ipsis applicatur: & in hoc stat aliquo modo Sanctorum communio. Notetur tamen, à satisfactionibus Sanctorum thesaurum Ecclesiæ non esse infinitùm, sed à meritis Christi, quæ infinita fuerunt; unde evacuari non potest. Porrò, ex hoc non est dicendum, quòd satisfactiones Sanctorum sint superfluæ, si satisfactio Christi sit infinita: potest enim ex hoc tantùm inferri quòd non sint necessariæ absolutè; & ut superfluæ non remaneant, respondent aliqui, quòd per Indulgentias applicetur certus & limitatus gradus satisfactionum Christi, qui additur gradus satisfactionum Sanctorum; hoc enim est Christo honorificum, quoniam Sanctorum merita sunt à passione Christi,

QUÆSTIO II.

Quotuplex est Indulgentia, & quomodo Indulgentia ad tempus intelligi debeant?

DIVIDITUR communiter Indulgentia in personalem, localem & realem. Personalis est illa quam Pontifex ita confert personæ, ut illi quasi inhæreat; sicut quando Papa dat alicui Indulgentiam, quotiescumque profert ter nomen Jesu & Mariæ. Localis est ea quæ inhæret loco, ut quando datur Indulgentia illis qui aliquam Ecclesiam visitant. Realis denique est ea quæ inhæret aliqui rei; ut quando Pontifex dat Indulgentias ferenti Rosarium, aut Imaginem Crucifixi: istæ autem sunt annexæ rei, & ob hoc dicuntur reales. Præter hanc divisionem Indulgentiarum est alia, quam afferet

CONCLUSIO PRIMA.

DIVIDITUR Indulgentia in Plenariam & Temporalem, seu ad tempus aliquod limitatam. Plenaria est ea quæ remittit, non quidem culpam, ut diximus, sed totam pœnam debitam peccatis; & hoc vel absolutè, quando scilicet nulla est restrictio in Bullâ; vel in certo genere, ut quando in Bullâ datur Indulgentia Plenaria de pœnitentiis injunctis; pro tunc enim hæc verba denotant Indulgentiam prodesse tantùm ad remittendam pœnam debitam pœnitentiis injunctis, & non peractis. Indulgentia temporalis est ea quâ tantùm aliqua

pars pœnæ debitæ peccato relaxatur; ficut quando dantur Indulgentiæ quadraginta dierum, vel septem, aut centum, aut mille annorum. Aliquando per certas Indulgentias remittitur quarta, vel tertia, vel dimidia pars pœnarum peccatis debitarum; & tunc qui habet plures pœnas luendas, indulgentias lucrando, per accidens majorem fructum percipit. Aliquando datæ sunt Indulgentiæ duarum, vel trium aut quatuor Catenarum, in primitivâ enim Ecclesia injungebatur aliquando Catena, idest obligatio jejunandi in pane & aqua quadraginta diebus, qui præcedebant septem annos pœnitentiæ publicæ pro certis peccatis & hæc pœnitentia injungebatur illis, qui falsa accusatione erant causa mortis alterius. Aliqui distingunt inter plenariam Indulgentiam & Jubilæum; distinctio tamen nulla est, nisi accidentalis, ratione scilicet adjunctorum; in quantùm in Jubilæo conceditur major potestas, absolvendi nimirum à casibus reservatis & censuris, & dispensandi super aliqua vota, & aliquando super irregularitatem; sed hoc non est de ratione Indulgentiæ, quia respicit tantùm remissionem, non culpæ, sed pœnæ temporalis, quæ æqualiter condonatur in Indulgentia plenaria, ac in Jubilæo.

Conclusio Secunda.

Quando dantur Indulgentiæ, v.g. centum annorum, per hoc intelligi non debet, quòd relaxentur centum anni de pœnis solvendis in purgatorio; sed intelligitur, quòd tot & tantæ pœnæ purgatorii remittantur, quot & quantæ deletæ fuissent per Pœniten-

tiam centum annorum injunctam per antiquos canones; olim enim pro gravibus peccatis, v. g. pro adulterio & similibus injungebantur Pœnitentiæ septem annorum, & pro graviotibus longiores; unde, illi qui multa millia peccatorum patraverant, multis annorum millibus Pœnitentiam debuissent agere, si potuissent; istæ autem Pœnitentiæ minuebant pœnas quæ debebantur peccatis in purgatorio; unde Indulgentiæ mille annorum, v. g tot relaxabant pœnas purgatorii, quod relaxassent mille anni Pœnitentiæ antiquæ.

QUÆSTIO III.

Quid sit Jubilæus?

ANTEQUAM ipsius explicationem afferamus, notandum est, quod ipsius figura duplex habeatur in veteri Testamento, quarum prima fuit in anno Sabbatico, & secunda in anno Jubilæo.

Annus Sabbaticus in lege Mosaïca erat septimus, quo in memoriam diei septimæ, Judæi non colebant terram, nec metebant; sicut enim Deus sex diebus operatus est, & septimo requievit; sic jussit Hebræis Exod. 23. ut sex annis colerent terram & meterent, & septimo cessarent ab omni cultura; quo anno gaudebant pauperes fructibus qui sponte nascebantur; anno verò sexto Deus dabat benedictionem terræ, ut fructus sufficientes ferret pro anno sexto & septimo. Tria fiebant in

illo anno. Primò remittebantur debita illis qui erant ex genere Judæorum, non verò gentilibus, aut peregrinis, nec proselitis, id est, illis qui facti erant Judæi. Secundò, servi in libertatem remittebantur, modo essent Hebræi. Tertiò denique legebatur populo Deuteronomium, quod est veluti appendix legis veteris, Porrò, hic annus Sabbaticus non cœpit numerari ab illo tempore, quo Judæi egressi sunt ex Ægypto, quia ex hoc non cœperunt terram colere; sed ex quo ingressi sunt terram promissionis, & divisio illis facta fuit à Josue; tunc enim cœperunt terram colere. Hic autem annus fuit figura nostri Jubilæi, in quo pœnæ debitæ peccatis remittuntur.

Annus Jubilæus, qui incepit sicut annus Sabbaticus, à primo scilicet anno possessionis & culturæ terræ promissionis, erat quinquagesimus. In illo fiebant hæc tria, quorum duo prima erant communia anno Sabbatico: Primò, remittebantur debita: Secundò, servi fiebant liberi: Tertiò, avitæ possessiones redibant ad pristinos dominos, quod non fiebat in anno Sabbatico; unde quando quis vendebat agrum, eo charius vel vilius vendebat, quo magis vel minus distabat ab anno Jubilæi, & hic annus fuit secunda figura nostri Jubilæi.

CONCLUSIO.

PER Jubilæum intelligitur Indulgentia plenaria, quæ in amplissimâ formâ conceditur, quâ datur potestas confessario approbato absolvendi ab omnibus censuris & casibus reservatis, sicut & commutandi vota quædam; & etiam aliquando dispensandi super irregula-

ritates, juxta præſcriptum Bullarum quæ ſemper legendæ ſunt, quia tantùm valent, quantùm ſonant. Licet annus Jubilæus, qui ſanctus dicitur, figuram habuerit in veteri Teſtamento, ut diximus; non eſt tamen de jure divino, ſed tantùm Eccleſiaſtico; inſtituit enim illum Bonifacius VIII. anno D. 1300. & ſimul ordinavit ut centeſimo quolibet anno renovaretur. Clemens VI. ipſum anticipavit; inſtituit enim illum anno 1350. & juſſit ut renovaretur quolibet anno quinquageſimo. Tandem Sixtus IV. illum reduxit ad annum vigeſimum quintum: hoc tamen non impedit quin in neceſſitatibus Eccleſiæ ſæpius Jubilæa concedantur.

Annus Jubilæi incipit in vigilia Nativitatis Domini, & durat uſque ad ſequentem vigiliam Nativitatis Domini: quod intelligitur de urbe Româ; in regnis enim & provinciis incipit tantùm cùm Bullæ Pontificum ab Ordinariis receptæ & publicatæ ſunt. Incipit, inquam Romæ immediatè ante veſperas, quâ horâ aperiuntur valuæ ſancti Petri, & deſinit anno ſequenti eodem die, finitis veſperis; & pro tunc ipſæ valvæ clauduntur. Quando in Bulla Jubilæi datur facultas abſolvendi à caſibus reſervatis in Bullâ Cœnæ Domini, poteſt abſolvi de Hæreſi, quicquid aliqui ſentiant, fundati ſuper enormitatem hujus caſûs; ſic enim reſponſum fuit in Pœnitentiariâ anno Domini 1617. occaſione Jubilæi à Paulo V. conceſſi; quod tamen de hæreſi occultâ intelligitur. Quoad actiones faciendas ut quis lucretur Jubilæum, præſcribuntur à Bullâ. Quoad Confeſſarium, poteſt tempore Jubilæi eligi

quilibet approbatus ab Ordinario; unde regularis qui habet tantum approbationem sui Superioris, potest quidem absolvere regularem, sed non sæcularem; quia non est approbatus ab Ordinario ipsius sæcularis.

QUÆSTIO IV.

Quis possit Indulgentias concedere?

NEMINEM latet, multos esse superiores dignitate Ecclesiastica pollentes, quorum omnium caput est supremus Pontifex, cui succedunt Archiepiscopi, Episcopi, Superiores ordinum, majores scilicet, qui super subditos dignitatem quasi Episcopalem habent. De his omnibus procedit quæstio, sicut & de Concilio de quo quæritur, an possit Indulgentias concedere.

CONCLUSIO.

SOLUS Summus Pontifex potest primariò & jure divino Indulgentias concedere: quia facultas distribuendi bona publica, per se competit principi supremo reipublicæ, & proinde Summo Pontifici, universalis Ecclesiæ rectori, cui soli dictum est, *Pasce oves meas*; & ideò est fons omnis jurisdictionis: Episcopus autem habet hanc potestatem, sed hoc est à Summo Pontifice; unde sicut Summus Pontifex limitat potestatem Episcoporum circa absolutionem (multos enim casus sibi reservat Papa, de quibus non possunt absolvere Episcopi) sic etiam illam limitat quoad indulgentias; unde Episcopi possunt tantùm concedere Indulgentias

unius anni in dedicatione solùm Ecclesiæ, & in aliis occasionibus possunt tantùm concedere Indulgentias quadraginta dierum. Quòd si concedant aliquando in sua visitatione Indulgentias plenarias, hoc est ex concessione Summi Pontificis, cujus Bullam obtinere tenentur. Potestas illa Episcoporum circa Indulgentias vocatur quidem ordinaria, quia sequitur illorum munus, & eorum dignitati annexa est, authoritate summi Pontificis. Idem dicendum est de Archiepiscopis, qui tamen in hoc superant Episcopos, quòd possint per totum suum Archiepiscopatum Indulgentias tales concedere, & etiam in Episcopatibus suorum suffraganeorum, ut habetur capite *à nostro*, de pœnitentiis & remissionibus, quod intelligitur in suis visitationibus. Si Episcopi darent Indulgentias excedentes quadraginta dies, non essent invalidæ simpliciter, sed tantùm quoad excessum. Tum Archiepiscopi, tum Episcopi possunt Indulgentias conferre, modo sint electi & confirmati, etiamsi non sint consecrati; quia Indulgentiæ emanant ab exteriori jurisdictione quæ non requirit consecrationem: sic Summus Pontifex electus, & non consecratus potest Indulgentias concedere. Si Episcopus sit excommunicatus denuntiatus, concedere non valet Indulgentias, quia caret actu jurisdictionis. Si in peccato mortali existat, dum illas concedit, non peccat mortaliter, quia non exercet actum Ordinis, sed jurisdictionis. Potest Episcopus delegare suam potentiam concedendi Indulgentias, clerico, non laïco; Jure enim humano ab Ecclesiasticis

removetur; potest tamen Summus Pontifex de absolutâ authoritate. Tandem Episcopus potest tantùm dare Indulgentias suis Diœcesanis, quibus participare possunt etiam regulares exempti, se submittendo in hoc Episcopis; iexemptio enim regularium non debet cedere in illorum damnum.

Quoad Concilium generale, si sit Acephalum, hoc est sine capite, non potest concedere Indulgentias & sic mortuo Pontifice, Concilium non potest amplius plenarias concedere, quia non reperitur, quod hæc potestas sit concessa Ecclesiæ, sed Petro, cui dictum est, *Pasce oves meas*. Quod si Concilium uniatur capiti per se, vel per legatos, tunc potest concedere Indulgentias in totâ Ecclesiâ; suis enim legatis suam potentiam delegavit Pontifex. Quoad Cardinales, Patriarchas & Primates, non habent potestatem concedendi Indulgentias de jure communi, nisi in quantùm sunt Archiepiscopi, vel Episcopi: vel nisi illis detur talis potestas ex privilegio, commissione, aut consuetudine. Quoad rælatos regulares potestatem quasi Episcopalem habentes, ut sunt Generales Ordinum & Provinciales, Rodericus dicit eos habere ordinariam potestatem Indulgentias concedendi; quâ tamen non utuntur per desuetudinem; possunt tamen authoritate Apostolicâ ipsas concedere; Leo enim decimus concessit Ministris Provincialibus de Observantiâ, ut possint concedere suis subditis plenariam Indulgentiam in suâ visitatione. Sic Alexander IV. quadraginta dies Indulgentiæ concessit audientibus sermones Fratrum Minorum,

QUÆSTIO ULTIMA.

Quænam requirantur, ut quis possit Indulgentias consequi?

CONSTAT quidem, quod ex parte concedentis requiratur justa & legitima causa, ut validè Indulgentias possit concedere; quæ quidem justa causa est honor Dei, Ecclesiæ utilitas, bonum commune, vel privatum; Pontifex enim non est dominus meritorum & satisfactionum Christi, sed tantùm dispensator, qui thesaurum sibi commissum debet distribuere secundùm intentionem Christi. Intentio autem Christi & Sanctorum est, ut Ecclesiæ thesaurus non dispensetur, nisi ob honorem Dei & Ecclesiæ utilitatem: ideò qui sine justa causa hunc thesaurum dispensat, quod est potius dissipare, nedùm peccat mortaliter, sed invalida est concessio. Requiruntur etiam conditiones multæ ex parte illius qui indulgentias lucrari peroptat. Debet primò esse viator, quia concessio Indulgentiæ est actus jurisdictionis, qui non potest exerceri nisi in viatores. Debet etiam esse fidelis & baptisatus; infideles enim non sunt membra Ecclesiæ, & sic ipsius influentiam recipere non valent, sicut nec hæretici, aut apostatæ à fide, qui sunt membra præscissa; imò excommunicati etiam fideles & contriti, Indulgentias consequi non possunt, quia afficiuntur pœnis excommunicationis, quarum una est, privari communibus

Ecclesiæ bonis; sunt aliæ denique quas mox sumus explicaturi;

CONCLUSIO.

AD recipiendas Indulgentias requiritur status gratiæ & adimpletio operum injunctorum in Bullâ concessionis. Ratio primi est; quia non potest remitti pœna, non remissâ culpâ: ut ergo quis relaxationem pœnæ debitæ peccato obtineat per Indulgentiam, debet habere peccata jam remissa; an autem lucraturus Indulgentias debeat esse in gratiâ per confessionem, vel an sola contritio sufficiat; distinguendum est, & dicendum, quòd si non exprimatur confessio facienda in Bullâ, ut quando simpliciter dicitur, qui hoc vel illud fecerit, tales Indulgentias consequetur, pro tunc non est facienda confessio, quia existens in gratiâ est capax Indulgentiarum, nec superior confessionem exigit: si verò Bulla exprimat confessionem esse faciendam, ut quando dicitur, qui post confessionem & communionem tale opus elicuerit, tali gaudebit Indulgentia, non sufficit pro tunc contritio, sed confessio ultra facienda est, saltem si quis sit conscius peccati mortalis; si nullum enim tale peccatum commisit ab ultima confessione, censetur habitualiter confessus, quia perseverat in antecedenti confessione, & non indiget confessione peccati venialis; sicut enim Ecclesia extra Indulgentias confessionem venialium non exigit, sic nec in Indulgentiis; quia tamen aliqui contrarium sentiunt, in praxi consulerem confessionem.

Ratio secundæ partis est, quia superior

concedit solùm Indulgentias sub conditione operum injunctorum in Bullâ : ergo ipsa facienda sunt ; unde adolescens qui nondum vigesimum primum annum attigit, non minus tenetur jejunare, si præscribatur jejunium. Qui etiam prætermittit aliquod opus injunctum, etiam ex impotentia vel ex justo impedimento, Indulgentias non lucratur, nisi commutatio talis operis in aliud exprimatur, quia Indulgentiæ, non sunt absolutè ad salutem necessariæ. Quando exprimitur eleemosyna facienda, magna vel parva sufficit, modò in Bulla non exprimatur, pro cujuscumque facultate ; Navarrus tamen putat debere esse diversam pro diversitate personarum. Qui dat pecuniam servo, ut impendat eleemosynam quam non largitur servus, non lucratur Indulgentiam, contra Emmanuelem ; non enim præstat opus præscriptum. Qui prætermittit opus tantum leve, ut qui in Rosario dicendo omitteret unum Ave Maria, lucratur Indulgentias, quia hæc materia est levis respectu operis injuncti : si tamen esset levis in se, & non respectu operis injuncti, qui prætermitteret illam, Indulgentias non lucraretur ; unde si daretur Indulgentia dicenti unum Pater noster cum Ave Maria, qui omitteret Ave Maria, non haberet Indulgentiæ fructum ; licet enim illa materia esset levis in se, esset tamen gravis respectu operis injuncti.

Qui elicit opera injuncta ad percipiendam Indulgentiam, non tenetur esse in gratia toto tempore quo præstat illa opera ; sed sufficit, ut in gratiâ existat, dum facit ultimum opus,

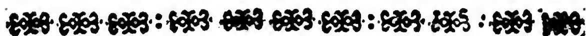
quo posito conceditur Indulgentia. Quando ergo tempore Jubilæi præscribitur jejunium & communio; qui jejunabit in peccato mortali, modo communicet in gratia; Indulgentiam consequitur; illud enim opus non requiritur ut meritorium, nec ut satisfactorium, nec ut applicans Indulgentias, sed est tantùm ut conditio, qua posita, Summus Pontifex Indulgentias applicat. An autem quis lucretur Indulgentias quando omnia opera injuncta fecit in peccato mortali, & removet posteà impedimentum per pœnitentiam: Respondent affirmativè Sylvester, Paludanus & Henriques; communiter tamen negant alii, quia hoc non sonat ex Bullâ.

Objic. nos malè dixisse, quod soli viatores possint Indulgentias lucrari, quandoquidem Indulgentiæ possunt applicari animabus existentibus in purgatorio, quæ non sunt amplius viatrices, quoniam nec mereri, nec demereri possunt. Resp. reverà posse applicari Indulgentias defunctis, est enim communis mens Doctorum & traditio Ecclesiæ, quæ admittit communionem suffragiorum inter Ecclesiam militantem & patientem, ità quod nostra bona opera pro illis animabus possint offerri: hoc tamen debet expressè specificari in Bulla; si enim Indulgentiæ concedantur tantùm pro fidelibus, non comprehenduntur sub hoc termino defuncti; sed debet exprimi in Bulla pro fidelibus vivis & defunctis; & pro tunc quilibet potest pro defuncto lucrari Indulgentiam, cui tantùm proderit, quantùm prodesset illi qui opera injuncta exercet pro

defuncto. Respondendum ergo est, hoc supposito, ad objectionem: Indulgentiæ applicari possunt defunctis; per modum suffragii, concedo: per modum judicii, seu absolutionis & authoritatis, nego. Applicare autem Indulgentiam per modum judicii, est immediatè remittere pœnam alicui, tanquam Dei minister & judex illius cui pœna remittitur; cum autem Summus Pontifex non sit judex animarum Purgatorii, non potest concedere Indulgentias pro illis per modum judicii. Applicare verò Indulgentias per modum suffragii, est offerre Deo pro anima alicujus defuncti pretium æquale pœnis ipsi debitis, ut ipsemet Deus illas remittat & relaxet; sic qui applicat Jubilæum alicui defuncto per modum suffragii, offert ipsi Deo merita Christi & satisfactiones Sanctorum, quæ dispensantur à Summo Pontifice in illo Jubilæo, ut tali animæ prosint.

Quando in Jubilæo conceduntur Indulgentiæ pro vivis & defunctis, debent opera injuncta in Bulla bis præstari, semel pro vivo, & semel pro defuncto; potest tamen vivus concedere jus suum defuncto, & non pro se lucrari. Solus Summus Pontifex concedere potest Indulgentias pro defunctis; ad vivos enim limitatur potestas Episcoporum à Summo Pontifice. Porrò, hæc est differentia inter Indulgentiam pro se accipiendam, vel pro defuncto; quod si aliquis illam velit lucrari pro se, non valeat, nisi ille sit in gratia qui eam consequi desiderat; accepta autem pro defuncto, valida est, etiamsi eliciens opera non sit in gratia: ille enim non satisfacit, sed tantùm præstat opus

externum, quo posito Summus pontifex applicat defuncto Indulgentiam per modum suffragii, quatenus offert Deo satisfactiones Christi & Sanctorum, quas dignetur acceptare in solutionem pœnarum solvendarum à defuncto; unde dicunt Doctores, Indulgentiam habere valorem *ex opere operato*, & non dependere à sanctitate illius qui illam lucratur pro defunctis; & sic Filiucius, Navarrus, Suares, Corduba, Henriques, & alii citati à Bonacinâ, qui est ejusdem mentis.

CAPUT DECIMUM.

De Extrema-Vnctione.

PŒNITENTIAM quæ in remedium peccati mortalis instituta est, proximè sequitur Extrema-Unctio, tum in remedium peccati venialis, tum ad tollendas reliquias peccati, ut dicemus loquendo de ejus effectibus. Omnia autem quæ dicturi sumus de Extrema-Unctione proponentur & solventur in eadem quæstione.

QUÆSTIO

QUÆSTIO UNICA.

Quid sit Extrema-Unctio? An sit Sacramentum, à quo instituta? Quæ sit materia, forma, minister, subjectum & fructus ejus?

NON sumus locuturi de illa Unctione, qua baptisatus chrismate ungitur in vertice, nec de ea qua Catechumeni oleo benedicto ungebantur in pectore & scapulis, nec de illa qua unguntur Confirmati in fronte, nec de illa qua Episcopi unguntur in capite & manibus, & Sacerdotes in manibus tantùm; non agimus etiam de unctione qua unguntur reges, sicut nec de ea qua templum, altare & calix unguntur; sed de illa qua unguntur infirmi periclitantes de vita, quæ vocatur extrema. Ex his patet septem esse unctiones in Ecclesia.

CONCLUSIO PRIMA.

EXTREMA-UNCTIO *est Sacramentum novæ legis consistens in Unctione corporis ægroti periclitantis, facta ex oleo consecrato in partibus corporis, ubi præcipuè vigent sensus, sub præscripta verborum forma, ad salutem mentis & corporis ægroti ordinatum.* Hæc omnia & ex se patent, & patebunt ex sequentibus.

CONCLUSIO SECUNDA.

EXTREMA-UNTIO est verè & propriè Sacramentum; quia habet tres conditiones ad Sacramentum requisitas, quæ sunt signum externum, promissio gratiæ & institu-

quando potestatem absolvendi Apostoli receperunt; ad quam absolutionem pertinet hoc Sacramentum, cùm sit ad deletionem peccati venialis institutum.

CONCLUSIO QUARTA.

MATERIA remota hujus Sacramenti, est oleum olivarum benedictum ab Episcopo; proxima verò est unctio. Quod debeat assumi oleum pro materia, patet ex Jacobo; *ungentes oleo*; quòd debeat esse olivarum, constat; quia oleum simpliciter dictum est oleum olivarum: quod debeat esse benedictum ab Episcopo, habetur ex Conc. Florent, & Trident. sess. 10. cujus ratio est, quia materia hujus Sacramenti non fuit sanctificata usu Christi. Quod unctio sit materia proxima; liquet, quia per eam applicatur oleum: illa autem unctio fit in modum crucis, ex consuetudine tantùm, non ex necessitate, ut fit in Confirmatione, ubi ungitur homo, tanquam Christi miles, qui ducis, nempe crucis, signum portare debet; hic autem ungitur per modum medicinæ, ut salutem recipiat. Illæ unctiones septem communiter enumerantur, scillicet oculorum, aurium, narium, oris, manuum, pedum & lumborum; duæ tamen ultimæ non sunt de necessitate Sacramenti; imò unctio lumborum omittitur in fœminis; aliæ verò sunt ita necessariæ, ut si unus sensus non ungatur, Sacramentum sit invalidum, ex D. Thomâ; quia Sacramentum hoc ordinatum est ad tollendas sordes & reliquias peccati, cujus radix est in quinque sensibus. Quod si quis careat aliquo membro, pars propinquior ungenda est.

Conclusio Quinta.

Forma hujus Sacramenti consistit in his verbis, *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, auditum, gustum, tactum & olfactum*: vel *per incessum & per ardorem libidinis*, quando unguntur pedes & lumbi; Invocatio Trinitatis est tantùm ex usu Ecclesiæ, non ex necessitate Sacramenti; hoc enim Sacramentum non est professio fidei; sicut Baptismus. Quando ponitur in forma, *Per suam misericordiam*, illa verba non sunt de necessitate Sacramenti; non possunt tamen omitti sine peccato. Dum periculum mortis imminet, sacerdos ungendo omnes sensus, potest tantùm proferre unam formam, dicendo, *Parcat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, &c.* Porò, hæc forma est deprecatoria, non judicativa; ut sunt istæ, *Ego te absolvo, ego te baptiso*; unde sacerdos debet dicere, *indulgeat tibi Deus*; non verò, indulgeo; non quod hoc Sacramentum habeat suam efficaciam ex vi orationis Presbyteri, ut est opus operans; habet enim ex vi promissionis Christi, quæ est infallibilis; sed quia hoc instituit Christus sub verbis deprecatoriis, ut patet ex Jacobi 5. *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum.*

Conclusio Sexta.

Minister hujus Sacramenti est Sacerdos. Sic Concilium Trident. unde Jacobi 5. habetur, *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*; nomine autem Presbyteri intelligitur Sacerdos; si administraret ergo Diaconus vel

Subdiaconus, Sacramentum esset invalidum, etiam de licentiâ Papæ, hoc enim est de jure divino. Si laïci dicuntur unxisse; hoc fuit unctione factâ ex devotione, non Sacramentali. Omnis autem Sacerdos ungere potest, sive sit excommunicatus, sive degradatus, aut nullam habens jurisdictionem; hoc enim Sacramentum non datur per modum judicii, ut Pœnitentia; peccarent tamen isti, si administrarent extra necessitatem. Debet tantùm esse unus minister; & sic, si dicat Jacobus, *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*; idest, unum ex Presbyteris; potest tamen in necessitate unus facere unam unctionem & alius aliam; modò ille qui ungit, proferat formam tali unctioni respondentem.

QUÆSTIO SEPTIMA.

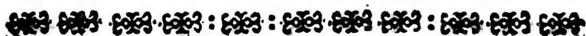
VT quis possit recipere hoc Sacramentum, debet esse baptisatus; Baptismus enim est janua Sacramentorum. Debet secundò habere vel habuisse usum rationis; qui enim non habuerunt, non deliquerunt; illis autem qui antequam reciderent in phrenesim hoc Sacramentum desideraverunt, potest dari, etiamsi tempore phrenesis contradicant; modò non speretur convalescentia, aut non fuerint in peccato notorio ante phrenesim. Debet tertiò esse graviter infirmus: ista enim unctio vocatur extrema: non debet ergo dari non infirmis, licet sint in periculo mortis, ut sunt conscendentes mare, pugnam aggredientes, damnati ad mortem, mulieres in partu; tales enim non sunt ægroti, & est institutum pro ægrotis; dicit enim Jacobus, *Infirmatur*

quis vestrum: quia tamen senectus est morbi species, potest dari confectis senio. Debet, quartò non esse conscius peccati mortalis; quia Sacramentum hoc, est Sacramentum vivorum, quod datur illis tantùm qui sunt in gratiâ. Quintò non debet esse excommunicatus.

CONCLUSIO ULTIMA.

EXTREMA-UNCTIO habet pro effectibus: Primò, augmentum gratiæ habitualis; hoc enim commune est omnibus Sacramentis. Secundò, remissionem venialium, ex Jacobi 5. *Si in peccatis fuerit, remittentur ei*: non remittuntur autem peccata mortalia; hoc enim spectat ad Pœnitentiam: ergo remittuntur venialia. Sic Concilium Trident. sess. 14. cap. 2. Non remittit autem peccata venialia immediatè, sed mediatè; in quantùm per Extremam-Unctionem dantur gratiæ actuales, per quas elicitur actus contritionis, vel dilectionis Dei, quibus actibus delentur per se peccata venialia. Tertiò, tollit reliquias peccati, idest peccata mortalia, vel venialia, quæ post alia Sacramenta relinquuntur; vel quia fiunt post illa, & non advertuntur; vel quia non sunt absoluta per alia Sacramenta indebitè suscepta. Quartò denique, conducit aliquando ad salutem corporis, cùm expedit animæ, aut providentiæ D. justum videtur; habetur enim Jacobi 5. *Oratio fidei salvabit infirmum*. Quoad tempus quo hi effectus conferuntur, alii tenent conferri in primâ unctione, alii partialiter in qualibet; sed melius alii, quando perficitur quinta unctio cum suâ formâ; quia est ultima essentialis, quæ impendit hos effectus

virtute omnium præcedentium; proprium enim est Sacramentorum consistentium in usu, ut producant gratiam eo instanti quo perficiuntur. Quod si Eucharistia producat effectum in sumptione corporis, licet Sacerdos non sumeret sanguinem, hoc est, quia verum est Sacramentum, etiamsi non sumatur sanguis; non sic autem de unicâ unctione; aliæ enim sunt essentiales. Non tamen dantur omnes gratiæ actuales in unctione ultima; aliquæ enim reservantur prout videtur Deo expedire, v. g. pro articulo mortis, ubi dantur ad confortandam animam ægroti contra difficultates in illo tempore occurrentes.

CAPUT UNDECIMUM.

De Ordine.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sit Ordo, & quomodo fuerit institutus?

NON sumitur hîc Ordo pro respectu inter res aliquas, quarum una est prior aliâ, vel naturâ, ut causa effectu; vel tempore, ut arbor fructu; vel loco, ut cœlum igne; vel dignitate, ut ordo judicis ordine civium. Non sumitur etiam hîc Ordo pro variâ Religione, quarum una vocatur Ordo sancti Benedicti, alia sancti Dominici, vel sancti Francisci; sed in nostro proposito su-

mitur pro signo seu ceremoniâ externâ, quâ confertur homini dignitas & officium in Ecclesiâ Christi.

Conclusio Prima.

ORdo est Sacramentum, quo traditur spiritualis potestas conficiendi Eucharistiam, vel ministrandi in ordine ad illam, adhibitis quibusdam rebus tanquam materiâ, & verbis tanquam formâ. Dicitur primò, *Sacramentum*, & est reverâ, ut videbimus in sequentibus. Dicitur secundò, *quo traditur potestas spiritualis*; verba enim formæ sunt hæc, vel similia, *Accipe potestatem.* Tertiò dicitur, *circa Eucharistiam*, vel *in ordine ad illam*; Sacerdotium enim ordinatur immediatè ad Eucharistiam, & alii inferiores Ordines ministrant circa illam; alii remotè, ut Minores Ordines; alii proximè, ut Ordines sacri: Episcopatus etiam ordinatur ad Eucharistiam; Episcoporum enim officium est, ut consecrent Sacerdotes qui conficiunt Eucharistiam. Tandem adjungitur, *adhibitis quibusdam rebus, tanquam materia*; quia res porrectæ sunt materia Sacramenti hujus; *& verbis, tanquam forma*; verba enim Episcopi faciunt formam cujuslibet Ordinis. Quare autem res sint materia, & verba sint forma, in promptu respondetur; quia sicut materia præsupponitur ad formam, sic etiam res præsupponuntur ad verba, tanquam significatum ad significans; verba enim significant actionem quam facit Episcopus, & rem quam porrigit,

Conclusio Secunda.

Ordinatio fuit instituta in ultimâ cœna; quando Christus dixit Apostolis, *Hoc facite in meam commemorationem*. Sic Concil. Trident. sess. 22. cap. 1. & can. 2. Sic etiam D. Thomas & alii explicantes hoc modo hæc verba Christi, *hoc facite*; idest, quemadmodum ego consecro Eucharistiam & illam offero, & vos consecro sacerdotes & Episcopos, ita vos accipite potestatem consecrandi Eucharistiam, & illam offerendi in sacrificium, sacerdotesque instituendi & Episcopos. Ratio probabilitatis est, quia constat Christum instituisse Sacramenta, hoc enim Ecclesia non potest; non apparet autem commodior locus institutionis Ordinis, quàm in ultimâ cœnâ, cùm ipsam Eucharistiam instituit & dedit potestatem illam consecrandi. Contulit autem Christus per excellentiæ potestatem omnes Ordines simul Apostolis; nam sub principali, quod est Sacerdotium, omnes comprehenduntur; quia participant aliquam potestatem circa corpus Christi, & conferendo tales Ordines, dedit etiam potestatem Apostolis illos conferendi.

QUÆSTIO II.

Quot sint Ordines, & qui sint Majores vel Minores.

IN veteri Testamento, ubi Synagoga erat nostræ Ecclesiæ typus, tres erant Ministri templo inservientes, scilicet Levitæ, Sacerdotes & Pontifex: Levitæ erant ex tribu Levi, sicut Sacerdotes & Pontifex; licet tamen ex hac tribu omnes dicerentur Levitæ, non tamen omnes erant Levitæ propriè, seu inservientes altari, nisi certo ritu consecrati fuissent. Levitæ Sacerdotibus ministrabant in sacrificiis, Sacerdotes verò offerebant victimas super altare holocausti, subministrabant ligna, ut nutriretur ignis perpetuus, vespere & manè adolebant incensum super altare Thymiamatis, (erant enim duo altaria, unum æreum, quod erat altare holocausti, in quo victimæ offerebantur; aliud aureum, nempe altare Thymiamatis, in quo incendebantur aromata,) concinnabant lucernas quæ erant juxta altare, affuso oleo olivarum; singulis Sabbatis panes duodecim calidos ponebant super mensam propositionis, amovebantque veteres, quos manducabant posteà, nec debant profanis, immolabant vaccam rufam extra castra, adjurabant mulieres in casu zelotypiæ, discernebant inter lepram & lepram, mundabant leprosos & menstruatas, & seminifluos, legemque Dei scire & interpretari tenebatur. Quoad

Pontificem, præter hæc omnia officia quæ agere poterat, quatuor insuper faciebat. Primò, consecrabat Levitas & Sacerdotes; secundò, in controversiis legalibus agebat supremum judicem & ultimam pronuntiabat sententiam, cui omnes sub pœna mortis parere tenebantur; tertiò, in rebus magni momenti Deum consulebat, & ab eo accipiebat responsum; quartò denique, in solemni die expiationis seu propitiationis introibat Sanctuarium & publicam expiationem instituebat totius populi à peccatis (legalibus scilicet) Ut autem hæc omnia pateant, multa consideranda sunt, quæ & rarissima & cognitu necessaria videntur, ut sacra Scriptura, præsertim veteris Testamenti innotescat; unde.

Notandum est primò, quòd in lege Mosaïcâ Deus ex omnibus tribubus ad sui cultum tribum Leviticam sibi destinaverat, & ex hac tribu assumebantur Levitæ propriè dicti, Sacerdotes & Pontifex; summum tamen sacerdotium secundùm legem ordinariam erat in sola familia Aaron, qui fuit primus summus sacerdos, jure successionis; licet enim ante Aaron Moïses fuerit Pontifex, hoc habuit via extraordinaria, divina scilicet ordinatione; unde filii ejus non successerunt in potificatu, bene autem filii Aaronis. Aaron, inquam, fuit primus Pontifex, cui succedebant posteri; imminente enim morte Moïsis, jussit illi Dominus, ut assumeret Aaron in Pontificem & quatuor ejus filios, Nadabt, Abiud, Eleazar & Ithamar, quos reverà unxit Moïses. Posteà, duo primi occisi sunt à Deo igne cœlesti, eo

quod ignem alienum obtulissent ; & cùm non haberent liberos, Eleazar successit patri, Eleazaro filius, & sic deinceps. Quia Levitæ non habuerunt partem in terrâ promissionis, habuerunt quadraginta & octo urbes cum agris suburbanis ad jumentorum pastum. Illarum urbium sex erant refugii pro solo homicidio involuntario, tres ex una parte Jordanis & tres ex altera. Æqualis erant distantiæ, & omnes in montibus, ut facilius videri possent. Præter has quadraginta & octo urbes, Deus voluit ut Levitæ alerentur aliarum tribuum decimis (sub nomine autem Leviatrum comprehendebantur etiam Sacerdotes & Pontifex) Deinde Sacerdotes & Pontifex, non verò alii Levitæ, habebant primitias quæ ter in anno solvebantur; in Paschate scilicet de novis spicis, in Pentecoste de novis panibus, & in festo Tabernaculorum, quæ erat decima quinta mensis Septembris, de novis fructibus. Insuper habebant primogenita tum hominum tum animalium, quæ si essent immunda, redimebantur quinque siclis; si essent munda, offerebantur. Tandem habebant oblationes, quilibet enim sponte aliquid offerebat in templo.

Notandum est secundò, ut pateant ea quæ diximus de officio Sacerdotum, quod in Scriptura fiat mentio Tabernaculi & Templi, quæ licet ad idem officium fuerint destinata, distinguebantur tamen in hoc, quod Tabernaculum factum à Moïse jussu Dei, erat portatile & per partes dissolvebatur, quando movebantur castra; Templum verò Salomonis erat

fixum, quia usque ad Salomonem fuerunt Hebræi in perpetuo bello; quadraginta enim annis erraverunt in deserto, & posteà cum vicinis in Palæstinâ semper pugnaverunt, unde ne profanaretur templum à gentilibus, si victi fuissent, acceperunt tantùm tabernaculum, quod erat portatile; quando verò in pace fuerunt omnia tempore Salomonis, habuerunt templum fixum. Tabernaculum fuit longum triginta cubitis, altum verò & latum decem, ex quâcunque parte constructum ex tabulis lignorum Sethim inauratis; ex parte tamen orientali, nullæ erant tabulæ, quia hâc ingrediebantur sacerdotes; sed illarum loco erant quinque columnæ inauratæ, quæ velo tegebantur, quo elevato, ingrediebantur sacerdotes. Tabernaculi coopertura erat tam superius, quàm ad latera, ex cortinis factis ex cocco, purpurâ, hyacinto & bysso, & insuper erant coopercturæ aliæ contra pluviam. Extra Tabernaculum erat atrium, sicut cæmeterium, clausum sexaginta columnis aureis, & erat quasi Templum laïcorum. In hoc atrio, prope Tabernaculum, erat altare holocausti; & inter altare holocausti & tabernaculum erat labrum æneum seu mare æneum; idest, quoddam vas denominatum mare ob magnitudinem, in quo Pontifex & Sacerdotes lavabant pedes & manus, quando ingrediebantur tabernaculum. Tabernaculum dividebatur in duas partes, una dicebatur Sanctum, in qua erant candelabrum, mensa panum propositionis & altare Thymiamatis; alia dicebatur Sanctum Sanctorum, ubi erat Arca fœderis cum propitiatorio: in Sanctum

ingrediebantur quotidie ſacerdotes ; tum ut adolerent Thymiamata, tum ut veſpere accenderent lucernas & manè extinguerent ; ſed in Sanctum Sanctorum ſolus Pontifex ingrediebatur ſemel in anno, nempe in feſto Expiationis, de quâ inferius.

Templum, quod erat multo majus, dividebatur in duas partes, ſicut Tabernaculum : ſcilicet in Sanctum & Sanctum Sanctorum : inter utrumque erat velum lapideum quod ſciſſum eſt in morte Chriſti. Templum habebat duo atria, unum pro ſacerdotibus non ſacrificantibus, aliud pro laïcis. In Sancto Sanctorum erat arca in quâ incluſæ fuerunt duæ tabulæ legis, quas à Deo recepit Moïſes ; poſteà circa tempus captivitatis Babylonicæ Jeremias appoſuit in eâ urnam auream in quâ erat manna, & virga Aaronis. Illa arca vocabatur Arca Teſtamenti, quia legem includebat, quæ erat veluti Teſtamentum Dei, quod volebat impleri ; aliquando vocabatur Arca fœderis, quia lex erat ſignum fœderis inter Deum & Iſraëlitas. Illa arca præcedebat caſtra Judæorum, quando movebantur ; illam ordinariè ferebant Levitæ, extraordinariè Sacerdotes, ut in tranſitu Jordanis, & nunquam Laïci ; unde Oza manu volens erigere illam, quia cadere videbatur, punitus eſt. Arca fuit primò in Tabernaculo, ſecundò in Templo, poſteà imminente captivitate Babylonica, Jeremias eam prævidens, ex inſtinctu Dei antequam vaſtaretur templum, portavit arcam & altare Thymiamatis ope Angelorum in montem Nebo, quàm tibi occultavit in quadam ſpeluncâ, ubi occulta erit, in-

quit Epiphanius, uſque in diem judicii, quo manifeſtabitur ad confuſionem Judæorum. Super arcam erat propitiatorium, quod erat veluti ejus coopertura, ex auro factum; & ſuper illud erant duo Cherubim ex puro auro, qui expanſis alis, tegebant ipſum, & ſuper illos ſedebat Deus & loquens cum Moïſe propitiabatur populo, ut habetur Exodi 25. & Num. 7. In illâ parte templi, quæ vocabatur Sanctum, erant tria inſtrumenta; nempe candelabrum, menſa propoſitionis, & altare Thymiamatis. Candelabrum, quod præfuit in tabernaculo, erat ex auro mundiſſimo; ex ejus haſtili ſeptem rami procedebant, & tam in haſtili quam in ramis æqualiter aſſurgentibus, erant lucernæ quæ illuminabant menſam propoſitionis & altare Thymiamatis, ſed tantùm nocte, unde dixi, quòd ſacerdotes manè illas extinguebant, & accendebant veſpere. Menſa propoſitionis erat ex lignis Sethim auro obductis, ſuper eam apponebantur duodecim panes, quia erant duodecim tribus Iſraël, ſex ex unâ parte & ſex ex aliâ, unus ſuper alterum, omnibus ſuperponebatur thus ad ſignificandum Deo oblatos eſſe. Dicebantur propoſitionis, quia coram Deo proponebantur; erant azymi, ſinguliſque ſabbatis auferebantur veteres, & apponebantur novi calidi, qui pinſebantur à Levitis ex ſimilâ quæ offerebatur à populo; veteres autem manducabantur à miniſtris templi. Altare Thymiamatis erat illud, ſuper quod offerebantur thus & alia aromata, quæ ſemel manè & ſemel veſpere incendebantur.

Extra Tabernaculum in atrio Sacerdotum

sub dio erunt duo instrumenta; altare scilicet holocaustorum & labrum æneum. Super altare Holocausti offerebantur omnia, præter aromata. Erat factum ex lignis Sethim sicut altare Thymiamatis, sed erat subductum tabulis æneis, & aliud tabulis argenteis, erat cavum ad continendum ignem pro sacrificiis comburendis, habebat superius craticulam auream foraminibus plenam, cui imponebantur victimæ, ut à supposito igne cremarentur. In cavitate hujus altaris erat foculus æneus ex craticula pendens, in quo conservabatur ignis de cœlo descensus, qui nutriebatur à Sacerdotibus. Ignis ille sic è cœlo descendit. Postquam Aaron à Moïse consecratus est, volens primum offerre sacrificiũ, Levit. 9. descendit ignis de cœlo, qui consumpsit Holocaustum. Illo igne debuerunt uti Sacerdotes in perpetuum; unde quia Nadab & Abiud filii Aaronis usi sunt igne alieno in sacrificio, ignis descendit de cœlo, qui consummavit eos. Duravit ille ignis usque ad captivitatem Babylonicam, quo tempore Sacerdotes illum concluserunt in puteo, & post captivitatem Babylonicam, jussu Nehemiæ, quæsitus est à nepotibus illorum sacerdotum qui eum occultaverunt, & non est inventus, sed pro eo reperta est aqua crassa, qua jussit Nehemias aspergi sacrificia, & continuò in ignem versa est, & inflammavit ligna superposita. Aliud instrumentum, quod erat in atrio sacerdotum, erat labrum æneum, seu vas quoddam, in quo sacerdotes ad sacrificium accessuri lavabant pedes & manus, & hostiarum partes, antequam offerentur. Huic simile

curavit fieri Salomon, ſed multò capacius; unde propter ſuam immenſitatem dictum eſt mare æneum.

Notandum eſt tertiò, quod alia officia Sacerdotis, quæ ſunt immolare vaccam rufam, mundare leproſos & adjurare mulieres in caſu Zelothypiæ: duo prima connexionem inter ſe habent, quando aliqui erant immundi per ſe, ut puerperæ, leproſi, hemorroïſſæ; vel ex contactu rei immundæ: tangendo ſcilicet leproſos, ſeminifluos, veſtes eorum, aut ſedilia, reptilia, animalia immunda, aut munda mortua ſponte, aut cadavera, vel oſſa, vel ſepulchra; offerebantur pro illis diverſa ſacrificia, de quibus in Levitico; & inſuper aſpergebantur aqua luſtrali vel expiationis quæ ſic fiebat. Sacerdotes accipiebant vaccam rufam ſine macula, quæ nunquam portaverat jugum, & eam immolabant extra caſtra, cùm Judæi erant in deſerto, vel extra portam, cùm erant in Jeruſalem, & totam comburebant cum ligno cedrino & hyſſopo, & tunc illi cineres ſpargebantur in aquam vivam, & erat aqua luſtralis, qua per aſperſionem purificabantur immundi. Quantùm ad Zelothypiam, vir dubitans de uxore ſua eam adducebat coram tabernaculo ad ſacerdotem. Secundò, offerebat ſacrificium Zelothypiæ, ideſt, farinam hordeaceam ſine oleo & thure. Tertiò, Sacerdos accipiebat aquam luſtrationis in vaſe fictili, in quam immittebat pauxillum terræ de pavimento tabernaculi, & iſta aqua vocabatur amariſſima. Quartò, ſuper eam proferebat maledictiones infrà dictas Quintò, diſcooperiebat caput mulieris & in manibus ejus ponebat

stentiâ præditos fuisse, quæ assistentia præsertim residebat in summo Pontifice; unde ex pluribus, erat infallibilis, quod patet ex Deuteron. 17. ubi Deus promittit litigantibus judicii veritatem, si deferrent litigia ad illum; deinde ibidem jubet, quod sub pœnâ mortis teneantur illi acquiescere; non mandaret autem acquiescere sententiæ quæ posset esse falsa. Habemus exemplum magni tribunali, Matth. 2. ubi dubitans Herodes, an Messias natus esset, detulit hanc difficultatem ad Concilium, ubi præsidebat Pontifex; ait enim Scriptura, *Rex turbatus est, & congregans omnes principes Sacerdotum sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur? Et illi dixerunt ei, in Bethleem Juda; si enim scriptum est.* Tertiò, Pontifex in rebus magni momenti Deum consulebat; sed quomodo responsum acciperet dubitatur: Alii dicunt, quod hoc fieret per Angelum, voce humanâ; alii per revelationem; sed probabiliùs alii per splendorem lapidum pretiosorum, qui erant in rationali supra pectus Pontificis: si gemmæ plus solito lucebant, signum erat fœlicis successus; si minus solito, signum erat mali; si more naturali, signum erat Deum non velle respondere. Quartò tandem, in die solemni Expiationis introibat Sanctuarium, & instituebat publicam expiationem peccatorum populi, quæ sic fiebat. Duodecimâ die mensis septimi seu Septembris, post multas alias ceremonias mittebat sortem super duos hircos, ut alter immolaretur pro peccato, alter vivus mitteretur in desertum; hunc statuebat in conspectu populi, & posita utraque manu sub capite ejus, confitebatur omnia

decimo quinto mensis septimi, usque ad septem dies sequentes, in memoriam illius beneficii quo Deus voluit Judæos in tabernaculis habitare, cùm egressi sunt ex Ægypto. Nonò, erat festum Cœtus seu Collectæ, quod celebrabatur transactis septem diebus Tabernaculorum, in quo colligebantur ea quæ necessaria erant ad expensas divini cultus. His notatis, ad nostram quæstionem deveniendum est, cui respondebit

CONCLUSIO.

COMMUNITER assignantur septem Ordinem in universum; quorum tres dicuntur majores, & quatuor minores. Minores sunt, Ordo Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, & Acolythorum: Majores verò, sunt Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium, quod subdividitur in Sacerdotium majus & minus; nam Episcopi sunt Sacerdotes majores, & alii minores. Hic numerus colligitur ex diversis actibus quos singuli habent circa Eucharistiam, quæ est finis Ordinationis; aliqui enim Sacerdotes consecrant qui possunt Eucharistiam conficere, & hi sunt Episcopi; alii eam conficiunt, & sunt Sacerdotes communes; alii ministrant immediatè ad illam, ut Diaconi, qui calicem & panem sacerdoti offerunt; alii mediatè; ordinando materiam in vasis, ut Subdiaconi: alii illam præsentant Subdiacono, ut Acolythi; alii autem versantur circa recipientes illam, vel arcendo infideles, ut Ostiarii; vel legendo Prophetas, & Catechumenos docendo fidei rudimenta, ut possint accedere ad Eucharistiam, & hi sunt Lectores, vel imponendo

QUÆSTIO LII.

An quilibet Ordo sit Sacramentum?

ORDINATIO in se est Sacramentum, cùm omnia necessaria ad Sacramentum illi conveniant. Primò enim reperitur in Ordinatione ceremonia externa, nempe manuum impositio, Act. 6. *Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus;* ubi Scriptura loquitur de Ordinatione septem Diaconorum: Act. etiam 3. ordinantur Episcopi Paulus & Barnabas impositione manuum: & Act. 14. *Cùm constituissent per singulas Ecclesias Presbyteros;* ubi in Græco habetur, *cùm creassent per manus impositionem Presbyteros.* Secundò reperitur promissio gratiæ, quæ est secunda conditio Sacramenti; 1. enim ad Timotheum 4. dicit Paulus, *Noli negligere gratiam quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyterii.* Tertiò denique reperitur institutio Christi, quæ est tertia conditio; Act. enim 13. habetur, *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos.* Quòd si Christus non legatur imposuisse manus; non disputamus quid fecerit, sed quid jusserit. Constat ergo Ordinationem in se esse Sacramentum, quidquid negent hæretici; unde videndum remanet, utrùm quodlibet sit verè Sacramentum.

interdicere poteſt. Nec quis inferat, poſſe ergo aliquem ordinari Epiſcopum, qui non ſit Sacerdos; hoc enim eſt falſum; ſicut enim aliquis non poteſt ordinari, niſi ſit baptiſatus, ſic nec Epiſcopus fieri, niſi ſit anteà Presbyter. Nec etiam quis inſtet, dicendo, quòd ſi Epiſcopatus conferat caracterem, erit major caractere Preſbyteri, & ſic erit aliqua poteſtas major poteſtate conſecrandi Euchariſtiam; reſpondebitur enim quòd ſi caracter Epiſcopalis ſumatur integraliter, pro tunc eſt major Sacerdotali, quia illum includit, & pro tunc etiam Ordo Epiſcopalis erit major extenſivè: ſi verò ſumatur præcisè pro ultimâ conſecratione & poteſtate quam addit Epiſcopatus ſuper Preſbyteratum, eſt minor intenſivè; nulla enim poteſtas major eſt, quàm poteſtas conſecrandi Euchariſtiam.

Ordo Diaconatus eſt propriè Sacramentum: (nullus enim dubitat de Preſbyteratu;) Act. enim 6. ordinantur Diaconi per manuum impoſitionem, ſicut Epiſcopi & Preſbyteri. Deinde Diaconi in abſentiâ Preſbyterorum poſſunt dare Euchariſtiam, reconciliare publicos pœnitentes, prædicare, ac ferè omnia munera Epiſcoporum & Sacerdotum exercere in eorum abſentiâ, ac proinde eorum ordinatio eſt Sacramentum. Tandem Diaconatus Ordo imprimit caracterem; non poteſt enim amitti nec repeti: ergo eſt Sacramentum; ſola enim Sacramenta imprimunt caracterem, quo ſcilicet Diaconus conſtituitur in ſtatu aliquo immutabili.

Ordo Subdiaconatus eſt verum Sacramentum: hoc non eſt ita conſtans, ſicut præcedens, communiter tamen tenetur à Doctoribus, pau-

plures Ordines sunt unum Sacramentum genere subalterno; quòd si non Ordinati possint actus minorum Ordinum exercere; hoc est, non ex officio, sed ex deputatione ministrorum Ecclesiæ.

QUÆSTIO IV.

Quænam sint materia & forma Sacramenti Ordinis?

DIFFICULTAS quæ major est in hac quæstione, consistit in hoc quòd aliqui sentiant, impositionem manuum non esse de essentia ullius Ordinis, sed esse tantùm ceremoniam accidentalem in Presbyteratu & Diaconatu; contra ipsos tamen stat universus cœtus Theologorum, Scriptura & Patres, dicentes manuum impositionem esse absolutè necessariam & essentialem. Sic Concilia Nicenum sess. 14. cap. 4. ubi de Extremâ-Unctione loquens, dicit, ministrum ejus esse Episcopum & Presbyterum ritè ordinatum per manûs impositionem. Quòd si Patres & Concilia, præsertim Florentinum, assignando materiam hujus Sacramenti, loquantur tantùm de porrectione instrumentorum; non explicuerunt totum ritum, sed tantùm illam partem de quâ dubitabant Armeni. Si dicatur, Sacerdotes fieri, dum in porrectione vasorum dicit Episcopus, *Accipe potestatem offerendi sacrificium*; per hoc fit tantùm incompletè Sacerdos, habet enim duas potestates, inquit Scotus, quæ ipsum adæquatè constituunt,

unam supra corpus Christi reale, quæ traditur per porrectionem vasorum, aliam supra corpus Christi mysticum, seu Fideles, quæ traditur per impositionem manuum. Constet ergo, quòd pars essentialis materiæ, secundùm communem Doctorum sententiam, sit impositio manuum respectu Presbyteri & Diaconi: unde ad vasorum porrectionem, quæ est alia pars essentialis, & ad declarationem formæ cujuslibet Sacramenti deveniendum est.

CONCLUSIO.

MATERIA proxima ordinationis Episcoporum, est impositio manuum trium aliorum Episcoporum, sub quâ comprehenduntur virtualiter aliæ ceremoniæ: Forma verò sunt verba quæ proferunt, dicendo, *Accipe Spiritum sanctum*. In ordinatione Sacerdotis materia proxima est porrectio calicis cum vino & patenæ cum hostiâ, & impositio manuum Episcopi: & forma sunt hæc verba, *Accipe potestatem offerendi sacrificium*, & *accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, &c.* quæ ultima verba dicuntur in impositione manuum, & prima in porrectione calicis. In Ordinatione Diaconi materia est manuum impositio; & porrectio libri Evangeliorum: Forma verò quæ respondet manuum impositioni, est; *Accipe Spiritum sanctum, ac robur ad resistendum diabolo & tentationibus ejus*; & forma quæ respondet porrectioni libri, est, *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei:* Christus tamen non instituit hoc Sacramentum in porrectione libri Evangeliorum, quia nondum erant, sed in impositione manus & traditione alicujus rei, quâ

officium Diaconi designaretur, quæ relicta fuit in dispositione Ecclesiæ; sic de formâ dicendum est. In ordinatione Subdiaconi materia est traditio calicis vacui cum patena superposita, & libri Epistolarum: Forma verò est, *Accipe librum Epistolarum, ut habeas potentiam legendi eas in Ecclesiâ sanctâ Dei.* Tandem in aliis Ordinibus materia est traditio rerum quæ designant officium cujuslibet Ordinati; forma verò sunt verba prolata ab Episcopo, quibus tales res porriguntur. Porrò, debet esse contactus materiæ traditæ ab Episcopo; sed alii dicunt contactum moralem sufficere, quia Sacramenta sunt entia moralia, & moralia sunt moraliter intelligenda; qui quidem contactus moralis consistit in acceptatione rei traditæ, v. g. in extensione manuum; tutius tamen est, & gravis momenti Doctores asseverant, contactum debere esse physicum; non est tamen necessarium, ut omnia instrumenta tangantur physicè, nec quòd proferantur simul mathematicè verba Episcoporum, dum tanguntur vasa. Potest Episcopus cum unica forma in plurali prolata porrigere vasa multis; sic enim determinatum fuit in quadam congregatione Romæ habita.

QUÆSTIO V.

Quis sit minister Ordinis ; & qui sint ordinandi.

HIc quæritur tum de ministro ordinario, tum de ministro ex commissione ; quia autem dicam, solum masculum posse Ordinari, sciendum est quod per Presbyteras, de quibus agitur in Conciliis, intelligantur viduæ seniores, quæ aliis ratione ætatis præerant ; Presbyter enim idem est ac senior : vel intelliguntur fœminæ quarum mariti ex earum consensu ad Sacerdotia erant evecti, quæque castitatem tenebantur servare. Per Diaconissas intelliguntur mulieres quæ deputabantur ad ministerium aliquomodo sacrum, ut ad obsequium reddendum Sacerdotibus ; vel intelliguntur fœminæ quarum mariti ad Diaconatum evecti erant.

CONCLUSIO.

ORDINARIUS minister Ordinis est solus Episcopus, plures tamen alii sunt ministri ex commissione. Prima pars est contra Calvinum & Lutherum, qui volunt ordinationem esse à tota multitudine fidelium & Clero ; quòd si soli pastores Ordinent, hoc est nomine totius populi. Ratio conclusionis est, quia Ordo est quædam dignitas Ecclesiastica, & ad solum principem, qualis est Episcopus, pertinet dignitates distribuere. Cùm autem diximus Episcopum esse ministrum ordinarium, hoc intelligitur, sive sit excommunicatus, sive interdictus,

aut privatus suo Episcopatu; hoc enim emanat à potestate Ordinis quæ in illis residet, nec amitti potest: si tamen non sit Sacerdos, non potest ordinare. Ut licitè Ordines conferat, debet tantùm ordinare Diœcesanos; validè tamen ordinantur qui ordinati sunt ab alieno Episcopo. Quòd si dicantur irritè ordinari; hoc est, quia privantur legitimo usu suorum Ordinum. Quoad secundam partem, patet; quia Cardinales Presbyteri possunt tonsuram & minores concedere ex commissione illis delegata per privilegium eorum dignitati annexum.. Abbates jus mitræ & baculi habentes possunt conferre minores & tonsuram suis subditis Regularibus; aliis verò tantùm ex speciali consensu Ordinarii. Simplex Sacerdos ex commissione Papæ potest conferre minores, Subdiaconatum & Diaconatum, ut constat ex privilegio concesso Abbati Cisterciensi, & aliis quatuor primis Abbatibus ejusdem Ordinis, quo privilegio Abbas Cisterciensis omnes sui Ordinis monachos potest Ordinare; alii verò quatuor, tantùm suos subditos. Hoc privilegium fuit illis concessum ab Innocentio VIII. anno 1489. Summus Pontifex non potest dispensare, ut quis Ordinetur Sacerdos à non Episcopo, hoc enim nunquam visum fuit, neque pro distantiâ, aut inopiâ Episcoporum, aut aliâ quâcumque causa, sicut videmus potestatem administrandi Confirmationem delegatam fuisse simplici Sacerdoti: minus ergo simplex Sacerdos potest consecrare Episcopum; major enim à minori non potest benedici. Non potest denique Summus Pontifex communicare po-

testatem Ordinandi non Sacerdoti, quia Ordinatio est potestas Ordinis majoris.

CONCLUSO SECUNDA.

MULTÆ conditiones requiruntur in Ordinandis. Primò, Ordinandus debet esse masculus; sic enim voluit Christus, qui solos Apostolos ordinavit, dicens *Hoc facite*, non verò fœminas, nequidem matrem suam, quæ omnium erat sanctissima. Secundò, debet esse baptisatus; Baptismus enim est janua Sacramentorum, & sic non baptisatus invalidè Ordinatur. Tertio debet esse Confirmatus; sic Concilium Trident. sess. 23. cap. 4. ubi non confirmatis prohibetur tonsura, quæ est præparatio ad Ordines; qui tamen non confirmatus ordinaretur, validè esset ordinatus. Quartò, debet esse initiatus tonsurâ ex communi praxi Ecclesiæ, valeret tamen ordinatio sine illâ. Quintò, requiritur legitima ætas: ad primam tonsuram & minores, septem anni, completi saltem; ad Subdiaconatum viginti duo anni inchoati; ad Diaconatum viginti tres inchoati; ad Presbyteratum viginti quinque inchoati; ad Episcopatum verò tringinta completi. Sic habetur capite *cùm in cunctis*, de electione; unde qui malâ fide ante hos annos suscipiunt Ordines, sunt suspensi; & si exerceant, fiunt irregulares: si verò suscipiant bona fide, v. g. testimonio parentum, non sunt suspensi; unde exercendo posteà etiam scientes se non habere ætatem, peccant quidem mortaliter: sed non fiunt irregulares, quia non violant censuram; suspensio enim non fertur, nisi contra eos qui malâ fide ante debitam ætatem Ordines suscipiunt. Sic

Suares, Toletus & cum aliis Bonacina. Hæc conditio intelligitur de licita susceptione Ordinum; validè enim quilibet ordinatur in qualibet ætate; unde dicunt Doctores, Sacerdotium & Episcopatum posse recipi ante usum rationis: ratio enim requiritur tantùm in Sacramentis quæ consistunt in aliquo actu recipientis, ut in Matrimonio, quod consistit in mutuo consensu, & Pœnitentia quæ consistit in dolore & confessione; in Ordinatione autem non requiritur actus suscipientis, sed sufficit intentio ministri & Ecclesiæ. An autem ille qui sic ordinaretur, teneretur ad votum continentiæ, dum fit adultus, negatur, nisi ordinationem suam ratificet, quia ad votum requiritur deliberata intentio. Sextò, non debet esse censurâ innodatus; sic enim recipiens Ordinem fieret irregularis, teneret tamen Ordo. Septimò non debet suscipere Ordines per saltum, ideſt, non debet Diaconatum suscipere qui Subdiaconatum non habet; valeret tamen Ordo, & in hoc posset dispensare Episcopus; modo sic Ordinatus actum Ordinis superioris non exercuerit, tunc enim fieret irregularis, & solus Papa posset dispensare. Octavò, debet habere titulum, dum promovetur ad Ordines, & recipiens Ordinem sine titulo suspenditur ab executione Ordinum, nisi privilegium habeat, ut Regulares. Sic Concilium Trident. sess. 21. cap. 2. Nonò, debet habere sufficientem scientiam ad usum uniuscujusque Ordinis. Decimò, debet habere testimonia morum; tandemque debet servare interstitia, de quibus dispensant Episcopi.

QUÆSTIO ULTIMA.

Quinam sint effectus Ordinis ? ubi *de Gratia ; caractere & cœlibatu.*

HÆc omnia in eâdem quæstione, licet per varias conclusiones, proponemus & resolvemus, quippe quæ spectant ad Sacramentum Ordinis, tanquam effectus ad suam causam.

CONCLUSIO PRIMA.

ORDO producit in subjecto gratiam habitualem, saltem in augmento, quia omnia Sacramenta illam conferunt, vel in se, ut Sacramenta mortuorum, vel augmentum ejus, ut Sacramenta vivorum ; Ordo autem est Sacramentum vivorum, quod confertur tantùm illis qui supponuntur esse in gratia per Pœnitentiam : ergo per se non confert gratiam habitualem quam supponit, sed illam intendit & auget. Per accidens tamen confert gratiam in se, quando scilicet quis recipiendo hoc Sacramentum, putat se esse in gratiâ, & in peccato existit ; quia scilicet vel non debitè absolutus est vel attritionem supernaturalem non habuit quando fuit absolutus, vel non habuit contritionem extra Sacramentum ; in hoc casu si Ordinandus habuerit tantùm attritionem ; tunc justificatur per receptionem Ordinis, quia Sacramenta quælibet de attrito faciunt contritum. Cùm quis Ordinem recipit in peccato mortali ; constat quòd gratiam nullomodo re-

cipiat; sed quæri potest an recedente obice, seu peccato, gratia redeat: Affirmant aliqui, negant alii; sed mihi videtur utendum distinctione, & dicendum, quòd gratia habitualis non redeat, bene autem Sacramentalis, quæ consistit in auxiliis actualibus quæ requiruntur ad actus Ordinis ritè obeundos. Ratio est, quia gratia habitualis per aliud medium recuperari potest, nempe per pœnitentiam; gratiæ verò Sacramentales nunquam redirent, & sic ordinatus illis semper careret. Ex his constat Ordinem cum gratiâ habituali conferre Sacramentales.

CONCLUSIO SECUNDA.

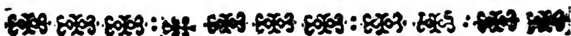
SACRAMENTUM Ordinis confert caracterem, ex Conc. Trid. sess. 23. can. 4. per Baptismum enim homo consignatur ut consecratus familiæ Christi, per Confirmationem consignatur ut miles ad ferendum vexillum Christi & in Ordine consignatur in ejus Ecclesiâ, ut spiritualia munera obeat. Quia caracter est indelebilis, quando quis degradatur, tantùm privatur exercitio Ordinis; quando etiam Pontifex dispensat cum Diaconis & Subdiaconis, non dispensat de Ordine qui est indelebilis, sed de oneribus que sunt annexa Ordini, qualia sunt cœlibatus & recitatio officii. Quilibet Ordo confert specialem caracterem in animâ: unde si dicatur, ergo plura accidentia differentia solo numero sunt in eodem subjecto; respondendum erit, quòd differant specie sicut & singuli Ordines: deinde plura accidentia relativa, ut plures paternitates, possunt esse simul. Quia ordo caracterem confert, iterari non potest, & sic illos iterans peccaret; non tamen fie-

ret irregularis, ſicut in Baptiſmo; quia in jure irregularitas non fertur circa iterantes Confirmationem aut Ordinem, ſed Baptiſmum. Porrò, confertur caracter in ultimâ actione eſſentiali quâ confertur Ordo, v. g. in impoſitione manuum reſpectu Sacerdotis & Diaconi.

CONCLUSIO TERTIA.

COELIBATUS eſt annexus ſacris Ordinibus; unde nemo conjugatus ſacris Ordinibus initiari poteſt, niſi antea perpetuam caſtitatem voverit uxor: nemo etiam ordinatus uxorem ducere poteſt; denique, qui ſacris ordinibus initiatur, perpetuam caſtitatem ſervare debet. Cœlibatus annexus eſt Ordini jure tantùm Eccleſiaſtico, in quantùm annexum eſt votum caſtitatis, quod tacitè emittitur per ſuſceptionem Ordinum; qui vult enim aliquem ſtatum, vult onera ejus: quòd autem Cœlibatus non ſit de jure divino, ex hoc patet quòd Eccleſia permiſerit Sacerdotibus Græcis uſum Matrimonii contracti ante ordinationem: licet tamen non ſit cœlibatus de jure naturali aut divino, eſt tamen de antiquo jure Eccleſiæ, quæ hoc juſtè præcipit, ut facilius Ordinati poſſint orationi incumbere, & ut purius agnum immaculatum ſacrificent.

CAPUT ULTIMUM,

De Sacramento Matrimonii.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sit Matrimonium, & quando institutum fuerit?

MATRIMONIUM sic dicitur, quia est matris muimen, seu matris munium; liberi enim ex Matrimonio procreati matrem munire, & protegere debent. Tripliciter potest spectari; primò, ut est officium naturæ, ad procreandos liberos qui naturam conservent, sic fuit in lege naturæ integræ. Secundò, ut est remedium concupiscentiæ, sic fuit in statu naturæ corruptæ, ubi cœpit vigere concupiscentia. Tertiò, ut est Sacramentum novæ legis, per quod datur gratia habitualis & Sacramentalis ad facilius portandum onera matrimonii; & sic est in lege gratiæ, ubi non tantùm ordinatur in officium naturæ, vel in remedium concupiscentiæ, sed etiam ad gratiam conferendam, prout est Sacramentum, ut dicemus.

CONCLUSIO PRIMA.

MATRIMONIUM est legitimus & indissolubilis contractus inter virum & fœminam, quo traditur & acceptatur mutua corporum potestas, & confertur gratia. Dicitur primò, *legitimus contractus*, quia debet celebrari juxta leges Ecclesiæ. Dicitur secundò, *indisso-*

lubilis; unde non poteſt diſolvi conſenſu contrahentium, ſicut alii contractus civiles; & ſic non valet illud axioma juris, res per quas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. Dicitur tertiò, *inter virum & fœminam*; ideſt inter unum & unam, ut dicemus. Dicitur quartò, *quo traditur & acceptatur mutua corporum poteſtas*; & in his conſiſtit materia & forma hujus Sacramenti. Tandem additur, *& confertur gratia*, nempe habitualis & Sacramentalis; quarum ultima conſiſtit in auxiliis ſupernaturalibus, quæ Deus confert ad levius portanda onera Matrimonii.

CONCLUSIO SECUNDA.

MATRIMONIUM ut erat in officium tantùm naturæ in ſtatu innocentiæ, non fuit inſtitutum à Chriſto, nec ut fuit in remedium concupiſcentiæ in lege ſcripta; erat enim ante Chriſtum, & pro tunc habebat tantùm rationem contractus civilis; ſed ut eſt Sacramentum in lege gratiæ, ab illo inſtitutum eſt; Matrimonio enim, quod erat anteà tantùm contractus civilis, Chriſtus addidit rationem Sacramenti mediante gratiâ, quam illi annecti voluit. Controvertitur autem quo tempore inſtituerit ipſum Chriſtus, alii enim dicunt inſtitutum fuiſſe, dum Chriſtus adfuit nuptiis Canæ in Galilæâ, ſed probabilius ſentiunt alii Chriſtum illud inſtituiſſe, cùm dixit Matt. 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhæredebit uxori ſuæ: quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, quod amplius potuit declarari in ſermone quem habuit ad diſcipulos in nocte cœnæ.

QUÆSTIO II.

Vtrùm Matrimonium sit & fuerit in præcepto?

SUPPONITUR Matrimonium esse bonum, & nuptias non esse inventas à diabolo, ut voluerunt aliqui; aliàs non dixisset Deus Genes. 1. *Crescite, & multiplicamini*, nec Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; nec ipse adstitisset nuptiis Canæ. Ratio hujus est, quia propagatio naturæ humanæ cum debito modo, est per se bona; non posset autem ritè propagari per educationem liberorum, nisi pater & mater nexu indissolubili conjungerentur: ergo Matrimonium bonum est Et si dicat Tatianus hæreticus actum Matrimonii esse ejusdem speciei ac fornicatio & adulterium; hoc verum est in genere naturæ; non moris; fornicator enim & adulter non habent jus ad talem actum, benè autem maritus. Posito autem quòd bonum sit Matrimonium, de præcepto ejus loquendum est.

CONCLUSIO.

MATRIMONIUM primò sumptum ut est in officium naturæ, semper fuit in præcepto, non singulis hominibus, sed toti hominum communitati, ut habetur ex his verbis, *Crescite, & multiplicamini*. Quod si ignominosum fuerit in veteri Testamento non habere prolem; per hoc non debet inferri quòd Matrimonium fuerit omnibus præceptum; non erat enim odiosa virginitas, quia secundùm Patres, plures

in cœlibatu vixerunt, ut Melchisedech, Josüe, Elias, Jeremias, Eliseus, & Joannes Baptista: sed sterilitas erat tantùm odiosa in Matrimonio, in quantùm carebat Matrimonium hac Dei benedictione, *Crescite, & multiplicamini.* Secundò, si Matrimonium spectetur ut est in remedium concupiscentiæ, non est præceptum nisi per accidens; quando scilicet per jejunium, castigationem corporis, eleemosynam & similia comprimi non potest concupiscentia; pro tunc enim Matrimonium præceptum est ex Paulo 1. ad Corinth. 4. *Propter fornicationem autem, unusquisque suam uxorem habeat:* Tertiò, Matrimonium, ut est Sacramentum, nullomodò præceptum est, aliàs non diceret Paulus primæ ad Cor. 7. *Qui Matrimonio jungit virginem suã, benè facit; qui autem non jungit, meliùs facit.*

QUÆSTIO III.

An Matrimonium sit Sacramentum?

SI contrahatur inter infideles est tantùm contractus civilis, si contrahatur inter fidelem & infidelem, probabilius est non esse Sacramentum, quia est tantùm unus contractus & unum Sacramentum; unde si una pars est incapax illius, altera similiter erit. De Matrimonio inter Fideles intelligitur

CONCLUSIO.

MATRIMONIUM est Sacramentum ex Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. & ex D. Paulo ad Ephes. 5. *Relinquet homo patrem & matrem,*

& adhærebit uxori suæ; Sacramentum hoc magnum est, dico, in Christo & in Ecclesia: in quantum adhæsio cum uxore, est Sacramentum significans conjunctionem Christi cum Ecclesiâ. Quòd autem Matrimonium conferat gratiam sicut alia Sacramenta, habetur ex 1. ad Timoth. secundò, *Salvabitur mulier per filiorum generationem, si perseveraverit in fide*; idest, in fidelitate.

Objic. Si Matrimonium esset Sacramentum, vir esset simoniacus, si acciperet ab uxore pecuniam. Negatur; non accipitur enim pecunia pro Matrimonio ut Sacramentum est; sed ut est contractus civilis, ad sustinenda scilicet onera Matrimonii. Dices, Eclesia non potest variare Sacramenta, nec impedire quominus sint legitima, si habeant materiam, formam & intentionem ministri; attamen Conc. Trident. cap. de reformatione Matrimonii irritavit istud; si non fiat coram parocho & testibus, ubi sine illis erat validum ante Concilium. Resp. Ecclesiam invalidare tantùm contractum civilem qui subest Sacramento, declarando ipsum esse irritum, si non fiat cum tali circumstantiâ: non invalidat tamen Sacramentum, quia non habet jus in illud, nisi remotè; licet habeat jus proximè in contractum civilem, & hoc habet à principibus qui illum reliquerunt in potestate Ecclesiæ; unde quando contractus civilis est invalidus, invalidum est etiam Sacramentum.

QUÆSTIO IV.

Quid sint materia, forma & minister hujus Sacramenti?

NOBIS breviter dicere competit de materiâ, tum proximâ, tum remotâ; & aliter concludendum est de ministro hujus Sacramenti, quàm de ministris aliorum, ubi Sacerdotes Sacramenta ministrant, hîc verò ministri sunt ipsæmet partes quæ contrahunt, & non sacerdos qui dicit, *ego conjungo vos.*

CONCLUSIO.

QUANTUM primò ad materiam remotam Matrimonii, sunt corpora contrahentium, sicut materia remota venditionis est id quod venditur. Quantùm secundò ad materiam proximam, est mutua traditio corporum; quia id quod immediatè sequitur materiam remotam, est materia proxima. Quantùm tertiò ad formam, est mutua acceptatio partium verbis vel signis expressa; applicat enim materiam, & ille contractus esset imperfectus cum sola traditione corporum, perficiturque per acceptationem mutuam: alii dicunt mutuum consensum habere rationem materiæ & formæ; sed hoc idem est; nam mutuus consensus involvit tam traditionem, quæ est materia, quàm acceptationem, quæ est forma. Quantum denique ad ministrum, sunt ipsi contrahentes, non Parochus, quia sine præsentia Parochi ante Concil. Trid. validum erat Matrimonium. Deinde ille est minister qui applicat formam in materia, sed ipsi contrahentes ponunt acceptationem &

mutuam traditionem corporum : ergo ſunt miniſtri. Non requiritur ergo Parochus, ut miniſter, ſed tanquam conditio requiſita eſſentialiter, ad contractum civilem; hoc verò exigit Eccleſia in Concilio Trident. ut conſenſum partium expoſtulet, & ſuâ benedictione ſolemni confirmet Matrimonium.

Quæstio V.

Qualis requiratur conſenſus ad Matrimonium?

Constat quidem mutuum conſenſum ita neceſſariò ad Matrimonium requiri, ut ſine illo non poſſit eſſe verum; non poteſt enim eſſe contractus ſine conſenſu partium, nec Matrimonium ſine contractu. An Deus poſſit conſenſum ſupplere in Matrimonio, aliqui affirmant, quia ſe habet in genere cauſæ efficientis; alii negant, dicentes ipſum reduci ad cauſam formalem, quam Deus non poteſt ſupplere: ſed melius diſtinguendum eſt, quòd ſi Matrimonium ſumatur, prout dat poteſtatem viro ſuper mulierem, ſupplere poſſit Deus; non verò ſi ſumatur pro contractu, quia eſt de eſſentia illius. Ille autem conſenſus debet exprimi per voces aut ſigna externa; eſt enim contractus humanus qui eſſentialiter requirit conſenſum internum externo actu expreſſum, ex quibus duabus partibus actus humanus completus componitur. Signa ſufficiunt, nedum in mutis, ſed & in his qui non poſſunt loqui, modo ſigna externa ſufficienter exprimant conſenſum internum.

CONCLUSIO.

CONSENSUS ad matrimonium requisitus, debet primo esse à deliberata ratione; ille enim consensus mutuam obligationem inducit, & obligatio non inducitur in re gravi, nisi fiat deliberato animo. Debet secundò non esse extortus per metum gravem, quem vocant cadentem in constantem virum, idest qui talis sit, ut virum constantem perturbare & cogere valeat. Non debet tertiò esse factus ex ignorantiâ personæ secundùm substantiam, ut si quis putet sponsare Mariam, & Annam ducat. Non debet quartò esse ex ignorantiâ personæ quoad servitutem, ut si fœmina consentiat in servum quem putat liberum; consensus enim matrimonii fertur in personam liberam, quæ habet potestatem corporis sui, & alteri potest eam tradere. Nè dicatur tamen quòd error conditionis minus præcipuæ consensum impediat; validum enim est, si fœmina consentiat in virum quem putat divitem, nobilem, pulchrum & castum, qui tamen hæc omnia non habet. Quintò, consensus debet esse absolutus, & non sub conditione de futuro; quia aliàs suspenderetur Sacramentum, donec poneretur, vel non poneretur conditio. Quòd si conditio futura sit necessaria, ut si diceretur, *Sponso, te si sol cras oriatur*, valet consensus; habetur enim talis conditio pro non adjectâ, quoniam necessaria est, & non est verisimile quòd persona prudens suspendat consensum, donec impleatur conditio necessaria, quasi incertus esset ejus adventus. Si quis tamen intenderet expectare eventum talis conditionis,

non esset Matrimonium de præsenti. Sextò, consensus datus sub conditione turpi, non impedit Matrimonium, quia censetur pro non adjectâ illa conditio, ait Gregorius XI. cap. si conditiones; v. g. ego te duco, si parentem interfeceris. Septimò, illa conditio censetur pro non adjectâ, si sit contra substantiam Matrimonii, ut duco te si prolis generationem impedieris maleficio. Octavò denique, si conditio sit de præsenti aut de præterito, validum est matrimonium, stante couditione.

QUÆSTIO VI.

An Matrimonium possit contrahi per procuratores?

CONSENSUS, quem diximus esse necessarium ad valorem Matrimonii, fertur præcisè in traditionem corporum, non verò fertur essentialiter in copulam; aliàs Matrimonium B. Virginis & S. Joseph non fuisset verum Matrimonium, quod est temerarium negare; distinguitur enim dominium ab usu, unde si fœmina consentiat in traditionem sui corporis sub potestate viri, non consentiendo in copulam, nec dissentiendo, consensus ille sufficit, licet usus sequatur communiter ad dominium. Dubitari potest, an Matrimonium contractum per procuratorem validum sit.

CONCLUSIO.

EX praxi apud Reges constat, Matrimonium posse contrahi per procuratorem, sive procurator sit vir, sive fœmina, & etiam per

litteras ; Matrimonium enim eſt contractus elevatus ad Sacramentum, & natura contractus poſtulat ut poſſit fieri per litteras, vel per procuratorem ; adhoc enim requiritur tantùm conſenſus, & conſenſus poteſt dari & explicari, tum per litteras, tum per verba procuratoris. Quòd ſi in talibus Matrimoniis ſponſi præſentes conjungantur denuò in facie Eccleſiæ ; hoc eſt tantùm ad ratificationem ejus, vel ut tollantur ſcrupuli, vel ut ſuppleantur ſolemnitates Eccleſiæ quæ omiſſæ fuerant.

Requiruntur multæ conditiones, ut procurator validè contrahat Matrimonium. Primò, debet illud celebrare coram Parocho & teſtibus, & illis debet oſtendere litteras & procurationem, & nedum traditio partis debet innoteſcere, ſed etiam acceptatio. Secundò, debet habere procurationem ſpecialem, ubi nominatim agatur de Matrimonio, generalis enim pro contractu quolibet faciendo non ſufficit. Tertiò, procuratio debet eſſe determinata pro tali perſona ; mandatum enim vagum non ſufficeret. Quartò, procurator debet per ſe exequi procurationem, nec alium poteſt ſubſtituere, niſi hoc exprimat procuratio. Quintò, requiritur ut procuratio non ſit revocata eo tempore quo procurator contrahit ; pro tunc enim irritum eſſet Matrimonium, etiamſi de retractatione non conſtaret procuratori aut alteri conjungi ; imò ſi retractatio eſſet tantùm interna, Matrimonium non valeret, etiamſi ille qui procurationem dedit, juraſſet ſe eam non revocaturum. Hoc eſt ex jure Canonico, ex quo patet, actum conſenſus procuratoris &

consensus mandantis constituere unum tantùm actum numero in genere moris.

Ratio quare Matrimonium contractum per procuratorem est validum, petitur ex hoc, quòd Christus elevans hunc contractum naturalem & civilem ad esse Sacramenti, non mutavit rationem ejus; unde, quia contractus ille factus per procuratorem, vel litteras, est legitimus contractus, ideò talis contractus inter fideles est legitimum Sacramentum. Forma hujus Matrimonii qua procurator uti potest, est hæc; recipio te in uxorem nomine Petri; vel, Petrus accipit te in uxorem, mediante me; similiter sponsa dicere debet, ego duco Petrum nomine tuo, vel te mediante. An autem Procurator peccet mortaliter contrahendo Matrimonium in peccato mortali, negatur: quia non est minister principalis, nec Sacramentum recipit; mandans verò peccat mortaliter, si negligat se disponere ad recipiendum Sacramentum, quando probabiliter putat procuratorem contracturum matrimonium; similiter etiam gratiam recipit pro illo instanti, si non ponat obicem. Si quæratur, an peccet inter dormiendum, si sit in peccato, dum Matrimonium contrahitur, affirmat Sanchez, negant alii, ob inadvertentiam; & credunt quod potius peccaverit ante somnum, dum prævidens se matrimonium contracturum, præparationem ad illud neglexit.

& cui Sacramentum ita subest, ut ipso posito, ponatur Sacramentum inter Christianos, & ipso ablato, auferatur.

Matrimonium tamen contractum sine denunciationibus non est minùs validum post Conc. ac ante; committitur tamen peccatum mortale, nisi in certis casibus. Primò, si timeretur Matrimonium malitiosè impediendum à parentibus & tutoribus, ut eorum bona absumant, vel eos jungant indignis; tunc si non possit adiri Episcopus, aut rogatus noluerit ex odio dispensationem dare, proclamationibus omissis, potest contrahi. Secundò, quando ex proclamationibus oriretur scandalum, v. g. quando vir & fœmina, qui creduntur matrimonio conjuncti, attamen vivunt tantùm in concubinatu, posteà contrahere volunt, non requiritur pro tunc ulla proclamatio. Tertiò, quando Episcopus dat licentiam, quod tamen ordinariè non facit absolutè; jubet enim saltem unam fieri, ne lateant impedimenta. Quartò, quando vir moribundus in uxorem vult ducere suam concubinam ad prolem legitimandam. Sunt & aliæ exceptiones cognitu faciles.

QUÆSTIO VIII.

Quales debeant esse Parochus & testes?

LEx Concilii, de quâ locuti fuimus in quæstione antecedenti, quæ exigit præsentiam Parochi & testium, aliquas patitur exceptiones. Primo, respectu infidelium; est

enim illa lex merè Ecclesiastica, & sic non obligat infideles; si unus tamen est fidelis, Matrimonium nullum est. Secundò, respectu fidelium, qui prius contraxerunt in facie Ecclesiæ, sed invalidè, ob occultum impedimentum, posteà clam contrahere possunt. Aliqui dicunt, ignorantiam etiam dispensare ab hac lege, sed falsò. Tertiò, respectu eorum qui contrahunt in loco, ubi Concil. non est receptum, etiamsi transeant tantùm; imò etiamsi hunc locum accedant eo fine, ut contrahant Matrimonium; qui vult enim contractum civilem facere, ubicumque ipsum inire potest, & fraus tunc non fit legi: potest enim quilibet jure suo uti; habet verò jus eo eundi: peccat tamen mortaliter, quia ante Conc. matrimonium occultum prohibitum erat, & nunc adhuc est, ubi non recipitur Conc. Exceptis his casibus, requiruntur Parochus & testes; sed videamus, quales esse debeant.

CONCLUSIO.

PAROCHUS debet esset proprius parœciæ sponsi aut sponsæ, vel alter ex ejus licentiâ: potest etiam esse Episcopus vel Vicarius generalis Episcopi; qui unam personam constituit cum illo cujus vices gerit: vel Capitulum sede vacante, vel Legatus Pontificis in terris suæ legationis, vel à fortiori Summus Pontifex. Quoad Archiepiscopos in suffraganeorum Diœcesibus, nihil in hoc possunt, nisi cùm actu visitant, aut quando causa ad eos devolvitur per appellationem. Quoad vagos, contrahere debent coram Parocho loci in quo hospitantur; etiamsi non sit Sacerdos; Conc. enim

exigit tantùm Parochum. Quòd si Conc. dicat matrimonium non aliter debere fieri, nisi coram Parocho, vel alio Sacerdote, ex hoc non debet inferri quòd Parochus debeat esse Sacerdos; nam ly, alius, sæpe refertur ad aliquid diversæ qualitatis, ut Luc. 23. *Ducebantur autem & alii duo nequam cum illo.* Licet Parochus sit excommunicatus non toleratus, validè tamen assistit, quia non est actus jurisdictionis, sed testis. Quòd si excommunicatus non possit esse testis; hoc est in causis communibus, non in gravibus, ubi infames possunt adhiberi. Quòd si Parochus vel ejus Vicarius habens commissionem administrandi Sacramenta, dent licentiam alteri; hoc debet fieri alteri Sacerdoti. Debet non esse revocata hæc delegatio & tam Parochus quam commissus debent assistere modo humano, id est attendere ad contractum; & sic dormiens, amens, & similes adsistere nequeunt.

Quoad testes, debent esse præsentes præsentiâ etiam morali, & attendere ad ea quæ fiunt; licet tamen adsistant inviti, non minus sunt legitimi testes, ut declaravit congregatio Cardinalium. Porrò, qualescumque testes præsentes esse possunt, etiamsi illis desint conditiones in jure requisitæ; unde infames, excommunicati, parentes, consanguinei; familiares, famuli, fœminæ recipi possunt; tales enim non rejicit Conc. & sic non est ratio cur excipiantur; favores enim sunt ampliandi, & matrimonium est materia favorabilis.

Quæstio IX.

An matrimonium sit indissolubile?

Hoc potest intelligi vel respectu status innocentiæ, vel respectu status legis Mosaïcæ, vel denique respectu Evangelicæ legis. Quoad tempus intermedium inter statum innocentiæ & tempus legis Mosaïcæ, non loquimur de illo; quia nulla fuit in eo lex particularis. Quoad statum innocentiæ, in eo Matrimonium fuit indissolubile; quia pro tunc tale fuit, quale erat ex institutione divinâ, sed ex institutione divinâ erat indissolubile; ex intentione enim Dei & naturæ ordinabatur ad educationem prolis, non solùm ad breve tempus, sed per totam vitam ipsiusmet prolis: ergo parentes debebant simul manere. Quod si Abraham & Moïses dimiserint uxores suas, hoc fuit ex dispensatione Dei; Abraham enim jussu Dei repudiavit Agar quæ serva erat, & accepit Sara quæ erat libera, ut significaret se repudiaturum Synagogam, & accepturum Ecclesiam. Licet tamen Matrimonium ex se sit indissolubile, potest tamen quæri, utrum fuerit aliquando dissolutum ex dispensatione divinâ.

Conclusio.

In lege Mosaïcâ sicut in Evangelicâ Matrimonium erat indissolubile, & est adhuc; in illâ tamen ex concessione divinâ licitum fuit justâ de causâ Matrimonium solvere, etiam quoad vinculum.

Pro lege Mosaïcâ, patet; quia in omni lege tale fuit Matrimonium, quale fuit ex institutione suâ; sed ut diximus, ex institutione suâ est indissolubile: ergo tale remansit in lege Mosaïcâ. Constat tamen ex Deuteronomii 24. quòd ex concessione divinâ solutum aliquando fuerit; ibi enim habetur: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam; & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu ejus, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, deditque ei libellum repudii, & dimiserit de domo suâ, vel certè mortuus fuerit, non poterit amplius eam prior maritus recipere in uxorem.* Nec refert, quòd Matth. 19. dicatur, hoc Deum Judæis permisisse propter duritiem cordis; sequeretur enim Deum verè non concessisse hanc solutionem; sed eam tantùm reliquisse impunitam; quod falsum est, & pugnat cum verbis supradictis, maximamque dedisset Judæis occasionem peccandi, quippe qui omnes credebant lege hoc sibi esse licitum. Matth. ergo mox allegatus ostendere tantùm intendit, quòd pronitas Judæorum ad peccandum, fuerit causa cur Deus eorum imbecillitati subvenire cupiens, tale repudium illis concesserit, licet verè & sincerè. Quòd si etiam habeatur Deuteronomii 24. mulierem repudiatam alteri nuptam fieri abominabilem; hoc est in quantùm est repudiata; (per hoc enim infamiam incurrit) non in quantum nupta est.

Quantùm ad legem Evangelicam, Matrimonii indissolubilitas habetur Matth. 19.

Quod Deus conjunxit homo non separet; & qui dimissam duxerit, mœchatur: habetur etiam Matth. 19. *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Ratio nostra est; quia in lege gratiæ Matrimonium est Sacramentum significans unionem Christi cum Ecclesiâ per incarnationem; illa autem unio perpetua est, unde Matth. cap. 19. dicens, *Qui dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, mœchatur*, intelligendus est de dimissione quoad thorum, non quoad vinculum.

Reperiuntur tamen quædam occasiones in quibus matrimonium potest dissolvi. Primò, quando contractum est inter infideles, & alter conjugum ad fidem convertitur, pro tunc fidelis potest cum alio inire; non est enim obstrictus infideli; & in hoc casu Deus ipse dispensat. Secundò, quando matrimonium inter fideles contractum tantummodo ratum est, & altera partium religionem ingreditur ante consummationem matrimonii. Hujus rei causa est voluntas Christi declarata per traditionem Ecclesiæ; & hoc habetur in Conc. Trid. sess. 14 can. 6. *Si quis dixerit, Matrimonium ratum non solvi per solemne votum professionis, Anathema sit*: unde eo ipso quo quis professus est Religionem approbatam, sive militarem, sive regularem, conjux potest cum alio contrahere; & professus ita liber est, quòd si Papa dispensaret supra votum, posset aliam ducere, inquiunt aliqui. Non potest tamen dissolvi Matrimonium ratum per receptionem Ordinis sacri, nec etiam Episcopatus, ut habetur in extravag. antiqua de voto, hoc enim privilegium soli

professioni datum est. Tertiò, potest dissolvi matrimonium ratum per dispensationem Summi Pontificis; dispensat enim in vota solemnia religionis quæ sunt majora: deinde, hoc fecit aliquando; non est autem verisimile ipsum errasse in tanto negotio. Dixi, justâ de causâ, sine causâ enim invalidè dispensaret; nam in his quæ sunt de jure divino, non est dominus, sed dispensator: dispensatio autem rei alienæ sine justâ causâ & contra voluntatem domini, nulla est.

QUÆSTIO X.

An Matrimonium sit necessariò unius cum unâ?

MONTANISTÆ & Novatiani secundas nuptias negantes esse licitas, contradicunt Apostolo dicenti ad Rom. 7. *Si mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri; ut non sit adultera, si fuerit cum alio*; & primæ ad Timoth. 5. *Volo juniores viduas nubere.* Dicendum ergo est, quòd si in Neocæsariensi Conc. prohibeantur Presbyteri interesse celebritati secundarum nuptiarum, cùm pœnitentia injungenda sit illis qui sæpius nubunt; hoc ideò dicitur, quia ut ait D. Thomas, hoc est signum incontinentiæ, & ideò parum honorificum est. Quòd si Chrysostomus secundas nuptias fornicationem appellet; hoc reperitur tantùm in Opere imperfecto, cujus non est auctor, quippe qui multis refertus est erroribus; ipse au-

tem contrarium ſentit Homil. 2. ad Epheſ. ubi dicit, ſe non damnare ſecundas nuptias: quæſtio ergo noſtra non intelligitur, an Matrimonium ſit unius cum unâ ſucceſſive, ſed ſimul & ſemel; ita quòd homini liceat habere ſimul plures uxores, & hoc eſt quærere, an Polygamia ſit licita.

CONCLUSIO.

NON poſſunt ſimul plures uxores duci, Polygamia enim eſt abſolutè illicita: nam repugnat primæ inſtitutioni Matrimonii, quoniam Geneſ. 1. habetur, *Maſculum & fœminam fecit eos;* Aliquo modo etiam eſt contra legem naturæ (non abſolute, quia de ea non poſſet fieri ulla diſpenſatio) nam in primo Matrimonio traditur maritus uxori, & contra legem naturæ videtur eſſe, quòd res uni tradita tradatur adhuc alteri. Licet tamen Polygamia ſit illicita, nihilominùs ex diſpenſatione Dei conceſſa eſt; non quidem ante diluvium, ſed poſt. Non ante diluvium; quia eo tempore ſolus Lamech habuit duas uxores Geneſ. 5. qui ob hoc reprehenditur ut adulter à Nicolao Papâ. Poſt diluvium plures ſanctiſſimi viri plures habuerunt uxores, utpote Abraham, Jacob, Elcana, David, & alii: illi autem vixiſſent in perpetuo concubinatu, ſi ex diſpenſatione divina Polygamia illis non licuiſſet. Nec refert, quòd illæ uxores concubinæ dicantur; concubina enim & uxor uſurpabantur pro eodem; & in hoc ſolùm ſtabat diſtinctio, quòd illa quæ dicebatur uxor, ſumebatur ſimul in conjugium & in adminiſtrationem familiæ; ſic

erat Sara in Domo Abrahæ, sic Lia & Rachel in domo Jacob; concubinæ autem dicebantur illæ quæ erant tantùm assumptæ in ordine ad generationem. Porrò, in lege gratiæ reductum est Matrimonium ad primam sui institutionem, idest, ad unicam uxorem, ubi animadvertendum quòd licet fuerit in veteri lege licitum viro habere plures uxores, nusquam tamen habuit eadem uxor plures viros.

QUÆSTIO XI.

Quænam sint bona Matrimonii?

CONFUNDUNTUR vulgò bona Matrimonii cum effectibus ejus; unde postquam diximus quòd Sacramentum Matrimonii conferat gratiam habitualem illis qui obicem non ponunt, sicut & gratiam actualem seu Sacramentalem, quæ consistit in auxiliis quibusdam actualibus à Deo collatis pro loco & tempore, ut onera Matrimonii portentur; postquam etiam asseruimus, hoc Sacramentum inter fideles contractum legitime, & ab illis consummatum, producere indissolubilitatem; nobis dicendum remanet de bonis ipsius Matrimonii; si prænotaverimus, quòd ad gratiam habitualem per hoc Sacramentum recipiendam non requiritur ut tollatur obex peccati mortalis per confessionem; nulla enim lex hoc præcipit, sed ad hoc sufficit contritio, vel vera, vel existimata: si enim sit vera, peccatum tollit, &

pro tunc confessio non est necessaria necessitate medii, nec præcepti; si verò est tantùm existimata, contrahens vi Sacramenti de attrito sit contritus.

Conclusio.

TRIA communiter assignantur bona Matrimonii; nempe bonum Sacramenti consistens in charitate & in indissolubilitate, de quâ egimus; bonum Fidei; bonum denique Prolis. De istis supetest loquendum.

Ad fidem conjugalem tria exiguntur: Primò, ut sponsi simul cohabitent & administrent familiam cum hoc ordine, ut viro subdita sit mulier in tali administratione; & vir teneatur præstare uxori & familiæ alimenta & alia necessaria. Ex illâ ratione tenetur uxor sequi habitationem viri, nisi in hoc pateretur grave incommodum, ut si ad bellum proficisceretur. Secundò, ut alter alteri debitum reddat 1. Corinth 7 *Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro*: & ad hoc tenentur ex justitiâ; nam uterque conjux contrahendo tradit alteri potestatem sui corporis, 1 Cor. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier* Conjux ergo qui negaret debitum conjugi petenti sive tacitè, sive expresse, iret contra justitiam: petere autem tacitè censetur mulier, quando vir cognoscit in ea voluntatem petendi, quam præ verecundiâ non explicat. Tertiò, requiritur ad fidem conjugalem, ut conjux vivente conjuge, cum aliâ personâ non contrahat; esset enim adulterium. Rom. 7. *Vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro*;

unde, ut altera partium ad alias nuptias convolet, debet haberi certum testimonium de morte suæ partis, nec quantumlibet tempus absentiæ ad hoc sufficit.

Licet ad fidem conjugalem cohabitatio requiratur, impediri tamen potest per divortium, in hoc distinctum à repudio, in quo fiebat solutio Matrimonii quoad vinculum, quòd in divortio fit tantùm solutio quoad thorum & cohabitationem: fieri autem potest quoad thorum, propria authoritate; sed quoad habitationem, tantùm authoritate Ecclesiæ, cap. *Porrò*, de divort. Potest divortium fieri ex pluribus causis remanente vinculo; scilicet ob ingressum utriusque partis in religionem, ob adulterium, hæresim, perditos mores, denique ob sævitiam, & morbum contagiosum. Ista tamen impediunt quominus conjux possit separari à conjuge propter adulterium; si adulterium sine crimine fit, ut quando mulier patitur violentiam, vel alium virum cognoscit quem credit esse suum conjugem; si uterque conjux teneatur eodem crimine; si conjux sit conjugi adulterandi causa, si denique post adulterium unus cum alio rem habuerit.

Plura similiter conjuges dispensant à debito reddendo, quæ prolixius retexere non intendo, tum quia hoc meæ menti repugnat, tum quia hæc omnia de facili haberi possunt à Canonistis; dicam tamen in sequentibus casibus posse à traditione debiti dispensari. Primò, quando conjux petit benevole, non intendens conjugem adstringere ad hoc, sicut quando amicus petit rem sibi debitam ab amico, non in-

tendens illum obligare. Secundò, quando conjux adulterium commisit, conjux innocens potest illi negare debitum. Tertiò, excusatur à peccato qui rarò negat, vel qui petitus differt redditionem per breve tempus; & hoc ob parvitatem materiæ, modò non sit periculum incontinentiæ; pro tunc enim non potest cessare obligatio debiti. Quartò, quando una partium frequentius petit, quàm par sit; debet enim in omnibus modus servari. Denique ob furorem, morbum contagiosum & metum mortis in partu, justum & rationabilem; non verò quando timetur filiorum multiplicatio, nisi conjuges mutuo consensu & sine periculo incontinentiæ cedant juri suo, aut quando non habent unde filios alant; tunc enim unum posse alteri debitum negare sentiunt Doctores.

QUÆSTIO XII

Quænam sint impedimenta Matrimonii?

NEMO dubitat, quin Papa possit impedimenta statuere, quæ dirimant Matrimonium; hoc enim habetur in Conc. Trident. sess. 24. can. 3. & 4. Non quòd habeat potestatem super Matrimonium, ut Sacramentum est; sed ut est contractus civilis, quem potest (non tamen sine justâ causâ) irritare; non tantùm in terris ubi dominatur temporaliter, sed per totam Ecclesiam; quia talis potestas circa res matrimoniales ablata est Prin-

cipibus temporalibus in jure canonico, & reservata est Ecclesiæ, ut patet ex Concil. Trident. sess. 24. can. 12. exceptâ causâ dotis & matrimonii infidelium, de quibus contractibus possunt cognoscere Principes sæculares. Ratio quare talis potestas reservata est Ecclesiæ, est quia Matrimonium non est tantùm contractus civilis, sed Sacramentum & res spiritualis, quæ debet judicari ab Ecclesiâ. Quantum ergo ad principes fideles, præcisè statuere possunt impedimenta ad Matrimonium, ut est contractus civilis; sed illa potestas ab eis sublata est, & tantùm illis reservatur causa dotis & Matrimonii infidelium & hæreticorum, quod non habet rationem Sacramenti, sed contractus purè civilis. Quantum ad principes infideles, possunt statuere impedimenta; tum quoad subditos infideles, respectu quorum Matrimonium est tantum contractus civilis, tum quoad fideles, inter quos Matrimonium non est vere Sacramentum, nisi sit vere contractus civilis: non esset autem legitimus contractus civilis, si leges civiles justæ quæ cedunt in reipubl. utilitatem, illum prohiberent. Porrò, Judæi non possunt talia impedimenta condere; quia nec habent rempubl. nec principem legitimum, nec possunt uti legibus ceremonialibus Mosaïcis, quia abrogatæ sunt.

Constat ergo Ecclesiam posse statuere impedimenta ad Matrimonium, & multa reverà condidisse, quorum aliqua impediunt nè fiat, factum tamen non dirimunt: alia verò faciendum impediunt, dirimuntque factum. Sunt autem quinque specialiter quæ faciendum Ma-

trimonium impediunt, quorum primum est tempus prohibitum ab Ecclesiâ; unde peccarent mortaliter qui à primo die Adventûs usque ad diem Epiphaniæ, & à feriâ quartâ Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusivè contraherent; hoc enim prohibitum est à Concil. Trident sess. 24. cap. 10. Quod si ibi prohibeantur tantùm solemnitates nuptiarum; per illas intelliguntur benedictio conjugum in Ecclesiâ & traductio sponsæ, non tamen consummatio Matrimonii. Potest dispensare Ordinarius, ut sine solemnitatibus fiat. Secundum impedimentum est interdictum seu prohibitio, ut quando Episcopus, vel Parochus, vel judex justè prohibent, nè una persona cum aliâ contrahat, vel hoc tempore aut illo. Tertium est votum castitatis, aut ingrediendæ religionis, aut suscipiendi Ordines sacros, aut non nubendi; peccat enim qui facit contra votum in re gravi. Quartum petitur ex sponsalibus celebratis cum alia persona. Quintum denique est crimen; multa autem crimina Matrimonium impediunt quæ videri possunt apud Bonacinam. Hæc quinque impedimenta duobus his versibus continentur.

Tempora, Mandatum, Votum, Sponsalia, Crimen,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Quantùm ad impedimenta dirimentia, fuerunt semper duodecim expressa in versibus sequentibus, quibus duo adjunxit Concil. Tridentinum; impedit enim, quominus Matrimonium clandestinum sit legitimum, sicut & illud quòd contrahitur inter raptorem &

raptam, quamdiu manet in potestate raptoris.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas
Si sis affinis, si forte coire nequibis:
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

CONCLUSIO.

ERROR cadere potest vel in substantiam personæ, ut quando quis credens ducere Annam, ducit Mariam; & tunc invalidum est Matrimonium, jure etiam naturali; contrahens enim non consentit cum illâ personâ; unde non valeret apud infideles. Hoc intelligitur, etiamsi error esset concomitans, ut quando quis ducit Annam putans ducere Mariam, quam tamen duceret, si cognosceret illam; quia non consentit actu circa illam; & consensus actualis requiritur. Vel potest error esse circa qualitatem personæ, ut quando aliquis ducit Mariam, quam putat divitem, formosam, nobilem, & talis non est; Matrimonium est validum, nisi talis qualitas apponatur per modum conditionis, vel transeat in errorem personæ. Ratione primi, si quis dicat: duco te in uxorem, si tu es nobilis, & non sit reverà, Matrimonium nullum est; defectus enim conditionis, sine quâ non factus fuisset contractus, invalidat contractum. Ratione secundi, non valeret Matrimonium, si Maria sponsaret Petrum se fingentem esse filium regis Galliæ, in quem illa consentit sicut in filium regis, qui reverà alis non est; tunc enim error censetur versari circa determinatam personam; vale-

ret autem si contraheret cum Petro qui se fingit esse filium regis simpliciter; consentit enim in determinatam personam quam præsentem ducit; & error tantum cadit supra qualitatem.

Conditio est secundum impedimentum Matrimonii; sumitur autem conditio non latè, de ea enim loquuti fuimus anteà; sed strictè, pro servitute: & de ea dicitur, quòd Matrimonium contractum cum errore conditionis servilis, sit invalidum, modo conditio errantis sit deterior; sic qui contrahit cum servâ, quam putat liberam. invalidè contrahit, licet cum illa contraheret, si illam cognosceret servam: si tamen servus contraheret cum serva, quam putat liberam; aut cum libera, quam putat servam, contraheret validè; quia conditio ejus non fit deterior. Hoc impedimentum inductum est ab Ecclesia, ut tollatur inæqualitas inter contrahentes, & ne fiat injuria contrahenti. Servitus extendi potest ad illos qui damnati sunt ob crimina ad remos perpetuos, vel perpetuo carceri, quia sunt servi pœnæ.

Votum tertiò Matrimonium dirimit, nimirum solemne, quale in professione religionis & in sacrorum Ordinum receptione emittitur; simplex autem votum castitatis tantùm impedit, excepto apud RR. PP. Societatis Jesu, qui elapso biennio, emittunt votum simplex castitatis, quod non tantùm impedit & dirimit Matrimonium respectu illorum, sed de facto excommunicationem incurrunt, si contrahant.

Cognatio, quartum impedimentum est diri-

mens Matrimonium; & est triplex, nempe legalis, spiritualis, & naturalis. Cognatio legalis est quædam propinquitas inter certas personas proveniens ex adoptione: Adoptio autem est legitima assumptio personæ extraneæ in filium aut filiam; illa cognatio impedimentum est, primò, inter ascendentes & descendentes usque ad quartum gradum inclusivè: secundò, inter adoptatum & filios adoptantis: tertiò, inter adoptatum & uxorem adoptantis; & inter adoptantem & uxorem adoptati; primi sunt cognati in linea recta; secundi in linea transversali; & tertii per modum affinitatis legalis. Cognatio spiritualis est propinquitas inter quasdam personas ex Baptismo & Confirmatione proveniens: & triplex est, nempe Paternitas inter baptisantem & baptisatum, & inter levantem & levatum, sic de confirmato: Compaternitas, inter baptisantem, confirmantem, patrinum, & patres carnales baptisati aut confirmati; denique est Confraternitas inter baptisatum seu confirmatum & filios baptisantis, confirmantis & patrinorum; sed ablata est Fraternitas per Concil. Trident. & remanserunt sola Paternitas & Compaternitas, quæ ex eodem Concil. non amplius se extendit ad susceptores, & etiam limitatur ad unum & ad unam. Ad cognitionem spiritualem multa requiruntur. Primò, ut teneatur infans in Baptismo; unde si domi est baptisatus, qui tenet, dum supplentur solemnitates in Ecclesia, non contrahit. Secundò, ut quis teneat in primo Baptismo; unde si rebaptisetur, susceptores non contrahunt cognationem, nisi probabile

esset primum fuisse invalidum; probabiliter enim esset cognatio. Tertiò, debet teneri infans in baptismo solemni; & si teneatur tantùm domi, nulla est cognatio, quia Ecclesia non instituit susceptores nisi in Bapt. solemni. Quartò, susceptores suscipere debent puerum de manibus baptisantis, statim ac baptisatus est, aliàs non dicerentur levare de fonte sacro: unde mulier suscipiens puerum, non de manibus baptisantis sed patrini, non contrahit; & etiam, si susceptores tangant puerum tantùm digito, non dicuntur propterea tenere; ex quo patet contactum physicum esse necessarium, sive sit proprius vel alienus; qui enim suscipit per procuratorem, contrahit, ut majors pars Doctorum sentit; non ipse procurator, ut declaravit congregatio Cardinalium; qui tamen constituit alium, ut suo nomine baptiset, non ipse contrahit, sed designatus.

Quantùm ad cognationem naturalem, nil aliud est, quàm propinquitas personarum descendentium ex eodem stipite proximo per naturalem generationem. Distinguitur per lineas & gradus. Linea est series seu ordo personarum ascendentium vel descendentium ab eodem stipite; stipes autem est illa persona ex quâ fit descensus. Gradus est distantia major vel minor quâ una persona magis vel minus distat ab aliâ. Linea duplex est, recta & collateralis; illa est secundùm quam plures personæ ita à stipite descendunt, ut una sit genita ab alia; hoc est, qua plures personæ ab eodem stipite descendunt, non tamen quòd una sit ab alia. Ut cognoscatur quot gradibus una perso-

na distet ab alia, accipiendæ sunt hæ tres regulæ. Prima. In linea recta assendentium & descendentium tot sunt gradus, quot personæ, una dempta, scilicet stipite, sic Pater & Filius sunt in primo, quia dempto patre qui est stipes, remanet tantùm una persona; sicque est tantùm unus gradus; pari jure Nepos est in secundo gradu consanguinitatis cum Patre; Pronepos in tertio, &c. Secunda regula. In linea collaterali & transversa tot gradibus distant personæ inter se, quot distant à stipite; sic quia duo fratres distant à Patre uno gradu, distant inter se uno gradu. Tertia regula hæc est. Si in linea tranversa, duæ personæ distent inæqualiter à stipite, quot gradibus distat persona remotior, tot gradibus inter se distant; unde si una sit in secundo gradu distans à stipite, & alia in tertio, sunt inter se distantes in tertio. Hoc posito, dico primò, Matrimonium esse invalidum intra quartum gradum consanguinitatis, tum in linea recta, tum in collaterali; sed hoc est tantùm de jure Ecclesiastico, quod olim illud prohibebat fieri intra septimum. Dico secundò, quòd aliqui sentiant, prohibitum esse Matrimonium in omni gradu lineæ rectæ, & hoc de jure naturæ; quia contractus & usus Matrimonii repugnant reverentiæ quæ debetur parentibus: alii tenent esse tantùm de Jure naturæ prohibitum in primo gradu, juxta illud Levitic 18. *Turpitudinem patris tui vel matris tuæ ne discooperias; mater enim tua est:* Unde, si Matrimonium intra quartum gradum ascendentium prohibetur, hoc est tantùm de jure Ecclesiastico. Ad adversarios

respondentes, dicunt quòd maxima reverentia debeatur tantum principio immediato, nempe patri; non mediato scilicet avo. Dico tertiò, in linea transversa Matrimonium esse prohibitum de jure naturæ in primo gradu, v. g. inter Fratrem & Sororem: inter illos enim est maximus pudor, cui adversatur usus Matrimonii. Quo si initio mundi contrahebant Fratres cum Sororibus, hoc erat ad conservandam speciem humanam, quod præceptum cuilibet alteri præponderat; unde, si eadem necessitas rediret, posset Pater contrahere cum Filia, & Frater cum Sorore.

Quintum impedimentum matrimonium dirimens, est *Crimen*: illud autem crimen duplex est, nempe homicidium & adulterium. Ratione primi criminis, si vir & mulier simul machinentur mortem alterius conjugum, aut si unus eorum machinetur mortem suæ conjugis, ut matrimonium ineat cum alia, Matrimonium iniri non potest. Ratione secundi, si adulteri sibi invicem promiserint fidem de Matrimonio ineundo post mortem conjugis, contrahere matrimonium non possunt; quia videntur mortem alterius conjugis procuraturi: sic nec illi qui contraxerunt vivente altero conjuge; Matrimonium tamen non est irritum, si unus fingat alteri suam partem esse mortuam, ut illum decipiat, & inducat ad adulterium: Non etiam irritatur Matrimonium, si v. g. Petrus occidat ex vindicta maritum Annæ, non verò ut cum illâ contrahat. Non etiam irritatur, si solus Petrus occidat maritum Annæ ut eam ducat, modò illa non concurrerit, nec præcesserit adulterium cum homicidio.

Sextò impeditur Matrimonium per *cultus disparitatem:* Unde fidelis contraheret invalidè cum infideli non baptiſato, etiam catechumeno; validè tamen contrahit cum hæretico; hoc enim nulla lege cautum eſt, licet ſit grave peccatum, propter prohibitionem Eccleſiæ & periculum ſubverſionis: quod intelligendum eſt de locis in quibus hæretici non ſunt tolerati; alibi enim, ut in Gallia, ceſſante periculo perverſionis & ſcandalo (quæ rarò abſunt) non eſſet peccatum mortale de ſe. Iſtud impedimentum eſt tantùm de conſuetudine Eccleſiæ, quæ non fuit tempore Auguſtini, cujus mater Monica virum duxerat infidelem. Quod ſi 1. Corinth. 7. Paulus permittat mulierem fidelem manere cum viro infideli; loquitur de muliere facta fideli poſt Matrimonium.

Impeditur ſeptimò Matrimonium per *metum extrinſecum* cadentem ſupra conſtantem virum. Dicitur primò, per metum extrinſecum, qualis incuti poteſt à cauſa extrinſeca libera, ut ab homine; non à cauſa intrinſeca, qualis eſt ille qui incutitur à periculoſo morbo, à morte, à feris animalibus, &c. Matrimonium enim initum ut hæc omnia vitentur, validum eſt; ſic validum eſt Matrimonium filiæ medici nolentis curare ægrotum, niſi ducat ægrotus illam filiam; metus enim non incutitur à medico, ſed à morbo: Valet etiam dum contrahitur ob metum inferni. Dixi ſecundò, cadentem ſupra conſtantem virum, ſeu gravem. Gravis metus à levi in hoc differt; quod gravis eſt ille qui cogit eligere minus malum, ut majus vitetur: levis ex oppoſito eſt ille quo aliquis

cogitur eligere majus malum ut minus devitetur: posito gravi metu ut extorqueatur consensus, Matrimonium invalidum est. Ad metum gravem reducitur metus mortis, mutilationis, atrocis cruciatus, carceris diuturni, exilii, stupri, amissionis partis notabilis bonorum, infamiæ, &c. Quoad metum reverentialem, nisi sit gravis, id est, conjunctus cum minis gravibus, verberibus & similibus, Matrimonium non invalidat.

Octavò, Matrimonium invalidatur per *Ordines majores* susceptos validè, & hoc tantùm ex præcepto Ecclesiastico, non divino; aliàs Ecclesia Romana non permitteret Sacerdotibus Græcis usum Matrimonii. Licet tamen matrimonium Ordines majores subsequens invalidum sit propter votum solemne illis implicitè adjunctum, ex decreto Ecclesiæ; non tamen susceptio sacrorum Ordinum Matrimonium anteà contractum invalidat. Dixi, susceptos validè; si enim quis invalidè Ordinaretur, v.g. nolens, aut ab Episcopo non intendente Ordinationem, validè posset contrahere Matrimonium. Si quis Ordinem sacrum susciperet, nesciens illi annexum esse votum castitatis, ad illam teneretur; qui vult enim statum, vult ea quæ sunt annexa statui, ut illud votum: Quòd si intentionem haberet positivam non vovendi, ad castitatem nihilominus teneretur; non ratione voti, quia nullum est, sed præcepti Ecclesiastici Matrimonium ordinati prohibentis. An ille qui ordinatus est Ordine sacro ante usum rationis, teneatur castitatem servare, dum sit adultus; omnes respondent negativè;

nisi Ordinem ratificaverit: sed controvertuntur de ordinato ante ætatem pubertatis, seu sexdecim annorum: affirmativam probabiliorem tenet Bonacina.

Per *ligamen* nonò Matrimonium impeditur: Per ligamen autem intelligitur vinculum prioris matrimonii, quo stante, nullus potest aliam uxorem ducere. Vinculum hoc invalidat matrimonium ex jure naturæ, in quantùm repugnat quieti & paci familiæ. unde super illud non potest dispensare Summus Pontifex. Quòd si in veteri Testam. licita fuerit Polygamia, seu pluralitas uxorum, hoc factum fuit ex Dei dispensatione; & sic hoc præceptum pertinet tantùm ad secundarium jus naturæ, quoniam Deus in illud dispensat, quæ dispensatio ablata est à Christo, Matt. 19. *Quicumque dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur;* si enim mœchatur, dimissâ aliâ, à fortiori mœchatur, illâ retentâ. Quoniam, jure naturæ plures uxores prohibentur, à fortiori prohibentur plures viri unius uxoris; hoc enim repugnat fini primario Matrimonii, nempe procreationi prolis, quæ impeditur ex seminum commixtione. Ex nostrâ conclusione sequitur, certitudinem moralem requiri de morte conjugis, ut superstes ad novum matrimonium convolet; & illa certitudo non censetur haberi per multorum annorum absentiam viri, nec per famam solam, nec per unum testem, nisi hæc conjungantur cum indiciis ita evidentibus, ut nullus remaneat dubitandi locus, quod relinquendum est judicio prudentis viri. Mulier quæ existimato mortuo conjuge, alium duxit, cognoscens

certò primum esse viventem, à primo recedere debet; si vero tantummodo dubitat, non potest petere debitum, tenetur tamen reddere. Porrò, licet Polygamia, quæ consistit in possessione plurium uxorum, illicita sit; Bigamia tamen, qua plures habentur successivè, non est illicita, ad Rom. 7. *Si mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro:* imò secundæ nuptiæ sunt Sacramentum, licet ille qui ad eas transit, fiat irregularis, quia per secundas nuptias non significatur perfectè conjunctio unius Christi cum unicâ Ecclesiâ.

Invalidat decimò matrimonium *publica honestas*, quæ est propinquitas quædam orta ex validis sponsalibus de futuro, vel ex matrimonio rato, non consummato; cum hac differentia, quod prima, quæ extendebatur usque ad quartum gradum inclusivè, limitetur ad primum: secunda verò ad quartum gradum protendatur. Istud impedimentum vocatur publicæ honestatis; quia indecens est, ut frater ducat filiam quæ fuit sponsa fratris sui mortui.

Undecimò, irritatur matrimonium per *affinitatem*, quæ est propinquitas personarum proveniens ex carnali copulâ, sive licitâ, sivè illicitâ: si oriatur ex licitâ, extendit se ad quartum gradum; sic ex illicitâ, ad primum limitatur. Cognoscuntur gradus affinitatis per hanc regulam. Quo gradu aliquis est consanguineus viro, eo gradu est affinis mulieri. Licet autem consanguinei viro sint affines uxori ejus, non tamen consanguinei viro sunt affines consanguineis uxoris; & sic duo fratres possunt in Matrimonium ducere duas sorores, & pater & filius contrahere

contrahere possunt cum matre & filia. An affinitas Matrimonium dirimat jure Ecclesiastico vel naturali? Resp. dirimere jure Ecclesiastico usque ad quartum gradum; jure verò naturæ aliqui dicunt dirimere in primo gradu lineæ rectæ; & sic Papam non posse dispensare, ut aliquis contrahat cum patre & filia, si filia sit orta ex copula licita, secus si ex illicita: alii in nullo gradu sentiunt Matrimonium esse prohibitum jure naturæ; sed omnes conveniunt in hoc, quod lege naturæ validum sit Matrimonium in primo gradu lineæ transversæ: unde Genes. 29. Jacob duas sorores sibi junxit, & summus Pontifex dispensavit cum Rege Angliæ Henrico VIII. ut sponsaret Catharinam uxorem fratris sui; licet eam posteà repudiaverit ex prætextu quòd talis dispensatio esset invalida: unde propter hoc excommunicatus fuit. Quod si Joan. Baptista Herodem reprehenderit, dicens; *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, hoc est, quia illam habebat, vivente fratre, & quia hoc prohibitum erat lege divinâ positivâ, Levitici 18. *Turpitudinem fratris tui non revelabis*: quæ lex abrogata est per novam; unde nunc tale Matrimonium est tantùm prohibitum lege Ecclesiastica.

Invalidatur Matrimonium duodecimò per *impotentiam*, modò sit perpetua, & respectu cujuscumque personæ, & Matrimonium præcesserit. Impotentia censetur perpetua, quæ per triennium duravit ex jure canon. & quæ non potest tolli arte humana, vel sine vitæ periculo: sic ille censetur impotens perpetuus qui potens reddi non potest, nisi per miraculum, aut arte

magicâ, aut committendo aliquod peccatum: ut quand mulier à viro cognoſci non poteſt: niſi ab alio anteà cognoſcatur; ſic mulier cenſetur impotens quæ non poteſt reddi apta, niſi per inciſionem vitæ periculum inducentem. Quod ſi impedimentum ſit tantùm reſpectu unius perſonæ, reſpectu talis perſonæ eſt quidem invalidum, non reſpectu aliarum; & ſic facto divortio authoritate Eccleſiæ, cum alio contrahi poteſt: ſed debet illa impotentia probari per triennium. Quod ſi impotentia ſit antecedens Matrimonium, irritatur; quia finis Matrimonii eſt, ut conjuges per copulam poſſint fieri una caro: ſi verò ſuperveniat Matrimonio conſummato, non dirimit; quia jam facti ſunt una caro per copulam: licet autem poteſtas ad copulam ſit de eſſentia Matrimonii, non tamen copula actualis ad eſſentiam ejus ſpectat. Ex hoc ſequitur, Matrimonium contractum ab Eunucho perfecto, qui omninò caret ſemine, eſſe invalidum etiam de jure naturæ; quia copulam habere non poteſt, quæ conſiſtit in emiſſione ſeminis; ſteriles verò inter quos poteſt eſſe vera copula, validè contrahunt; non verò ſenex decrepitus, ſi ſit omninò impotens ad ſeminationem; & ad hoc non poſſit juvari aliqua arte. Quando cognoſcitur impotentia perpetua, ſeparari debent conjuges, nè ſit periculum incontinentiæ in tactibus & oſculis, quæ tantùm licent in ordine ad copulam: ſecluſo tamen ſcandalo & illo periculo, vir poteſt habere ſororem quam non poteſt habere uxorem. Superſunt duo impedimenta quæ Matrimonium inſuper irritant, à Concil. Trident. inducta, quorum unum

eſt abſentia Parochi & teſtium, & ſecundum eſt raptus. De primo diximus anteà ; de raptu dicam Matrimonium non poſſe contrahi, ſed eſſe invalidum, ſi fiat cum puella rapta, quamdiu manet in raptoris poteſtate.

Quantùm denique ad poteſtatem diſpenſandi in impedimentis Matrimonii, ſummus Pontifex diſpenſare poteſt in impedimentis dirimentibus matrimonium jure Eccleſiaſtico, nam habet ſummam poteſtatem in tota Eccleſia ; non debet tamen hoc facere niſi juxta ex cauſa, maximè in his quæ ſunt magni momenti, & quæ occaſionem ſcandali præberent : in illis autem impedimentis quæ apponuntur jure naturæ, aut divino, diſpenſare non poteſt. Quoad impedimenta quæ Matrimonium non dirimunt, ſed tantùm prohibent, Epiſcopus diſpenſare poteſt, licet inducta à ſuperiore ſint, hoc enim conſuetudine receptum eſt ; excipe tamen votum caſtitatis & religionis. Epiſcopus etiam diſpenſare poteſt ſuper impedimenta dirimentia, quando ſunt occulta & Matrimonium publicum, conjugeſque ſine ſcandalo ſeparari non poſſunt, nec facilè ad Summum Pontificem recurrere. Poteſt inſuper Epiſcopus diſpenſare ſuper impedimenta dirimentia quæ Matrimonio ſuperveniunt ; & impediunt nè petatur debitum ; ut quando advenit affinitas vel cognatio ſpiritualis. Affinitas illa advenire poteſt, quando ſponſus cognovit conſanguineam ſponſæ ; & cognatio ſpiritualis, quando ſponſus extra neceſſitatem ſuum filium baptiſavit.

QUÆSTIO ULTIMA.

Quid dicendum sit de Sponsalibus?

SPONSALIA, quæ à spondendo, seu promittendo dicta sunt, sumuntur primò pro futuri Matrimonii promissione: secundò pro contractu Matrimonii rato, non consummato; unde venit nomen sponsi & sponsæ; unde etiam Luc. 2. Maria dicitur fuisse Josepho desponsata uxor: tertiò pro muneribus quæ olim à sponso dabantur sponsæ. Hîc sumuntur Sponsalia primo modo, in quibus tres conditiones requiruntur. Prima, ut sit promissio futuri matrimonii; secunda, ut sit inter personas habiles ad contrahendum; tertia, ut manifestetur signis aut verbis. De his tribus dicendum est.

Quantùm ad primum, dico quòd illa promissio futuri matrimonii debeat esse deliberata, mutua, & facta inter præsentes. Debet primò esse *deliberata*, id est facta cum tali advertentiâ, quanta requiritur ad opus meritorium, vel demeritorium. Si Sponsalium promissio fiat ex iracundia, aut alia passione, dicendum est quòd si illa passio ita perturbet rationem, ut advertentiam requisitam impediat, tantam quantam requirit commissio peccati mortalis, illa promissio non sufficit: quòd si cessante illo motu, promissionis sponsum pœniteat (nulla alia superveniente ratione) signum est non fuisse sufficientem deliberationem. Quando sponsalia fiunt fictè, & aliquis promittit exte-

riûs, non tamen habet animum promittendi aut se obligandi, sponsalia nulla sunt. Quando quis habet voluntatem promittendi & se obligandi, non tamen adimplendi promissum, valida sunt sponsalia. Quando aliquis habet intentionem promittendi, non tamen se obligandi, controvertuntur Doctores, an illa promissio sit valida, & utramque partem existimant probabilem. Quando quis promisit Matrimonium contrahendum cum aliqua, etiam cum juramento, non tamen habet animum promittendi aut jurandi, non tenetur contrahere ratione fraudis aut injuriæ, quia nulla fit; posset tamen teneri, si in violatione fidei intercederet scandalum; si autem sub promissionis & juramenti prætextu aliquis Virginem violaverit, non sufficit illi dotem constituere, sed eam ducere debet; modò scandalum grave non superveniat, aut modò vir notabiliter mulierem non excesserit, aut nisi ex circumstantiis evidentibus potuerit mulier cognoscere fictionem promissionis; videretur enim pro tunc consensisse fraudi.

Debet secundò, promissio Sponsalium esse *mutua*; Sponsalia enim sunt promissio futuri matrimonii, & matrimonium requirit consensum utriusque partis. Debet, inquam, esse mutua; unde quando sponsorum alter matrimonium promittit, & alter non repromittit, sed tantùm promissionem alterius acceptat, invalida sunt sponsalia; per hoc enim iste acceptat quidem voluntatem promittentis, sed non intendit repromittere; nec pro tunc tacendo videtur consentire in repromissionem, sed tantùm

in acceptationem. An ille qui promittit matrimonium, alio non repromittente, obligetur ad illud, quando alter posteà repromittit? alii dicunt obligari, non ex vi sponsalium, sed promissionis liberalis: alii sentiunt non obligari, quia illa promissio est onerosa; fit enim sub onere seu conditione repromissionis quæ non fuit: alii dicunt quòd si aliter paulò post repromittat, ita ut sit continuitas moralis & voluntas in alio perseveret, iste obligetur reverà.

Debet tertiò promissio Sponsalium fieri *inter præsentes*: unde si promissio matrimonii futuri facta alicui fœminæ absenti, nullo pro illa talem promissionem acceptante, revocari potest ante absentis acceptationem; & hæc acceptatio promittenti innotescere debet per litteras, vel per nuntium acceptantis. Quod si aliquis illam promissionem acceptet nomine absentis, revocari non potest: modo tamen illa promissio fiat præsenti, ut quando quis diceret, promitto tibi me ducturum Annam; si enim promissio fieret directè absenti, dicendo, promitto Annæ, me illam ducturum, posset revocari illa promissio, antequam acceptaretur ab absente. Quod si acceptans non habeat commissionem specialem repromittendi pro absente, ipse absens potest illam promissionem acceptatam non ratificare, quia acceptans non acceptavit illam nomine proprio, sed sub beneplacito absentis. Porrò, non omnes pro absente acceptare possunt, sed tantùm illi qui commissionem habent, vel qui sunt absenti consanguinitate, aut affinitate conjuncti, vel qui ex illa promissione aliquando commodum

reportant, vel qui subsunt absenti aut præsunt; ut filius pro patre, servus pro domino, princeps pro subdito, tutor pro pupillo, &c.

Quantùm ad secundum, Sponsalia fieri debent inter personas habiles ad contrahendum: sponsalia enim ad Matrimonium ordinantur; unde qui habent inhabilitatem perpetuam ad Matrimonium, habent etiam ad Sponsalia. Dixi *perpetuam*: nam impuberes, & illi qui voto Castitatis obstringuntur ad tempus, possunt Sponsalia emittere de Matrimonio contrahendo, elapso illo tempore. Quoad ætatem, septem anni completi requiruntur ad Sponsalia, & quatuordecim ad Matrimonium in viris, duodecim verò in fœminis. Non requiritur diversa ætas in Sponsalibus, benè autem in Matrimonio; quia ad sponsalia sufficit usus rationis, qui eodem tempore cunctis advenit; ad Matrimonium verò requiritur virtus generandi, quæ tardius advenit viris. Si sponsalia fiant ante completum septennium, invalida sunt, modo malitia non suppleat ætatem; malitia autem censetur ætatem prævenire, si contrahentes possint cognoscere naturam contractûs quem faciunt, & si sint doli capaces. Quod si ultima dies septennii sit inchoata, hoc sufficit ad Sponsalia, in favorem Matrimonii, sicut sufficit in Testamenti favorem.

Quantùm ad tertium; Sponsalium promissio debet esse externa; nam promissio fit homini, & ab homine acceptari debet; non potest autem homo promissionem sibi factam acceptare, nisi sibi manifestetur aliquo signo exteriori;

Votum ergo, quia fit Deo, potest consistere in promissione internâ; Sponsalia verò, quia fiunt homini, debent habere promissionem externam. Ad Sponsalia non sufficit votum factum Deo de contrahendo matrimonio cum tali foeminâ, quia votum est de meliori bono; erit tamen validum, si matrimonium necessarium sit, ut quando aliquis aliquam defloravit sub promissione matrimonii, vel quando ex tali matrimonio contrahendo advenit magna utilitas reipublicæ, ratione cujus matrimonium est melius cœlibatu. Promissio Sponsalium non satis exprimitur per taciturnitatem; si enim una regula juris habeat; *qui tacet, consentire videtur*; in alia habetur, hoc esse verum, quando consensus est in sui favorem, non verò quando est in sui præjudicium; tradere autem alteri potestatem sui corporis, hoc non est in favorem tradentis, sed illius cui fit illa traditio. Debet ergo consensus Sponsalium manifestari verbis, aut signo aliquo habente verborum æquipollentiam, v. g. per nutum; annuli autem subarrhatio est signum de se æquivocum; quod non semper promissionem matrimonii significat, cùm possit annulus dari ratione simplicis amicitiæ; unde non est signum sufficiens consensus: sufficit tamen in locis ubi matrimonium futurum significat, vel ubi verba unius partis præcesserint, si posteà fiat ab una immissio annuli, & ab alia receptio ejus: si etiam, habito contractu de matrimonio inter amicos, una pars alteri mittat arrhas vel jocalia, nihil aliud exprimendo, & altera recipiat, hoc sufficit; si-

tur quando vir promittit matrimonium per verba, & fœmina ſponte manum dederit; qui tacet enim, conſentire videtur, ubi advenit aliquis actus poſitivus; hæc enim omnia verbis æquivalent: verba autem quibus exprimitur Sponſalium promiſſio, ſunt iſta, aut ſimilia, *Accipiam te in uxorem*, vel *promitto te ducturum in ſponſam*, *&c.*

Quantùm ad obligationem Sponſalium, certum eſt illa ſub peccato mortali obligare; quia contractus Sponſalium eſt obligatorius in materia gravi; ergo ſub mortali peccato obligat, etiam jure naturæ, quo aliquis ex fidelitate tenetur promiſſis ſtare, & ex juſtitia debet reddere alteri quod ſuum eſt. Quòd ſi in Sponſalium promiſſione non determinatum fuerit tempus quo contrahi debeat Matrimonium, non tenetur ſponſus aut ſponſa illud contrahere, niſi alter id petat, modò audeat petere; ex lege enim debitor non tenetur ſolvere, niſi à creditore requiſitus: quod ſi ſponſa non audeat petere adimpletionem Sponſalium, debet ſponſus contrahere eo tempore quo prævidet ſponſam velle exigere Matrimonium. Non eſt eadem ratio de voto quod aliquis emittit de ingreſſu religionis; debet enim data opportunitate, ſtatim impleri, quia Deus ſemper illud exigit. Quod ſi Sponſalia facta ſint à parentibus & tutoribus pro filiis aut pupillis ſuis, qui ſeptimum annum non attigerunt, quod fieri poteſt in magna neceſſitate; ſunt quidem valida, modò acceſſerit conſenſus expreſſus vel tacitus illorum, dum habent uſum rationis; non tamen obligant illos ad conſenſum:

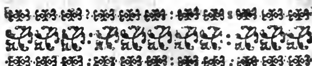
non tenentur enim regulariter filii parentibus obedire in his quæ ſtatum matrimonialem concernunt ; unde ſi jura dicunt, filium factum puberem teneri ad matrimonium contrahendum quod pater promiſit pro illo, dum nundum adultus eſſet ; hoc verum eſt de debito honeſtatis, non de debito obligatorio ſub peccato mortali.

Quantum denique ad Sponſalium ſolutionem, multæ communiter afferuntur rationes ob quas dirimuntur. Primò, per religionis ingreſſum factum bonâ fide, ſive ſequatur profeſſio, ſive non ; licet etiam ſponſalia firmata fuerint juramento, illo non obſtante, aliquis religionem ingredi poteſt ; promiſſio enim illa & juramentum, quod illam ſequitur, cenſentur fieri ſub tacita conditione, quòd ſtatus melior non eligatur : quòd ſi tamen virtute Sponſalium copulam habuerit cum Sponſa, religionem ingredi non poteſt ; quia reſarcire injuriam, eſt de jure naturali, & religio tantùm de conſilio. Quòd ſi poſt votum de religione factum virginem defloravit aliquis, contrahere cum eâ tenetur, quia vinculum juſtitiæ fortius eſt vinculo charitatis ; hoc intellige, ſi votum erat ignotum mulieri. Secundò dirimuntur etiam per votum ſimplex caſtitatis, ſive anteceſſerit Sponſalia, ſive illis ſucceſſerit ; nam in contractu Sponſalium, ſemper ſupponitur conditio hæc, modò ſtatus melior non eligatur ; cœlibatus autem de fide prævalet Matrimonio. Si ille qui caſtitatem vovit, diſpenſationem ſui voti obtinuerit, eſt liber ut contrahat cum alia ; ſicut ſi aliquis è religione egrediatur, modò

votum & ingressus religionis facta fuerint bonâ fide. Ratio est, quia quod extinctum est, nunquam reviviscit. Tertiò, dirimuntur Sponsalia per votum suscipiendi sacros Ordines; quia est illis annexum votum castitatis. Quartò, dissolvuntur per Matrimonium cum alia legitime contractum: quia obligatio Matrimonii est major obligatione sponsalium: si autem subsequens Matrimonium sit irritum, non dissolvuntur sponsalia; sicut nec dissolvuntur priora sponsalia per posteriora, etiamsi sequuta fuerit copula affectu maritali; dissolvebantur tamen ante Conc. Tridentinum, quia per talem copulam sponsalia posteriora transibant in Matrimonium. Et si posteriora sponsalia facta fuerint cum juramento, non anteriora, non minùs illa sunt valida; juramentum enim quod cedit in præjudicium tertii, iniquum est. Quintò, sponsalia facta ante pubertatem dissolvi possunt in pubertate; hoc enim jus concedit: intra tamen pubertatem non possunt dirimi, etiamsi uterque consentiat; nam daretur eorum levitati occasio sæpius sponsalia contrahendi. Si unus fiat pubes ante alium, potest revocare sponsalia, modò hoc fiat statim hoc est intra triduum; nam statim dicitur fieri, quod intra triduum fit, ex lege. Pubes contrahens sponsalia cum impubere, non potest ab illis resilire, etiamsi impubes consentiat; quia non censetur habere sufficiens judicium ad solutionem sponsalium; unde solus impubes, quando fiet pubes, resilire poterit. Sextò, per lapsum termini præfixi dissolvuntur sponsalia; non quidem ex parte illius, per quem

ſtetit mora ; ſed reſpectu innocentis, qui paratus erat ad matrimonium contrahendum ; tunc enim liber eſt à ſponſalibus, modo dilator moram non fecerit ex juſto impedimento. Septimò, diſſolvuntur ob diſceſſum alterius ſponſi abſque licentia alterius ; etiamſi ſponſalia ſint firmata juramento : An autem debeat obſervari jus civile, præcipiens quod expectetur biennium, ſi ſponſus ſit intra provinciam ; vel triennium, ſi ſit in alia ; dico debere tantùm ſervari in foro externo, in interno enim jus canonicum nullum tempus præſcribit. Octavò, dirimuntur per fornicationem ; illa enim ſufficit ad ſeparationem thori : quod intellige, etiamſi vim paſſa fuerit ſponſa, ex cap. *Raptores 27. quæſt. 2.* tunc enim fit notabilis mutatio in perſona. Denique diſſolvuntur ob impedimentum dirimens quod ſupervenit ; ut eſt affinitas ; ob notabilem fœditatem, vel gravem morbum ; ob ſponſorum inimicitiam ; ob converſationis antipathiam ; ob paupertatem ſupervenientem, & ſimilia.

DE ACTIBUS HUMANIS

COMPENDIOSA TRACTATIO.

Cum Philosophis Moralibus incumbat necessitas loquendi de Actibus humanis ex professo, Theologi illorum explicationem ex Philosophiâ supponentes, de iis tantùm agere tenentur, in quantùm sunt veluti fundamentum peccatorum & virtutum, quæ ad considerationem Theologicam per se spectant; unde prolixitatis inutilitatem devitare cupientes, philosophicas difficultates ad Philosophiam remittimus, quædam solùm dicturi de Actibus humanis quæ & necessaria videntur, & brevi appendice explicari possunt.

Dico primò, quòd actus humanus sumatur latissimè, pro omni actione quæ ab homine fit, sive etiam fiat à plantis & brutis, ut nutritio, augmentatio, visio, &c. Sumitur verò latè pro actione illâ quæ fit tantùm ab homine, ut locutio, intellectio, &c. Denique usurpatur propriè pro actione quæ fit ab homine agente per deliberationem, seu cum ratione & libertate. Iste actus vocatur actus humanus; illi autem dicuntur tantùm actiones

humanæ. Actus humanus propriè sumptus definitur, operatio hominis voluntaria, seu omissio ejus; non tantùm enim ille dicitur agere, qui bonum operatur; sed etiam qui bonum, ad quod tenetur, omittit.

Dico, secundò, quòd vis, seu coactio, quæ fit ab extrinseco, tollat libertatem; vis enim affertur passo non consentienti, sed repugnanti; undè voluntas non potest cogi, nec violentari in actibus elicitis: eo enim ipso quo vult aliquid, & in illud consentit, libera est libertate saltem essentiali, quam explicuimus fol. 195. primæ partis: potest tamen cogi in actibus imperatis, licet enim manui imperetur ut quiescat, potest ipsa manus moveri violenter ab extrinseco. Quoad concupiscentiam, non tollit, sed minuit libertatem; quanto magis enim concupiscentia ad aliquid faciendum allicit, magis ad hoc se sponte & delectabiliter voluntas applicat, in quo stat libertas essentialis; quia tamen ad libertatem requiritur objecti cognitio, cùm perturbet concupiscentia aliqualiter judicium rationis, ideò libertatem minuit: hoc habetur fol. 347. secundæ partis. Quantùm ad ignorantiam, videantur ea quæ habentur fol. 348. 2. par. Quantùm denique ad metum, etiam diximus in præcitatis, quòd voluntarium & liberum non tollat, sed minuat: non tollit quidem, quia metus v. g. naufragii adducit consensum in mercatore, ut merces in mare projiciat; & ubi est consensus voluntatis, ibi est libertas; illa tamen minuitur, quia talis projectio fit cum repugnantiâ & displicentiâ voluntatis.

An per metum ita minuatur liberum & voluntarium, ut promissio sic facta adimplenda sit. Respondet Dom. Gamachæus per tres sequentes regulas, quarum prima est hæc, *quæ fiunt metu interno, debent censeri simpliciter voluntaria; unde promissio per talem metum facta adimplenda est.* Metus intrinsecus vocatur ille, ubi ab intrinseco tantùm impellimur; ut quando quis metu mortis eleemosynam vovet, tale votum obligat, quia nemo cogit, sed homo sibi imponit legem; & licet sit aliqualis repugnantia in voluntate, actus tamen volendi prævalet actui nolendi. Secunda regula ista est: *Quæ fiunt ex metu externo, sunt voluntaria & obligatoria in rebus honestis & indifferentibus, ubi Ecclesia non declaravit illa esse irrita.* Si quis ergo seriò juravit se daturum pecuniam latroni aliunde mortem allaturo, tenetur illam solvere; quia juramentum non est de re malâ respectu jurantis, licet sit mala ex parte vexantis: hoc habetur cap. *debitores.* Quòd si votum & matrimonium per metum gravem facta, sint invalida; hoc est; quia Ecclesia illa irritavit. Tertia regula sequitur: *Omnis actio & omissio metu externo elicita voluntaria est, & ad culpam imputatur, si est contra legem Dei vel naturæ negativam*, ut est lex, *non mentieris, non occides*, &c. *Si autem est contra legem humanam Ecclesiasticam vel politicam, non solet ordinariè facere hominem reum coram Deo, quando est metus gravis, nisi legislator hunc metum prævidens, excipere noluerit*, unde dux belli imperare potest militi, ut pugnet cum vitæ periculo. Quoad legem Dei positivam,

non obligat, præsente metu gravi, modò absit scandalum; in hoc enim differunt lex positiva & negativa, quòd negativa obliget pro semper, positiva autem urget tantum data opportunitate, & certo tempore, quo si adveniret gravis metus incussus ab extrinseco, non obligaret. Per gravem metum intelligitur ille qui sufficeret ad turbandos constantes viros, v. g. metus infamiæ, mortis, aut notabilis detrimenti; ob hoc dicitur metus cadens in constantem virum.

Dico tertiò, bonitatem actus humani desumi ex bonitate objecti, finis & circumstantiarum. Duplex est finis actus humani, nimirùm finis operis, seu intrinsecus, & est ille quem immediatè respicit actio; & finis operantis, seu extrinsecus, qui respicitur ab agente: quando quis v. g. furatur, finis operis qui essentialis est furto, est ablatio rei alienæ; quando verò furatur ad fornicandum, fornicatio, quæ est accidentalis furto, est finis operantis. Quoad circumstantias, nihil aliud sunt, quàm quædam formalitates extrinsecæ substantiam operis circumstantes, & illæ continentur hoc versu, *Quis, Quid, Ubi Quibus auxiliis, Cur, Quomodò, Quando.* Illarum aliquæ augent bonitatem actus intra eandem speciem, ut colere Deum, & colere majori affectu, utrumque spectat ad virtutem religionis: aliæ addunt actui interiori bonitatem specie distinctam, ut dare eleemosynam pauperi sacerdoti; elemosyna pertinet ad charitatem, quòd verò detur sacerdoti, ad religionem spectat. Quando actus ex objecto indifferens est, reddi potest à fine bonus

vel malus; ut quando quis Ecclesiam ingreditur ut Deum colat, vel ob vanam gloriam. Quando actus est bonus ex objecto, & refertur in bonum finem, ita ut bonitas finis sit diversa à bonitate objecti, actus desumit novam rationem bonitatis ab illo fine; unde, qui daret eleemosynam sacerdoti, ut Deum deprecaretur, ille actus esset bonus ex charitate & ex religione, modò ametur illa eleemosyna propter se, & propter finem qui honestus est.

Dico quartò, eodem modo philosophandum esse de malitiâ ac de bonitate actuum humanorum; quod scilicet desumatur vel ex objecto, vel ex fine, vel ex circumstantiis; cum hoc discrimine tamen, quod bonitas objecti, finis & circumstantiarum sint tres conditiones requisitæ ad bonitatem actus; ad malitiam verò defectus unius tantum conditionis sufficit: unde, si in aliquo eorum sit turpitudo, jam actus non erit bonus, sed malus; *bonum enim est ex integra causa & malum ex quocumque defectu*: si ergo actus sit bonus ex objecto, & malus ex fine, non est dicendus partim bonus & partim malus, sed malus simpliciter censendus est. Quantum ad circumstantias quæ reddunt actum malum vel bonum; dicendum est quod si sumantur formaliter, ut circumstantiæ sunt, non addant novam bonitatem aut malitiam essentialem actui, sed tantum illam augent intra suam speciem, ut furari decem aut centum nummos: quia ut sic, sunt tantum accidentariæ in ipso actu, unde supponunt, non vero faciunt actum habere talem malitiam vel bonitatem essentialem: Quod si sumantur circumstantiæ,

ut sunt objectum actus humani, addunt illi bonitatem & malitiam essentialem; ut quando quis furatur in loco sacro, vel ob fornicationem.

Dico quintò, quòd actus exterior non addat novam bonitatem aut malitiam essentialem actui interiori, licet aliquam accidentalem adjiciat. Primum patet ex Genes. 22. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me, benedicam tibi*; ubi Deus factum reputat quod tantùm volitum est, & tanquam factum remunerat: ergo est æqualis meriti & bonitatis: Ratio est, quia actio externa non est bona aut mala, nisi quia actus internus à quo procedit, bonus aut malus est. Secundum constat primò, quia sæpè accedente actu externo, internus repetitur, & augetur illius bonitas vel malitia: secundò, quia diuturnior mora reperitur in actu interno dùm exterior conjungitur, & sic bonitas vel malitia augetur: tertiò, delectatio quæ in exercitio actus mali reperitur, & difficultas quæ est in exercitio actus boni, actum internum intendunt; sicque illum faciunt pejorem vel meliorem; unde regulariter martyr actu magis meretur, quàm martyr desiderio. Ex his sequitur quod licet actus internus & externus sint duæ actiones physicæ; sunt tamen una tantùm actio in genere moris, & unum tantùm peccatum formaliter; estò dicantur aliquando duo peccata materialiter & denominativè, in quantùm una & eadem malitia denominat actum internum & externum, malum. Si dicatur contra primam partem: ergo non debuit Christus diversis præceptis pro-

hibere actum internum & externum, quod tamen fecit, dicendo: *Bonum proximi non concupisces*, & *Non furtum facies*: ergo etiam frustra suadentur opera externa: ergo denique sufficit dicere in confessione, adulterari volui. Resp. ad primum, hoc sic fecisse Christum, ut doceret rudes Judæos, non solùm furtum esse peccatum, sed & solam volitionem furti esse peccaminosam. Resp. ad secundum, ideo bona opera suaderi, quia sunt occasio augendi affectum & reiterandi actum internum. Ad tertium dico, actum externum debere exprimi in confessione, ut appareat censura, reservatio, obligatio restituendi, firma determinatio voluntatis ad malum, quæ sine actu externo potuisset esse forsan tantum simplex peccandi velleitas: denique actus externus explicari debet, quia voluit Christus, ut in pœnitentiâ peccatum aperiatur secundum suam totam entitatem, quæ completur ex actu interno & externo, tanquam ex materiali & formali.

Dico sextò, quod bonitas vel malitia formalis priùs competat actibus internis, quàm externis; quia actus internus causat actum externum, tanquam suum effectum, v. g. volitio eleemosynæ causat ipsius largitionem; sed sicut causa est prior effectu, sic bonitas causæ est prior bonitate effectus: ergo priùs competit bonitas actui interno, quàm externo. Deinde, bonitas & malitia sunt proprietates actus humani, sed actus humanus est actus voluntatis, qui interior est: ergo bonitas & malitia competunt formaliter primo actui interno, & posteà actui externo; quatenus scilicet infor-

matur quodammodo à bonitate actus interni. Dixi quòd bonitas & malitia formalis conveniant primo actibus internis; si enim quæstio intelligeretur de bonitate & malitiâ objectivâ, dici debet quod bonitas & malitia objectiva prius competat actibus externis; sic v. g. actio furti prius est mala objectivè, in quantum est dissona rationi, quàm volitio furandi, quæ non est mala, nisi quia furtum malum est; sed ipsa actio furti non est mala formaliter, nisi adveniat actio interna, seu volitio furandi; antea enim non est actio humana; sed eo ipso, quod actui interiori advenit actio externa, actio externa incipit esse humana, & proinde bona vel mala; ita quod posteà una & eadem bonitas informet tum actum interiorem, tum exteriorem; cum hoc tamen ordine, quod prius competat actui interiori, & deinde externo. Quod si dicat Vasquez primariò prohiberi actionem externam, v. g. Furtum, Homicidium, &c. hoc est, quia prohibendo actionem externam, prohibetur interna, sine quâ externa non esset mala; quippe non esset humana: quoniam actio humana est operatio voluntaria hominis. Si etiam actio externa dicatur primariò dissona rationi: ergo & primariò mala. Vtrumque verum est objectivè & fundamentaliter, non formaliter; à solo enim actu voluntatis concomitante actum externum, ipse actus externus humanus est, & consequenter bonus vel malus.

Dico septimò, quod bonitas moralis sit convenientia actus liberi cum natura rationali, ut tali; idest, quatenus ex ratione opera-

tur : Sicut enim illud dicitur bonum alicui, quod est illi conveniens ; sic ille actus hominis dicitur bonus, qui convenit illius naturæ : ergo bonitas moralis consistit in convenientiâ. Consistit, inquam, in convenientiâ cum naturâ rationali, ut tali, idest, ut operanti secundum rectam & prudentem rationem ; unde non sunt actus moraliter boni in brutis, quæ licet operentur conformiter naturæ suæ, non tamen eliciunt actus suos secundùm rationem, cum illâ careant. Actus etiam hominis indeliberati, licet sint materialiter boni, nimirum ex objecto, non sunt tamen boni formaliter ; quia bonitas formalis est convenientia actus liberi ; & illi non sunt liberi, quia non fiunt ex deliberatâ intentione : possunt tamen ex non moraliter bonis, fieri moraliter boni, dum ex non liberis fiunt liberi, ut quando motibus primo primis advenit advertentia rationis, quando continuantur. Porrò, ut actus sit propriè moraliter bonus, non sufficit quòd sit liber libertate essentiali, quæ consistit in determinatione voluntatis ad aliquem actum cum præviâ cognitione ; sed requiritur ut sit liber libertate indifferentiæ, ita quod necessitatem excludat : ubi enim reperitur necessitas agendi, actus censeri non debet laude vel vituperio dignus ; nec consequenter bonus aut malus moraliter dicendus est, nisi tantum latè & impropriè. Ex his apparet quòd bonitas actus moralis sit entitas respectiva realis. Est primo respectiva, quia est convenientia actus cum ratione, & convenientia est relatio ; est deinde realis & non tantum denominatio merè extrinseca, aut

ens rationis, ut voluerunt aliqui; nam à parte rei actus qui dicitur bonus, est conformis rectæ rationi.

Dico octavò, quòd malitia moralis sit disconvenientia & repugnantia actûs liberi cum rationali naturâ, seu cum naturâ operante per rationem; discurrendum est enim de malitiâ; sicut de bonitate; sed animadvertendum est, quod ratio peccati & malitia moralis distinguantur in hoc, quod malitia peccati consistat in oppositione ad legem Dei; definitur enim *aliquid dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei*; malitia autem moralis consistit in oppositione ad rationem præcisè; licet enim omnis actus malus repugnet aliqualiter legi divinæ, quâ omne malum prohibetur; sunt tamen aliqui actus de se moraliter mali citra specialem Dei prohibitionem, ut odium Dei, blasphemia, & similes; qui ideo prohibentur à Deo, quia mali sunt de se: alii autem ideo mali sunt, quia prohibentur jure positivo. An autem malitia moralis & malitia peccati consistat in aliquo positivo reali, aut tantùm in privativo; Respondendum est, non tantum malitiam quæ reperitur in omissione actûs præcepti esse quid privativum, ut ipsa actûs omissio; sed etiam malitiam quæ est in actu positivo peccati, ut quando aliquis furatur, consistit formaliter in privativo; licet materiale actionis sit quid positivum. Utrumque patet ex hoc quod peccatum definiatur, *dictum factum, vel concupitum contra legem Dei*; ubi dùm dicitur, *factum, dictum, vel concupitum*, indicatur materiale actionis; dùm additur verò, *contra le-*

gem Dei, ostenditur negatio & repugnantia cum voluntate divinâ præcipiente, vel prohibente actum. Ob hoc dicunt Theologi, peccare nihil aliud esse, quam deficere à bono; & asserunt Philosophi, loquentes de concursu, peccatum non habere causam efficientem, sed deficientem; similiterque bonum & malum non opponi contrariè, nisi quoad materiale actûs; sed opponi tantùm privativè, quantùm ad formale.

Dico nonò, dari actus indifferentes, nedùm in specie, sed & individuo. Per actus indifferentes in specie, intelliguntur actus in se considerati, qui ex suâ naturâ nec boni nec mali sunt, ut spuere, ambulare: per actus indifferentes in individuo intelliguntur iidem actus, quatenùs eliciuntur ab homine, qui cùm debeat in omnibus actibus suis se conformare rationi, ideo aliqui dicunt quod licet dentur actus indifferentes secundùm speciem, idest, secundùm se, non dantur tamen actus indifferentes in individuo, quia in illis vel homo se conformat rationi, & tunc boni sunt; vel rationi non se conformat, & tunc sunt mali: Non obstante tamen hac ratione, dicimus dari actus indifferentes in individuo: sic Alensis, Bonavent. Scotus, & plurimi. Probatur ex Hieronymi Epistolâ ad Augustinum, quæ est secunda inter Epistolas Augustini; *Bonum est*, ait, *Continentia, malum Luxuria, inter utrumque indifferens ambulare; capitispurgamenta naribus projicere, sputis rheumata jacere, hoc nec bonum nec malum est; sive enim feceris, sive non feceris, justitiam non habebis, nec injustitiam.* Quæ in-

teligi debent de actibus in individuo sumptis; dicit enim, *sive id feceris, sive non feceris*: & sic spectantur non tantum in se, sed ut eliciuntur ab homine, quod est considerare illos in individuo. Ratio nostra est, quia illi actus sunt indifferentes etiam in individuo, qui eliciuntur ab homine cum advertentiâ rationis, & feruntur in objectum quod neque bonum neque malum est; sed plures eliciuntur tales actus, ut v.g. actus scribendi, ambulandi, &c. non enim sunt boni, quia non fiunt honestatis gratiâ; nec mali, quia licet ea prosequi quæ sunt commoda naturæ, modò non prohibeantur. Si quis dicat, actum illum in individuo esse malum, cui deest conditio finis honesti, si autem fit ex fine honesto, pro tunc esse bonum: ergo nullum dari actum humanum indifferentem in individuo. Resp. hominem non semper debere sibi finem honestum præfigere, sed sufficere aliquando quòd non agat contra finem honestum, licet agat propter finem utilem tantum, aut delectabilem. Si Dicat Paulus 1. Corinth. 10. *Omnia in gloriam Dei facite*: Resp. esse ibi consilium, non præceptum; quòd si sit præceptum; est tantum negativum, quo prohibetur nè quid contra gloriam Dei faciamus, vel quòd non possit in gloriam Dei referri. Si Matth. 12. habeatur, quòd de omni verbo otioso reddenda sit ratio: hoc intelligitur de verbo otioso quod mendacium & calumniam includit, inquiunt Chrysostomus & Theophylactus; vel hoc intelligitur de eo quod est absolutè otiosum & nullum habet finem: illud autem quod fit ob utilitatem, vel recreationem, vel necessitatem, non censetur

censetur pure otiosum, cujusmodi sunt actus nostri indifferentes, qui licet non fiant ob finem honestum, & ob hoc non dicantur boni; fiunt tamen ob utilem aut delectabilem finem. Si quis instet actionem esse malam, quæ non est consentanea rationi; & illam esse bonam, quæ est rationi consentanea, quia ratio est regula actuum humanorum: ergo omnis actio vel bona vel mala est: Resp. ut actio non sit mala, sufficere quod sit consentanea rationi negative, ita quod illi non repugnet; non requiritur autem quod sit consentanea positive. Deinde, actus indifferentes sunt conformes aliquo modo rationi, quæ judicat illos esse conformes naturæ rationali, ut rationalis est; quia non fiunt ob finem honestum, sed sistunt in fine utili vel delectabili, non tamen prohibito. Si quis urgeat, actiones illas esse bonas, quia fiunt ob finem honestum; nam recta ratio dictat esse v. g. ambulandum ad conservandam sanitatem; Resp. illam actionem cum tali respectu esse revera bonam & honestam; sed loquimur de actione quæ sistit pure in commodo, vel utili, quærentes v. g. utrum calefacere se, præcisè quia frigus corpori molestum est, sit moraliter bonum; quod nos asserimus esse actum infferentem, qui bonus non est, quia non est quid honestum; nec malus, quia non est prohibitus; unde, inter bonum & malum mediat non bonum. His omnibus non obstantibus, Christianissimnm semper erit omnes actiones suas in gloriam Dei referre, juxta D. Paulum dicentem: *Sive manducatis, sive bibitis, sive quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite,*

Dico decimò, quòd ut actiones humanæ bonæ sint, debent esse conformes legi æternæ, voluntati divinæ, & conscientiæ agentis. Debent primò esse conformes legi æternæ, quia illa est prima & radicalis regula omnium agendorum: unde peccatum definitur ab Augustino, *dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam.* lib. 22. contra Faustum cap. 7. Debent secundò esse conformes divinæ voluntati; ex intellectu enim divino & divina voluntate resultat exemplar primarium, & regula quædam universalis, quibus conformari debent actiones nostræ, ut bonæ sint. Debent tertiò esse conformes conscientiæ agentis; quod enim est contra conscientiam, est peccatum, ex Paulo, *Omne autem quod non est ex fide, peccatum est*; id est, quod non fit secundùm dictamen conscientiæ. Sicut ergo lex æterna est prima & immediata regula faciendorum, ita conscientia est proxima & mediata regula eorum quæ facere aut vitare debemus. Conscientia propriè sumpta dicitur actus intellectûs, quo judicamus aliquid esse hîc & nunc faciendum, vel non faciendum: Quod si attribuatur aliquando voluntati, cùm aliquis dicitur bonæ vel malæ conscientiæ, quia benè vel malè operatur per voluntatem; hoc est latè, & consequenter, in quantum conscientia excitat ad benè operandum; formaliter tamen est actus intellectûs. Conscientia distinguitur à synderesi & à ratione, in hoc quod synderesis sit habitus intellectus, quo cognoscuntur prima principia practica, v. g. *bonum est faciendum, malum fugiendum; alteri ne facias*

quod tibi fieri non vis : Ratio vero est discursus, mediante quo, conclusio deducitur, & conscientia est ipsamet conclusio dictans aliquid esse faciendum hîc & nunc. Hoc patet in isto syllogismo practico, *Omne bonum est faciendum ; sed eleemosyna est bona: ergo facienda est hîc & nunc.* Prima propositio est à synderesi, secunda à ratione dictante eleemosynam esse bonam; conclusio est à conscientiâ. Conscientia dividi solet in rectam seu infallibilem, erroneam, probabilem, dubiam, & scrupulosam. Recta seu infallibilis est ea quæ cognoscendo objectum sicuti est per media infallibilia, dictat faciendum quod revera faciendum est. Erronea est illa quæ cognoscendo objecta aliter quàm sunt, dictat facienda quæ non sunt facienda. Probabilis est ea, quæ cognoscendo objecta per media probabilia cum formidine falsi, dictat aliquid esse faciendum. Dubia est illa quæ ex diverso dictamine practico ita fluctuans remanet, ut in neutram partem se determinare queat. Scrupulosa denique illa est, quæ assentitur uni parti cum formidine alterius ob levissimas & incertas conjecturas. De conscientia recta seu infallibili nihil est dicendum, nisi quod actiones quæ fiunt ex ipsius dictamine, sunt infallibiliter bonæ; de aliis dicemus aliqua scitu necessaria.

Dico undecimò, non esse licitum agere contra conscientiam errantem, faciendo quod ipsa prohibet, vel omittendo quod præcipit. Ratio est, quia non licet velle malum judicatum ut malum; qui autem operatur contra conscientiam errantem, vult malum judica-

tum ut malum : ergo non licet agere contra conſcientiam errantem. Si quis dicat, conſcientiam erroneam non eſſe rectam regulam: non eſt recta regula reſpectu intellectus, cujus judicium erroneum eſt ; ſed eſt recta regula reſpectu voluntatis, quæ tenetur conſcientiam ſemper ſequi. Nec quis objiciat, ergo poterit quis gaudere de actu præterito, qui malus cognoſcitur, quando cognitus eſt error. Reſp. poſſe quidem gaudere de actu voluntatis, quo Petrus v. g. dedit pecuniam quam credebat ſuam, quia talis largitio bona fuit; non poteſt tamen gaudere de objecto; nempe de largitione pecuniæ alienæ, dum cognoſcitur aliena. Si conſcientia erronea judicet ex ignorantia invincibili aliquid eſſe faciendum aut vitandum, quod neutrum tamen eſt, tenetur ſe conformare illi judicio erroneo; & ſi non faciat, peccabit, quia voluntas judicium intellectus tenetur ſequi tanquam ſuam regulam. Peccabit, inquam, mortaliter in materia gravi, venialiter in materia levi. Dum aliquis ex ignorantia vincibili judicat aliquid eſſe præceptum quod tale non eſt, voluntas debet ſequi dictamen illius conſcientiæ; debet enim ſequi ſuam regulam, nempe tale judicium. Licet tamen voluntas exequatur id quod ex ignorantia vincibili credebat bonum, & tale non erat, in hoc non bene operatur; imo male agit, quando malum operatur quod putabat bonum; quia ignorantia vincibilis non excuſat à peccato, ſicut ignorantia invincibilis; unde debuit ſic agens perquirere an quod agit, bonum ſit vel malum, & deponere conſcientiam

errantem, quantum poteſt; quamdiu tamen perſeverat illa conſcientia errans, debet voluntas illam ſequi ex quacumque ignorantia erret. Nec dicendum eſt, ergo ſic agens neceſſario peccat, ſive agat ex conſcientia erronea vincibili, ſive illi non ſe conformet. Hoc falſum eſt; quia vel poteſt deponere ſuum errorem, & ſic poteſt non peccare; vel non poteſt adhibita omni diligentia deponere ſuum errorem, & pro tunc illa ignorantia eſt invincibilis; & operari ex ignorantia invincibili, non eſt peccatum.

Dico duodecimò, conſcientiam opinativam diſtingui à dubia in hoc, quod in dubia fluctuet intellectus, nec ulli parti aſſenſum tribuat; in opinante verò intellectus ad unam partem ſe determinet, ſed ob motivum tantum probabile, cui falſum ſubeſſe poteſt. Nullus dubitat quin inter opiniones æquè probabiles alterutram ſequi liceat, imò communis opinio eſt, quod non teneamur neceſſario probabiliori adhærere, cum poſſimus relicta probabiliori, ſequi probabilem, quæ peritis & doctis placet: ſic inter alios Dom. Gamachæus in 1. 2. quæſt. 19. fol. 155. Quod intelligendum eſt cum hac reſtrictione, modo non immineat periculum aliquod, ad quod vitandum charitas vel juſtitia excitet, ut probabiliorem ſequamur; modò etiam probabilis ſententia ſuam probabilitatem non amiſerit, vel ideo quia antiquata eſt, vel ob rationem novam authoribus contrariæ ſententiæ ignotam, quam putamus inſolubilem. Per probabilem opinionem non intelligimus illam, quæ plures habet

authores ſimpliciter; ſed quæ plures habet authores claſſicos, probos & peritos, qui ex profeſſo quæſtionem examinent, & perpenſis utriuſque partis rationibus, unam è contradictoriis opinionibus determinent. Quòd illa probabilis opinio ſeligi poſſit, patet; quia ſi teneremur probabiliorem eligere, maximè angeremur in perquirenda opinione probabiliori, & non eſt veriſimile quòd ad tantam anxietatem nos Deus reducere voluerit; imò credibilius eſt, quòd ille qui prudentum opinionem ſequitur, non peccet, cùm prudenter & rationabiliter agat. Ratione diſtinctionis appoſitæ, nullus poteſt in adminiſtratione Sacramentorum uti materiâ, aut formâ, aut intentione dubiâ, licet ſint probabiles; niſi in caſu neceſſitatis, ubi materia certa v. g. aqua pura haberi non poteſt, ſed tantum lixivium: Ratio hujus eſt, quia in hoc caſu imminet ſalutis periculum, ad quod vitandum Charitas & Juſtitia excitant, ut quilibet probabiliorem partem ſequatur. Eadem ratione medicus habens pharmacum certò profuturum ægroto, non poteſt adhibere pharmacum tantum probabiliter profuturum, aliàs cenſeretur imprudenter agere in re magni momenti; & in his occaſionibus verum cenſetur hoc axioma, *in dubio tutior pars eligenda eſt.*

Dico tertiodecimò, illam conſcientiam eſſe dubiam, quando intellectus neutri parti aſſentitur, ſed fluctuans in æquilibrio manet, vel ex ignorantiâ juris, vel ex ignorantiâ facti; vel ex diverſis authorum opinionibus. Ignorantia juris, eſt quando v. g. aliquis ignorat, an men-

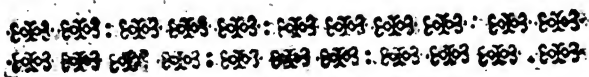
dacium ſit licitum : ignorantia autem facti, eſt quamdo aliquis dubitat an tale verbum ſit mendacium. Conſcientia poteſt eſſe dubia, vel ſpeculativè, vel practicè. Eſt dubia ſpeculativè, quando quis dubitat in genere, an aliquid licitum ſit vel illicitum : eſt dubia practicè, quandoquis in ipſo exercitio dubitat, an talis actus in particulari ſit licitus: quando miles v. g. dubitat an bellum in ſe ſit licitum, conſcientia eſt ſpeculativè dubia; quando verò dubitat an hoc bellum in quo eſt, ſit licitum, eſt dubia practicè. Debet regulariter conformari judicium practicum judicio ſpeculativo intellectus, niſi aliqua ratio adveniat in objecto, propter quam objectum varietur; ſic qui cognoſcit in genere, furtum eſſe illicitum debet ſcire, hîc & nunc non licere furari; qui tamen ſcit furtum eſſe illicitum, judicare poteſt, licitum eſſe ſurripere rem alienam in extremâ neceſſitate. Nunquam licet agere ex conſcientiâ practicè dubiâ, ideſt, dubitante, an hoc ſit hîc & nunc licitum; ſed determinatè debet intellectus dictare, hoc mihi licet: primò, quia qui ſic ageret in humanis, frangeret leges amicitiæ; ſecundò, quia qui ſic agit, ſe exponit peccandi periculo, quod eſt malè operari; tertiò, quia voluntas non poteſt dici à ratione dirigi, quamdiu ratio non ſe determinat ad alterutram partem. Peccat ergo qui agit ex conſcientiâ practicè dubiâ; peccat, inquam, tali peccato, quale eſt dubium; ideſt, ſi dubitat an peccatum ſit mortale aut veniale, an ſit peccatum furti, vel homicidii; contrahitur hujuſmodi peccatum

Debet ergo dubium deponi antequam fiat actio : hoc est debet intellectus ad alterutram partem se determinare cum ratione aliquâ. Quod si occurrant duo præcepta incompossibilio, ut audire sacrum, vel moribundo assistere ; examinandum est quodnam magis obliget, & illud debet præeligi, deposito dubio : Si undequaque sit periculum peccandi quod vitari non potest, eligatur quod apparet minus, ait Greg. 23. Moral. & tunc non eligitur malum ut malum est, sed ut minus malum, & ideo ut bonum. Si denique sit æquale periculum peccandi æqualiter, nec possit dubium deponi, attamen necessarium sit alterutrum agere, utrumque licitum est; & adveniente bona fide, quis non peccabit, cum faciat in tali eventu quod in se est. Aliquando licet operari ex conscientia speculative dubia, quando practice ad unum est determinata ; quia regula voluntatis non est scientia speculativa, sed judicium practicum intellectus : sic aliquis potest dubitare speculativè, an bellum hoc sit justum ; & esse certus practicè, quod sibi liceat certare in tali bello, cùm sciat non suum esse judicare de justitia belli, sed debere Principi obedire, donec appareat de belli injustitia, & ibi est certitudo practica cum dubitatione speculativa. Quando quis dubitat speculativè de honestate alicujus actionis, & postquam consuluit Jurisperitos, si res spectet ad dispositionem, juris vel inquisivit consuetudines locorum, si pertineat ad jus particulare loci ; vel denique interrogavit Doctores Ecclesiasticos in rebus morum vel fidei, & nondum apparere

poſſit de honeſtate actionis, illa actio omittenda eſt.

Dico ultimò, in hoc differre conſcientiam probabilem & ſcrupuloſam; quòd illa fundamenta habeat rationabilia ſuæ probabilitatis, v. g. authores famæ, vel rationem aliquam firmam; iſta verò fundatur tantùm in ſuſpicione orta ex levibus fundamentis & motivis. Nomen ſcrupuli per metaphoram deſumitur à parvo quodam lapillo in calceo pedem urgente, qui ob hoc ſcrupulus dicitur. Ille conſcientiam dicitur habere ſcrupuloſam, qui licet practicè judicet aliquid ſibi eſſe licitum, ſpeculativè tamen timet & dubitat ex levibus fundamentis, nè illicitum ſit. Licèt bonum ſit ſcrupuloſam conſcientiam deponere, antequam fiat actio de quâ habetur ſcrupulus; poteſt tamen actio illa bene fieri, manente ſcrupulo: Ratio eſt, quia hic ſcrupulus non inducit dubitationem practicam, ſed tantùm ſpeculativam, ortam ex levi motivo: cùm ergo judicium practicum, dictans aliquid eſſe bonum, habeat rationabile fundamentum, & judicium ſpeculativum, dictans illud non eſſe bonum, nitatur levi fundamento; qui ſequitur judicium illud practicum, cenſetur benè & prudenter agere, præferendo firmum motivum levi fundamento: ſi tamen ſcrupulus ille deponi queat, deponendus eſt. Scrupuli ſuboriuntur communiter ex melancholia, quâ homo in omnibus timidus efficitur: ex ignorantia, qua ſtante, non poteſt verum à falſo diſcerni: ex ſuggeſtione diaboli anguſtias inducentis in animam, ut pax interior perturbetur: ex jejuniis nimiis,

vigiliis, & aliis corporis macerationibus, quæ cerebrum exsiccantes, judicium perturbant; ex conversatione cum scrupulosis; denique ex superbiâ, quam Deus punire intendens, subortum scrupulorum & anxietatis animæ permittit. Inter alia scrupulorum remedia, utilissimum est, ut ille qui scrupulis torquetur; primò Deum frequenter oret, ad implorandum ipsius auxilium: secundò, ut cum omni mentis humilitate has animi molestias acceptet, indignum se reputans, qui conscientiæ serenitate perfruatur, ob sua peccata, & neglectum gratiæ: tertiò, ut deponat suum judicium, & non obstantibus suis ratiocinationibus, se humiliter submittat judicio docti & probi Confessarii.

TRACTATUS

De Legibus, & de pœnis Ecclesiasticis contra infractores legum; seu de Censuris.

DUPLICEM habemus regulam cui conformari debent actus humani, quarum prima est interna, scilicet conscientia; alia verò est externa, nempe Lex, quæ facienda præcipit, & prohibet vitanda. Postquam ergo de actibus humanis in bonum dirigibilibus, & de conscientiâ, quæ est ipsorum directiva intrinsecè, dictum est; non ineptè agendum venit de Legibus, quæ ipsosmet humanos actus

extrinſecè regulant, acturi poſteà de Cenſuris, quæ ſunt certæ quædam pœnæ inflictæ ab Eccleſiâ in ſuarum legum infractores. Hoc fiet in tribus Diſputationibus; quarum una erit de Legibus in genere, ſecunda de Legibus in ſpecie, terria de Cenſuris, ubi & de Irregularitate.

DIPUTATIO PRIMA.

De Legibus.

NOMEN Legis vel à *ligando* habetur, in quantum homines ad aliquid obligantur per legem; vel à *legendo*, quia lex editur & ſcribitur, ut ſæpiùs legatur ad inſtructionem ſubditorum; vel denique à *deligendo*, quatenus docet quæ ſunt deligenda & eligenda. Videamus aliquid de Legibus in communi.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid ſit Lex?

NEc de exiſtentiâ, nec de utilitate legis nullus dubitare poteſt; quantùm enim ad exiſtentiam, conſtat ab orbe condito datas fuiſſe leges & Angelis & hominibus: imò ab æterno erant ideæ quædam in mente divinâ exiſtentes, ad quas Deus tanquam ad certas leges reſpiciens, in tempore omnia crea-

vit, ordinavit, & conduxit, ſicut decreverat ab æterno. Quoad legum utilitatem, clarior adhuc eſt; quomodò enim ſine legibus poſſet humana ſocietas ſubſiſtere; niſi per leges improborum malitia refrænaretur, & excitaretur bonorum labor & virtus; Agendum eſt ergo ſolum de ipſarum Legum definitione, & quæ ſit illarum diviſio.

Conclusio.

Lex eſt regula quædam perſeverans, indita vel præſcripta ab eo qui poteſtatem habet obligandi communitatem, in cujus utilitatem cedit, actiones humanas conducens in bonum & avertens à malo, ſufficienter promulgata. Dicitur primò, *regula*; quia actus humani diriguntur per legem: ſed an illa regula ſit actus intellectus aut voluntatis, controvertuntur Doctores: Thomiſtæ enim volunt legem ad intellectum pertinere; Scotiſtæ verò meliùs illam ad voluntatem referunt; vis enim obligandi ad voluntatem formaliter ſpectat, licet præſupponi debeat actus intellectus legiſlatoris, judicantis, an quod per legem fertur, bonum ſit & utile. Dicitur ſecundò, *perſeverans*; in quo à præcepto diſtinguitur, quod modò adeſt, modò abeſt, & ſemper ceſſat per mortem præcipientis, ubi leges perſeverant & ſunt ſtabiles regulariter ratione ſui, licèt aliquando mutentur ratione finis ob quem conditæ ſunt; ſic leges ceremoniales veteris Teſtamenti abrogatæ fuerunt per legem novam, quia inſtitutæ erant ad figurandam legem novam; & dum præſens eſt veritas, figura ceſſare debet: aliquando etiam mutantur

ratione subjecti cui feruntur leges, ut patet de legibus judicialibus legis antiquæ, quæ datæ erant populo in servitutem redacto; cessante autem illa servitute, tales leges rigorosæ cessante debuerunt. Dicitur tertiò, *indita, vel præscripta*; ut includantur in hac definitione, tum lex naturalis, quæ à natura est; tum positiva, quæ à legislatore præscribitur. Dicitur quartò, *ab eo qui potestatem habet obligandi communitatem*; nullus enim potest alium obligare, nisi legitimam in illum habeat authoritatem; cùm ergo lex vim habeat obligandi communitatem, ferri debet ab eo qui potestatem obligandi habeat. Additur quintò, *in cujus utilitatem cedit*; leges enim in bonum commune cedunt, sive mediatè, sive immediatè, v. g. cùm leges feruntur in favorem pupillorum & minorum, hoc mediatè vergit in bonum communitatis; nam bonum partis conducit ad bonum totius: lex etiam tributorum, quæ solam utilitatem Regis concernit, vertitur in bonum commune; si enim debite Princeps non sustentaretur, non posset onera reipublicæ sustinere. Adjungitur sextò, *actiones humanas conducens*; licet enim ad aliquid faciendum vel omittendum astringi possint Angeli lege & præcepto, de actionibus tamen Angelicis hîc loqui non intendimus, sed tantùm de humanis. Adjicitur septimò, *Conducens ad bonum, & removens à malo*, excitare enim ad bonum & à malo removere, sunt præcipui fines legum. Additur ultimò, *sufficienter promulgata*; quia nullum superioris imderium inferiorem obligare potest, nisi in subditorum notitiam dedu-

catur : sed hæc est differentia inter leges ; quod lex naturalis sufficienter singulis promulgetur per judicium naturale quod possident, quo judicant naturaliter Deum esse colendum, parentes honorandos, &c. positivæ verò externam requirant promulgationem.

QUÆSTIO II.

Quotuplex sit Lex?

ALITER respondent Juristæ, aliter Theologi. Illi jus cum lege confundentes, ipsum dividunt in jus naturale, jus gentium, & jus civile. Jus naturale est illud quod est commune & brutis & hominibus, ut procreatio prolis, conjunctio maris & fœminæ. Jus gentium est illud quod est proprium solis hominibus, & illis ferè omnibus commune est, ut cultus erga Deum, honor erga parentes, vim vi repellendi licentia, &c. Jus civile est illud quod est proprium alicui regno, seu reipublicæ; ut v. g. jus Atheniensium, jus Lacedemonum, jus Gallorum; sed præsertim jus Romanorum nomine juris civilis simpliciter gaudet. Quoad Theologos, alio modo leges dividunt, quod explicabit

CONCLUSIO.

LEX primò dividitur in legem naturalem & positivam. Lex naturalis subdividitur in legem naturalem sacram, moralem, & politicam. Lex positiva in legem æternam, divinam, & humanam.

Lex naturalis est judicium naturale, quo ratio nobis dictat bonum esse faciendum, & malum fugiendum. Ex illo principio practico multa alia deducuntur, quorum alia sunt faciliora, alia difficiliora. Quòd si illa principia practica quæ dictantur à judicio naturali, Deum respiciant, ad legem naturalem sacram pertinent; ut v. g. quando lex naturalis dictat Deum esse colendum & cum summâ humilitate adorandum. Si illa principia præscribant homini modum quo debeat mores componere in ordine ad finem ultimum, spectant ad legem naturalem moralem: Si denique illa principia lumine naturali cognita dirigant hominem in ordine ad societatem communem, legem naturalem politicam concernunt, per quam v. g. vir & uxor sibi mutuam fidem servare debent, ad prolis educationem & instructionem tenentur parentes, filii ad parentum reverentiam, Reges ad conservationem legatorum alterius principis, cives permanere debent in factâ agrorum divisione, &c.

Lex positiva est ea quæ præscribitur à legislatore; & hæc, ut diximus, duplex est, divina & humana; Lex enim æterna, quæ nihil aliud est, quàm decretum Dei æternum, quo statuit homines & Angelos, sic esse in tempore regulandos, non est propriè Lex; ab æterno enim non sunt subditi, & Lex dicitur per respectum ad subditos; unde si vocetur Lex, hoc est, quia est regula practica, non actu, sed aptitudine. Lex positiva divina, est ea quam Deus præscripsit ratione utentibus, illis tradens modum quo possint pervenire ad cœ-

lestem beatitudinem, quæ est finis hominis: Deus illam dedit vel per se, ut in novo Testamento, in quo Deus homo factus multa præcepit quæ legem gratiæ integrant: vel illam contulit Angelorum ope, ut Lex vetus, quam Deus dedit Moysi in summitate montis Sinaï per Angelos tradentes eam nomine Dei. Lex positiva humana est regula quædam præscripta ab homine habente publicam authoritatem, præscribens subditis aliquid faciendum, vel prohibens aliud. Alia est lex Ecclesiastica, quæ ad bonum supernaturale dirigit; alia est civilis, quæ tendit in bonum naturale. De his omnibus dicere conabimur.

QUÆSTIO III.

De materia, proprietatibus, fine, & affectibus Legis?

QUANTUM ad materiam legis; quæstio potest intelligi, vel de materia *in qua*, idest, de subjecto in quo lex residet; vel de materiâ *circa quam* leges versantur.

CONCLUSIO PRIMA.

MATERIA *in qua*, seu subjectum in quo primariò leges resident, est intellectus antecedenter, & formaliter voluntas; quando enim superior aliquis legem condere intendit, cognoscit primò id quod statuere vult, an scilicet sit bonum & utile, & illud judicium est in intellectu; deinde præscribit suis inferioribus id quod sibi congruum & illis

utile videtur, in quo ſtat formalis ratio legis; & hoc decretum in voluntate, tanquam in ſuo ſubjecto, remanet: & ſic materia *in qua* legis, ſaltem primaria eſt intellectus & voluntas legiſlatoris. Legis materia ſecundaria *in qua*, eſt vox, tabula, liber, ſcriptura, & alia id genus, poſtquam enim leges ſtabilitæ ſunt in mente legiſlatoris, ut habeant ſuam eſſentiam, non phyſicam, ſed moralem, quæ conſiſtit in vi obligativa, debent inferioribus manifeſtari per talia inſtrumenta. Materia denique *circa quam* verſantur leges, ſunt actiones humanæ, quæ ſub legem cadunt, ut bonæ fiant, & declinent à malo.

CONCLUSO SECUNDA.

TRES aſſignantur communiter proprietates legis, nimirum authoritas, veritas & bonitas; lex enim habet principium, formam & finem. Ratione principii condentis legem, debetur legi authoritas; quia nullus poteſt legem edere, niſi authoritate polleat. Ratione formæ, debetur legi veritas, ſeu rectitudo; nam lex injuſta non eſt lex, ſed tyrannis. Ratione finis, legi debetur bonitas, quia lex non ordinatur niſi in bonum commune hominum, & in bonum particulare Dei; ſi enim quæratur, quare punitur Petrus; aptè reſpondetur, ut obſervetur lex, ſi ſecundò quæratur, quare talem punitionem lex præſcribit? meritò dicitur, propter bonum communitatis, quæ detrimentum pateretur, ſi non punirentur malefactores; ſi perquiratur ulterius, propter quid eſt bonum communitatis? hoc eſt, propter bonum Dei, qui eſt omnium creatorum finis ultimus. Per hoc patet reſponſio ad

tertiam partem tituli quæstionis, nimirum de fine legis, qui alius non est, quam reipubl. utilitas.

CONCLUSIO TERTIA.

EFFECTUS legis duplex est. Primò obligat, & secundò nata est subditos reddere bonos. Quod leges naturæ sint reddere subditos bonos; hoc intelligitur de lege morali, quæ instituitur ad mores componendos: si aliquando subditi boni non efficiantur per legem, imò fiant prævaricatores; hoc est per accidens, contra naturam legis & legislatoris intentionem. Quod etiam leges obligent subditos; constat, quia essentia moralis legis est, quod obliget, & illa obligatio duplex est, una sub peccato, seu in foro interno; alia sub pœna temporali, seu in foro externo. Obligatio legis supponit promulgationem, ut diximus; nullus enim tenetur ad id quod ignorat, nec scire potest; non est autem necesse, ut lex obliget, maximè in foro externo, quod singulis intimetur; sed sufficit, quod illius publ catio fiat in singulis Provinciis regni; non obligat tamen in conscientia, nisi eos ad quorum aures pervenerit, sed pro tunc ignorantia excusat, modo non fuerit crassa & vincibilis; ita quod subditus talem legem audire potuerit & debuerit, assistendo, v. g. missis parochialibus in quibus proclamantur præcepta Ecclesiæ, maximè circa festa & jejunia. Quoad legis receptionem à subditis, hoc non requiritur; legislator enim vim obligandi habet independenter à populo, & populus majori authoritate polleret, si legem principis posset im-

pedire : si tamen non fuit in usu per decennium, censetur abrogata per desuetudinem, modo casus observandi legem aliquoties advenerit intra illud tempus.

QUÆSTIO IV.

Quis Leges condere valeat?

CONSTAT quidem, patrem posse imponere præcepta suis liberis, maritum suæ uxori, dominum suis servis aut famulis, sicut & judices inferiores intra terminos suæ jurisdictionis; quia omnes illi habent potestatem œconomicam : cum tamen non habeant potestatem publicam, nec jurisdictionem universalem super omnia membra reipublicæ, leges propriè dictas instituere nequeunt; nam legislatio est præcipuus actus, quo gubernatur respublica : ergo fieri tantùm potest ab eo qui authoritate pollet publica super rempublicam; ideò erit

CONCLUSIO.

ILLE tantùm habet authoritatem condendi leges, qui jurisdictionem publicam habet, qualem habet Deus super Angelos & homines, summus Pontifex in omnes Christianos. Respublica in suos cives, & Reges in suos subditos. Deus habet à seipso suam authoritatem, Pontifex immediatè à Deo, & Reges jure successivo, vel electionis; cùm enim communitas seu respublica sit corpus quoddam liberum,

habet naturaliter jus regendi ſeipſam, unde vel tale jus ſibi reſervare poteſt, vel in alium transfere ſine limitatione, vel cum limitatione. Ex hoc multa ſequuntur.

Primò, Summus Pontifex poteſt leges Eccleſiaſticas inſtituere in toto orbe Chriſtiano, Chriſtus enim abſolutè dixit Petro, *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis*, &c. Quantùm ad leges civiles & politicas, nullas poteſt ferre, niſi in ſuo territorio, in quo poteſtatem politicam & Eccleſiaſticam in eadem perſona conjungit. Sic dicendum eſt de Archiepiſcopis & Epiſcopis in ſuis Diœceſibus, & de Cardinalibus in ſubditos dependentes ab Eccleſiâ ſui tituli. Concilia generalia ſi fiant authoritate Summi Pontificis, leges univerſales totam Eccleſiam obligantes inſtituere poſſunt; & hoc juxta poteſtatem illis traditam, & non amplius. Quod ſi celebrentur independenter ab illo, talem poteſtatem non habent; Chriſtus enim non dedit illam poteſtatem cœtui Eccleſiæ ſine capite, ſed Petro: *Quæcumque ligaveris*, &c. Concilia Nationalia, quæ fiunt authoritate Primatis vel Archiepiſcopi, præſentibus Epiſcopis nationis, non poſſunt condere leges, quæ obligent extra nationem, ſicut nec Provincialia extra provinciam; niſi hæc Concilia generaliter approbet Summus Pontifex, & ſatis declaret ſe velle ut tales leges ad totam Eccleſiam ſe extendant. Quoad Generales Ordinum, leges condere poſſunt in Capitulo Generali, ſicut & Provinciales in Provinciali, in his ſcilicet quæ obſervantiam regulæ ſpectant.

Secundò, Imperator legitimè electus potestatem obtinet condendi leges, in regnis & provinciis sibi subditis tantùm. Dixi, *Legitimè electus*, quia si per viam injustam & illegitimam imperium invaserit, deest illi justa authoritas, quæ ad condendas leges requiritur, nisi paulatim populi consentiant, & ablata fuerit potestas legitimi Superioris, v. g. per mortem ejus & hæredum legitimorum carentiam, in quorum præjudicium nihil prodest subditorum consensus in favorem usurpatoris. Adjunxi, *In suis provinciis tantùm*; obligare enim potest tantùm subditos; unde si vocetur, v. g. Imperator Occidentis, non est quod jus habeat in omnia Occidentis regna; sed ideò taliter vocatur, quia est Imperator in Occidente, & aliquam præcedentiam habet in Conciliis ante alios reges & præsides.

Tertiò, Reges in suis regnis leges civiles & politicas ferre possunt; habent enim authoritatem publicam in suos subditos, sicque jus habent dirigendi illos & legibus coërcendi. Sic & dicendum est de aliis supremis principibus, qui in jurisdictione temporali superiorem non agnoscunt. Reginæ etiam regni dominæ leges possunt ferre; quia potestatem regiam habent; unde si in lege habeatur, quòd fœminæ remotæ sint ab omnibus officiis publicis & civilibus; hoc verum est de fœminis ordinariis, quæ publicam jurisdictionem non habent. An contracto Matrimonio reginæ cum aliquo, stet potestas condendi leges apud reginam vel regem, quando jure hæreditario dominium pertinet ad reginam; controvertuntur Do-

ctores, quorum major pars ſuſtinet remanere apud reginam; nec Matrimonium transferre dominium regni in maritum, nec tale jus poſſe dari in dotem, nec alienari poſſe. Quòd ſi vir ſit caput mulieris, & mulier ſit ſub illius poteſtate; hoc eſt, quantùm ad uſum matrimonii, ſeu quantùm ad œconomicum regimen familiæ; non verò quantùm ad jus regium, & politicam adminiſtrationem regni.

Quartò, communitates perfectæ, quæ reſpublicæ vocantur, leges ſtatuere poſſunt; ipſis enim competit ſuprema authoritas, quam vel apud ſe conſervant, aut magnatibus, aut duci transferunt, aut denique mediam faciunt inter ducem & cives; ita ut nec dux ſine communitate, nec communitas ſine duce leges ſtatuere poſſint, ſed caput cum membris. Eſt autem magna differentia inter duces illos qui regulariter præſunt iſtis rebuſpublicis, & reges qui ſuis ſubditis dominantur; quod tales duces in ſuâ poteſtate limitati ſint, tum quoad terminum, tum quoad qualitatem authoritatis; reges verò plenariam, utplurimum, habeant authoritatem, & præſertim Rex noſter Chriſtianiſſimus, qui in omnibus, quæ juſta ſunt, pleniſſimum habet imperium, & de omnibus quæ agit nullam aliam affert rationem, niſi ſolummodò hæc verba, *talis eſt voluntas noſtra.* Porrò, licet ſubditi authoritatem dederint ſuis principibus, illam tamen pro libito revocare nequeunt; quia illam ſubditi conceſſerunt in perpetuum, & hoc repugnaret paci & tranquillitati regnorum, frequenterque motus & ſeditiones excitaret.

QUÆSTIO V.

Qui Legibus subjici possint?

QUANTUM ad legem naturalem & divinam, omnes omninò homines, sive etiam sint justissimi, illis subjiciuntur, quicquid dicant Lutherus & Calvinus, putantes justos & probos viros nullâ lege, divinâ aut humanâ constringi, quantùm ad reatum & imputationem, modo habeant singularem fiduciam in Deum, & credant se esse justos licet multa peccata commiserint; quia, inquiunt, *justo non est lex posita*. Sed hoc est directè contra D. Paulum Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit;* & Hebr. ult. *Obedite præpositis vestris.* Si ergo idem Apostolus 1. Timoth. 1. dicat, *Iusto non est lex posita*; id est, justus non indiget coactione legis, sed obedire paratus est ex solo Dei amore. Non est ergo nobis quæstio de subjectione hominum, respectu legis divinæ aut naturalis; sed respectu legis humanæ, sive sit civilis, sive Ecclesiastica; ubi difficultas esse potest respectu regum, infidelium, amentium, puerorum, indigenarum & peregrinorum.

CONCLUSIO PRIMA.

PRINCIPES sæculares aut Ecclesiastici non tenentur ex vi coactivâ ad servandas leges quas ipsi, aut prædecessores condiderunt; sed tenentur ex vi directivâ ad illarum observantiam. Non tenentur primò ad illas ex vi

coactiva; quia lex obligat tantùm subditos, & nullus est sibi subditus; deinde, actus legislatorius involvit jurisdictionem, & nullus in se habet jurisdictionem, aliàs esset simul dominus & subditus; tandem, hoc habetur in lege *princeps, de legibus*, ubi dicitur, *Princeps legibus solutus est:* tenentur tamen legibus contractuum, quia in contrahendo agunt potius personam privatam, quàm publicam. Tenentur secundò ad observationem legis ex vi directiva, & æquitate fundata in jure naturæ; quia debent alios suo exemplo movere, & magis excitant facta, quàm dicta: Deinde, caput debet se conformare membris. Tertiò, non videtur leges observari posse, quando publicè à legislatore videntur violari. Quartò, quia absurdum est, ut princeps aliter agat, & aliter jubeat actiones fieri. Quintò denique, quia Christus Matth. 23. arguit illos *qui dicunt, & non faciunt*. Dum ergo dicit lex, solutum esse Principem à legibus: hoc verum est directe & formaliter ex vi illarum legum, quatenus ab illo latæ sunt; falsum est verò indirectè & mediatè, nimirum ex vi juris naturalis, quatenus ex ipso, si non teneantur ad leges ex vi coactiva, in quantùm non subjacent pœnis latis contra transgressores legum, tenentur tamen ex vi directiva ad illarum observationem, propter rationes allatas. Si quæratur, an legislatores peccent mortaliter, dum suas leges non observant: Ad hoc respondent primò omnes, ipsos peccare reverà, non servando leges taxantes pretia rerum; quia de jure naturæ est, ne res pluris vendatur, aut minoris ematur, quàm valet communiter; tantùm

tantùm autem præsumitur valere, quantùm per legem determinatur. Idem dicendum de contractibus, in quibus debet esset æqualitas ex utraque parte contrahentium, & sic leges de contractibus observare debent sub peccato. Respondetur secundò, principes legem ferentes non teneri ad eas leges quæ non habent materiam universalem, nec principi accommodatam; sic quando prohibent, ne quis arma deferat, aut palatium ingrediatur cum ense, vel cervos venetur in sylvâ, ad talia non tenentur; hoc est enim contra majestatem & authoritatem principis. Respondent aliqui, legislatorem non peccare, dum legem infringit quæ materiam habet vniversalem & legislatori accommodatam, ut quando Papa non jejunat, non recitat horas, aut committit simoniam juris tantùm humani; sed longè melius tenent alii, ipsum peccare, non quidem directè ex efficaciâ propriâ legis, quia non potest se directè obligare, cùm non habeat in se directam jurisdictionem; sed indirectè, in quantùm lex à seipso lata, est conditio, quâ posita, lex naturæ obligat principem ad præstandum id quod aliis præscripsit.

CONCLUSIO SECUNDA.

PUERI usu rationis carentes nullis legibus tenentur; ligantur tamen legibus ebrii, amentes, dormientes, & legem invincibiliter ignorantes: Infideles verò & Catechumeni illis nullo modo subjiciuntur. Probatur prima pars de pueris, quia leges imponuntur illis tantùm qui possunt eas intelligere; ipsisque

præbere obedientiam; hæc autem falsum est de pueris usu rationis carentibus; ergo legibus non subjiciuntur: unde tempore jejunii possunt uti carnibus; & adulti possunt illis carnes porrigere, modò non sit specialis prohibitio Ecclesiæ, quæ viget in Gallia; possunt etiam sacris interesse tempore interdicti: quod si priventur sepultura Ecclesiasticâ, illo durante; hoc est in pœnam aliorum, vel ob incapacitatem loci: possunt etiam introduci in Monasteria Monialium; seclusa speciali prohibitione; unde si Concilium Tridentinum excommunicationem pronuntiet in introducentes personas alterius sexûs; intelligitur de personis ratione pollentibus. Probatur secunda pars; quia licet ebrii, amentes, dormientes, & legem ignorantes nequeant per accidens intelligere legem, nec illam observare ex accidenti: per se tamen afficiuntur legibus, legesque ad illos, velut ad subditos diriguntur per se, quia de se sunt usu rationis capaces: non peccant tamen actu, defectu advertentiæ; sed si quis illis porrigeret carnes tempore jejunii, peccaret mortaliter; quia concurreret ad actionem materialiter malam; sicque illas administrans peccaret formaliter; non verò ebrii aut amentes illis utendo, ob defectum advertentiæ. Tertia pars evidens est pro Infidelibus & Cathecumenis; non sunt enim subditi Ecclesiæ; ergo nec ligari possunt legibus Ecclesiasticis, unde non peccant manducando carnes in jejunio Ecclesiæ, nec illi qui eas administrarent ipsis, quia non concurrunt ad actionem malam formaliter aut materialiter; peccarent tamen qui alimenta vetita por-

rigerent hæreticis, quia ratione Baptismi subditi sunt Ecclesiæ.

CONCLUSIO TERTIA.

CLERICI primò non subjiciuntur Principum sæcularium authoritati in causis Ecclesiasticis; idest, in illis causis quæ non pendent ex legibus civilibus, sed ex Evangelio, aut Conciliis, aut Pontificum Constitutionibus. Hoc asserit Justinianus Novellâ 83. & Concilium Milevitanum Can. 3. & Matisconense Can. 8. quæ pronuntiant, puniendos esse graviter Clericos, qui causam Ecclesiasticam ad judicium Imperatoris deferunt. Secundò; clerici nullomodo sunt exempti à legibus civilibus quæ non sunt contra libertatem Ecclesiasticam, sed ordinantur ad bonum regimen Reipublicæ; ut cùm princeps pretia rebus venalibus constituit, prohibet nè quis noctu cum armis incedat, aut frumentum transferat ad inimicos; nam clerici, præterquam quòd clerici sint, sunt adhuc partes & cives reipublicæ politicæ; sicque politicas leges observare tenentur. Tertiò, Clerici leges civiles violando, non possunt regulariter à judice seculari puniri, ex Tit. *de foro competenti*, & Tit. *de immunitate Ecclesiarum*. Sic etiam Justinianus in Novellis Constitutionibus 79. 83. & 123. unde Concilium Agathense Can. 32. habet, *Clericum nullus præsumat apud sæcularem judicem, Episcopo non permittente, pulsare.* sic & Concilia Carthag. 3. Can. 9. & Tolet. 3. Can. 13. Dixi, *regulariter*; nam aliquando contrarium usitatur per privilegia, ut in isto regno, ubi vigent immunitates Ecclesiæ Gal-

licanæ. Quartò, bona clericorum non subjiciuntur regulariter legibus tributariis; sic in Conc. Lateran. part. 1. c. 19. sic in cap. *Quamquam, de censibus in* 6. & in Tit. *de immunitate Ecclesiarum*; item ex *L. sancimus, cap. de Sacrosanctis Ecclesiis*. Unde Genes. 47. Joseph voluit omnes Ægyptios certum tributum solvere Pharaoni, exceptis Sacerdotibus, quos immunes ab illis debere esse judicavit. Hoc intelligitur adhuc, secluso privilegio; per conventionem enim factam inter summos Pontifices & Reges Galliæ, isti exigunt jus regale super quædam Ecclesiæ sui regni bona.

CONCLUSIO QUARTA.

QUANDO aliquis extra territorium suum versatur, non amplius tenetur legibus sui territorii; modò sint particulares pro illo; Sic habetur cap. *Ut animarum* 2. *Constit. in* 6. Unde Augustinus Epist. 118. ad Joan. cap. 2. refert hæc verba Ambrosii, *Cùm Romam venio, Sabbato jejuno; cùm Mediolani sum, non jejuno: sic & tu, ad quamcumque Ecclesiam fortè veneris; morem illius serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* Ratio est, quia lex est quædam regula pro bonâ gubernatione territorii instituta, quæ proinde non involvit subditos in alieno territorio existentes. Ex quo sequitur, delinquentes extra Diœcesim non incurrere censuram annexam delicto in Diœcesi: Sic qui transit è loco in quo festum est, ad alium ubi non festivatur; potest ibi operari, non jejunare, & manducare carnes. Quantùm verò ad auditionem sacri, aliqui putant, quòd debeat illam prævenire, si exeat eodem mane

quo festum agitur; quia, inquiunt, præceptum audiendi missam non est determinatum ad certam aliquam horam, & sic obligat ut quamprimum impleatur, si posteà implendum non est: alii sentiunt nullum ad hoc teneri, quia hoc præceptum non limitatur ad certam horam, sed se extendit usque ad meridiem; unde ut obliget, debet quis manere intra illud spatium in loco, ubi festum agitur: primum tutius est, & consulerem in praxi. An ille qui ex territorio suo ubi jejunium est, transmeat ad illud ubi non est jejunium, peccet manducando carnes in isto, quando venit in illud cum animo eximendi se à lege jejunii; controvertuntur Doctores; Suares, Sanches, Basilius, Pontius, Bonacina, Lessius, hoc licitum esse tenent; quia eundo ex territorio suo, suo jure utitur, & dum est extra territorium, licitè utitur privilegio: alii tamen contrarium sentiunt, in quantùm talis exitus fit in fraudem legis, & scandalum generare potest; quod peccatum est saltem veniale, & necessariò vitandum.

Quantùm ad peregrinos & advenas; tenentur primò legibus generalibus Ecclesiæ, quæ obligant fideles ubicumque sint. Tenentur secundò legibus particularibus loci in quo sunt pro contractibus faciendis; unde contractus facti in tali loco sine formalitatibus quas talis locus exigit, nulli sunt; sicque vir & mulier manentes in territorio ubi non recipitur Concil. Tridentinum, validè contrahunt in eo sine præsentiâ Parochi; si contrahant verò ubi receptum est, invalidè contrahunt, licet sint in terri-

torio ubi non recipitur. Tenentur tertiò ad pretium taxatum in venditione & emptione, quia est quid sequens naturam contractûs. Tenentur quartò legibus particularibus loci in quo sunt, v. g. jejunio, festis, &c. statim atque ad illum accesserunt cum animo constituendi ibi suum domicilium: animum autem constituendi domicilium alicubi habet ille, qui actu in tali loco inhabitat, & intendit ibi manere pro majori anni parte, aiunt aliqui, vel pro mora notabili, aiunt alii; quòd si hoc desit, tales leges non obligant advenas, nisi ratione scandali, quod ut vitetur, debet quisque se conformare legibus loci in quo est, juxta illud Proverbium, *Cùm fueris Romæ, &c.* Ex quibus patet, scholares posse & teneri Sacramenta recipere in loco in quo sunt pro studiis faciendis, licet nondum in eo manserint pro majori anni parte, modo talem intentionem habeant.

Quantùm ad vagos, qui sine certa habitatione huc & illuc divertunt, tenentur legibus loci in quo sunt; aliàs nullis ligarentur legibus, cùm nullum territorium habeant.

DISPUTATIO SECUNDA.

De qualibet Lege in particulari.

NON pauca remanent dicenda de legibus in genere; sed quia vel de facili intelligi possunt, vel intelligentur ex iis quæ sumus dicturi de legibus in specie, quælibet à nobis examinanda remanet.

Quæstio Prima.

De Lege naturali.

Lex naturalis dupliciter sumitur, vel prout est in Deo, estque actus divini intellectûs & divinæ voluntatis, quo Deus judicat & vult homines vivere & regulari secundùm rationem: vel prout est in nobbis, estque actus humanæ mentis, quo judicamus nos debere vivere conformiter rationi. Ex quo patet, quòd si primo modo sumatur; idem sit lex naturalis, ac pars quædam legis æternæ, quæ se extendit ad omnes creaturas; at lex naturalis tantùm creaturas rationales respicit, prout à nobis hîc spectatur, ut regulativa actuum humanorum: secundò modo debemus illam considerare in præsenti quæstione.

Conclusio.

Lex naturalis est dictamen rationis practicæ, quo per lumen naturale evidenter cognoscimus facienda esse illa quæ cum ratione conveniunt, & vitanda esse illa quæ rationi adversantur; & sic ex convenientia vel disconvenientia rei cum recta ratione oritur essentia legis naturalis, sicut ex conformitate vel difformitate actionis cum lege divina oritur ratio legis divinæ. Unde distinguitur jus naturale à jure gentium, in quantùm jus naturale, ut hîc à nobis sumitur, convenit creaturæ rationali, ut sic consideratæ; jus gentium verò competit creaturæ rationali, quatenus

in ſocietate civili verſatur. Quia diximus legem naturalem conſiſtere in convenientia vel diſconvenientia cum ratione ; ideò licet multa præcipiantur & prohibeantur à Deo quæ ſunt de jure naturali, citra illam juſſionem eſſent ſemper bona vel mala : unde pertinent ad legem naturalem, quatenus ſunt convenientia aut diſconvenientia rationi ; & ad legem divinam ſpectant, prout à Deo expreſſe præcipiuntur, aut prohibentur.

Primum & generalius principium legis naturalis eſt, bonum eſſe proſequendum & malum fugiendum ; ſicut enim intellectus non poteſt aſſentiri niſi vero, ſic nec voluntas poteſt aliquid proſequi, niſi bonum ſit. Ex hoc principio tanquam ex fonte derivantur iſta ; *Quod tibi fieri non vis, alteri nè feceris* ; *Deus eſt colendus, parentes honorandi, vita conſervanda, ſublevandi miſeri, adulterium vitandum, furtum non eſt committendum* ; & in genere omnia Decalogi præcepta. Licet lex naturalis habeat plura iſta principia practica, manet tamen in ſe una, unitate ſaltem genericâ ; in quantùm omnia illius præcepta ad generale iſtud reducuntur, *Bonum eſt proſequendum, & malum fugiendum* ; unde aliæ dicuntur concluſiones deductæ ex illo principio, quarum aliæ ſunt faciliores, aliæ difficiliores. Quia autem à principiis communioribus legis naturalis certæ quædam concluſiones ſunt remotæ, quæ non poſſunt elici niſi cum difficultate ; ideò dicitur quòd lex naturalis ſit una apud omnes, quantùm ad principia communiora & concluſiones faciliores ; non tamen

ſit una apud omnes, quantum ad ſingulares concluſiones.

Quod eſt de jure naturali tantùm permiſſive, mutari poteſt, introducendo ſcilicet contrarium illius quod natura non præcipit aut prohibet: unde quia natura permittebat tantùm omnia eſſe communia, & non præcipiebat, ideò potuit fieri agrorum diviſio; poteſt etiam quis propriam libertatem vendere. Quod autem eſt de jure naturali poſitive præceptum aut prohibitum, mutari non poteſt manentibus iiſdem circumſtantiis; quia lex naturalis conſiſtit in rebus ipſius quæ habent convenientiam vel diſconvenientiam cum recta ratione: ſi autem circumſtantiæ rerum non mutentur, ſemper habent convenientiam vel diſconvenientiam cum ratione: ergo non mutatis circumſtantiis, lex naturalis mutari non poteſt. Si autem circumſtantiæ mutentur, mutari poteſt id quod aliunde erat de jure naturali: ſic licet de jure naturæ honorandi ſint parentes, poteſt hoc mutari, ſi ſint jurati patriæ hoſtes: licet homicidium prohibeatur, licitum ſit dum patratur authoritate Dei habentis jus in mortem & vitam; vel authoritate publica, cui tale jus per commiſſionem competit in ſubditos; vel denique ad conſervationem ſuæ propriæ vitæ, quæ aliter conſervari non poteſt: Licet res aliena reſtituenda ſit domino, non tamen gladius furioſo reddendus eſt: licet furtum prohibeatur, in extrema tamen neceſſitate conſtituto permittitur.

Deus non poteſt diſpenſare in ullâ lege

naturali, ſive ſit in Decalogo, ſive extra; diſpenſare enim eſt concedere alicui, ut agat contra legem, etiam quatenus obligat: benè autem facere poteſt Deus, ut mutatis aliquibus circumſtantiis, lex naturalis non obliget; ſicque quando Deus diſpenſare videtur in aliquibus præceptis naturalibus; hoc eſt, quatenus declarat in talibus circumſtantiis illa præcepta non obligare. Quando, v. g. lex naturalis prohibet homicidium; hoc eſt, quando fit privata authoritate, non publica, aut divina, aut in conſervationem ſuæ propriæ vitæ; ſic Deus cum Abrahamo non diſpenſavit ſuper præceptum, *non occides*; non obligat enim in eo caſu ubi homicidium fit authoritate divina. Quando etiam juſſit Oſeæ, ut adiret mulierem fornicationis, non diſpenſavit ſuper præceptum, *non mœchaberis*; non juſſit enim, ut illam cognoſceret ante contractum, ſed ut cum illâ contraheret. Quando juſſit Iſraëlitis, ut auferrent bona Ægyptiorum, non diſpenſavit ſuper præceptum, *non furtum facies*; non conceſſit enim ut acciperent bona illorum, tanquam aliena; ſed tanquam ſibi propria per donationem Dei, qui omnium bonorum Dominus erat, & qui poterat tale dominium transferre ad Iſraëlitas, qui pro toto labore Ægyptiis reddito verbera ſolùm reportaverant. Quando Deus conceſſit Polygamiam, non diſpenſavit ſuper legem naturalem; ſed abſtulit circumſtantiam, quâ ablatâ ceſſat obligatio legis naturalis, nempe inhabilitatem viri; inhabilis eſt enim, ut tradat dominium ſui corporis ſecundæ uxori, poſtquam tradidit primæ: Deus

autem ut supremus Dominus facit illum de inhabili habilem, permittendo, ut dominium corporis viri sit commune duabus uxoribus; & in hoc casu lex naturalis non obligat, quoniam obligat tantùm personas inhabiles. Quando similiter aliàs vir repudiabat uxorem, Deo permittente, non contradicebat legi naturali; quia lex naturalis prohibebat tantùm ejectionem uxoris, & conjunctionem cum alia, stante priori vinculo; illud autem vinculum dissolvebatur authoritate divina, mediante libello repudii, sicut nunc per mortem dissolvitur. Ex his patet quod Deus non dispenset propriè in lege naturali, sed advenientibus certis circumstantiis, lex naturalis non obliget.

Idem dicendum est à fortiori de summo Pontifice, quòd non dispenset in illis quæ sunt de lege naturæ, sed aliquando tollit certas circumstantias, quibus ablatis, cessat obligatio legis naturalis, quod vocatur dispensare, sed largè, ob rationem anteà allatam. Redditio voti, v. g. & impletio juramenti, sunt de jure naturali, quia supponunt promissionem Deo factam & non relaxatam, & manente illa promissione non relaxata, nec Deus, nec summus Pontifex dispensare possunt, quin impleatur: Deus autem, vel Pontifex ejus vices gerens talem promissionem relaxat, & sic cessat obligatio voti reddendi; idem fit apud homines, ubi promissio est de jure naturali adimplenda, quamdiu non relaxatur. Eodem modo dispensare dicitur summus Pontifex supra residentiam pastorum, quæ est de jure divino naturali, ex Conc. Trid. Sess. 23. cap. 1. de *Reform.*

non quòd dispenset propriè, sed remittit Pastori obligationem residendi nomine Ecclesiæ, cui per pactum ad residendum se addixit, saltem tacitè, suscipiendo curam animarum; sed hoc non debet fieri nisi ob magnam utilitatem Ecclesiæ, aut gravem necessitatem Pastorum. Pariter agit Ecclesia, quando Matrimonium ratum dissolvit occasione ingressus religionis approbatæ; tollit enim nomine Dei vinculum Matrimonii; & tali vinculo ablato, ille qui anteà conjugatus erat, religionem approbatam suscipere potest.

Porrò sciendum est quod licet aliqua legis naturæ præcepta non obligent in certis quibusdam circumstantiis, ut vidimus; sunt tamen aliqua quæ immutabiliter obligant, quibus contradicere nunquam licet, & illa sunt, mendacium, perjurium, odium Dei & idololatria.

QUÆSTIO II.

De Lege divinâ.

PRÆTER legem naturalem, quam Deus impressit ita fortiter menti hominum, ut nullâ virtute expungi valeat; superaddidit multa præcepta positiva, quæ diversa fuerunt pro diversitate statuum in quibus versati fuerunt homines. In statu innocentiæ præceptum fuit Adæ, Evæ, & utriusque posteris, ne manducarent de fructu vetito. In statu legis naturæ viguit præceptum de usu remedii contra peccatum originale, & de non comedenda carne

cum sanguine, Genes. 9. Posteà præcepit Circumcionem familiæ Abrahami. Deinde seligens filios Iacob, seu Israëlitas in populum suum tulit illis certam præceptorum congeriem, quæ vocata fuit Lex vetus. Tandem per Filium suum, Legem novam, seu gratiæ condidit. Divina meritò dicitur utraque, quia nomine Dei data est; prima Ministerio Angelorum, & per ipsum Deum hominem factum innotuit secunda. De quâlibet dicemus.

CONCLUSIO PRIMA.

Lex vetus fuit bona, sancta, & justa; contra Manichæos, volentes ipsam esse malam, non à bono Deo, sed à malo conditam. Nostra conclusio habetur ad Rom. 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, justum & bonum.* Ubi dicitur *sancta*, propter præcepta ceremonialia; *justa*, propter judicialia; & *bona*, propter moralia. Triplex ergo fuit lex vetus; nempe moralis, cujus præcepta generatim continentur in Decalogo: ceremonialis, quæ determinabat ritus & ceremonias, quibus Deus esset colendus: & judicialis, quæ dictabat quomodò justitia esset reddenda proximo. Si contra conclusionem habeatur Ezechiel. 20. *Dedit illis legem non bonam*: hoc est comparatè ad legem Evangelii. Si 1. Corinth. 3. vocatur lex vetus, *Ministratio mortis & damnationis*; hoc est per accidens in quantum præbebat occasionem peccati, non per se, sed ex perversâ hominum inclinatione, qui concupiscentiam legi præferebant; & ob hoc dicit Paulus Rom. 4. *Lex iram operatur*; quod ipsemet explicat, ad Rom. 1. ubi habet, *Occasione accepta,*

Si ad Hebr. 3. in Græco idiomate habeatur. *Vetus Testamentum non vacasse culpa:* hoc est, non vacasse defectu; licet enim illa lex fuerit bona & sancta & utilis, quia nos, tanquam Pædagogus, conducebat ad cognitionem faciendorum, non fuit tamen perfecta, quia non conferebat gratiam ex *opere operato;* unde Paulus ad Galat. 4. vocat ceremonias legis, *infirma & vacua elementa.* Si dicant Manichæi, Deum permisisse usuram; saltem cum Gentilibus, Deuter. 23. *Non fœneraberis fratri tuo, sed alieno:* D. Thomas respondet 2. 2. quæst. 78. permissam fuisse usuram, non quoad forum internum, quasi caruisset peccato; sed quoad forum externum, in quantùm non puniebatur: Alii respondent, posita illa permissione D. Judæos potuisse accipere aliquid supra sortem, non ratione mutui, in quo consistit usura; sed ratione donationis divinæ, quatenus Deus dabat illis tale auctuarium, cùm sit supremus omnium Dominus: & hoc ita fecit Deus, nè Judæi fratres suos per usuram exhaurirent. Sic permisit libellum repudii, nè suas uxores, quas repudiare non possent, occiderent: fuit tamen talis libellus licitus, quia Deus supremâ authoritate potuit solvere vinculum Matrimonii, ut habetur in quæst. præcedenti. Si addant Manichæi, talem legem fuisse tyrannicam, ob hoc quod habetur Exod. 31. *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu:* ex hoc concludi tantùm potest, quòd fuerit servilis & accommodata statui Judæorum, qui cùm essent servi, debebant deterreri à peccatis metu pœnarum. Si denique Matth. 19. declaret

Deus se odio habere sacrificia illorum ; hoc non erat ratione sacrificii, talia enim præcipiebat ; sed ratione offerentium, qui nolebant à peccato abstinere.

Lex vetus sicut & nova Deum agnoscit authorem : Sic Concil. Trident. Sess. 4. unde Matth. 4. lex Mosaïca vocatur mandatum Dei, *Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras*. Ratio est, quia lex Evangelica est finis legis Mosaïcæ ; & lex Mosaïca est medium ad legem Evangelicam disponens, tanquam minus perfectum ad perfectius, & tanquam figura ad veritatem ; ejusdem autem est proponere media & finem : ergo idem Deus qui dedit legem Evangelicam, dedit & veterem. Neutram tamen Deus promulgavit per se, sed primam per Angelos ad Galat. 3. *Lex ordinata est per Angelos in manu mediatoris ;* id est, Moïsis : & secundam per Christum suum, ad Hebr. 1. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio*. Lex vetus data fuit in monte Sinaï die 50. ab egressu filiorum Israël ex Ægypto. Et hoc latè describitur Levitici 26. Sed notandum est, quod in illo die data fuerit lex vetus quantùm ad præcepta moralia contenta in Decalogo, & hoc in summitate montis Synaï ; præcepta verò judicialia & ceremonialia data fuerunt in radice montis, successivè per varios dies.

Lex vetus quantùm ad obligationem diversimodè considerari potest ; in quantùm enim continebat præcepta moralia, ceremonialia, & judicialia, obligabat solos Judæos, Deuter. 4.

Quæ est alia gens sic inclyta, ut habeat ceremonias, justaque judicia & universam legem? Psal. etiam 147. *Non fecit taliter omni nationi & judicia sua non manifestavit eis.* Poterat tamen quilibet gentilis se adjungere populo Dei per Circumcisionem, quæ erat janua veteris legis, sicut Baptismus janua novæ; & pro tunc obligabatur legi veteri. Exod. 12. *Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, circumcidetur prius omne masculinum; & tunc erit sicut indigena terræ.* Si autem lex vetus sumatur præcise quantùm ad præcepta moralia, obligat etiam Gentiles, quia talia præcepta erant legis naturæ, & quilibet ad legem naturæ tenetur, Lex vetus obligabat Judæos ex genere suo sub peccato mortali, non tantùm quoad præcepta moralia, sed & quoad ceremonialia & judicialia; quia horum materia erat satis gravis, ut de se obligationem induceret; addunt tamen Doctores communiter, illam non obligasse cum periculo mortis regulariter nisi quoad præcepta moralia negativa, quæ continentur in Decalogo, & quæ prohibent aliquid intrinsece malum. Dixi, *regulariter*, ut significetur quòd si observatio legis ceremonialis aut judicialis esset necessaria ad vitandum contemptum Dei, vel religionis, periculum mortis non excusaret; unde 2. Machab. cap. 9. & 7. Elezarus & septem fratres cum matre sua mori potius elegerunt, quàm porcinas carnes manducare.

Lex vetus abrogata est de facto, non quidem quantùm ad præcepta moralia, quæ adhuc perseverant; sed quantùm ad ceremonialia &

judicialia, quidquid dicant Cerinthiani, Ebionitæ & Nazaræi. Hoc probatur pluribus ex locis, ſed præſertim ad Galatas 3 *Lex Pædagogus noſter fuit in Christo; at ubi venit fides, jam non ſumus ſub Pædagogo.* Fuit autem abrogata, non per Joannem, ſed per Chriſtum; fuit enim umbra, & umbra ceſſare non debet, niſi adveniente lumine, quod eſt Chriſtus: unde ſi habeatur Luc. 16. *Lex & Prophetæ uſque ad Ioannem*; non eſt quod pro tunc ceſſaverit, ſed quaſi mori inceperit; inchoatio enim Prædicationis Evangelii, fuit initium mortis legis veteris. Non eſt abrogata ante mortem Chriſti, ipſe enim illam obſervavit; ſed ceſſavit ejus obligatio in ipſius morte, ubi dixit Chriſtus, *Conſummatum eſt*, & ubi ſciſſum eſt velum templi; ad denotandum nullam poſteà deberi templo reverentiam, & omnia eſſe communia inter Judæos & Gentiles. Quòd ſi dicant aliqui, non ceſſaſſe illam legem, niſi in promulgatione Evangelii, factâ die Pentecoſtes: Reſp. quòd ſicut rex ſatis promulgare cenſetur legem, quando illam in palatio ſuis proceribus exponit; ſic Chriſtus in nocte cœnæ ſatis viſus eſt promulgare Evangelium, dum illud propoſuit Apoſtolis; unde in tali tempore obligabat Evangelium eos qui illud audierant; & promulgatio quæ facta fuit in die Pentecoſtes, non erat de eſſentiâ legis, ſed tantùm conditio ſine quâ Evangelium non obligabat illos, qui de eo nihil audierant: ſic Auguſtinus, Hieronymus, & multi alii, contra nonnullos. Aliqui putant, veterem legem non ceſſaſſe à morte Chriſti quoad utilitatem, licet ceſſaverit quoad

obligationem ; sed verisimilius est veterem legem cessasse quoad utrumque ; extinctum enim fuit Sacerdotium Aaronicum ad præsentiam sacrificii Christi, quod evacuavit omnem efficaciam sacrificiorum antiquorum : quod intelligendum est respectu eorum quibus Evangelium promulgatum erat, quales erant Apostoli.

Lex vetus à Hieronymo creditur ab eo tempore mortifera & prohibita sub peccato, ac fuit mortua ; ita quòd sicut à morte Christi, vel ut dicunt alii, à die Pentecostes, fuit mortua, seu cessavit ; ita ab illo tempore fuit mortifera, & prohibita sub peccato mortali. Augustinus contrarium docet, affirmans quòd licitus adhuc esset usus legalium paulo post publicationem Evangelii, non animo ostendendi talem usum esse necessarium aut utilem ; sed ut ostenderetur tales ceremonias fuisse bonas & à Deo institutas, non verò à dæmonibus, ut erant Gentilium ceremoniæ : & hoc est quod dicitur communiter, Synagogam cum honore debuisse sepeliri ; & hoc ad differentiam Gentilium, quorum ceremoniæ nunquam toleratæ fuerunt post eorum conversionem, ubi ceremoniæ Judæorum fuerunt aliquamdiu permissæ, ut Synagoga sepeliretur cum honore. Augustinum sequuntur passim Scolastici, & jure merito, quia Paulus circumcidit Timotheum Act. 16. & cum Judæis purificatus est Act. 21. Nec respondeat Hieronymus, Paulum hoc fecisse animo simulandi ; simulatio enim est species mendacii, & mendacium est intrinsecè malum, unde nunquam licitum est. Quòd si Paulus reprehenderit Petrum, quia tales cere-

monias obſervabat, unde dixit ad Galat. 2. *Cùm autem veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem reſtiti ei, quia reprehenſibilis erat:* hoc eſt, quia Petrus volebat ut Gentiles, antequam Evangelium ſuſciperent, obſervarent ceremonias Judæorum; addit enim, *Dixi Cephæ coram omnibus, Quomodo gentes cogis Iudaïſare?* & in hoc potuit Petrus inconſiderate agere, & peccare venialiter; licet non potuerit peccare mortaliter, quia erat confirmatus in gratia. Inconſideratè, inquam, egit, quia licet eſſent adhuc licita Legalia pro Judæis, ut Synagoga cum honore ſepeliretur eo modo quo diximus, non tamen ipſis legalibus uti debebant Gentiles, qui immediatè tranſibant de lege naturali ad Evangelium; unde Paulus Timotheum converſum circumcidit, quia erat ex matre Judæâ; non Titum qui ex Gentilibus erat ortus. Hoc habetur in Conc. Jeroſolymitano, ubi ſuper quæſtionem factam, an Gentiles converſi deberent circumcidi, & obſervare legalia; Patres reſponderunt, *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, non ultra vobis imponere oneris, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Hæc prima autem non prohibebantur abſolutè, quaſi retenta eſſent de lege Moſaïca; ſed ut facilius Gentiles coaleſcerent cum Iudæis, qui propter antiquatam ſuam legem abominabantur ſanguinem & ſuffocata; ne etiam manducando carnes immolatas idolis, darent occaſionem judicandi quòd vellent ad ſua idola redire. Porrò, ſi Gentilibus converſis prohibeatur ſpecialiter fornicatio; hoc

est, quia non credebant illam esse peccatum.

Lex vetus Synagogam continebat, quæ licet aliquando sumatur in Scripturâ pro conventu malignantium, aliquando pro ædificiis in quibus Iudæi solebant legere & explicare Scripturas: sumitur tamen communiter pro totâ congregatione seu Ecclesiâ Iudæorum. Moïses ædificavit Synagogam, sicut Christus Ecclesiam; illa tamen erat ancilla, & ista libera, ad Galalat. 4. *Non sumus filii ancillæ, sed liberæ.* Synagoga continebat ministros ordinarios, nempe Levitas, Sacerdotes, & summum Pontificem: continebat ministros extraordinarios, nempe Prophetas; continebat certos quosdam religiosos: continebat denique sectarios, scilicet Pharisæos, Saducæos, & Essenos; de his omnibus dicendum est aliquid. Primò, Levitæ Sacerdotibus ministrabant; Sacerdotes offerebant victimas super altare holocausti, nutriebant ignem perpetuum, subministrando ligna, adolebant incensum super altare Thimiamatis, concinnabant lucernas juxta illud existentes, singulis sabbatis ponebant panes duodecim calidos super mensam propositionis, & auferebant veteres quos comedebant; adjuvabant mulieres in casu Zelotypiæ, discernebant inter lepram & lepram, mundabant leprosos & seminifluos & puerperas & menstruatas, denique legem Dei interpretabantur. Quoad Pontificem, qui erat ex sola familia Aaronis, consecrabat Levitas & Sacerdotes, in controversiis legalibus agebat supremum judicem, & illius sententiæ tenebantur omnes acquiescere sub pœna mortis;

in solemni die Expiationis Sanctuarium introibat & publicam expiationem instituebat super omnia peccata legalia populi & immunditias toto anno contractas; denique in rebus magni momenti Deum consulebat, & ab eo accipiebat responsum: Aliqui dicunt per Angelum quasi voce humanâ loquentem, alii per occultam Spiritus sancti revelationem, & Iosephus cum aliis, per gemmarum splendorem in rationali existentium supra pectus Pontificis; ita quòd si gemmæ plus solito splenderent, signum erat fœlicis successus; si minus solito, signum erat mali; si more naturali, nec magis, nec minus, signum erat Deum non velle respondere. Secundò, erant in Synagoga Ministri extraordinarii, nempe Prophetæ, qui erant certi quidam homines, vel ex sacerdotibus, vel aliunde assumpti à Deo, quorum officium erat docere populum & reformare in cultu veri Dei, illosque arguere qui a tali cultu & religione recedebant: ipsorum etiam erat prædicere futura, sive ad consolationem, sive ad terrorem populi; denique occulta revelabant ordinariè, probabantque se esse à Deo missos ad reformandum populum; & hoc per miracula & veras prædictiones. Tertiò, duæ species erant religiosorum, qui à communi populo distinguebantur, nimirum Nazaræi & Rechabitæ; quorum illi ex utroque sexu erant qui se Deo consecrabant voto, sive in perpetuum, sive ad tempus, ut erant Samson, & Samuel, & similes, Dicebantur Nazaræi, quia erant separati, & novacula non ascendebat super capita eorum, nisi quando cessabat illorum votum; abstine-

bant se ab omni potu inebriante, ab aceto, & à quibuscumque uvis; illorum institutum descriptum est Numer 6. Rechabitæ sic dicti sunt à Rechab patre Jonadab, qui præcepit filiis & filiabus & cunctis posteris suis, ut non biberent vinum, ut manerent in tabernaculis, nec domos ædificarent; ut denique nec seminarent, nec meterent; quod exactè observarunt. Quartò denique, erant in Synagogâ Sectarii, nimirum Pharisæi, Saducæi, & Esseni. Pharisæi sic dicti sunt à verbo Hebraïco *Pharase*, quod significat dividere; veste enim & modo vivendi ab aliis dividebatur illorum secta. Sic orti sunt Pharisæi. Moïses in monte Sinaï nedum accepit legem quam scripsit, sed & intelligentiam legis quam non scripsit; illam autem tradidit Josué successori suo vivâ voce; Josué senioribus populi qui eum sequuti sunt, hi prophetis, isti viris magnis Synagogæ, ex quibus orti sunt Pharisæi. Dogmata Pharisæorum quæ acceperant à lege & Prophetis, alia erant vera; & de illis dixit Christus, *Quæcumque dixerint vobis, facite*: alia verò erant falsa & erronea, unde etiam dixit, *Cavete à fermento Pharisæorum*. Docebant omnia fato evenire, traditiones antiquiorum præferebant præceptis legis, animas justorum volebant transmigrare de corpore in corpus, unde dicebant Christum esse Heliam, Ieremiam, aut unum ex Prophetis, putantes animam alicujus istorum migrasse in corpus Christi. In hoc distinguebantur à Scribis quod Scribæ non constituerent sectam particularem, licet utique essent legis periti. Saducæi erant hære-

tici quidam, sic dicti à Sadoch eorum authore; solum Pentateuchum pro vera Scriptura admittebant, & nullam volebant traditionem, nec interpretationem factam à Moïse, vel Prophetis, aut Doctoribus. In omnibus erant contrarii Christo & adversabantur Pharisæis in hoc, quod nec immortalitatem animarum, nec mortuorum resurrectionem, nec spiritum, aut Angelos crederent. Esseni denique componebant sectam omninò similem cœtui religiosorum; manebant enim cœlibes, bona habebant communia, albis utebantur vestibus, sine viatico incedebant, accuratè servabant silentium, novitios probabant quadriennio, & similia faciebant pietati consona.

CONCLUSIO SECUNDA.

LEx nova, quæ lex Evangelii vocatur, à Christo Domino est instituta, juxta id quod habetur Can. 21. *Si quis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse ut redemptorem, cui fidant, non etiam ut legislatorem, cui obediant, Anathema sit.* Illam instituit non tantum pro Iudæis, sed pro toto mundo, Marc. ult. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ:* Et ratio est, ut qui erat omnium redemptor, legem institueret pro omnibus, per quam ad salutem pervenire possent. Quòd si Ioan. 1. habeatur, *Lex per Moisen data est, & gratia per Christum:* per hoc non est intelligendum quòd Christus sit tantùm collator gratiæ, & non institutor legis; sed quòd Moïses dederit solum legem & non gratiam, Christus verò & legem dederit & gratiam, per quam lex observari possit; per Sa-

tici quidam, sic dicti à Sadoch eorum authore; solum Pentateuchum pro vera Scriptura admittebant, & nullam volebant traditionem, nec interpretationem factam à Moïse, vel Prophetis, aut Doctoribus. In omnibus erant contrarii Christo & adversabantur Pharisæis in hoc, quod nec immortalitatem animarum, nec mortuorum resurrectionem, nec spiritum, aut Angelos crederent. Esseni denique componebant sectam omninò similem cœtui religiosorum; manebant enim cœlibes, bona habebant communia, albis utebantur vestibus, sine viatico incedebant, accuratè servabant silentium, novitios probabant quadriennio, & similia faciebant pietati consona.

CONCLUSIO SECUNDA.

LEx nova, quæ lex Evangelii vocatur, à Christo Domino est instituta, juxta id quod habetur Can. 21. *Si quis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse ut redemptorem, cui fidant, non etiam ut legislatorem, cui obediant, Anathema sit.* Illam instituit non tantum pro Iudæis, sed pro toto mundo, Marc. ult. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ:* Et ratio est, ut qui erat omnium redemptor, legem institueret pro omnibus, per quam ad salutem pervenire possent. Quòd si Ioan. 1. habeatur, *Lex per Moisen data est, & gratia per Christum:* per hoc non est intelligendum quòd Christus sit tantùm collator gratiæ, & non institutor legis; sed quòd Moïses dederit solum legem & non gratiam, Christus verò & legem dederit & gratiam, per quam lex observari possit; per Sa-

cramenta scilicet, quæ illam conferunt ex opere operato.

Lex nova triplicia continet præcepta; nempe Moralia, Sacramentalia & Theologalia. Dedit, inquam, moralia, ut patet ex Matth. 5. 6. & 7. ubi præcepta Decalogi renovat & perficit; prohibetque divortium, quæ omnia spectant ad mores. Dedit secundò præcepta Sacramentalia, de Sacramentis scilicet administrandis & recipiendis: v. g. de Baptismo, Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*; de Pœnitentiâ, Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, &c.* de Eucharistia Joan. 6. *Nisi manducaveritis, &c.* Tertiò, dedit præcepta Theologalia, quæ respiciunt actus virtutum Theologicarum, Marci 16. *Qui crediderit & baptisatus fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur*; & Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum.* Præcepta Sacramentalia absolutè fuerunt à Christo instituta; de nostris enim Sacramentis nihil fuit præceptum in lege naturæ, aut veteri. Præcepta moralia, quæ sunt præcepta Decalogi, vel ad illum reducuntur, non sunt tam instituta à Christo, quàm explicata; quoniam erant de lege naturæ. Præceptum Theologale de fide fuit auctum; nam Christi Nativitas, Mors, Passio & ejus mysteria obscurè & implicitè tantùm credebantur à Judæis; nunc autem distinctè & explicitè credi debent à Christianis.

Licet ad hæc tria præceptorum genera teneantur Christiani, non minus tamen libertatem Christianam, quam introduxit Christus, conservant; non consistit enim in hoc, quòd liberi

liberi sumus ab observatione mandatorum Dei, sed in duobus principaliter posita est; nimirum in libertate à servitute peccati, Joan. 8. *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati: si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis*; & ad Rom. 6. *Liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.* Posita est etiam in libertate à jugo legis veteris, quantùm ad ceremonialia & judicialia, ad Galat. 4. *Quomodo iterum convertimini ad infirma & egena elementa, quibus denuò servire vultis?* Licet ergo Paulus ad Rom 6 dicat, *Non estis sub lege*, non minus tamen sumus in lege; imò ipsemet 1. Corinth. 9. dicit, *Se non esse sub lege, sed in lege*: unde est differentia, inquit Augustinus in Psal. 1. *inter esse sub lege, & in lege.* Judæi erant sub lege, quia tanquam servi subditi erant pœnis legalibus; nos verò sumus in lege, quia tanquam filii observamus legem ex amore, per gratiam scilicet, quam confert ipsa lex Christi, & quam non conferebat lex Mosaïca; sic Augustinus lib. de Continentiâ cap. 3.

Sicut diximus ex mente Patrum, legem veterem cessasse in morte Christi, sic lex Evangelica pro tunc incœpit obligare universum orbem, quoad authoritatem & vim obligandi; non tamen obligavit quoad reatum, seu sub peccato, nisi post sufficientem Evangelii promulgationem, quæ in communi facta est in die Pentecostes, & particulariter dum Apostoli illud publicaverunt per totum mundum, juxta id, *In omnem terram exivit sonus eorum.* Quòd vim habuerit obligandi in ipsâ morte Christi, constat per hoc, quòd desinente lege veteri, lex nova debuerit incipere, & aliàs sine lege positivâ re-

mansissent homines. Incœpit, inquam, illa lex Evangelica obligare illos quibus innotuit, non alios, quibus non fuit promulgata; sed in die Pentecostes sufficienter publicata fuit, maximè respectu Judæorum, quorum aliqui ex qualibet tribu & natione convenerant Jerusalem; respectu verò Gentilium, expectari debuit prædicatio Evangelii, ut posset obligare eos sub reatu peccati. Licet lex nova sit duratura in æternum, ut patet ad Hebr 13. & ex consecratione calicis, ubi regnum Christi & testamentum ejus dicitur æternum; tamen abrogari potest authoritate Dei, quia sicut illam non dare potuit, ita & illam abrogare valet, demptis præceptis quæ sunt de jure naturæ: Abrogari tamen non potest authoritate humanâ; in illis enim quæ sunt à Dei, inferiores non possunt dispensare, nisi specialem habeant concessionem, quod non apparet de dispensatione Evangelii; unde dictum Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram*, intelligi debet de jurisdictione accommodala suo statui, non de potestate universali. Porrò, licet lex nova explicationem patiatur, non patitur tamen Epiikiam. Ratio primi est, quia lex positiva non est menti hominum inscripta quoad omnes ejus circumstantias; unde potest sensus legis verbis explicari. Ratio secundi petitur ex hoc, quòd Epiikia est emendatio legis generalis in aliquo casu, quem legislator judicatur non fuisse comprehensurus, si illum prævidisset; Deus autem omnos casus prævidit: ergo in lege Dei non debet admitti Epiikia.

Il multis lex vetus & nova differunt: primò,

ratione causæ, quia illa fuit data ministerio Angelorum, ista ex ore filii prodivit. Secundò, differunt in materiâ, quia mysteria quorum fides præcipiebatur in veteri, erant imperfectè tantùm cognita; in novâ autem sunt apertè revelata, & sacrificiis veteribus successit admirabile sacrificium crucis & altaris. Tertiò, differunt in forma; illa enim gratiam non includebat ad observationem mandatorum, benè ista: Quartò, differunt in fine; quia nova erat finis veteris, & consummatio ejus. Quintò, lex vetus erat lex servorum, unde Deus agit cum illis, quasi cum mercenariis quibus promittit bona temporalia, Esaï. 1. *Si audieritis me, bona terræ comedetis*; lex verò nova est lex filiorum quibus promittitur hæreditas, Matth. 5. *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum*. Sextò denique, lex vetus maximè rigorosa est, unde ad Galat. 5. vocatur jugum importabile; nova autem vocatur Matth. 11. *Iugum suave, & onus leve*; denique differunt in subjecto; vetus enim data est in tabulis lapideis, Exod. 24. & Deuter. 4. & 5. & nova ab Apostolo ad Hebr. 8. dicitur, scripta in cordibus nostris, *Dabo leges meas in mentem ipsorum, & in corda eorum superscribam*: non quòd lex Mosaïca non fuerit scripta in cordibus Judæorum, qui illius habebant notitiam; non etiam quòd lex nova non sit scripta in libris; sed nova dicitur scripta in cordibus, à gratiâ Spiritûs sancti, quam confert ex operato, & quæ dicitur esse in nostris cordibus, Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis*; lex autem vetus non sic continebat gratiam.

QUÆSTIO III.

De Lege humanâ.

DE lege humanâ nobis supereſt loquendum, quæ dividitur in temporalem ſeu civilem, & in ſpiritualem ſive Eccleſiaſticam. Illa procedit à temporali poteſtate, & ordinatur ad ad bonum politicum & temporale reipublicæ; iſta emanat à juriſdictione ſpirituali, tenditque ad bonum ſpirituale. De utrâque erit diſſerendum.

CONCLUSIO PRIMA.

AD legum humanarum cognitionem, præſupponendum eſt quid ſit jus in ſe, quod à Juriſperitis definitur, *Ars juſti & boni*; id eſt, ars præſcribens quod juſtum & bonum eſt. Præcepta juris in univerſum ſunt tria; nempe, *honeſtè vivere, alterum non lædere, denique ſuum cuique tribuere.* Diviſio juris fit in jus naturale, quod natura omnibus animantibus indidit, de quo anteà diximus; in jus gentium, quo omnes gentes utuntur; & in jus civile, quod legibus alicujus regni vel provinciæ conſtat, de quo diſſerere intendimus. Nationes diverſæ ſibi diverſas leges conſtituerunt; unde aliud eſt jus Lacedæmonum, aliud Athenienſium, aliud Hiſpanorum, aliud Gallorum, & aliud jus Romanorum, quod per Antonomaſiam jus commune vocatur, illud tamen non admittitur in Galliâ, niſi in iis quæ videntur rationi conformia.

Aliud est jus non ſcriptum quod in Conſuetudinibus localibus conſiſtit, quæ multis in locis in ſcriptis redactæ ſunt; & aliud ſcriptum, quod apud Romanos *in legibus*, *Senatus-conſultis*, *rebus judicatis*, *authoritate juriſperitorum*, *plebiſcitis*, *principum placitis*, *prætorum edictis* & *reſponſis prudentum conſiſtebat*. *Lex* eſt id quod populus Romanus conſtituebat, interrogante ſenatorio magiſtratu ſeu conſule, penes enim populum ſtabat authoritas; unde interrogabatur, an vellet hoc vel hoc fieri, & quando illud habebat ratum, vim legis habebat. *Plebiſcitum* eſt id quod plebs, quæ erat tertia pars populi, conſtituebat, interrogante magiſtratu plebeïo ſeu Tribuno, ſine patritiis & ſenatoribus. *Senatus-conſultum* eſt id quod ſenatus conſtituebat vice populi, qui ſuam authoritatem ad Senatores dimiſerat. *Placita principum* erant principum conſtitiones, ſeu edicta & reſcripta imperatorum quod enim placet principi vim habet legis, ut patet in noſtris regibus, decretis ſuis addentibus, *Quia ita nobis placet*. Prætorum edicta emanabant; non à populo, ſed ab ipſis Prætoribus vi authoritatis propriæ, quâ poterant uti in utilitatem populorum. *Reſponſa* denique *prudentum* erant ſententiæ aliquorum juriſperitorum, quibus authoritate principis licebat de jure reſpondere, itaut judices non poſſent à tali ſententiâ recedere. His omnibus leges duodecim tabularum addiderunt Romani, quas per deputatos exquiſierunt ab Athenienſibus, quibus tot ſucceſſivè addiderunt alias & diverſas leges quòd tempore

Iustiniani infinita propè volumina legibus referta extiterint.

Iustinianus tali legum multiplicitati remedium adhibere percupiens, tribus jurisperitis jussit, nimirum Triboniano, Dorotheo, & Theophilo, ut justas & necessarias leges colligerent, supprimerentque superfluas; unde volumen unum composuerunt quatuor libris digestum, ubi compendiosè juris elementa habentur, & illud vocatum *Instituta* vel *Institutiones Iustiniani:* sic verò citari solent illæ institutiones, *Instit. de justitia & jure*, hoc est, in libris Institutionum sub titulo *de justitia & jure:* & si titulus constet pluribus paragraphis, addi potest Paragraphus, citando prima illius verba. Aliud volumen composuerunt, vocatum *Pandectæ*, quia omni scientiarum genere refertum est; vocatur etiam *Digesta*, quia in illo digesta sunt præcipua capita veteris Iurisprudentiæ. Quinquaginta libri in eo continentur, in quibus sunt plures tituli, qui vocantur à veteribus *rubricæ juris*, propterea quòd minio notantur; vel croco. His additus fuit *Codex Iustiniani* duodecim libros continens, in quibus agitur de Constitutionibus imperialibus. Accesserunt *Novellæ* Constitutiones Iustiniani, quæ vocantur alio nomine *Authenticæ collationes*, libros novem continentes; *edicta Iustiniani* sub titulis tridecim: *Novellæ Iustini* sub quinque titulis; *Constitutiones Tiberii* sub totidem titulis; *Volumen aliud* quatuor titulis digestum, in quo sunt Constitutiones Iustiniani, Iustini & Tiberii; *Novellæ Leonis septimi Imp.* ubi repetiuntur 113 tituli vocati Constitutiones, *Consti-*

tutiones imperiales 37. numero ; *Tractatus denique de feudis* anteà incognitis. Porrò ultra præcedentia, quæ apud Romanos vim legis habebant, juris adhuc duplex ſpecies admittebatur; nempe, *jus Quiritum*, ſeu civium, quo cives Romani regebantur & diſtinguebantur ab alienigenis ; & *jus Prætorium*, quod prætores introducebant in quâlibet provinciâ, ut ſuppleretur jus civile, vel adjuvaretur illius obſervatio.

Cùm Gallia ſit regnum, cujus princeps & imperator ſupremam poſſidet authoritatem, jura Romanorum nullomodo agnoſcit, niſi in quantum ſunt conformia rationi, quæ pro legum fundamento agnoſcitur ; plura tamen jus Gallicum continet juribus Romanorum non diſſona. Hujuſce ergo regni jura, quæ apud omnes regnicolas obſervantur, Regum edictis & Senatus-conſultis coaleſcunt ſicut & cujuſcumque provinciæ conſuetudinibus de trium ordinum conſenſu introductis, & per principem approbatis. Regis ſolius eſt juſtitiam adminiſtrare, & hoc in ſignum ſupremæ ſuæ authoritatis ; aliquando per ſe jus reddebat ſingulis, ſed pro rerum multiplicitate, quæ augebatur in dies, Prominiſtros in quâlibet provinciâ & ſingulis oppidis regulariter inſtituit. Quod ut clarius pateat, ſciendum eſt univerſum regnum dividi in tres ordines ; primus Eccleſiaſticorum eſt, ſecundus Nobilium, & tertius Plebeïorum, qui tertii ordinis nomen retinet. Dum Franci in Galliam copias traduxerunt, de omnium militum conſenſu Pharamundum inſtituerunt in regem ; Poſtquam verò ex Francis & Gallis una gens reſultavit, in duos

ordines distincta est, quorum primus ex præcipuis belli ducibus componebatur, qui nunc vocantur Nobiles & apud Romanos Patritii; alius verò de Primatibus populi factus est, qui est secundus ordo, apud Romanos Plebeïorum ordo vocatus: dum denique fidem Christianam susceperunt reges nostri, pro ordine primario sui imperii Ecclesiasticos instituerunt.

Omnia totius regni bona & possessiones à Rege dependent immediatè vel mediatè, singula enim vel sunt in manu regis, & sic regium patrimonium constituunt; vel possidentur à Proceribus regni, & tunc jure clientelæ Regi obstringuntur, vel denique pertinent ad tertii ordinis viros; tanquam plebeïa prædia, quæ sub clientelâ Procerum existunt. Unde duplex est dominium in prædia; unum utile, ad illos pertinens qui prædiis fruuntur; aliud directum; quod ad Regem spectat, vel Proceres. Quoad bona Ecclesiastica, quæ Ecclesiasticis donata sunt, eamdem naturam, sub quâ erant in manu donatorum, retinent. Prædia nobilia, regni Procerum, vel sunt Ducatus, aut Marchionatus, vel Comitatus, vel Baronatus, aut certa quædam feuda, quæ in Normaniâ præsertim feuda loricata nuncupantur, Gallicè, *Fiefs de Haubert*. His prædiis ordinariè conjuncta est dicendi juris potestas; unde apud nos reperitur jurisdictio duplex, quarum prima est regia; & si fari ita liceat, dominialis altera: hæc verò in superiorem, mediam & infimam subdividitur. Iurisdictio dominialis superior de omnibus civilibus & capitalibus judicat inter subditos, demptis quibusdam casibus,

qui regii nuncupantur. Media agit tantùm de rebus mobilibus inter clientes. Infima jus dicit super clientelarias functiones & obsequia solùm.

Quantùm ad jurisdictionem regiam, longè nobiliorem dominiali; Reges nostri causarum multitudinem vidente, sibi sanctius Consilium reservarunt, & pro capitalibus & civilibus judicandis certum quemdam Senatorum numerum præfecerunt, qui ultimæ cognitionis proferrent judicia & horum judicium congregatio, quibus Pares Franciæ annumerantur, supremus Senatus, seu Parlamentum dicta est. A Pipino an. Dom. 377. institutum est istud Parlamentum, sed deambulatorium, quia ubique sequebatur principem; fixum autem stetit Parisiis authoritate Philippi, dicti *le Bel*, qui palatium in sedem justitiæ construi jussit. Ille autem perillustris Senatus tantum sibi nomen vendicavit, tum apud exteros, tum apud indigenas; ut Papæ, Imperatores, & alii Reges & Principes, augustissimi hujusce cœtûs sententiis se libenter subjecerint; teste Imperatore Federico cum Innocentio VII. summo Pontifice; teste etiam rege Castellæ cum rege Lusitaniæ, & similibus. Prædictus Philippus duos tantùm consessus quolibet anno instituit; quorum primus celebrabatur in diebus festivis Nativitatis Domini, alter verò die Purificatæ B. V. M. Senatum distribuit etiam in duo tantùm conclavia; in conclave scilicet primum, seu *Grand' Chambre*, aliàs *Grand' voûte*; & in conclave inquisitionum, seu *des Enquestes*; & in ho-

rum conclavi primo res majoris momenti agebantur.

Senatus ille Parisiensis, qui Parium Franciæ Curia vocatur, hisce temporibus decem conclavia obtinet. Hæc sunt: Conclave primum, Capitalium causarum conclave, seu ex circuitu; edictale conclave, sic nominatum, quia per edictum pacificationis erectum est in favorem hæreticorum; duo supplicum conclavia, & quinque inquisitionum. In supremo conclavi sunt octo infulati præsides, & senatores quamplurimi. In capitalium causarum conclavi sunt duo præsides infulati, & sex vel octo Senatores ex primo conclavi assumpti, & duo ex quolibet conclavi inquisitionum, qui cùm ad hanc curiam vicissim accedant, ob hoc dicitur classis ex circuitu, Edictale conclave duos habet infulatos præsides cum sexdecim senatoribus, assumptis ex conclavi primo & inquisitionum; & hi quolibet biennio à Cancellario regni & generali deputato præsumptæ reformationis eliguntur. In quolibet requisitionum conclavi duo sunt præsides & circiter decem senatores, à quorum judicio ad superius conclave provocatio seu appellatio fieri potest; unde non sunt ultimæ cognitionis judices. Quodlibet denique conclave inquisitionum duobus præsidibus & senatoribus triginta componitur. Prima classis appellationes judicat, quæ procedunt ex sententiis super lites sine scriptis instructas ortis, & de abolitionibus criminum viris nobilibus concessis. Classis ex circuitu reos judicat, demptis nobilibus. Classis edictalis lites in quibus vocantur hæretici,

quos tolerat Gallia, componit. Classis inquisitionum appellationes sententiarum quæ ex rationibus tutorum oriuntur; vel litium quæ scriptis instruuntur, dirimit. Curia verò supplicum, privilegiatorum causas judicat.

Præter Senatum Parisiensem, sunt & alii novem in Galliâ. Secundus omnium est Tolosanus, quem erexit Philippus IV. dictus Pulcher, an. 1302. & stabilem esse jussit Carolus VII. anno 1463. Tertius est Rothomagensis, quem erexit Carolus VII. anno 1443. & fixum reddidit Ludovicus XII. anno 1503. Quartus est Gratianopolitanus per Carolum VII. erectus anno 1453. Quintus est Burdegalensis, quem creavit Ludovicus XI. Sextus an. 1476. à Ludovico XI. Divione institutus est. Septimus Aquisextanus, sub Ludovico XII. an. 1501. Octavus Rhedonensis sub Henrico II. anno 1533. Nonus Palensis à Ludovico XIII. dum regionem adivit Bearniam; anteà tamen Henricus primus Navarræorum Rex, Henrici IV. tritavus sedem jurisdictionis supremæ in hac urbe Palo instituerat. Tandem decimus fuit Metensis, Tulli olim sedens, ab ipsomet Ludovico XIII. creatus. In qualibet urbe reperiuntur utplurimum diversæ jurisdictiones inferiores; nempe Prætorialis, Tribunalis, Tributarii Judicii Præfectura, Aquis regiis Præfectura, & Præfectura Capitalium. Prætores de rebus civilibus & capitalibus agunt inter Nobiles & Ecclesiasticos, & de iis quæ spectant ad Beneficia, Decimas, Patronatus, regia Privilegia, & de aliis rebus quæ ipsis attribuuntur per regum Edicta & Provinciarum con-

ſuetudines ſcriptas. Tribuni de litibus in tertio ordine ſubortis judicant. A Tribuno fiunt Appellationes ad Prætorem, & ab iſto, ad Præſidiales judices in civilibus tantùm: quando enim de criminibus agitur, ad ſupremum Senatum debet fieri appellatio, etiam à juriſdictione Tribuni, qui ex incidenti de crimine aliquando judicat. Si res civilis, de quâ agitur apud Prætorem, ſit proviſoriè judicata de mobilibus, quæ non excedant quingentas libras, ad Præſidialem curiam debet fieri appellatio; ſicut quando res definitivè eſt judicata in mobilibus & non excedit libras ducentas & quinquaginta: Aliàs ſi agatur de prædio, vel ſi prædictus pecuniæ numerus excedatur, ad ſupremam Parlamenti curiam debent appellationes deferri. Tributarii judices agunt de Tributis, Subſidiis, Impoſitionibus, & Salariis vectigalibus; & hujus curiæ appellationes ad rei tributariæ ſummum tribunal devolvuntur. Aquis regiis Præfecti, nemorum & aquarum in quibus fiunt navigationes, curam habent; & dum appellationes ab illorum judicio fiunt, hæ ad ſedem marmoream ſpectant. Quantùm ad capitales Tribunos, ipſis regiones latronibus & graſſatoribus expurgare incumbit, de certis quibuſdam criminibus judicant, modò judices præveniant ordinarios; illa crimina ſunt furta quæ fiunt in viis regiis, virginum ſtupratio, domorum infractiones, & ipſarum incendia.

Sunt & alia tribunalia de quibus pauca tantùm referemus; nimirum, Magni conſilii Curia, Rationum Principis Curia, Tributarii

Senatûs conclave, Monetalis Curia, Galliæ Marescallorum præfectura, præfectura rei maritimæ. Curia magni consilii præsertim agit de rebus quæ ad beneficia spectant, de subsidiis supra merces impositis, de Edictorum contrarietatibus, de controversiis inter supremos senatus obortis, & litigiis quæ inter Castrensium præfectorum capitales Tribunos, *Prevosts des Mareschaux*, nascuntur. Rationum Principis Curia clientelæ professiones accipit à Prælatis, Principibus, Ducibus, & aliis regni proceribus, qui ratione prædiorum regi obstinguntur per clientelæ jura; de regio patrimonio, ipsius alienatione & concessione factâ aliquando judicat; Archiepiscoporum, Episcoporum, regiorum Abbatum sacramentum, jusjurandum, & clientelæ professionem in commentarios refert, modo juri regio subjiciantur; & pro tunc horum vacantia censetur à morte Prælati, usque ad talem inscriptionem juris jurandi alterius, quo intervallo beneficiorum fructus ad Regem pertinent. Hujus Curiæ judices insuper verificant officiorum & magistratuum creationes, privilegia civitatum & provinciarum, nobilium titulos, Ducum, Marchionum, Comitum & Baronum dignitates creatas. Ad conclave senatus Tributarii spectat judicium de Vectigalibus ordinariis & Tributis. Monetalis curia super legitimam nummorum compositionem, valorem, & pondus pronuntiat, de fabricatoribusque improbæ monetæ sine appellatione decernit. Marescallorum jurisdictio exercetur per Prætorem, Proprætorem, & Præpositos generales, quorum sen-

tentiæ feruntur ſub nomine Comitis-ſtabuli & Mareſcallorum Horum primarius Comitis-ſtabuli vices gerit ; de diſſentionibus inter Nobiles excitatis judicant, de litigiis inter milites obortis ratione ſtipendiorum, de militari diſciplinâ decernunt ; & ſuper crimina eorum qui caſtra ſequuntur, ſententias ferunt. Juriſdictio denique rei maritimæ præfecti ſimiliter per Prætorem; Proprætorem, Tabularium ; & Apparitorem adminiſtratur, ad quos ſpectat judicium de rebus omnibus quæ navigationem concernunt.

His omnibus adjiciendum eſt utrumque Regis Conſilium ; quorum aliud vocatur publici ſtatûs & regiæ pecuniæ conſilium, *Conſeil d'Eſtat & des Finances*, aliud verò conſilium ſanctius, *Conſeil Privé, ou des Parties*. In primo agitur de regiâ pecuniâ, & in eo aſſident Rex pro libito ſuo, regni Cancellarius, poſteà Principes, deinde Duces regni, Pares, ærarii Tribuni, regiæ pecuniæ Directores, publici ſtatûs Senatores, *Conſeillers d'Eſtat*, ſupplicum libellorum magiſtrorum Decanus actualis & anterior, duo ſummi Cenſores, regiæ pecuniæ Tribuni ordinarii, ſanctioris ærarii Tribunus, *Treſorier de l'Eſpargne*, & ſupplicum libellorum Magiſtri ; cum hac diſtinctione, quod præcedentes ſedeant, iſti verò ſtent à poſteriori parte ſenatorum publici ſtatûs, coo-perto capite. Eorum officium eſt cauſas referre, & dum ipſas referunt, ſtant à tergo Regis, capite detecto : hujuſce conſilii ſecretarii eumdem locum habent ac ſupplicum libellorum Magiſtri, Sanctius conſilium eodem modo

componitur ac præcedens, demptis summo ærarii Tribuno, Tribunis ordinariis, Directoribus & Censoribus, adesse tamen possunt in illo pecuniæ Directores, tanquam Senatores publici statûs. Eumdem locum observant supplicum libellorum Magistri, qui sunt numero duo & septuaginta, octodecim in quolibet trimestri; per tres menses in palatii supplicibus libellis exercent, & tribus sequentibus mensibus in utroque præfato consilio: in prima classe Parlamenti locum obtinent post præsides infulatos, sed tantùm quatuor in qualibet vice: omnium Prætorum & Seneschallorum sedes occupare, & jus dicere possunt. In hoc sanctioris consilii tribunali præsertim agitur de evocationibus quæ fiunt ab aliquo senatu supremo, & ad alium accessus datur litigantibus.

CONCLUSO SECUNDA.

Jus Canonicum est istud quo utimur in rebus Ecclesiasticis; & vocatur Canonicum à nomine græco, Κάνων, quod est regula, in quantum per tale jus, seu per talem legem viri Ecclesiastici regulari debeant. Aliud est non scriptum, quod in consuetudine Ecclesiasticâ consistit; aliud est scriptum, quod vel ab Episcopis, vel à Summo Pontifice emanavit, sive in Conciliis, sive extra Concilia. Communiter jus Canonicum scriptum sumitur pro illo, quod continetur *in Decreto Gratiani*, *in Epistolis Decretalibus Gregorii noni*, *in sexto Decretalium Bonifacii octavi*, *in Clementinis & extravagantibus Ioannis vigesimi secundi*, *& aliorum Pontificum*.

Decretum, quod Gratianus monachus, ex

ordine Benedictinorum compilavit anno 1150; & quod approbavit Eugenius III. & confirmavit posteà Gregorius XII. tres partes habet. Prima continet distinctiones centum & unam, quæ subdividuntur in capita, seu canones; loca autem ex illâ parte desumpta sic citantur. *Can.* vel, c *humanum*, *dist.* 1. Secunda pars causas triginta sex complectitur, quæ dividuntur in quæstiones, & quæstiones in capita, sic de illâ parte fiunt citationes, *Can.* vel c. *Quicumque studet*, 1. *q.* 1. id est, capite vel canone qui incipit per illa verba, causâ primâ, quæstione primâ. Tertia pars habet tractatum de Consecratione; qui dividitur in quinque distinctiones, & quælibet distinctio in capita; & sic citari debent ista capita, *Can.* vel c. *vasa, de Consecrat. dist.* 1. In primâ parte agitur de jure in genere, in viginti scilicet primis capitibus, & de personis seu ministris Ecclesiasticis, in omnibus reliquis. In secunda parte; de iis quæ concernunt formam judiciorum Ecclesiasticorum agitur; in causa tamen trigesima tertia, quæstione tertia, continetur tractatus *de Pœnitentia*, divisus in septem distinctiones, quæ subdividuntur in capita; & iste tractatus sic debet citari, *Can.* vel, c. *reperiuntur*, *de pœnit. dist.* 3. Tertia pars agit de Consecratione Ecclesiarum, de Missarum celebratione, de Eucharistia, Festis, Ecclesiasticis ceremonis, Baptismo, Confirmatione, & Jejuniis.

Decretales compilatæ fuerunt de mandato Gregorii noni, per Remundum de Pennaforti Ordinis Prædicatorum, hujusce Pontificis

Capellanum & Pœnitentiarium ſanctæ Eccleſiæ Romanæ; exhauſtæ autem fuerunt ex Gregorij IX. & aliorum Pontificum Epiſtolis & Conſtitutionibus; unde vocatæ fuerunt Decretales Epiſtolæ, quæ diſtinguuntur in hoc à Decreto Gratiani quòd multò magis compilatæ ſint ex Epiſtolis Pontificum, quàm ex Conciliis; contra verò Decretum Gratiani plus nititur Conciliorum decretis, quàm Epiſtolis, aut Conſtitutionibus Pontificum. Quinque libros complectuntur Decretales, in quibus juris Canonici materia exponitur. Primus liber agit de Perſonis quibus competit juriſdictio aliqua, & de judiciorum præparatoriis. Secundus explicat judiciorum Ordinem. Tertius agit de rebus Eccleſiaſticis quæ in judicium venire ſolent. Quartus de Sponſalibus & Matrimonio. Quintus de Criminibus & Pœnis. Decretales aliàs vocabantur, *extra*, quia erant extra Decretum Gratiani quod anteà digeſtum erat; unde apud antiquiores ſic citabantur, *extra de Judæis*, *cap. etſi Judæos*: nunc autem, ubi ingrediuntur corpus juris Pontificii citantur ſine adjecto, ſic ſcilicet v. g. c. *Tua nos*, *de jurejurando*, & pro tunc intelliguntur libri Decretalium per excellentiam, & non citantur diſtinctiones, nec cauſæ, ut in decreto.

His quinque Decretalium libris *ſextum* addidit Bonifacius VIII. ex Concilio Lugdunenſi, Decretalibus Epiſtolis Pontificum ſucceſſorum Gregorii, nonnullis ipſiuſmet Gregorii novellis Conſtitutionibus, & multis etiam ſuis propriis compilatum, & hic liber vocatur *ſextus Decretalium*, conſtans etiam libris quin-

que, cujus citatio fit eodem modo quo citantur Decretales, excepto quòd capita & tituli hujus libri citentur cum addito; dicendo scilicet, in sexto; sic v. g. c. *Volentes; de privilegiis, in* 6. Clemens V. paulò post Constitutiones edidit, partim suas, partim ex Concilio Viennensi, cui præfuit, desumptas; quas ipso mortuo, absolvit & publicare fecit Ioan. XXII. Ab ipsarum authore *Clementinæ* dictæ sunt, sicque citantur, *Clem. dudum, de sepulturis*; idest, *Clementinâ*, quæ incipit per hanc vocem; *dudum*, titulo, *de sepulturis*. Posteà denique Ioannes XXII. Constitutiones edidit viginti; & post ipsius obitum diversæ à diversis Pontificibus exierunt, quæ *extravagantes* dictæ sunt; quia licet nunc sint de corpore juris, tamen aliquandiu extra illud, quasi sede incertâ, vagantes extiterunt: illæ autem sic solent citari, *extravag. unigenitus*, idest constitutione extravaganti, sub titulo, *unigenitus*.

QUÆSTIO IV.

Utrum Lex humana obliget in conscientiâ?

INTELLIGITUR hæc quæstio tam de lege civili, quàm de Ecclesiasticâ, proponi etiam potest de lege pœnali, ac de præceptivâ; ubi lex præceptiva est illa, quæ sancit aliquid esse faciendum, vel omittendum, nullâ constitutâ pœna; & lex pœnalis est illa, quâ aliquid præcipitur vel prohibetur sub tali pœnâ, quam judex constituit, ut illi qui ad observationem

legis non trahuntur amore, timore pœnæ ad illam pertrahantur. Denique, quandoquidem lex, ex dicendis, modò obligat sub peccato mortali, modò sub veniali; dicemus unde cognosci queat legem obligare sub mortali, vel veniali tantùm.

CONCLUSIO PRIMA.

LEGES civiles & Ecclesiasticæ habent vim obligandi subditos in conscientiâ, ita quòd eorum transgressio sit vel peccatum mortale aut veniale, etiam secluso scandalo & contemptu. Hoc habetur Rom. 13. *Subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*: & antea eodem capite, *qui potestati resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*: damnatio autem non acquiritur, nisi propter peccatum mortale. Quòd autem hoc debeat intelligi, nedum de legibus Ecclesiasticis, sed etiam de civilibus, patet ex 1. Petri 2. *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam à Deo missis, quia sic est voluntas Dei*. Ratio quam affert D. Thomas, est hæc validissima; quia leges humanæ, si justæ fuerint, habent suam authoritatem à lege æternâ, à quâ derivantur, ad Rom. 13. *Omnis potestas à Deo est, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*; atqui lex æterna habet vim obligandi in conscientiâ & sub peccato mortali: ergo & lex humana, sive sit Ecclesiastica, sive civilis. Nec dicant, omnia esse præcepta aut prohibita per legem æternam: ergo nil posse præcipi per humanam, Resp. licet nihil præcipiatur aut prohibeatur, quod non sit consentaneum legi æternæ & di-

vinæ; tamen plura humanitùs præcipiuntur, ut jejunia, auditio ſacri, obſervatio feſtorum; & plura prohibentur, ut ceſſatio ab opere manuali in die feſto, & uſus carnium in Quadrageſimâ; quæ tamen non præcipiuntur formaliter, nec prohibentur per legem æternam. Dixi in concluſione quòd leges humanæ obligent ſub peccato, etiam ſecluſo ſcandalo, contemptu, aut tranſgrediendi conſuetudine, quamvis contrarium attribuatur Caietano; certum enim eſt, Catholicum peccare mortaliter, qui ſemel tantùm, ſine contemptu & ſcandalo, voluntariè omittit communionem Paſchalem; ſicut & Sacerdotem, qui horarum canonicarum lectionem prætermittit.

Objicit Calvinus lib. 4. Inſtit. Cap. 10. non poſſe condi ab hominibus leges civiles, quæ obligent in conſcientiâ; primò quia poteſtas principum ſæcularium eſt merè temporalis: ergo nullam habent poteſtatem ſuper conſcientias. Sed ad hoc reſpondetur quòd licet illorum poteſtas ſit temporalis ratione objecti, eſt tamen per accidens ſpiritualis, ratione obligationis; in quantùm pro eodem inſtanti quo aliquid præcipiunt quod pacem temporalem ſui regni concernit, illicò Deus vult ut illis obediatur, ſicut probat concluſio.

Objicit ſecundò, principes ſæculares non judicare niſi de externis, & non de conſcientiâ. Reſp. quòd non judicent propriè de internis, ſed ſolus Deus; attamen leges externas ſtatuunt, quæ obligant conſcientiam.

Ojicit tertiò, Regem non poſſe infligere pœnam ſpiritualem, nec ligare conſcientiam.

Respondeo ut priùs, posse utrumque facere consequenter; quia potest condere leges, quæ, si non observentur, ligant infractorum conscientiam; utitur enim potestate quam indidit illi Deus, qui dicit, *Per me reges regnant, per me principes imperant, &c.* Proverb. 8.

Objicit quartò, principem non intendere, quòd subditi ad peccatum obligentur. Resp. quòd intendat obligare simpliciter ad legem; & non potest hoc intendere, nisi intendat consequenter obligare ad peccatum.

CONCLUSIO SECUNDA.

NEDUM leges præceptivæ obligant in conscientiâ; sed etiam leges pœnales, quibus aliquid præcipitur, adjectâ pœnâ transgressoribus: sunt tamen aliquæ leges mere pœnales, quæ nihil præscribunt, nec imperant, nisi solam pœnam, si quis hoc vel illud egerit; idest, non prohibent aliquid fieri, sed si factum sit, illud puniunt; pro tunc enit, inquit Gamachæus, non censentur legislatores obligare in conscientiâ, quandoquidem actum non prohibent, sed tantùm actui pœnam præparant: sic quando in jùre habetur, *Si per negligentiam custodem evaserint Rei, leviter puniantur*; ibi est lex mere pœnalis, quæ non obligat in conscientiâ, quoniam tales evasores nullo modo peccant: sic etiam, inquit D. Thomas, sunt statuta quorumdam Religiosorum, quæ ex intentione expressâ Fundatorum ad nullam obligant culpam, dempto contemptu, ut habetur in nostrâ Religione; obligant tamen ad pœnam. Nec dicatur esse ridiculum, quòd ubi nulla est culpa, infligatur aliqua pœna: nam licet in alla-

tis exemplis & similibus nulla sit culpa moralis, quæ coincidit cum peccato; est tamen civilis, seu indecentia; decet enim & honestum est in vitâ civili, ut Superiori obediamus, qui præcipit aliquid sub pœnâ tantùm, & non sub culpâ.

Probatur utraque pars conclusionis, quòd scilicet & lex præceptiva, & lex pœnalis obligent in conscientiâ; quia ubi est justum Superioris præceptum, ibi debetur obedientia, 1. Petri 2. *Subditi estote omni creaturæ propter Deum:* & alibi, *Obedite Præpositis vestris, etiam Discolis:* & hæc obedientiâ in conscientiâ debetur, ad Rom. 13. *Subditi estote, non solùm propter iram; sed etiam propter conscientiam;* sed tum in lege præceptivâ, tùm in pœnali intervenit præceptum Superioris: ergo, ubi justum & legitimum est, intervenit obligatio in conscientiâ, sub pœnâ peccati mortalis vel venialis, juxta qualitatem materiæ. Hinc sequitur præceptum recitandi horas canonicas, datum initiato tantùm tonsurâ clericali sub pœnâ amissionis fructuum beneficii, obligare in conscientiâ; sicut & præceptum regis de justis vectigalibus solvendis. Sed quia anteà diximus, aliquas leges esse merè pœnales, quæ non obligant in conscientiâ, & hîc dicimus, leges pœnales obligare regulariter in conscientiâ, licet præcipiant tantùm sub pœnâ, & non sub culpâ; dignoscendum est, quandonam leges pœnales obligent tantùm sub pœnâ, & quandonam obligent sub culpâ & pœnâ simul: ad quam difficultatem solvendam, affert Gamachæus has regulas; *Omnes leges obligant sub culpâ, quæ præcipiunt*

justè aliquid fieri, vel fieri vetant; quia ibi præcipitur actus, & tali præcepto debetur obedientia sub peccato. *Leges quæ nil prohibent aut jubent fieri, sed solùm decernunt pœnam, si hoc vel illud fiat, non ad culpam, sed ad pœnam obligant*; quia ibi non est mandatum Superioris cadens super actum, sed tantùm pœna irrogatur, si actus fiat; & sic debet tantùm subditus subire pœnam, & non tenetur ad actum sub culpâ, modò non adsit scandalum aut contemptus.

Contrarium sentit Navarrus, præsertim de lege pœnali civili, quam cum multis aliis quos citat Bonacina, putat non obligare sub mortali, quando decernitur in eâ tantùm pœna temporalis aut corporalis, etiamsi gravis sit, ut pœna capitis & amissionis bonorum; quia, inquiunt, lex pœnalis est odiosa, ergo restringenda est ad solam pœnam; quia deinde legislator apponens pœnam temporalem, censetur excludere æternam; ex regulâ juris, *qui unum exprimit & aliud tacet, censetur excludere quod tacet*, quia insuper subditi credere possunt, legislatorem contentum esse pœnâ quam expressit, & non exigere culpam de quâ tacet. Bonacina autem, Suares, Toletus, & alii, tenent nobiscum, legem pœnalem, etiam civilem, obligare in conscientiâ, nisi aliter constet de mente legislatoris, propter rationem allatam; vel nisi cognoscatur, illam esse merè pœnalem per regulam præallegatam. Ad rationes aliorum respondet Bonacina; primò, legem rigorosam esse restringendam, nisi aliunde constet de mente legislatoris; constat autem, saltem implicitè, quòd mens legisla-

toris præcipiens actum ſnb pœnâ, ſit obligare ſub culpâ; quia, ut diximus, præceptum eſt, & præcepto debent ſubditi obedire ſub culpâ. Ad ſecundum dico, qui unum exprimit & aliud tacet; iſtud excludit, ſi iſtud non ſit implicitum ſub alio, concedo: cùm autem quis præcipit actum ſub pœnâ, cenſetur illum implicite præcipere ſub culpâ, ratione præcepti, cui ſubditus in conſcientia obedire debet. Ad tertium; ſi parum inſtructi ſint ſubditi, non debent credere quòd illud non obliget in conſcientia, quod præcipitur ſimpliciter ſub pœna; imò culpa infertur ex præcepto ſub pœna, quia actus præcipitur, & præcepto debetur obedientia ſub pœna peccati.

CONCLUSIO TERTIA.

VT cognoſcatur qualitas peccati ſub quo lex obligat, recurrendum eſt ad voluntatem legiſlatoris; qui ſi intendat obligare ſub peccato mortali, aut veniali, taliter obligat; modò voluntas illius juſta ſit; non poteſt enim in materia quæ eſt levis in ſe & in effectibus, obligare ſub peccato mortali: licet in materia gravi poſſit obligare tantùm ſub veniali. Ratio hujus eſt, quia actiones agentium moralium non operantur ultra intentionem illorum. Et ratio primi petitur ex hoc, quòd lex eſſet injuſta, quæ levi materiæ pœnam æternam imponeret. Si dicatur quòd in Religionibus res leves (v. g. obſervatio ſilentii) præcipiantur ſub peccato mortali; & eſum pomi ſub reatu pœnæ æternæ Deum prohibuiſſe Adamo: Reſpondendum eſt, res illas in ſe leves eſſe, & graves ratione finis intenti à legiſlatore;

ſuperiores

Superiores enim Religionum intendunt conducere Religiosos ad perf ctionem, & hoc per diversa media; quorum alia, licet sint in se levia, gravia tamen sunt ratione finis, quia ad illam perfectionem sunt maximè utilia. Sic dicendum est de prohibitione pomi, quæ gravis erat ratione finis; nam præcepit Deus illam abstinentiam in tributum & testificationem humanæ subjectionis ad Deum, quam potuit Deus exigere ab Adamo sub pœnâ æternâ.

Si autem non possit consuli voluntas legislatoris, ut sciatur sub quo peccato aliquid præceperit; hoc habebitur ex sequentibus. Primò, quando legislator, qui prudens esse debet, aliquid præcipit aut prohibet in materiâ absolutè levi, signum est, quòd obliget tantùm ad veniale; quando verò materia est gravis, signum est quòd obligare intendat sub mortali; licet enim materiam gravem possit prohibere, vel præcipere venialiter tantùm; hoc tamen inusitatum est legislatoribus. Secundò, quando legislator prudens imponit gravem pœnam, sivè æternam, sivè temporalem, aut corporalem transgressoribus, ut cùm v. g. illos capite plecti jubet, aut spoliari bonis, aut privari beneficiis, hoc redolet mortalem esse offensam; pro levi enim culpa injustum esset gravem irrogare pœnam; nisi hoc fiat in terrorem aliorum; v. g. quando princeps venationem leporum prohibet sub pœnâ capitis; tunc non committitur peccatum mortale, nisi aliquando ex adjunctis circumstantiis. In materiâ gravi obligatio censetur esse sub peccato, quando lex fertur sub verbis præceptivis, qualis

sunt ista; *Iubemus, obligamus, præcipimus, mandamus, prohibemus, interdicimus, debeant, teneantur non potest, non licet, faciant, caveant, audiant: dicant, abstineant*, &c. A fortiori cùm dicitur, *præcipio in virtute sanctæ obedientiæ; sub interminatione divini judicii, sub indignatione Dei, aut sanctorum Apostolorum, sub pœna æterna, sub pœna excommunicationis majoris*. Quando lex fertur sub verbis istis, *moneo, hortor, rogo*, non contrahitur obligatio ad peccatum mortale; non enim sunt verba præcepti, sed potius consilii. Quoad verbum *oportet*; multi sentiunt illud non importare gravem obligationem, etiam in materiâ gravi; nisi illa appareat ex antecedentibus & consequentibus: alii volunt rectiùs illud importare regulariter obligationem ad peccatum mortale, nisi aliud constet de mente legislatoris per antecedentia & subsequentia: est enim illud verbum nota præcepti, unde in materiâ gravi probabilius est, quòd obliget sub peccato mortali. Quando, attentis his omnibus, aliquis dubitat, an lex obliget sub mortali, vel sub veniali; probabile tenent Navarrus, obligare tantùm sub veniali; sed probabilius tenent Toletus, Medina, Valentina & alii, taliter dubitantes obligari ad illam legem, ac si illa lex obligaret sub mortali.

QUÆSTIO V.

An Leges humanæ obligent cum vitæ periculo?

ALIQUI putant omnem legem humanam obligare cum periculo vitæ: Sic Cajetanus, cujus ratio est quod lex humana

obliget ſub pœnâ peccati mortalis, & potius moriendum eſt, quam peccatum admittere. Alii volunt, legem humanam non poſſe obligare cum periculo vitæ; quia conſervare vitam, eſt de lege naturæ; & lex naturæ præferenda eſt legi humanæ. Media eſt

CONCLUSIO.

ALIQUANDO Leges humanæ obligant cum diſpendio propriæ vitæ, aliquando non. Utrumque patet exemplo; primum ſcilicet in exemplo Ducis, qui in bello imperare poteſt militi, ut agat excubias in tali loco, nec ſtationem deſerat, quocumque occurrente caſu; etiamſi immineat periculum vitæ; lex autem illa eſt verè humana formaliter, licet radicaliter emanet à lege naturali, ratione fidelitatis in obſervando pacto, quo ſe obligavit miles ad defendendam rempublicam, etiam cum diſpendio vitæ. Eſt, inquam, naturalis radicaliter, quia oritur immediatè à Ducis præcepto, ſine quo non plus teneretur ille miles agere excubias, quàm alter; nec manere potius in hoc loco, quam in alio: Exemplificatur de ſecundo; in lege jejunii & præcepto audiendi Sacrum, diſpenſamur ob neceſſitatem, infirmitatem & plurimas rationes. Nec dicat Cajetanus, nunquam licitum eſſe peccatum; quia in his caſibus tranſgreſſio legis non eſt peccaminoſa: nam in his occaſionibus ceſſat ipſius obligatio, nec cenſetur legiſlator iſtos caſus comprehendiſſe ſub præcepto. Hoc patet ex lege divina; Chriſtus enim v. g. præcepit integritatem Confeſſionis, à quâ tamen diſpenſamur ob timorem legiti-

mum revelationis, & alias rationes de quibus egimus, loquentes de Confessione: à fortiori lex humana non censetur obligare semper cum periculo vitæ, vel alterius gravis damni, quod judicari debet tale per prudentem virum ut sunt v. g. amissio membri, jactura famæ, detrimentum notabile boni temporalis, perturbatio pacis etiam inter privatos; hæc omnia tollunt obligationem legis humanæ.

Si quæratur autem, ex quo conjici possit, legem humanam obligare cum periculo vitæ? Afferunt Doctores duas responsiones. Primò, leges humanæ obligant cum periculo vitæ, quando observatio legis est moraliter necessaria ad conservandum bonum commune reipublicæ; naturalis enim ratio postulat ut quælibet pars exponi possit periculo ad conservationem totius, ut patet de quolibet homine, qui exponit manus, brachia, & pedes, ut totum conservet; unde graviter miles peccaret, nedum contra pactum, sed etiam contra præceptum Ducis, si stationem desereret in periculo subversionis exercitûs per hostes. Respondent secundò, legem esse servandam cum dispendio vitæ, quando ipsius violatio cedit in contemptum fidei, aut legis & potestatis Ecclesiasticæ; ita ut, si quis Catholicus manducaret carnes in Quadragesimâ, ut mortem vitaret, quam ipsi minatur hæreticus, peccaret mortaliter; quia censetur contemnere religionem, quod est intrinsecè malum, & nunquam licitum; unde Machabæi mortem prætulerunt manducationi carnis porcinæ.

Cajetanus probare intendens legem hu-

manam obligare cum periculo vitæ, affert plures leges, quæ taliter obligare videntur. Prohibetur, inquit, primò Sacerdoti, nè ſine veſte ſacrâ & calice conſecrato celebret; ſed hoc non ſic prohiberi reſpondeo, niſi hæreticus ad hoc cogeret in contemptum Religionis. Dicit ſecundò, abſolutè prohiberi Matrimonium cum conſanguinea, ubi dico licitum eſſe contrahere cum illâ externo ritu; ſed non licet conſummare illud Matrimonium: primum inquam licet, quia tale Matrimonium in gradu prohibito ab Eccleſiâ prohibetur tantùm jure humano, quod non obligat cum periculo vitæ: conſummare verò illud non licet; quia, cùm Matrimonium illud nullum ſit, ob metum gravem, non poteſt conſummari ſine fornicatione. Vult tertiò, quòd miles teneatur manere in ſuâ ſtatione, ubi imminet mortis periculum; & Paſtor in ſuâ parochiâ tempore peſtis, ſed hoc verum eſt ob bonum commune, quod poſtulat, ut potius conſulatur aliorum vitæ ſpirituali, quam ſuæ corporali, ſi alio modo ipſorum ſaluti ſuccurri non poteſt; unde Joan. 10. habetur, *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ovibus ſuis*: de milite reſpondimus anteà. Adjicit quartò Innocentium III. declarare, ex metu non licere communicare cum excommunicato; ſed Pontifex loquitur de metu levi: quòd ſi hoc intelligat de metu gravi, hoc eſt de communicatione in crimine, quæ nunquam licet; non loquitur autem de aliâ communicatione, quoniam in multis hoc licet caſibus, qui enumerabuntur, loquendo de cenſuris. Quintò tandem proponit, Carthuſianos non

posse carnes manducare ad suæ vitæ conservationem; ad quod respondent multi, ad vitandam mortem Carthusianos non tantùm posse, sed debere carnibus uti, modò non esset periculum scandali; quòd scilicet hoc fieret in contemptum religionis: sic Covarruvias, Azorius, Salas, & alii; quia inquit Nicolaus III. cap. *exiit*, ab omni lege exempta est extrema necessitas; & ut ait Azorius, in voto abstinendi à carnibus, subintelligitur naturaliter ista conditio, nisi esus carnium vitæ sit necessarius. Alii dicunt, & rectius, nî fallor, quòd licet ad talem carnium manducationem non teneantur; tamen possunt illis uti in tali occasione, licet sanctius faciant, si abstinendo moriantur; quia non tenentur vitam quovis modo conservare, sed illam postponere possunt sanctitati suæ professionis, ad conservandam vitæ disciplinam, & dandum virtutis exemplum.

Quæres, an aliquando liceat legem interpretari? Anteà notandum est, duplicem esse interpretationem legis: Prima est simplex, quâ in aliquo casu particulari explicatur mens quam habuit Legislator in lege condendâ: secunda vocatur ad æquitatem, seu per *Epiikiam*, quâ explicatur mens quam legislator habuisset in aliquo casu, si illum prævidisset; & est ex Arist. 5. Etich. 1. cap. 10. quædam emendatio legis universalis, in aliquo casu particulari, in quo deficere videtur, & quem casum non prævidit legislator. Verbi gratia si lex prohibeat nè cives noctu arma deferant per urbem; potest aliquis audiens hostes conscendere muros

civitatis ipſam devaſtaturos, domo exire armatus ut hoſtes depellat; & in hoc legem non violat; ſed illam exponit per *Epiikiam*, ſeu emendat in hoc caſu, ne ſummum jus ſit ſumma injuria.

Reſpondeo primò, in lege naturali, divinâ & humanâ poteſt fieri ſimplex interpretatio. In lege Naturali conſtat, ubi Doctores interpretantur de homicidio prohibito jure naturali quòd poſſit fieri authoritate divinâ, & publicâ, ſicut & ob conſervationem vitæ propriæ. De Lege divinâ conſtat; per illam enim præcipitur integritas Confeſſionis, à quâ quis cenſetur excuſari, dùm adeſt periculum revelationis peccati quod fit per interpretationem. De Lege humanâ clarum eſt; quia ſi poſſit fieri interpretatio in lege divinâ & naturali, à fortiori in lege humanâ.

Reſpondeò ſecundò, quòd interpretatio, quæ dicitur ad æquitatem, ſeu per *Epiikiam*, locum non habeat in lege naturali, nec divinâ, ſed in humanâ. Non habet locum primò in lege naturali, quia interpretatio ex æquitate eſt emendatio legis in aliquo caſu particulari in quo deficit, ut patet in exemplo præallato; ſed lex naturalis non deficit, quia non præcipit aliquid abſolutè, ſed cum debitis circumſtantiis, aliàs non obligat: ergo interpretatio per *Epiikiam* non cadit in legem naturalem. Neque etiam in legem divinam; quia talis interpretatio, ſeu correctio ſupponit defectum in aliquo caſu particulari, quem non prævidit legiſlator; nullus autem eſt caſus particularis quem Deus non prævideritt. Quòd verò cadat *Epiikia*

in legem humanam, patet; quia legiſlator humanus condens legem generalem pro totâ communitate, non poteſt prævidere omnes caſus particulares eventuros, nec proinde legem omnibus accommodare; unde aliquando corrigenda eſt per *Epiikiam*.

Reſpondeo tertiò, ut pateat ad quem ſpectet legem interpretari quòd ſi evidens ſit legem aliquam in aliquo caſu non obligare, non eſt opus ad Superiorem recurrere, ſed ſubditus poteſt illam exponere, & agere in iſto caſu contra verba legis: Si non ſit evidens, an lex obliget, & ſubditus maneat dubius, Superiorem conſulere debet, ſi poteſt; ſi non poteſt, debet agere juxta verba legis, nè agat contra conſcientiam dubiam. Si ſubditus magis inclinet probabiliter in unam partem, debet adhuc recurrere ad ſuperiorem, ſi adiri poſſit; ſi non poſſit adiri, probabiliorem ſequatur. Si quæratur, an liceat interpretari Concilium Tridentinum, cùm hoc prohibeat Pius IV. in Bullâ confirmationis Concilii; Reſp. affirmativè, unde Pontifex intelligendus eſt de commentariis authoritativè factis ſuper Concilium; non de illis quæ reverenter in re dubiâ fiunt communiter. Si quæratur ulteriùs, an declarationes Cardinalium Concili interpretum habeant vim legis; Reſp. negativè, niſi publicentur in formâ; unde Urbanus VIII. decrevit die 11. Aug. an. 1632. nullam fidem illis eſſe adhibendam, neque in judicio, neque extra judicium, niſi ſolito ſigillo, & ſubſcriptione Cardinalis Præfecti, ac Secretarii ejuſdem Congregationis munitæ fuerint.

Quæres, in quibus cesset obligatio legis? Respondeo, legem cessare vel ab intrinseco, id-est cessante fine quæ est anima legis; vel ab extrinseco; & hoc fit pluribus modis; nimirùm per revocationem, per contrariam consuetudinem, per dispensationem, & per privilegium, quibus addi potest non usus; si lex enim per decennium non fuerit ad usum reducta, cessasse videtur; modò intrà illud tempus casus aliqui intervenerint in quibus lex potuisset usitari. De his omnibus dicendum est

Primò, cessante causâ finali legis, cessat ipsa lex; cessante enim causâ, cessat effectus. Sed notandum est, quòd si causa & finis legis esset tantùm pro tempore aliquo, lex sopitur tantum, & non desinit; sed elapso tempore, novas resumit vires, & non indiget novâ promulgatione. Si etiam sint plures causæ & fines legis, cessante unâ, non cessat lex; sed ratione causarum remanentium suum robur semper retinet. Quòd si causa legis cesset pro uno particulari, & maneat pro aliis, lex non minùs obligat illam particularem personam: Lex, v. g. prohibet certam vestium pompam, ne depauperentur familiæ; ille qui tali periculo non subest, non minùs legem observare debet. Sic ob periculum incontinentiæ prohibetur egressus monialium, & ingressus ad illas; & ob periculum perversionis prohibetur universaliter lectio librorum hæreticorum; hæ leges afficiunt ilas personas & illos casus, ubi non subest specialiter periculum, quod generaliter natum est subesse; finis enim legis est tollere & vitare periculum generale quod ma-

net, & non tantùm speciale quod cessat: Unde ridiculi planè videntur illi qui dicunt cessare legem jejunii respectu eorum, qui non tot experiuntur motus concupiscentiæ manducando carnes, quot sentiunt piscibus utendo: Ridiculi sunt, inquam; quia licet in tali lege absit finis extrinsecus jejunii, nempè carnis mortificatio; non tamen deest finis intrinsecus, nempè honestas Temperantiæ. Ad id quod allegant, usum piscium augere concupiscentiam; respondendum est, illum in jejunio non præcipi.

Secundò, per revocationem, seu per abrogationem leges desinere solent. Abrogatio autem fieri potest per illum qui tulit legem, per successorem, aut illius superiorem; successor enim & superior legislatori æquivalent. Quòd Legislator legem abrogare possit, patet; quia lex, & vis obligandi legis pendet à legislatore, qui anteà voluit condere legem, & posteà illam revocare peroptat. Revocatio fieri solet ob ingenii humani inbecillitatem, subditorum mutationem, & legum multitudinem. Ob ingenii nostri tenuitatem; quia cùm omnia consideranda non perspicuè attendamus, temporis successu videmus aliqua esse inutilia, quæ anteà videbantur utilia. Ob subditorum mutationes; illorum enim ingenia, inclinationes, occupationes, & negotia tot mutationibus sunt obnoxia, ut leges modò illis prosint, modò obsint. Ob multitudinem denique legum, certas quasdam revocant legislatores, nè populi onus nimium sit & importabile. Licet Legislator revocare possit legem suam vel prædecessoris, etiamsi sit confirmata

per ſuperiorem, v. g. per Papam (quia talis confirmatio eſt tantùm regulariter accidentalis, ad legis majorem authoritatem) non ſatis derogare cenſetur legi ſpeciali, nec privilegio conceſſo, per clauſulas generales, ut patet ex hac regulâ juris, *generi per ſpeciem derogatur*, id eſt ex gloſſâ & doctoribus, lex ſpecialis præcedens derogat legi generali ſubſequenti. Hoc determinavit Bonifacius VIII. c. 1. *de conſtit. in 6.* ubi expreſsè pronuntiat, ſtatuta & conſtitutiones ſpeciales non revocari per legem generalem, niſi de illis fiat ſpecialis mentio. Hoc notandum eſt contra privilegiorum impugnatores.

Tertiò, per conſuetudinem contrariam irritantur leges; conſuetudo enim habet vim legis, *ff. de legibus lib. 1 tit. 1. lege 33. diuturna conſuetudo pro jure & lege obſervari ſolet*: ſicut ergo lex poſterior priorem abrogat, ſic conſuetudo legem. Hoc tamen intellige de legibus humanis; ſi enim fuerit conſuetudo contraria legi naturali aut divinæ, eſt potius corruptela, quàm conſuetudo; & tanto pejor, quanto antiquior. Vocatur autem conſuetudo jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex, inquit Iſidorus apud Gratianum. Vel ſecundùm alios, eſt jus non ſcriptum, quod ex longo & continuo uſu receptum eſt. Tria facere poteſt conſuetudo; nimirùm veterem legem abrogare, novam inſtituere, dubiam interpretari. Ut hæc omnia faciat, debet eſſe rationabilis, antiqua, & aliquo modo obtinere conſenſum principis. Debet primò eſſe juſta, c. *finali, de conſuetudine*;

quia habet vim legis & lex justa esse debet: sed quomodo justa esse potest, cùm abroget legem principis, quæ justa est? Respondeo, utramque posse censeri justam, propter diversas rationes probabiles; deinde lex potuit esse justa ab initio, & posteà propter varias mutationes potuit desinere esse justa & utilis; unde justior aliquando sequitur consuetudo, quæ etiamsi inceperit cum peccato, excusat tamen à peccato, quandò legitime & juste introducta est: justa autem censetur & rationalis, quando ex una parte est utilis Communitati, & ex alia non est contra legem naturalem aut divinam. Quantùm ad tempus quo consuetudo vim acquirit, distinguendum est; si introducatur à populo cum consensu expresso principis, nullum tempus requiritur, quia sufficientem vim dat illi voluntas principis. Si introducatur de consensu tantùm tacito vel præsumpto principis, jura exigunt regulariter decem annos contra legem civilem & quadraginta contra Ecclesiasticam. Non tamen hoc sic intellige, quòd subditi peccent toto illo tempore quod antecedit illos decem vel quadraginta annos, si admittant actus contra legem, & consuetudo non sit perfectè introducta: Sed hoc explicari debet de foro externo, quod scilicet subditi subjicerentur pœnis, si ante decem vel quadraginta annos violarent legem; licet in foro interno non peccarent, quando consuetudo ita invaluit, ut plerique viri justi, docti, & prudentes illam sequantur. Porrò, lex prohibens consuetudinem, abrogari potest per consuetudinem; nisi illa consuetudo quæ prohibetur per

legem, sit reprobata à lege, tanquam iniqua & irrationabilis, inquiunt Doctores; aliàs illa clausula quam addit legislator, *non obstante ullâ consuetudine*, intelligenda est de præexistente consuetudine: quòd si loquatur de subsequenti, in hoc casu lex non prohibet consuetudinem, nisi quamdiu principi placet, & non ampliùs illi placet quando consuetudo contraria introducta est; quia censetur illam approbare tacite, vel expresse.

Quartò, per dispensationem legis obligatio cessat; dispensatio enim est actus jurisdictionis, quo aliquis eximitur ab obligatione legis, perseverante adhuc obligatione respectu aliorum; in quo dispensatio differt à legis revocatione, in quâ obligatio desinit quantùm ad omnes. Dispensatio aliquando fit ad tempus & tunc habet rationem suspensionis legis; aliquando in perpetuum, & tunc est exceptio legis. Aliquando fit in totum, ut quando alicui relaxatur culpa & pœna; aliquando tantùm in partem, ut cùm unum solum remittitur, & retinetur aliud. Quòd rationabilis possit fieri legis dispensatio, patet ex praxi continuâ Ecclesiæ, quæ regulatiter dispensat; & ex vulgari usu principum, qui respectu multarum suarum legum obligationem suspendunt. Patet denique ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 18. *de Reformat.* ubi docet expedire, quòd legis vinculum aliquando relaxetur. Soli Superiores habentes jurisdictionem in foro externo dispensare possunt; uti sunt Papa, Episcopi saltem confirmati, Prælati regularium, imò & ipsorum Confessarii, ex speciali privilegio, &

Principes sæculares; non autem Parochi regulariter, nisi ex commissione: quia non sunt Prælati, nec habent jurisdictionem in foro externo: possunt tamen aliquando declarare suas oves esse legitimè dispensatas propter necessitatem à lege jejunii, auditionis sacri, & vacationis à servili opere in die festo. Ad dispensationem requiritur voluntas interior dispensantis, quia actus agentium moralium non operantur ultra intentionem eorum; unde cùm aliquis cognoscit se ficto animo esse dispensatum, non potest uti dispensatione, antequam renovetur seriò. Requiritur posteà, quòd voluntas interior dispensantis manifestetur exteriùs; non posset enim quis exercere actum prohibitum, nisi sibi constaret se dispensatum esse à lege prohibente. Dispensatio tacita superioris aliquando sufficit; ut si pontifex præcipiat irregulari ut Missam celebret, cognoscendo illum esse irregularem; censetur enim ipsum tacitè dispensare, jubendo actionem quæ non potest fieri sine dispensatione & ablatione impedimenti. Ut superior licitè dispenset, justa causa requiritur, ex Conc. Trid. *sess. 24. cap. 5. de Reformat. Matrim.* ubi ordinat, dispensationes Matrimonii non nisi ex causâ concedi debere; & cap. 18. sess. 25. docet, dispensationes concedere sine justâ causâ, nîl aliud esse, quàm unicuique ad leges transgrediendas præbere aditum: unde non sunt omittenda præclara D. Bernardi verba; lib. 3. de Considerat. cap. 4. in fine, *ubi necessitas urget, rationabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas dico, communis, non pro-*

pria; nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio est, sed crudelis dissipatio. Ratio hujus est, quia dispensatio talis sine causâ vergit in contemptum legis, in disciplinæ Ecclesiasticæ ruinam, & in justitiæ distributivæ detrimentum, distribuendo onera imparia; unde hoc est nocere bono communi. Causæ quæ justæ censentur ad concedendam dispensationem, sunt gloria Dei, bonum commune vel proximi, reparatio honoris, utilitas privata animæ & corporis illius qui dispensatur, ejusdem fragilitas, & similes, quæ justæ censentur prudentum arbitrio; ubi attendendum est ad commune axioma, *Quòd sit melius de nimia pietate, quàm de severitate redargui.* Addunt Doctores pro causâ extrinsecâ, impositionem alicujus majoris pecuniæ pro bono communi Ecclesiæ distribuendæ; & hæc causa vulgò locum habet in dispensationibus circa Matrimonium. Quamvis illicita sit dispensatio quæ datur sine causâ, & sine cognitione causæ, tamen valida est, quando fit in lege humana, à se lata, vel ab habente jurisdictionem æqualem; sicut enim lex à legislatore pendet in fieri, sic & in conservari; & sicut illam non condere potuit, sic & de illa dispensare valet. Quia tamen hoc licitè facere non potest, non debet quis ab illo talem dispensationem exigere, ne ad peccatum proximum suum inducat. Quantùm ad potestatem dispensandi; diximus anteà quòd ipsa competat omnibus jurisdictionem externam habentibus; & apud illos etiam delegandi potestas residet, & non apud alios, *L. More. ff. de jurisdictione*, ubi habetur, *more majorum ita compa-*

ratum est, ut is demum jurisdictionem mandare possit, qui eam suo jure, non alieno beneficio habet. Potest ergo quilibet Superior ordinario jure dispensare super legem à se latam, idemque potest in jurisdictione successor, aut Superior. Dixi, Superior in jurisdictione; & ob hoc, quia Archiepiscopi non sunt suis suffraganeis superiores in jurisdictione, nisi in casu appellationis, sed tantùm in dignitate quâdam; ideò super leges istorum non possunt illi dispensare. Utrum Papa dispensare possit super ea omnia quæ continentur in jure canonico, & quæ sunt Conciliis generalibus confirmata; hoc pendet ex illâ quæstione, an Papa sit supra Concilium. An verò inferiores Prælati possint dispensare super leges Superiorum; hoc nequeunt regulariter, dispensatio enim est actus jurisdictionis, & nullam Episcopi, v. g. habent in Papam; unde, si Episcopi dispensent regulariter in votis communibus; hoc illis conceditur ex usu Ecclesiæ, quæ rectum judicavit, ut Episcopi nomine Dei talia vota relaxent, ob frequentes casus qui eveniunt. Aliquando tamen in legibus Papæ possunt dispensare Episcopi: Primò, quando in jure conceditur indefinitè potestas dispensandi; hoc potest intelligi de Episcopis, quia favores sunt ampliandi. Secundò, quando materia est levis; non est enim verisimile quòd pro levibus astringat S. Pontifex, ut Romam quis adeat. Tertiò, quando dispensandi occurrit frequens necessitas, ut in legibus jejunii, festorum, & similibus; tunc enim ob bonum commune Papa censetur illam potestatem concessisse. Quartò, quando occurrit

gravis necessitas, ut pauperies, periculum hostium, honoris periclitatio in mulieribus, &c. Nec in his casibus tenentur Episcopi procurare suis sumptibus dispensationem; unde pro impedimentis occultis ante & post Matrimonium dispensare possunt in foro conscientiæ. Porrò, licet superiores suos subditos extra territorium dispensare possint; an possint alienigenas dispensare in suo territorio existentes, distingui debet; hoc posse quidem facere in legibus communibus & municipalibus; idest, quæ spectant ad talem locum, ut sunt jejunia, festa, & similes; non posse verò in particularibus istis, scilicet juramenti, voti, irregularitatis, ista enim omnia quasi personalia videntur, & super exterorum personas Episcopi non habent jurisdictionem.

Per privilegium denique cessare videntur leges, ut patet per ethimologiam nominis; privilegium enim ita dicitur, quia privat lege, vel quia est lex privata, à lege communi dispensans. Privilegium differt à lege in his; quòd lex ex sua natura sit perpetua, concedatur Communitati perfectæ, solemniter promulgari debeat, vergat in bonum commune, & subditum obliget; Privilegium verò ad tempus concedi valeat, concedatur Communitati imperfectæ, v. g. religionibus, non sit promulgandum, vergat in bonum privatum, & privilegiatum non obliget (quia est gratia, non onus) nisi hoc præcipiatur in privilegio, aut nisi per illud privilegiatus habilis fiat ad actum lege præscriptum; & sic Regulares per privilegium exempti à communi interdicto, tenentur uti

illo, ut missam audiant die festo. Aliud est privilegium contra jus quod scilicet dispensat à lege impositâ, ut quando quis dispensatur à lege jejunandi; aliud verò est non contra, sed præter jus quod permittit aliquid quod non erat ex jure concessum; ut facultas prædicandi, absolvendi, dispensandi, &c. Privilegium ergo latiùs patet dispensatione; quia Dispensatio est contra jus, seu contra legem: dispensatio enim fit à lege obligante; & Privilegium se extendit tùm ad ea quæ sunt præter jus; tùm ad ea quæ sunt contra jus. Forma interna privilegii est intentio concedentis, externa verò regulariter est scriptura; unde vocatur aliquando Rescriptum, vel Indultum, aut Breve, aut Bulla: hoc tamen non impedit quin concedi possint privilegia verbo tenus, quibus uti possint privilegiati in foro conscientiæ Privilegium est vel personale quod immediatè conceditur Personæ ratione sui, v.g. Petro, Paulo, &c. vel reale quod confertur directè alicui domo, templo, dignitati Episcopali, officio particulari, personæ fictæ, qualis est religio & religiosi, aut pupilli; pro tunc enim privilegia conceduntur non tam personis ratione sui, quàm ratione qualitatis & conditionis in quâ sunt. Si in formâ privilegii apponatur dignitas, & non fiat mentio personæ, ut quando dicit Sedes Apostolica, *concedo Episcopo Bajocensi talem gratiam*, illud privilegium censetur reale, & transit ad successores: si verò dirigatur expressè ad personam, vel si innotescat, ad illam dirigi, per aliquas circumstantias præcedentes vel subsequentes, ut si habea-

tur, *tuam diligentiam agnoscentes, tibi Episcopo Bajocensi concedimus*; privilegium est personale, & ipso mortuo, moritur. Quòd si hoc dignosci nequeat, Doctores respondent, privilegium debere censeri reale, si non sit in præjudicium tertii, nec sit contra jus commune; quia tunc est beneficium ampliandum: si verò sit contra jus commune, aut tertio noceat, censeri debet personale & exspirans in morte privilegiati: quia est privilegium odiosum, quod restringi debet. Privilegium ille solus concedere valet, qui authoritatem obtinet publicam; & ille solus potest illud accipere, qui est superiori subditus: pro tunc autem potest uti privilegio extra territorium concedentis, ut patet de illo qui licentiam habet audiendi Confessiones in Diœcesi Bajocensi, & potest audire quoscumque hujus Diœcesis extra illam; intellige hoc, modò non limitetur privilegium ad talem locum. Dupliciter conceditur privilegium; nimirum ad instantiam, & ex motu proprio. Primum innotescit ex narratione supplicationis, quæ solet præcedere; secundum patet ex his verbis, *motu proprio, ex merâ nostrâ liberalitate, non ad instantiam:* quæ si non exprimuntur, privilegium censetur datum ad instantiam. Quando datur motu proprio, subreptitium nunquam censendum est; sed ut tale potest haberi, si detur ad instantiam; quia potest sub falsâ enuntiatione postulari. Privilegia non cessant per mortem concedentis, quia sunt gratia, & gratia semel accepta non dependet in conservari ab influxu donantis, nisi hoc exprimatur in concessione. Non

ceſſant etiam per ceſſationem cauſæ, ſicut nec aliæ donationes; unde donatio Decimarum alicui monaſterio ob paupertatem, non ceſſat, ceſſante pauperie illius. Sed ceſſant privilegia primò per renuntiationem exterius factam & acceptatam; unde ſi quis renuntiaverit tantùm animo, vel non acceptetur renuntiatio externa, poteſt adhuc privilegio frui, ſi velit: quòd ſi privilegium ſit in commodum alicujus ſtatûs, non poteſt privata perſona renuntiare ſuo privilegio; unde qui percuteret Clericum conſentientem, non minus excommunicationem incurreret. Privilegium non ceſſat per non uſum privativum, quia habens privilegium non tenetur eo uti, nec ulli conceditur, ſub hac reſtrictione; quòd ſi eo non utatur, illud amittat; ſi ſit tamen in gravamen alterius, poteſt ceſſare per non uſum, ſufficienti elapſo tempore, per quod præſcriptio currere poteſt, ſicut in qualibet aliâ ſervitute. Ad præſcriptionem contra Laïcos, decem anni requiruntur inter præſentes, & viginti inter abſentes; contra Eccleſiam requiruntur quadraginta anni, & centum contra Eccleſiam Romanam; contra Regulares jure communi requiruntur quadraginta anni, & ex privilegio Eugenii IV. ſexaginta; imò, in conceſſione factâ Benedictinorum monaſterio ſancti Pauli extra muros Romæ, centum requiruntur; illi autem privilegio participant per communicationem alii Regulares. Amittitur privilegium poſteà per abuſum; nam *ex cap. ubi, diſt. 74 privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate:* ſed ille abuſus debet declarari per ſententiam judicis, qui reſpectu

Regularium est supremus Pontifex. Tandem privilegia cessare dicuntur per revocationem succedentis, & ipsius successoris aut superioris, maximè, si sint gratuitò concessa; si enim sunt remuneratoria, absolutè quidem revocari possunt, requiritur tamen gravis & urgens causa, ut rationabiliter revocentur; privilegia autem Regularium remuneratoria sunt; ut patet ex Bullâ Pii V. *& si mendicantium Ordines*, ubi habet, *pro suis sanctis studiis, honestisque laboribus, proque salute animarum ab Apostolica sede (cujus continuè pacem & dignitatem Ordines ipsi fortiter tutati sunt) tam spiritualia, quàm temporalia subsidia acceperint*; sic etiam loquuntur alii Pontifices.

Quantùm ad privilegia Regularium, dicam tantùm, illa non esse revocata, quidquid dicant Antiregulares, hoc factum fuisse primò in Concilio Lateranensi, & deinde in Tridentino. Si enim in Lateranensi aliqua privilegia modificata fuerint, præcipua tamen in eo confirmata fuerunt, v. g. quòd possint audire Confessiones sæcularium, etiamsi injustè neget illis Episcopus approbationem, & hoc in omni tempore, etiam ut satisfiat præcepto annuæ Confessionis; imò & in infirmorum domo, dum ab illis postulantur, absque eo quòd Pastores hoc impedire valeant, nec alia Sacramenta ægrotantibus negare. Hoc habetur in Bulla, *dum intra*, in Conc. 5. Lateran. Sess. 11. Quoad Concilium Tridentinum; verè quidem aliqua revocavit, præsertim illa quibus ab Episcoporum examine regulares erant liberi, sicut à præsentatione sui coram illis, ut acciperent absolvendi potesta-

tem, dum ipsi Episcopi erant ultrà duas diætas; posteà tamen Sess. 25 de Regular. addit Concilium, *in cæteris omnibus, præfatorum Ordinum privilegia & facultates, quæ ipsorum personas, loca, & jura concernunt, fixa sint & illæsa.* Videant ergo adversarii, quòd in prædictis Conciliis abrogata non fuerint, sed confirmata Regularium privilegia. Quòd si Gregorius XIII. in Bullâ quæ incipit *in tanta rerum*, certas quasdam gratias à Pio V. regularibus concessas revocaverit; ipsemet paulò post in Bullâ *quanto fructuosius*, quæ est 26. apud Rodericum; generaliter confirmavit ex certâ scientiâ omnia privilegia anteà regularibus concessa, non obstantibus quibuscumque contrariis Constitutionibus. Si etiam Gregorius XV. privilegia regularium restringat in Bullâ *inscrutabili;* illicò agnoscit, hoc non debere fieri; unde Cardinalibus Concilii Tridentini interpretibus præcipit ut Regulares conservent in suis pristinis libertatibus & privilegiis: hæ autem declarationes in Bullario Romano existunt post præcedentem constitutionem. Adde quòd Urbanus VIII. in Bullâ *alias felicis* sub datâ 7. Febr. an. 1625. omnes & singulos articulos prædictæ constitutionis Gregorii XV. revocaverit, in his quæ contraria sunt exemptorum privilegiis: in Bullâ etiam *in plenitudinem*, ex certâ scientiâ confirmavit Mendicantium privilegia, & præ cæteris *Mare magnum*. Porrò, si alicubi per regulas generales, omnia ad jus commune revocantes, videantur talia privilegia abrogari: Notandum est, privilegia particularia non censeri revocata, nisi eorum revocationis fiat expressa men-

tio, ſub his aut ſimilibus verbis; *non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, etſi in illis expreſsè caveatur, quòd non cenſeantur revocata, niſi de verbo ad verbum fiat illorum mentio.* Hoc habetur *cap. veniens, de præſcript.* ubi habetur, *privilegiis non exiſtit derogatum, cùm de ipſis nulla ſit mentio.* Quod etiam confirmat regula juris Canonici, *generi per ſpeciem derogatur, non è contra;* hoc eſt, lex particularis derogat quidem legi univerſali; ſed lex generalis particulari non derogat, niſi fiat de iſtâ mentio expreſſa; cujus ratio eſſe poteſt, quòd legiſlator poſſit præſumi legem particularem ignoraſſe, & proinde non revocaſſe, quando legem univerſalem condidit. Si quærant aliqui, an Regularium privilegia à Rege noſtro recepta fuerint; reſpondebitur illico, D. Ludovicum Religioſos Mendicantes Pariſiis acceptaſſe cum omnibus ſuis privilegiis; Ludovicum XIII. inter alios permiſiſſe per ſui Conſilii edictum an. 1634. ut Regulares Rothomagæi uterentur omnibus privilegiis à ſummo Pontifice conceſſis; & nuper Ludovicum XIV. per Edictum, datum an. 1641, die 11. Martii excuſationi mandari juſſiſſe Breve Innocentii X. quo Regularibus Burdegalenſibus licet abſolvere intra quindenam Paſchalem; quod quidem Breve incipit: *exponi nobis nuper fecerunt*, 7. Febr. 1645.

DISPUTATIO TERTIA.

De Censuris.

QUONIAM diximus aliàs, triplicem esse legem; præceptivam scilicet, quâ aliquid jubetur sub culpâ tantùm, & non sub pœnâ; pœnalem aliam, quæ non præcipit actum, sed tantùm pœnam pronuntiat, si elicitus fuerit actus, ut cùm dicitur, si quis hoc fecerit, tali pœnæ subjaceat; tertiam denique, quæ mixta dicitur, quia præcipit actum sub aliqua pœna, vel illum prohibet; & tunc qui talem violant, & culpam contrahunt, & pœnæ subjiciuntur; Ex his sequitur, transgressores legum aliquibus pœnis subjacere; civilibus nimirum, si leges, quæ infringuntur, civiles sint; & canonicis, si leges sint Ecclesiasticæ. Postquam ergo de legibus loquuti fuimus in utraque disputatione præcedenti, in prima siquidem de legibus in genere, in secunda verò de qualibet lege in particulari; nunc de pœnis contra infractores legum dicere superest, maximè de Canonicis, quæ Censuræ Ecclesiasticæ nominantur; aliæ enim ad nostrum institutum non spectant. Dicemus autem de illis, & in genere & in specie, per multas inquisitiones, quas quæstionibus generalibus subjiciemus brevitatis causâ & claritatis.

QUÆSTIO

QUÆSTIO PRIMA.

De Censuris in genere.

SICUT duplex est forum in Ecclesiâ, interius scilicet & exterius; sic duplex est potestas, quæ nomine clavium Ecclesiæ designatur; prima est potestas interna, quæ extenditur ad remittendum & retinendum peccatum in foro Pœnitentiæ; secunda est exterior, quæ extenditur ad ligandum vel solvendum per censuras Ecclesiasticas. Ut potestas utraque ritè exerceatur, duplex requiritur actus, quorum unus consistit in discussione causæ, & dicitur clavis scientiæ; alius verò consistit in validâ, & licitâ pronuntiatione sententiæ, & vocatur clavis potestatis. Hoc posito,

Quæres primò, quid sit Censura secundùm nomen? Resp. nomen censuræ deduci à censorum munere: Censores autem apud Romanos erant morum magistri, à censendo & arbitrando sic dicti; ad illorum quippe officium pertinebat civium mores perquirere, malos emendare, & indignos ab honoribus deponere. Ab illo ergo munere vox censuræ derivatur, quæ idem est ac severa correctio, seu mulcta aliqua, quæ loco pœnæ imponitur ab Ecclesiâ, ad Ecclesiasticæ disciplinæ manutenentiam.

Quæres secundò, an sit in Ecclesiâ potestas ferendi Censuram. Resp. affirmativè; Matthæi enim 16. collata est potestas Apostolis

ligandi, his verbis scilicet; *quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum & in cœlis*: verba autem ista sunt generalia, inquit Bellarminus lib. 1. de Summo Pontif. cap. 15. & alii: ergo possunt extendi ad forum externum in quo feruntur Censuræ, quando hoc exigit bonum Ecclesiæ regimen. Hoc confirmatur ex Concilio Constantiensi, in quo vicleffus hoc negans condemnatus fuit; sicut ex communi usu Pontificum; imò, Urbanus primus in Epistolâ Decretali ad universos Episcopos, mentionem facit Excommunicationis; & ante ipsum Pontificem, Canon Apostolorum quartus decimus, ubi habetur, *si quis clericus in cauponâ cibum capere deprehensus fuerit, à communione excludatur.* Hoc & habetur in pluribus aliis Apostolorum Canonibus. Sic Patres tradunt, Paulum 1. Cor. 5. incestuosum excommunicasse, dum ibi dixit; *judicavi, congregatis vobis in nomine Domini, & meo spiritu cum virtute Iesu Christi, tradere hujusmodi hominem Sathanæ in interitum, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi.* Primæ etiam ad Timoth. 1. excommunicavit Alexandrum & Himenæum, dicens; *ex quibus* (qui circà fidem naufragaverunt) *est Himenæus & Alexander, quos tradidi Sathanæ, ut discant non blasphemare.*

Quæres tertiò, quid sit Censura? Resp. quòd sit *pœna spiritualis, privans hominem baptisatum usu aliquorum bonorum spiritualium; non quidem perpetua, sed quæ posita emendatione, tolli debeat; & hoc in ordine ad salutem.* Pœna tenet locum generis, quia omnis Censura

est pœna, non tamen omnis pœna est Censura, ut patet de irregularitate, suspensione, degradatione, & cessatione à divinis, quæ sunt pœnæ spirituales, non tamen sunt censuræ, ut diximus. Dicitur secundò, *spiritualis*; quia est pœna animæ, quæ nunquam imponitur, nisi ratione criminis. Dicitur tertiò, *privans hominem baptisatum*; subjectum enim censuræ est fidelis, qui per Baptismum fit subditus Ecclesiæ; non infidelis, qui cùm non sit intra Ecclesiam, ipsius jurisdictioni non subjicitur. Dicitur quartò, *privans usu aliquorum bonorum spiritualium*; non tendit enim ad temporalia per se, ut leges civiles, quæ pœnas temporales imponunt, pecuniarias scilicet vel corporeas; ubi leges Ecclesiasticæ privant aliquibus bonis spiritualibus, ut usu Sacramentorum, suffragiorum participatione, Ecclesiasticorum munerum exercitio, &c. non tamen omnibus bonis privant, sed tantùm externis: non internis, qualia sunt caracter, gratia, virtutes, actiones meritoriæ; hæc enim omnia non possunt auferri ab homine invito; unde excommunicatus aliquis potest actum contritionis elicere circa omnia sua peccata, & circa illud propter quod excommunicationem contraxit; & pro tunc censebitur absolutus in foro interiori, eritque in gratia, & poterit mereri; licet non sit absolutus in foro exteriori ab excommunicatione, quæ cùm remaneat aliquando post recuperatam gratiam, privat adhuc hominem etiam justificatum bonis spiritualibus externis. Quòd si illum privet bonis temporalibus, nimirum usu beneficii, salutatione, honore, aliorum

communicatione, hoc est semper in ordine ad spiritualia. Dicitur quintò, *non perpetua, sed qua possit tolli, posita emendatione;* Censuræ enim sunt pœnæ medicinales, quæ relaxari debent positâ sanitate; unde depositio & degradatio, quæ de se perpetuæ sunt, non sunt Censuræ; quia privant hominem, non tantùm usu, sed potestate utendi bonis spiritualibus. Subjungitur denique, *in ordine ad salutem;* ut ostendatur mens Ecclesiæ, quæ non intendit per Censuras animæ damnationem, sed resipiscentiam à contumaciâ, & abstinentiam à peccatis, in quorum pœnam injungitur Censura.

Quæres quartò; quotuplex sit Censura? Multi sentiunt sex esse Censuras; nempe Excommunicationem, suspensionem, interdictum, depositionem, degradationem, & irregularitatem, maximè illam; quæ contrahitur ex delicto. Melius tamen est, si dicamus, tres tantùm esse; nimirum Excommunicationem, suspensionem, & interdictum; Innocentius enim III. *cap. querenti, de verborum significatione*, interrogatus, quid nomine Censuræ in Pontificum rescriptis esset intelligendum, respondit, non solùm interdictum, sed & Excommunicationem & suspensionem intelligi debere; si autem præter has essent aliæ, non sufficienter Pontifex quæstioni propositæ respondisset. Dicendum ergo est quòd irregularitas non sit propriè Censura; quia non tamen est pœna, quàm inhabilitas & indecentia quædam ad Ordines suscipiendos, & exercendos, & ad Ecclesiastica munera obeunda. Depositio & degradatio non sunt etiam censuræ; nam censura ex suâ

institutione aufertur, positâ resipiscentiâ: Degradatio verò & depositio carent spe remissionis, & si daretur cum spe illas revocandi ad tempus, essent aliquod genus suspensionis; sed communiter degradati & depositi non rehabilitantur, unde istæ pœnæ vocantur vinculum indissolubile, & censuræ vinculum dissolubile. Distinguuntur depositio & degradatio secundùm magis & minus; si enim aliquis amoveatur à particulari & determinato gradu Clericali, alio remanente, illa pœna vocatur degradatio; sic quando quis privatur celebratione Missæ, potest adhuc officium Diaconi exercere: si ab omnibus gradibus amoveatur, est depositio. Quoad cessationem à divinis; non est Censura; quia non imponitur per modum pœnæ, sed per modum luctûs ob injuriam Deo vel Ecclesiæ illatam. Porrò, licet Excommunicatio, Suspensio & Interdictum privent iisdem bonis spiritualibus; diversæ tamen sunt censuræ, quia diversa subjecta respiciunt. Interdictum enim respicit loca sacra in ordine ad personas, quæ dum morantur in loco interdicto, arcentur ab auditione sacri v.g. vel celebratione; Suspensio respicit Clericos; & Excommunicatio tum Clericos tum Laïcos.

Quæres quintò, quis possit ferre Censuras? Resp. primò, quòd potestas ordinaria ferendi Censuras resideat penès illos qui habent jurisdictionem ordinariam in foro externo, quales sunt Summus Pontifex, respectu omnium fidelium; Episcopi, respectu Diœcesanorum; Legati Pontificis, in provinciâ suæ legatio-

nis; Vicarius Episcopi, quia habet idem tribunal cum Episcopo; Capitulum sede vacante, quia Episcopo succedit in jurisdictione; Vicarius Capituli, eamdem cum Capitulo habens jurisdictionem; Abbates & Archipresbyteri, quibus ex jure speciali communicata est in certis locis jurisdictio Episcopalis; Concilia Generalia & Provincialia; Capitula Generalia & Provincialia; Regularium Generales, Provinciales, & Prælati locales, quales sunt Guardiani, ut habetur in Statutis Generalibus nostri Franciscani Ordinis, cap. 6. ss. 20. Parochi autem, qui non sunt prælati, nec habent jurisdictionem externam, ferre Censuras non possunt. Resp. secundò, commissionem ferendi Censuras non posse delegari nisi viatori; quia Censura est gladius jurisdictionis Ecclesiæ militantis, quo non potest percutere nisi ille qui existit in Ecclesiâ militante. Non potest etiam delegari illi qui caret usu rationis, cùm non possit habere actum jurisdictionis, ad quem requiritur cognitio causæ. Non potest deinde ad Censuram ferendam deputari infidelis; cùm enim non habeat Baptismum, qui est ingressus Ecclesiæ, jurisdictione Ecclesiasticâ uti non potest. Nec Laïcus, ut patet *ex cap. decernimus, de judiciis*, sicut *& ex cap. Ecclesia, de constitutionibus* Nec fœmina, *cap. demonialibus, de sentent. excommun.* ubi habetur, illas non posse à Censuris absolvere subditas: ergo nec ferre Excommunicationem. Unde si legatur, Abbatissas suspendisse, respondet Bonacina cum aliis, non fuisse veram Censuram, quâ violatâ, incurreretur irregularitas; sed fuit

tantùm quædam prohibitio emanans, non à jurisdictione; sed à quadam simplici commissione, quam habent ab Ecclesiâ in ordine ad correctionem & disciplinam domesticam subditarum. Ob hoc Doctores apud Bonacinam citati, sentiunt Prælatas Monialium non posse sub peccato mortali præcipere id quod non esset aliàs peccatum, nisi ex potestate domesticâ, & œconomicâ gubernatione. An autem Summus Pontifex possit absolutè jurisdictionem illam conferre fœminæ; affirmat Bonacina cum multis; aliqui negant. Resp. tertiò, quemcumque Clericum posse ex commissione ferre Censuras; habens enim tantùm primam tonsuram, est capax Ecclesiasticæ jurisdictionis; modò non sit conjugatus, quia conjugati non possunt admitti ad negotia Ecclesiastica. Idem dicendum est de Religiosis professis non clericis, ac de laïcis sæculi, quòd non possint ferre censuras, nisi ex dispensatione Summi Pontificis, qui potest in jure humano dispensare, non verò Episcopi, qui non potest dispensare supra legem Superioris.

Quæres sextò, quis possit Censuris ligari? Respondeo primò, quòd debeat esse viator; unde mortuus ligari non potest Censurâ; nam Matth. 18. habetur, *Quæcumque ligaveritis super terram, &c* mortui autem non sunt super terram. Dùm ergo Ecclesia privat peccatorem publicum sepulturâ & suffragiis, & eum absolvit post mortem ab Excommunicatione contractâ ante mortem; non est quòd Ecclesia illum liget Excommunicatione directè; sed tantùm indirectè; non habet enim in mortuos, nisi

jurisdictionem indirectam, unde mortuos non excommunicat; sed prohibet, nè vivi pro illis orent, aut donent illis sepulturam; nec etiam absolvit; sed concedit viventibus, ut pro illis orent & ipsum sepeliant. Resp. secundò quòd debeat esse baptisatus; non baptisati enim non subjiciuntur legibus, nec pœnis Ecclesiasticis, etiamsi Catechumeni sint, quia nondum sunt in Ecclesiâ: secus dicendum est de Hæreticis, quia manent sub Ecclesiæ jurisdictione, ratione caracteris, qui indelebilis est. Resp. tertiò, debere esse adultum; pro tunc enim peccare potest mortaliter: ergo & ligari Censurâ in pœnam peccati latâ, sive sit lata à jure, sive ab homine; cum hac tamen distinctione quòd adulti impuberes, idest ante duodecimum annum pro fœminis, & quartum decimum pro masculis, non possint licitè ligari Excommunicatione ab homine, licet possint validè, sicut licitè & validè possunt subjici interdicto quod non est tam gravis pœna, ac Excommunicatio. Resp. quartò, Censuram Excommunicationis non posse ferri, nisi in determinatam personam, non verò in Capitulum aut Communitatem. c. *Romana de sentent. Excommunicationis in 6*. Suspensio autem & interdictum in communitatem ferri possunt. Ratio hujus est; quia Excommunicatio est gravis pœna, quæ privat suffragiis & auxiliis Ecclesiæ, animæ multum necessariis; ergo non debet ferri indifferenter in reos & innocentes: Suspensio autem privat tantùm ab officio & beneficio, & interdictum à celebratione & auditione divinorum officiorum; unde non est

contra justitiam, si per accidens ferantur in innocentes.

Quòd si aliquando feratur Excommunicatio in Collegium, semper exprimitur peccatum ob quod fertur Excommunicatio, & sic ligat tantùm reos, non alios; ut si v. g. ferretur Excommunicatio in Parisienses non obedientes Pontifici; hoc est excommunicare personas privatas quæ parere recusant. Resp. quintò, quòd debeat esse subditus illi qui fert censuram; unde habentes priviligium à summo Pontifice, quo dispensantur ab Episcoporum jurisdictione, ab illis non possunt ligari censura, sed tantùm à superioribus suis, qui ligare possunt suos subditos per præceptum, ubicumque peccent, quia illorum potestas nullo loco arctatur; Episcopi verò subditum extra suum territorium peccantem innodare non possunt ullâ censurâ, *c. 1. de Constitutionibus in 6.* Si tamen post reditum, ab Episcopo citatus non obediat, ligari potest. Resp. sextò, quod eadem persona pluribus censuris ligari queat sive sint ejusdem rationis; v. g. pluribus Excommunicationibus, sive sint diversæ, ut Excommunicatione & suspensione; quamvis enim una censura privet aliquando bonis omnibus spiritualibus, alia privat virtualiter & novo titulo, sicut peccator per nova peccata actualia novo titulo gratiâ privatur.

Quæres septimò, quænam sit materia ob quam censura possit ferri. Resp. primò, debere esse peccatum mortale, ut feratur gravis censura, v. g. Excommunicatio major, suspensio & interdictum ad longum tempus: pro pec-

cato tamen veniali ferri potest Excommunicatio minor, quæ contrahitur ob levem in civilibus communicationem cum nominatim excommunicato; sic dicendum de suspensione & interdicto ad breve tempus. Ratio utriusque est, quia justitia distributiva vetat, ut levi delicto gravis pœna infligatur. Resp. secundò, quod quando superior actionem ex se indifferentem prohibet sub Excommunicatione, censetur illam prohibere sub peccato mortali, cui pro pœnâ annectit Excommunicationem; non potest tamen illa actio prohiberi sub Excommunicatione, nec sub peccato mortali, si sit levis in se, & levis maneat in ordine ad finem; jus enim naturale aut divinum non obligant ad peccatum ob levem materiam: ergo nec jus humanum. Resp. tertiò, quod peccatum debeat esse proprium, ut contrahatur Excommunicatio, quæ est gravissima pœna; licet pro peccato alieno suspensio & interdictum ferri possint, & consequenter suspendi & interdici communitas, non verò excommunicari: in casu autem interdicti & suspensionis, quæ pro peccato alieno feruntur, non puniuntur propriè innocentes, sed delinquentes puniuntur in personâ insontium. Resp. quartò, censuram non posse ferri ob peccatum merè internum, de occultis enim non judicat Ecclesia in foro externo; potest tamen pro actu externo, qui debet informari essentialiter actu interno: sic possunt censurâ ligari qui officium non recitant cum attentione, qui non confitentur cum dolore, qui ex odio aut spe lucri puniunt innocentem; & tunc non ligatur censurâ actus

internus per se, sed quatenùs dicit ordinem ad actum externum quem informat. Quando ergo actus internus est de substantiâ actus externi, tunc ille qui omittit actum internum, & elicit externum, censura innodari potest; v. g. si esset lata Excommunicatio contra eos qui non audiunt Missam, aut non recitant officium; illi qui non audirent aut recitarent cum attentione, essent excommunicati, quia attentio est de substantia utriusque. Quando verò actus internus non est de substantia actus externi, qui elicit actum externum sine interno, non incurrit censuram; unde si ferretur Excommunicatio contra non communicantes & non confitentes in Paschate, indigne communicantes non incurrerent illam; nam substantiam præcepti adimplet indigne communicans; non sic autem de confessione, quia essentialiter requirit quod sit valida; & ideo qui confessionem non integram, aut aliâ circumstantiâ essentiali carentem ederet, incurreret Excommunicationem. Respondeo quintò, peccatum debere esse completum, & effectum suum habere; leges enim pœnales benigniùs explicandæ sunt; unde qui scienter indignum eligit, non excommunicatur, nisi ad suum votum sequatur indigni electio; sic habetur *c. perpetuo de elect. in 6.* nisi aliud in lege feratur; unde accuratè attendendus est legis tenor, ita quòd si excommunicetur in lege homicida, percutiens & vulnerans non continentur sub lege; si excommunicatur vulnerans, non ligatur ille qui sine vulnere percutit; si excommunicatur faciens, non innodatur mandans; si autem mandantes ex-

communicantur, & non sequatur effectus, distinguendum est; si enim effectus est principaliter prohibitus in lege, mandatum verò est tantùm accessoriè prohibitum, ut in Excommunicatione lata contra percussores clericorum, mandantes talem percussionem non excommunicantur, nisi sequuto effectu, ubi verò mandatum & consilium principaliter prohibentur sub Excommunicatione, ut in illâ quæ fertur contra mandantes homicidium per assassinos, tales mandantes excommunicantur, etiamsi effectus non sequatur: si autem dubitetur, an mandatum vel actus æqualiter prohibeantur; credendum est, mandatum esse tantùm accessorium, & sic non incurri Excommunicationem, nisi effectus sequatur; quia rigores benignius sunt explicandi.

Quæres, octavò, quænam forma observari debeat, dum censura fertur. Resp. primò, censuram ferri debere à judice, non per solum actum voluntatis, sed per signa externa; quia quamdiu censura non exprimitur, ignoratur; ignorantia autem à censurâ excusat. Resp. secundò, censuram debere ferri, per verba quæ determinatam personam afficiant, si sit Excommunicatio; vel determinatam communitatem, si sit interdictum; unde Excommunicatio lata sub his verbis, *excommunico, vel excommunicabo ex decem unum, aut unum ex illis qui arma deferunt noctu*, est invalida; cùm enim non constet de intentione Superioris, nullus censetur excommunicatus. Resp. tertiò, censuram latam sine scripturâ aut sine expressione causæ, esse quidem validam; quia omittitur forma tan-

tùm accidentalis; eſt tamen illicita, & peccat mortaliter qui taliter agit; imò incurrit ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem, *ex cap. 1. cum medicinalis. De ſententia Excommunicationis in 6.* ubi etiam ſuſpenditur pro tali tempore illi qui reo petenti exemplar ſcripturæ, non tradit intra menſem. Debet autem in ſcriptis ferri cenſura, quia per eam ligatus poteſt ad ſuperiorem recurrere, qui non poteſt judicare de cenſurâ, niſi illi nota ſit. Reſp. quartò quod admonitio debeat præcedere Excommunicationem, *ex cap. ſacro, de ſententia excommunicationis*; debet etiam præcedere ſuſpenſionem, *ex cap. reprehenſibilis, de appellationibus*; debet denique præcedere interdictum, *ex cap. ſtatutum, de ſententia excommunicationis.* Sed notandum eſt quòd pro futuris culpis admonitio non ſit diſtincta à lege; quia lex ipſa non ignorata admonet; aliàs nunquam incurreretur cenſura *ipſo facto*, ſi admonitio à lege diſtincta requireretur. In cenſuris autem quæ feruntur pro culpis præteritis, requiritur admonitio diſtincta à lege; quæ debet fieri ipſo reo; aut ſaltem tali modo, ut reus ad notitiam cenſuræ pervenire poſſit: hoc patet *ex cap. Romana, de ſententia excommunicationis in 6. & ex cap. ſacro, de ſententia excommunicationis in 6.* Reſp. quintò quod triplex admonitio requiraretur ad ferendam cenſuram, *ex cap. conſtitutionem, de ſententia excommunicationis in 6.* cujus ratio deſumitur ex Matth. 18. ubi Chriſtus jubet peccatorem prius corrigi debere ſecretò, deinde adhiberi teſtes, & denique denuntiari Eccleſiæ. Plura tamen no-

tanda sunt in hoc. Primò, quod aliquando interdictum & suspensio sumantur, non ut censuræ, sed ut pœnæ vindicativæ delicti; & ut sic latæ fuerunt sine admonitione. Secundò, quod quandoque trina monitio virtualis sufficiat; & sic sufficit una monitio ex sententiâ judicis, modo inter illam monitionem & fulminationem censuræ tantum spatium temporis detur, quantum daretur, si esset trina monitio; modò etiam hoc exprimat judex in sua admonitione, aliàs reus posset credere quod essent futuræ aliæ admonitiones, ante quas non esset verè contumax; *cap. constitutionem de sententia excommunicationis in* 6. Tertio quod urgente necessitate, una monitio sufficiat *c. constitutionem de sententia excommunicationis in* 6. Quartò, quod spatium intermedians duas monitiones, sit duorum dierum saltem; loco enim citato habetur quod observanda sint aliquorum dierum intervalla; quæ tamen potest ampliare judex.

Quæres nonò, quænam rationes impediant validitatem censuræ. Resp. primò quod licet feratur à judice ex prava intentione, v. g. ex odio & invidia, non verò ex amore justitiæ, valida sit; quia illa mala judicis intentio nulli nocet, sed tantùm sibi. Resp. secundò, esse invalidam, quando non servatur ordo juris necessarius substantialiter, ut justa causa, jurisdictio, admonitio præcedens: non irritatur tamen ob defectum juris tantùm accidentalis, ut quando non fertur in scriptis, nec exprimitur causa, vel quando præcessit tantùm una admonitio; licet enim in hoc graviter peccet judex, cùm extra necessitatem præmittit tantùm unam

monitionem, quia facit contra prohibitionem juris in re gravi; non propterea tamen invalida est. Resp. tertio, censuram materialiter injustam esse invalidam, licet sit formaliter justa: v. g. probatur per falsos testes aliquod crimen, propter quod judex Excommunicationem tulit; illa sententia est invalida, quia est injusta materialiter, cùm feratur in materiam injustè imputatam; est tamen formaliter justa, quia judex sufficientia habet testimonia pro sua censura, licet sint falsa. Resp. quarto, in hoc casu innocentem servare debere censuram in foro externo, si sit periculum scandali, & aliàs videretur contemptor censuræ: ubi autem non daretur scandalum, potest illam non servare, & omnia facere in conscientia, quæ ante illam sententiam fecisset. Resp. quinto, quod si judex non omnino voluntariè, sed per metum censuram ferat, non minùs valida sit; modo habeat cum illo metu intentionem illam ferendi, sine qua non esset valida; & in hoc casu metus non tollit simpliciter voluntarium, sed tantùm minuit.

Quæres decimò, an ignorantia excuset, nè aliquis censuram contrahat? Notandum est, ignorantiam esse triplicem; nimirum juris, facti, & pœnæ. Quando nescitur lex, est ignorantia juris; quando nescitur factum, est ignorantia facti; quando nescitur pœna alligata facto per legem, est ignorantia pœnæ: Petrus nescit, percussionem clerici esse prohibitam, adest ignorantia juris; Petrus hoc sciens, percutit clericum, quem nesciebat clericum, adest cum cognitione juris ignorantia facti; utrumque

sciens, ignorat, an illa percussio sit prohibita sub censurâ, adest ignorantia pœnæ. Ignorantia juris est duplex; vel juris communis, vel juris particularis, Petrus ignorat percussionem clerici esse prohibitam sub excommunicatione, est ignorantia juris communis, quia illa lex est universalis; Petrus ignorat sacerdotes esse suspensos in Diœcesi Bajocensi, qui cauponas ingrediuntur, est ignorantia juris particularis. Ignorantia tum juris, tum facti, ulterius duplex est; nimirum vincibilis, & invincibilis; prima est ea quæ vinci potest per adhibitam diligentiam; sic quando quis dubitat, an tali peccato annectatur censura, debet de illâ diligenter exquirere: secunda est quæ vinci non potuit, quia nihil aliquis unquam audivit de censurâ, nec ullo modo de illa dubitavit. Tandem alia est ignorantia antecedens, quæ si abesset, non fieret actus: v.g. Petrus percutit Paulum, quem ignorat esse clericum, & quem non percuteret, si ipsum clericum sciret: alia est concomitans, quæ si abesset, tamen actus fieret; v.g. Petrus percutit Petrum, quem putat laïcum, & clericus est, attamen illum percuteret, etsi sciret ipsum esse Clericum. His positis, Resp. quòd ignorantia invincibilis juris, sive sit commune, sive sit particulare, excuset à censurâ; sic habetur *cap. 2. de Constitutionibus in 6.* talis enim ignorantia excusat à peccato: ergo & à pœnâ peccato annexâ. Ignorantia etiam facti excusat à censurâ, *cap. si verò, de sententia excommunicationis*; non est enim contumacia, dum factum ignoratur; hinc Petrus percutiens Paulum, quem nesciebat esse cle-

ricum, non est excommunicatus. Ignorantia juris aut facti quæ est crassa, affectata, & vincibilis, non excusat à censurâ; nam habetur *cap. 2. ut animarum, de Constitutionibus in 6.* quòd ignorantia, quæ non est crassa, excuset ab omnibus Ordinariorum sententiis: ergo ignorantia crassa non excusat: Hinc Petrus dubitans probabiliter, an jus decernat Excommunicationem contra percussores clericorum, & an Paulus sit clericus; si illum percutiat cum tali dubio, cujus per suam diligentiam cognitionem habere potuit, non excusatur à censurâ. Ignorantia invincibilis pœnæ, seu censuræ annexæ facto, ab illâ excusat, ut patet ex dictis; quod etiam ad irregularitatem extenditur; si proveniat ex delicto, quia talis ignorantia excusat à delicto, & sic ab irregularitate sequente delictum; aliæ autem irregularitates non impediuntur per ignorantiam; & judex qui reum ad mortem condemnavit, non minùs fit irregularis, licet ignoret talem condemnationem involvere irregularitatem. Ignorantia antecedens excusat à censura, quia excusat à peccato; ignorantia concomitans etiam excusat, & Petrus percutiens Paulum clericum, quem credebat laïcum, sic tamen dispositus est, ut si illum sciret clericum, non minus illum percuteret, non incurrit censuram. Ratio est, quia censura non incurritur, nisi per opus externum; externa autem illa percussio, non tendit nisi in laïcum, vel saltem in clericum existimatum laïcum: ergo non incurritur censura, ex omnibus Doctoribus. Non sic dicendum est in hoc casu, ubi Petrus dicit,

loquens de Paulo qui clericus est: Volo occidere Paulum qui est laïcus, & etiamsi sit clericus, volo adhuc ipsum occidere; in hoc enim casu contrahitur Excommunicatio, quia actus externus qui tendit in clericum, influitur ab actu interno actuali & voluntario actualiter, qui tendit etiam in clericum, ubi in suppositione casûs præcedentis, actus internus actualis, & actualis intentio tendit in laïcum, licet tenderet in clericum, si ut clericus cognosceretur. Quòd si Petrus lapidem projiciat ut percutiat Paulum clericum, & post adhibitam diligentiam Jacobum clericum percutiat, non incurrit excommunicationem; quia ad incurrendam censuram duo requiruntur, nempè voluntas & actus externus, ubi ad peccatum sola voluntas sufficit; sed respectu Pauli, fuit quidem intentio percutiendi ipsum, sed non fuit actus, quia non percussus fuit; & respectu Jacobi, fuit quidem actus, quia percussus fuit, sed non fuit intentio: ergo nullibi est excommunicatio: Petrus verò percutiens Jacobum clericum, quem credit esse Paulum etiam clericum, excommunicatur, quia & actus externus & actus internus tendunt semper in clericum.

Quæres ultimò, utrùm impotentia, metus, & consensus partis impediant censuras? Resp. ad primum, impotentiam faciendi id quod præcipitur sub censurâ, excusare ab illâ; excusat enim à peccato & à contumaciâ; quoniam ille qui non potest solvere debita, non peccat, nec est contumax, nec excommunicationem incurrit latam contra detentores boni alieni. Idem di-

cendum eſt, quando præceptum non poteſt impleri ſine gravi incommodo. Si tamen teneatur quis intra menſem ſolvere debitum ſub pœna Excommunicationis, & initio menſis ſolvere valeat, prævideatque fieri impotens ut ſolvat poſtea, incurrit excommunicationem, non quidem eo tempore quo conſumit pecuniam quam poterat reddere creditori, ſed in fine termini. Reſp. ad ſecundum, Metum gravem diſpenſare à cenſurâ incurrendâ; excuſat enim à peccato; quoniam Eccleſia non obligat cum tanto rigore: modo metus ille non incutiatur in contemptum fidei & religionis, tunc enim non eſt diſpenſatio à peccato aut cenſura, ſed bonum commune religionis præferendum eſt bono privato & propriæ vitæ; ſecus eſt, ſi actiones non fiant in contemptum religionis: Hinc Chriſtiani apud Turcas detenti poſſunt naves remis ducere contra Fideles; & Clerici arma deferre metu mortis, in locis ubi hoc prohibetur ſub pœnâ Excommunicationis: imò, ſi adulterium eſſet prohibitum ſub cenſurâ, poſſet quis metu mortis illud committere & non ligari illâ, licet peccaret contra caſtitatem & juſtitiam; ſic Bonacina & alii, contra Suarem negantem adulterum pro tunc à cenſurâ excuſari. Reſp. ad tertium, illum in cujus favorem conceſſa eſt cenſura, poſſe per ſuum conſenſum ſuſpendere ipſius effectum; hæc tamen ſuſpenſio & prorogatio temporis non eſt actus juriſdictionis directè, ſed tantùm indirectè, per ſubſtractionem materiæ ad certum tempus; & hæc eſt mens interpretativa judicis, qui cenſuram fert in favorem partis, & ſic non intendit li-

gare, niſi ad mentem ejus pro quo cenſura fertur.

Quantùm ad cenſurarum effectus & abſolutionem, dicemus loquendo de illis in particulari.

QUÆSTIO II.

De Excommunicatione.

POSTQUAM in quæſtione præcedenti per multas quæſtiunculas loquuti fuimus de cenſuris in ſe; nunc eodem ſtilo dicendum eſt de quâlibet, & primò de Excommunicatione.

Quæres primò, quid ſit Excommunicatio? Reſp. quòd ſit cenſura Eccleſiaſtica quâ homo Chriſtianus authoritate Eccleſiæ ſeparatur ab Eccleſiaſticâ communione Fidelium. Hoc patet ex nominis ſignificatione; excommunicatus enim idem eſt, ac extra communionem factus. Interdictum privat tantùm divinis rebus & officiis, ut dicetur; Suſpenſio privat ſolùm Eccleſiaſtico miniſterio; ſed his omnibus privat Excommunicatio, & inſuper privat communione fidelium; id eſt, privat communibus illis bonis quorum participatio pendet ex ſpeciali intentione Eccleſiæ. Quædam enim ſunt bona quorum participatio non pendet à peculiari intentione Eccleſiæ, ſed immediatè pendet à gratiâ; ita quòd eo inſtanti quo quis per gratiam eſt Chriſto conjunctus, tanquam capiti, & aliis juſtis, tanquam membris, illico fit talium bo-

norum particeps, juxta illud Ps. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Et patet etiam ex articulo fidei, qui admittit Communionem Sanctorum; illa autem bona opera sunt orationes particulares, jejunia, satisfactiones, &c. & illis bonis communibus Ecclesiæ non privat Excommunicatio, nisi ratione peccati mortalis quod involvit, & si quis post contractam Excommunicationem contereretur, gratiam recuperaret, & sic licet esset adhuc excommunicatus, talium bonorum esset semper particeps. Sunt verò alia bona communia quorum participatio pendet ex speciali intentione Ecclesiæ, ut externa conversatio, mutuum colloquium, conventus in orationibus publicis, Sacramentorum passiva & activa participatio, fructus orationum & suffragiorum quæ à ministris Ecclesiæ fiunt nomine ejus; his omnibus privat Excommunicatio, præsertim major.

Quotuplex sit Excommunicatio. Resp. duplicem esse, majorem & minorem. Excommunicatio major est ea, quæ privat participatione activa & passiva Sacramentorum, & communicatione hominum; ita quòd ille qui sic excommunicatus est, non possit recipere, nec administrare Sacramenta, nec cum hominibus conversari. Excommunicatio minor est censura privans tantùm participatione passiva Sacramentorum, & vocatur minor, quia illa privat minoribus bonis; excommunicatus enim minori Excommunicatione, potest administrare Sacramenta & conversari cum aliis; licet etiam non possit ea recipere & recipiens graviter peccet, non tamen recipiendo sit irregularis. Qui

contraxit. Excommunicationem minorem, non potest eligi ad gradus, dignitates, & officia Ecclesiastica; si tamen ad illa est electus, electio non est irrita, sed irritanda à judice, ut patet *ex cap si celebrat. fin. tit. de Cleric. excommunicato ministrante*: unde, si diximus anteà, & si habeatur *c. à nobis*, quòd tantùm à participatione Sacramentorum sit remotus, hoc intelligitur de effectu principali, quod non excludit ea quæ concomitantur. Excommunicatio minor potest ferri ab homine, hoc tamen non est in usu; imò non incurritur, nisi ob communicationem cum excommunicatis majori excommunicatione, *cap. nuper, de sentent. excommunicationis*. Quoad ipsius absolutionem, dari potest per quemcumque, qui à mortalibus absolvere potest; nam *c. nuper de sentent. excommunic.* taliter excommunicatus absolvi potest à proprio Sacerdote; & in hac materia proprius Sacerdos est ille qui à mortalibus absolvere potest. Porrò, quando in jure, vel alicubi, fit mentio de Excommunicatione, hoc sonat de majori, non de minori.

Quæres tertiò, an sit in Ecclesiâ excommunicandi potestas, quis possit excommunicationem ferre, quis excommunicari queat, & quid in Conciliis & jure intelligatur nomine Anathematis? Ad tria prima respondimus in quæstione præcedenti de Censuris in genere. Resp. ad quartum, quod nomen, Anathema, sit æquivocum: Aliquando enim sumitur pro re aliquâ ab usu prophano separata, quæ Deo reservatur & dicatur; sic Josue 6. *Sit civitas hæc anathema, & omnia quæ in ea sunt, Domino*: Aliquando su-

mitur pro re aliquâ execrabili, ut ad Galat. 1. *Licet nos, aut Angelus de cœlo evangeliset vobis præter quod evangelisavimus, Anathema sit* : sic etiam 1. Corinth. 12. *Nemo dicit Anathema Iesu.* In usu tandem Ecclesiæ, significat hominem, non minori, sed majori excommunicatione ligatum; ubi enim in Conciliis habetur, *si quis dixerit*, &c. *Anathema sit*; hoc est sit majoris excommunicationis vinculo ligatus: interdum etiam nomen Anathematis sumitur pro ipsa excommunicatione majori, ut quando habetur, talem hæreticum esse Anathema percussum; hoc est, Excommunicatione majori ligatum. Non differunt ergo Excommunicatio major & Anathema quoad substantiam, nec quoad vinculum, licet differant accidentario, penes gravitatem & solemnitates aliquas extrinsecas. Quoad solemnitates, inquam, differunt, quia Excommunicatio contrahitur, quoties fit peccatum cui annectitur censura, & cum quis Anathematisatur, hoc fit ab homine cum publicis denunciationibus ac ceremoniis exterioribus, quæ terrorem ac execrationem majorem incutiunt; differunt etiam quoad gravitatem delicti, quia cum jura & Concilia pronuntiant Anathema; hoc est semper contra graviora delicta, & præsertim contra Hæreticos.

Quæres quartò, quotuplex sit Excommunicatio major. Resp. primò, aliam esse generalem, quæ fertur generaliter quoad personas, ut quando dicitur, quicumque incendiarius sit excommunicatus, illa fertur contra incendiarios omnes; & aliam particularem, quæ fertur in sin-

gularem personam, v. g. in Petrum, qui tale delictum admisit. Resp. secundò, aliam esse à jure, aliam ab homine; prima est illa quæ fertur mediante Canone, vel lege aliqua permanenti, quæ habet rationem juris; secunda est illa quæ fertur ab homine, vel per statutum aliquod transitorium: prima non desinit per mortem legislatoris, secunda cessat ipso mortuo, vel amoto ab officio, modo non sit contracta ante ipsius mortem. Resp. tertiò, dividi adhuc in justam & injustam; justa illa dicitur quæ nullâ circumstantiâ caret essentiali aut accidentali; injusta illa est, quæ habet aliquem defectum. Ista adhuc duplex est; nempe injusta valida, quæ caret aliquâ circumstantiâ tantùm extrinsecâ & accidentali; & injusta invalida, cujus defectus est essentialis. Si v. g. Excommunicatio feratur ex odio judicis, vel sine trinâ monitione, vel ob peccatum mortale sine contumaciâ, tunc Excommunicatio est quidem injusta, & peccarent mortaliter judices sic excommunicantes, quia regulas juris violarent in re gravi; non est tamen invalida, quia illæ circumstantiæ sunt tantùm accidentales. Si verò feratur Excommunicatio sine intentione judicis, sine peccato mortali, & sine unâ saltem monitione, est injusta & invalida, quia hæ circumstantiæ sunt essentiales. Resp. quintò, quod alia sit excommunicatio latæ sententiæ, & alia ferendæ sententiæ, quæ aliter vocatur comminatoria. Prima exprimitur sub his verbis, *Præcipio sub pœna excommunicationis ipso facto, ipso jure, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, sub pœna excommunicationis statim incurrenda;*

vel

vel sub his verbis, *Excommunicationi subjaceat*, *excommunicationem incurrat*, *sit excommunicatus*; quia talia verba redolent imperativum, inquit Baldus contra Navarrum. Secunda significatur istis vocibus, *præcipio sub pœna excommunicationis* (ferendæ scilicet à judice) *qui hoc fecerit, sic excommunicatus, excommunicabitur, communione privabitur, sub pœna anathematis.*

Quæres quintò, quosnam effectus producat Excommunicatio? Multos certè, gravissimos, & multum timendos. Primò, privat communione civili Fidelium. Secundò, privat suffragiis Ecclesiæ. Tertiò, privat receptione Sacramentorum. Quartò privat administratione illorum & celebratione Missæ. Quintò, privat communione Ecclesiasticâ in divinis officiis. Sextò, privat Ecclesiasticâ sepulturâ. Septimò, privat usu jurisdictionis. Octavò, arcet à beneficiis & fructibus illorum. Nonò, ab actionibus forensibus removet. Pauca tantùm de his omnibus dicere cogit affectata brevitas.

Quæres sextò, an Excommunicatio major communione civili Fidelium privet? Resp. quod excommunicatus duplex sit; alius est vitandus, alius toleratus. Vitandus est ille qui nedum est nominatim excommunicatus per sententiam judicis, dicendo, Excommunico Petrum vel talem Dominum, aut Pastorem talem, sed est insuper denuntiatus; hoc enim requirit Concil. Constant. in Constitutione *ad evitanda scandala*, & Lateran. constitutione *statuimus insuper*; unde post fulminationem Excommunicationis, ubi aliquis nominatim excommunica-

tur, requiritur ſententia altera judicis denuntiativa, quæ publicari debet, & ante talem publicationem cenſetur toleratus ab Eccleſiâ & non vitandus; niſi ſit notorius clerici percuſſor, inquit utrumque Concilium; pro tunc enim notorietas facti æquivalet denuntiationi, licet notorietas juris non ſufficiat; unde ut percuſſor clerici ſit vitandus, non requiritur quòd ſit nominatim excommunicatus, nec ſufficit quod cognoſcatur clericum percuſſiſſe; ſed requiritur ut talis percuſſio nullo titulo celari poſſit, in quo conſiſtit notorietas facti; ita quòd ſi poſſit ſe excuſare, dicens ſe percuſſiſſe joco, vel titulo defenſionis, vel neſciviſſe illum eſſe clericum, non eſt notorius percuſſor clerici, notorietate facti; modò illæ excuſationes ſint probabiles. Cùm autem regulariter nulla clerici percuſſio reperiatur, in quâ aliqua harum excuſationum nequeat inveniri, mos inolevit, ut nullus percuſſor clerici vitari debeat, niſi poſt ſententiam judicis. Excommunicatus non vitandus, ſed toleratus ille cenſetur, qui non eſt nominatim excommunicatus & denuntiatus. Reſp. ſecundò, nominatim excommunicatos & denuntiatos eſſe arcendos à communione civilli; ſi verò non ſint nominatim excommunicati & inſuper denuntiati, tali communione privari non debēt. Secundum habetur ex ſupradictis, & primum *c præcipuè q.3.* & *cap. excommunicatus*, ubi Calliſtus Papa præcipit nè aliquis cum illis communicet in oratione, cibo, potu, aut oſculo, aut ſalutatione; *quia* inquit, *quicumque in his: vel aliis prohibitis ſciens excommunicatis communicaverit;*

juxta Apostolorum institutionem & ipse simili ex-communicationi subjacebit. Isti autem casus, in quibus communicatio civilis cum excommunicatis prohibetur, habentur hoc versu. *Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.* Qui in his communicat cum excommunicato excommunicatione majori, incurrit minorem, & majorem, si communicet in crimine pro quo lata est excommunicatio; vel si communicet in officiis Ecclesiasticis cum excommunicato nominatim à Papâ, vel si prolata est sententia in aliquem & in omnes cum illo communicantes. Præcedens prohibitio excusationem habet in casibus sequenti carmine expressis. *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse: hoc Anathema faciunt, ne possit obesse.* Quia ponitur, *utile*, ideò potest commercium iniri cum Excommunicato, si sit utilitas corporalis aut spiritualis alterutrius; unde potest peti consilium ab excommunicato, si alteri desit; potest ab illo peti debitum, & ipse petere privatim, non juridice, quia non admitti debet in judicio, licet contrarium fiat; licet petere medicinam à medico excommunicato; licet prosequi societatem anteà initam cum excommunicato; licet persuadere excommunicato, ut resipiscat, Ideò ponitur, *lex*; ut denotetur uxorem quæ est sub lege viri, cum illo posse communicare in debito reddendo, in cohabitatione, in mensâ, in colloquiis familiaribus, non in divinis; hoc vicissim licitum est marito, licet non sit sub lege uxoris; quia *cap. si verò; de sentent. excomm.* licet communicare cum excommunicato in societatis contractu anteà

inito : ergo à fortiori licet communicari in his quæ sequuntur Matrimonium. Per *utile* : servi, subditi, villici, filii, religiosi, milites possunt communicare cum dominis, heris, patribus, superioribus, ducibus excommunicatis. Quod dicitur de filiis, intelligitur etiam de nepotibus & pronepotibus, & de filiis adoptivis, & illegitimis, imò & affines qui sunt filiorum loco, ut gener, nurus, privignus, privigna, pupillusque cum tutore, conversari possunt; non verò filii spirituales cum patre, nec fratres cum fratribus, nec servus cum alio servo, nisi quatenus sunt in eadem domo: hi omnes non possunt communicare simul in divinis, nisi in his quæ concernunt famulatum. Additur, *res ignorata*; ut pateat ignorantiam dispensare, nè aliquis Excommunicationem minorem incurrat ignorando, aut non advertendo aliquem esse excommunicatum; quando verò aliquis dubitat, an alter sit excommunicatus, non debet illum à consortio arcere; nefas enim est illum privare jure suo. Adjungitur, *Necesse* quia metus gravis & necessitas excusant à peccato, & proinde, à præcepto cavendi ab excommunicatis : prohibetur enim tantùm communicatio peccaminosa, & stante necessitate aut gravi metu in tali communicatione non esset peccatum, nec excommunicatio minor. Si quæratur, an vitari debeant Hæretici qui sunt excommunicati à jure, propter hæresim? Resp. negativè, præsertim in Galliâ, Germaniâ, & aliis locis, ubi simul morantur Catholici cum Hæreticis. Ratio est, quia licet contraxerint excommuni-

cationem à jure, non tamen sunt nominatim excommunicati, nec denuntiati; quod utrumque requiritur. Unde Hieronymus à Sorbo, super compendium privilegiorum Mendicantium Verb. *excommunicatio*, scribens, ait: *Sed num Catholici Galliæ, aut Germaniæ, aliorumque regnorum qui cum Hæreticis manifestis participant in externo convictu, peccent, excommunicationem minorem incurrant, cùm tales Lutherani & Calvinistæ sint notoriè excommunicati propter hæresim notoriam, & propter bullam Cœnæ Domini? Respondetur, illos non peccare, & excusari propter consuetudinem, quæ dicitur optima legum interpres.* Quæ consuetudo cùm sciatur, & toleretur à summis Pontificibus, excusat Catholicos illa utentes. Sic & Dominicus Soto, Petrus Soto, Suares, Estius, Laimannus, & alii.

Quæres septimò, an excommunicatus privetur suffragiis Ecclesiæ? Resp non privari suffragiis Ecclesiæ, quatenus fiunt ex intentione privatâ & à privatâ personâ; sed privari suffragiis communibus, *ex cap. sacris, & ex c. A nobis, de sententia excõmunicationis.* Quod intelligitur etiam de excommunicato contrito, nondum absoluto; quia pro tunc manet excommunicatus & excommunicationis pœnæ subditus. An autem hoc verum sit pro excommunicato tolerato, controvertuntur Doctores. Bonacina tenet excommunicatum toleratum non arceri quidem à communicatione civili, sed privari communibus Ecclesiæ suffragiis: Alii autem sentiunt, non privari etiam suffragiis Ecclesiæ, maximè à tempore Constantiensis Concili; sed,

salvâ pace istorum, constitutio Concilii Constantiensis nullo modo loquitur de participatione suffragiorum. Hæc tamen pœna suspenditur in die Veneris sanctâ, ubi publicæ orationes fiunt pro Hæreticis & Schismaticis, qui sunt excommunicati; non tamen loquitur de illis sub nomine excommunicatorum, ostendere cupiens, illos sic esse detestandos, ut ab Ecclesiæ ministris nominari noluerit, ex Bernardo tract. de gradibus humilitatis circa finem; *Viderint*, inquit, *in quanto periculo sint, pro quibus Ecclesia orare palam non audeat, quæ fidenter etiam pro Iudæis & Hæreticis & pro Gentilibus orat: cùm enim in Parasceve nominatim oretur pro quibuslibet malis, nulla tamen mentio fit de Excommunicatis.* Dicendum ergo est, quod aliquis, ut privata persona, privatas preces fundere possit pro Excommunicatis; quia Ecclesia hoc non prohibuit, & nimis durum esset prohibere, prorsusque derogans charitati fraternæ. Idem dicendum est de sacrificio Missæ; quòd si primò spectetur, ut oblatum est in persona Christi à Sacerdote, ut ministro ipsiusmet Christi prosit excommunicato; quia hoc non impedit Ecclesia; si sumatur autem quantùm ad valorem provenientem ex parte Ecclesiæ & sacerdotis, ut est minister Ecclesiæ, non prodest excommunicato; quia ipsum Ecclesia privat communibus suffragiis: si denique consideretur sacrificium, ut à persona privata oblatum, excommunicato prodest, ut diximus.

Quæres octavò, an excommunicatus privetur receptione Sacramentorum? Resp. ita privati, ut si durante Excommunicatione, Sacramen-

tum recipiat, peccet mortaliter; quia *ex cap. cùm illorum, & cap. si quem, de sent. excommunic.* excommunicatus prohibetur recipere Sacramenta; dum ergo illa recipit, peccat mortaliter, quia facit contra prohibitionem Ecclesiæ in materia gravi; potest tamen ab illo peccato excusari, quando illa recipit ad vitandam infamiam, vel scandalum, vel periculum mortis; quia Ecclesia non præcepit cum tanto incommodo, & præceptum naturale præponderat Ecclesiastico. Licet Excommunicatus peccet recipiendo Sacramentum, nulla tamen afficitur pœnâ in jure, nisi recipiendo Ordinem, tunc enim fit irregularis. Licet etiam Sacramentum non conferatur Excommunicato licitè, confertur tamen validè, quoad rem sacramenti, estò non conferatur quoad effectum sacramenti, nempe quoad gratiam; quoniam illud recipiens peccat mortaliter. Quòd valida sint Sacramenta ab excommunicato ministrata, patet; quia adsunt materia, forma, & intentiò ministri, quæ sufficiunt ad Sacramentum conficiendum secundùm substantiam. Quòd Sacramentum in hac occasione non habeat suum effectum, constat, quia ex parte recipientis ponitur obex, nempe peccatum, ut diximus, nisi bonâ fide illud recipiat, ignorans inculpabiliter, se esse excommunicatum. Quantùm ad illos qui Sacramenta Excommunicatis administrant; dicendum est quod illi qui ministrant Excommunicato tolerato, peccent quidem mortaliter, quia Sacramentum ministrant indigno; qui verò ea ministrant Excommunicato vitando, nedum peccant,

quia ministrant indigno; sed insuper incurrunt excommunicationem minorem, quia communicant in divinis cum Excommunicato.

Quæres nonò, utrùm excommunicato prohibeatur administratio Sacramentorum? Resp. primò, hoc illi prohiberi per se, *cap. illud, de clerico excommunicato*; per accidens tamen aliquando excusatur, v. g dum in articulo mortis, deficiente alio, ministrat Baptismum & Pœnitentiam, quæ necessaria sunt ad salutem; sed, supposito quòd illa ministret extra illum casum, quæri potest, an illa Sacramenta sint valida; ad quod Resp. secundò quod si ministrentur ab Excommunicato tolerato, valida sunt, quia pro tunc constant materiâ, formâ & intentione ministri. Hinc verum est quod aliàs diximus, validum esse Matrimonium, cui assistit Parochus toleratus & vitandus. Pœnitentia etiam ab Excommunicato tolerato collata, valida est; quia ex parte ministri remanet jurisdictio, & ex parte pœnitentis licitum est communicare cum Excommunicato tolerato, etiam in divinis. An peccet illé qui ab Excommunicato tolerato petit Sacramenta; respondent aliqui, non peccare; sive ille à quo petuntur sit Parochus aut non, sive sit extra necessitatem; sive in necessitate. Et ratio eorum est quod Conc. Constant. in Constit. *ad evitanda scandala*, permittat communicationem in Sacramentis Excommunicato tolerato; ergo permittit ut ab illis peti possint Sacramenta: aliàs, si Fideles peccarent postulando, & excommunicatus toleratus peccaret administrando, tenerentur fideles abstinere à par-

ticipatione Sacramentorum cum illo, ut vitaretur illud peccatum: unde dicendum est cum Bonacinâ, illam constitutionem esse directè in favorem fidelium, & indirectè in favorem excommunicati tolerati; sicque nec iste, nec illi peccare debent in illâ communicatione; modò excommunicatus non se ingerat suâ sponte ad illa ministranda. Hæc opinio mihi videtur probabilissima, licet multi contrarium sentiant. Resp. tertiò, Sacramenta ab Excommunicato vitando collata, valida esse, ut diximus in præcedenti quæst. excommunicatus tamen vitandus qui illa confert, fit irregularis, ut habetur *cap. si Episcopus, & cap. 1. de sentent. & re judicata in 6.* est enim suspensus ab actibus sui ministerii; & exercens actum sui ministerii, durante suspensione, fit irregularis. Excipiendum est Sacramentum Pœnitentiæ quod ad sui validitatem jurisdictionem exigit in ministrante; omnis autem jurisdictio aufertur ab Excommunicato vitando: ergo absolutio ab illo collata invalida est, excepto articulo mortis, in quo validatur, modò non adsit alius Sacerdos non excommunicatus, licet approbatus non sit. Confessio ergo facta Excommunicato vitando iteranda est; & exprimendum peccatum quod peccator commisit, scienter communicando in divinis cum excommunicato vitando, & explicanda est excommunicatio minor quam contraxit. Resp. quarto, petentem Sacramenta ab Excommunicato vitando peccare, & incurrere minorem excommunicationem, ut diximus, quæ incurritur per communicationem cum illo: excusatur ta-

men casus extremæ necessitatis, in quo Baptismus v. g. qui necessarius est, conferri potest ab excommunicato tolerato, sicut & Pœnitentia: imò, aliqui sentiunt, posse conferri Eucharistiam ab illo, dicentes Ecclesiam nil prohibere cum tanto animæ detrimento; & addunt alii, Extremam-Unctionem posse ministrari, quando moribundus potest tantùm atteri, nec aliud Sacramentum recipere potest; quo de attrito fiat contritus.

Quæres decimò, utrùm Excommunicatus privetur divinis officiis? Resp. primò, ipsi prohiberi celebrationem missæ, *c. latores, c. illud, c. fraternitati, de clerico excommunicato*, etiam si sit toleratus; licet excuset urgens necessitas, ut metus gravis, periculum infamiæ, communio moribundi, cui non potest succurri per absolutionem Sacramentalem, nec alio modo, quippe qui est tantùm attritus & non potest recipere aliud Sacramentum, quo fiat contritus. Resp. secundò, privari etiam auditione Missæ, *c. ult. de senten. excomm. in 6.* excusaretur tamen ab illâ prohibitione per necessitatem, & sic non peccaret, inquit Bonacina, inserviendo Missæ, ubi alius inservire non potest, & necessario celebranda est Missa. Non peccat ergo mortaliter, dum Missam non audit: si tamen absolutio de facili posset obtineri, & per ipsum staret, quominus absolveretur, non vellem ipsum excusare à peccato; non quidem ratione omissionis præcepti, sed negligentiæ notabilis & contemptus censuræ. Licet excommunicatus, etiam surdus, cæcus & mutus peccet mortaliter, dum assistit Missæ, quia est moraliter

præsens; Sacerdos tamen excommunicatus qui sua authoritate est causa, ut in sui præsentiâ Missa celebretur, aut aliud divinum officium, irregularis est. Excommunicatus etiam admonitus à celebrante, ut exeat, incurrit novam excommunicationem reservatam Papæ, si non exeat. Resp. tertiò, quòd audientes Missam cum excommunicato vitando, peccent mortaliter, & minorem excommunicationem incurrant, quia participant in divinis cum excommunicato: & Sacerdos scienter celebrans coram illo, peccat, excommunicationem incurrit minorem, & ulterius interdicitur ab ingressu Ecclesiæ, *ex cap. Episcopum, de privilegiis in* 6. Si adsit excommunicatus vitandus, dum Sacerdos celebrat, admonendus est ut exeat; si nolit, per vim expellendus est, quamvis sit clericus; & in hoc non erit excommunicatio: si autem sine periculo non possit expelli, deserenda sunt divina officia, & Missa ante canonem: si post canonem, astantes exire debent, excepto inserviente, & Sacerdos debet prosequi sacrificium, cujus integritas est de jure divino; sumpto tamen Sacramento, in Sacristiam se recipere debet, ut ibi, quasi ab excommunicato sequestratus, orationes perficiat. Hæc omnia non intelliguntur de excommunicato ingrediente Ecclesiam, ut per illam transeat, nec de excommunicato tolerato, post Constantiense Concilium; nec quando excommunicatus vitandus in unâ capellâ audit sacrum, & alii in alio aliam Missam audiunt. Resp. quartò, quòd etiam excommunicatus vitandus à divinis aliis officiis arceri debeat; &

per divina officia, intelliguntur horæ canonicæ quæ publicè in choro persolvuntur, oratio publica, benedictiones solemnes, & cantus solemnis Epistolæ, vel Evangelii: non tamen prohibetur auditio concionis, *ex cap. responso, de sententiis excommunicationis*; idem sentiunt aliqui de lectione Theologiæ aut Scripturæ. Propter prædicta, non minus tenetur excommunicatus persolvere horas canonicas, quia pœna non datur in commodum rei: non debet tamen dicere *Dominus vobiscum*, quia sunt verba personæ publicæ, nempe Diaconi aut Sacerdotis; non fieret tamen in hoc irregularis; quidquid dicant Suares & Navarrus, quia levitas materiæ excusat à peccato & ab irregularitate. Potest insuper quis preces privatas fundere in templo, ubi orat privatim excommunicatus vitandus; & tunc non dicetur communicare moraliter cum excommunicato: nam præsentia materialis excommunicati non conjungit moraliter orationes per modum unius. Resp. quintò, licet participatione in divinis privetur excommunicatus, non tamen privatur omni usu rerum sacrarum; potest enim templum ingredi, dum divina officia non persolvuntur publicè; unde ejectio excommunicati ab Ecclesiâ, non est ab Ecclesiâ materiali, sed à formali, idest à participatione fidelium. Potest insuper benedicere mensæ, more Laïcorum; Eucharistiam adorare & uti imaginibus; an verò possit uti aquâ benedictâ, hoc negant aliqui, dicentes esse quoddam Sacramentale.

Quæres undecimò, an excommunicatio

privet Ecclesiasticâ sepulturâ. Resp. affirmativè, *c. sacris, de sepult. & Clement 1. eodem tit.* quod tamen intelligitur de vitandis excommunicatis, qui sepulturâ Ecclesiasticâ privari debent: unde sepelientes excommunicatum vitandum, peccant mortaliter, & incurrunt majorem excommunicationem, ex Clementinâ primâ *de sepulturis*. Sacerdos tamen qui inchoavit missam, non tenetur ipsam deserere, dùm affertur cadaver excommunicati in Ecclesiam; nec assistentes discedere tenentur, modo nec ille nec isti ullam actionem exerceant circa illud, v. g. ipsum aspergendo aquâ benedictâ, aut benedicendo, aut orando pro illo. Sepelientes excommunicatum toleratum non graviter peccant; quia in Concil. Constant. tantùm prohibetur communicatio cum excommunicatis nominatim denuntiatis. Si excommunicatus vitandus sit in loco sacro sepultus, exhumari debet, si ab aliis discerni possit, *cap. consuluisti, de consecrat. Eccles.* & si discerni nequeat, nec consequenter exhumari, locus reconciliari non minus debet. Si excommunicatus ante mortem sufficientia signa doloris dederit, & ante absolutionem excommunicationis sepultus fuerit in loco sacro, potest sine exhumatione absolvi, verberato sepulchro; si verò nondum inhumatum sit cadaver, ipsum verberandum est. Quamvis Hæretici non denuntiati possint citra violationem sacri loci in illo sepeliri, propter Constitutionem Concilii Constant. privantur tamen aliundè Ecclesiasticâ sepulturâ; quatenus scilicet notoriè mortui sunt in statu impio, nempe crimine Hæresis.

Quæres duodecimò, an excommunicati jurisdictione priventur? Resp. primò, excommunicatum vitandum carere omni actu jurisdictionis propriæ, *c. audivimus dist.* 24. *q.* 1. *& cap.* 1. *de officio vicarii in* 6. Ex quo sequitur excommunicatum vitandum non posse censuram ferre, nec ab ea absolvere, nec ferre sententiam in judicio Ecclesiastico, sive interno sive externo, neque delegare; imò cessat ipsius delegatio: nisi delegatus rem jam anteà inchoaverit. Quantùm verò ad usum jurisdictionis impropriæ, illo non privatur; unde, potest assistere Matrimonio; & si sit Parochus, potest alteri talem facultatem delegare; potest etiam contractus facere. Matrimonium contrahere, licet cum peccato mortali, professionem emittere; & condere testamentum, nisi excommunicatus sit propter hæresim aut percussionem Cardinalium, *cap. felicis in* 6. Resp. secundò quòd excommunicati tolerati actus jurisdictionis sunt validi; graviter tamen peccat, cùm sponte se ingerit illos exercere. Resignatio beneficii facta ab excommunicato tolerato est valida, & etiam talis putatur esse, si fiat ab excommunicato vitando. Electio etiàm, præsentatio, & collatio beneficii, facta ab excommunicato tolerato, valida est; & invalida, si fiat ab excommunicato vitando.

Quæres tertiodecimò, an excommunicatio privet beneficiis & eorum usu. Resp. primò, invalidam esse collationem & præsentationem beneficii factam excommunicato; *cap. postulastis de clerico excommunicato*. Quod intelligitur etiam de tolerato, ex doctoribus; neque

etiam ab illâ invaliditate excusat ignorantia invincibilis; licet enim à culpa dispenset, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actus, etiamsi Papa motu proprio illud conferret; nisi in illâ collatione ad cautelam dispenset ad hunc effectum, quod nequeunt facere Episcopi ad effectum particularem. Resp. secundò, collationem beneficii factam ab excommunicato, esse invalidam, *cap. unico. nè sede vacante, in 6.* Idem dic de electione & præsentatione. Quòd si plures eligant, è quorum numero unus excommunicatus sit, electio est valida, modò absque suffragio excommunicati adsit suffragiorum numerus sufficiens; aliàs esset invalida. Resp. tertiò, invalidam esse collationem officii, tùm Ecclesiastici, tùm sæcularis, habentis annexam jurisdictionem, factam excommunicato; cùm enim prohibitum sit excommunicato actus jurisdictionis sæcularis exercere, quoniam jurisdictione privatur, ut colligitur *ex cap. præsidentes. de hæreticis in 6.* sic etiam debet impediri, nè ad dignitatem perveniat, ubi est jurisdictio. Cum duplici restrictione, inquit Bonacina; primo, quod si Papa conferat illi quem scit excommunicatum, dignitatem cui annectitur jurisdictio, talis collatio est valida, quia censetur Pontifex cum eo dispensare: secundo, quando quis succedit alicui dominio temporali, cui annexa est jurisdictio, illam valide recipit, non potest tamen illâ uti jurisdictione. Resp. quarto, validam esse collationem beneficii factam excommunicato, qui excommunicationem contraxit, antequam illud acceptaret,

quia jura irritant tantùm collationem & electionem, non vero acceptationem. qui autem excommunicatus erat, dum facta est collatio, & antequam illud acceptet, absolvitur ab excommunicatione, illud retinere non potest; quia non habet titulum validum, & sine titulo beneficiũ relineri nequit. Si tamen in ipsâ acceptatione collatores in suâ voluntate maneant: tunc retineri potest beneficium. Resp. quintò, invalidã censeri à majori parte doctorum pensionem factam excommunicato; sicut enim est incapax aliorum privilegiorum, sic & pensionis unde obtinenti pensionem à summo Pontifice solet absolutio censurarum concedi ad hunc effectum. Invalida etiam est permutatio beneficii facta ab excommunicato; nullum enim jus in beneficium habet. Qui beneficium vel pensionem obtinuit, dum est excommunicatus debet petere absolutionem excommunicationis, & posteà procurare ut beneficium vel pensio sibi de novo conferatur. Resp. sexto licet non possit percipere fructus beneficii ille qui illud obtinuit dum esset excommunicatus; si tamen in excommunicationem inciderit post acquisitum beneficium, non amittit fructus ejus ratione censuræ, nisi interveniat sententia judicis: nam hoc ex nullo jure habetur; imò, *in cap. pastoralis, §. verum*, habetur, quod fructus subtrahuntur excommunicato; quod denotat, non privari illis ipso facto, nec excommunicatum teneri se sponte abdicare à preceptione illorum; sed posse expectare judicis sententiam. Dixi, *ratione censuræ*; quia si non exequatur munera sui officii, aut si Canonicus absit à choro,

etiam propter excommunicationem, tales fructus percipere non debet; si tamen cogatur abesse à choro propter excommunicationem injustam, illis non privatur; non est enim pœna, ubi non est culpa.

Quæres quartodecimò, quid sit excommunicatio minor, & quos effectus producat? Resp. primò, esse censuram Ecclesiasticam quæ privat Fidelem excommunicatum participatione passivâ Sacramentorum tantùm; unde illi qui administrant Sacramenta in tali excommunicatione, non peccant mortaliter aut venialiter; sed illa recipiens peccat mortaliter, sicut & ille qui ea ipsi ministrat. Resp. secundò, licet excommunicatio minor possit infligi ab homine, hoc tamen non fit; sed tantùm contrahitur per communicationem cum excommunicato vitando, excommunicatione majori irretito: non incurritur ergo ab illo qui communicat cum excommunicato excommunicatione minori. Licet illa communicatio sit tantùm venialis, non minùs incurritur excommunicatio minor, inquiunt Doctores, *ex cap. nuper de sentent. excommunicationis.* Resp. tertiò, quod duos effectus habeat ista excommunicatio; primus est, privare excommunicatum participatione passivâ Sacramentorum; unde, ut diximus, peccat illa recipiendo, nisi excusetur per ignorantiam, aut scandalum, aut aliud malum imminens; & si recipiat absolutionem, invalida est, nisi anteà ab excommunicatione absolvatur, ut fit communiter à quolibet qui ab hac excommunicatione absolvere potest. Secundus est, quòd privet electione, præsentatione,

& collatione passivâ beneficii aut dignitatis Ecclesiasticæ, quæ irritari debet à judice; licet præsentare, eligere, & conferre possit illa. Cùm excommunicatio minor habeat tantùm hos duos effectus, potest taliter excommunicatus communicare cum aliis Fidelibus, divinis interesse, & absolvere à peccatis & censuris, quia jurisdictione non privatur.

Quæres quintodecimò quid dicendum sit de præcipuis excommunicationibus majoribus, & primò de illâ quæ contrahitur ob percussionem clerici. Resp. primò quod in clericum manus violentas injicientes majorem incurrant excommunicationem Summo Pontifici reservatam, *ex can. si quis suadente*, 13, *q.* 4. Per violentam manuum injectionem, intelligitur omnis injuriosa violentia illata personæ clerici, aut monachi, vel rebus illi adhærentibus, quæ tanta sit, ut ablatâ excommunicatione, censeretur peccatum mortale. Unde, qui clericum occidit, mutilat, vulnerat, percutit, sputum aut pulverem injicit in faciem, vestimenta adhærentia dilacerat, violenter detinet, cingulum ephippij incidit, incurrit excommunicationem majorem; licet his actionibus consentiant clerici, quia semper sunt injuriosæ statui clericali, *ex cap. contingit*, 36. *de sentent. excommunicationis*; & ob hanc rationem excommunicatur clericus se ipsum percutiens ex irâ, modò illa percutio attingat gravitatem peccati mortalis. Resp. secundò, nomine clerici & monachi, qui ponuntur in capite præfato, *si quis suadente*, multa intelligi; primò, nomine *clerici* omnes saltem qui primâ tonsurâ insigniti sunt,

etiamsi sint conjugati: conjugati enim non bigami, modò deferant tonsuram & habitum clericalem, gaudent privilegio Canonis. Qui percutit clericum degradatum realiter, excommunicatus non censetur; benè autem si sit degradatus tantùm verbaliter. Licet clericus sit suspensus, excommunicatur, & irregularis, ipsum percutiens excommunicatus, tunc enim non amittit nomen clerici, aut privilegium Canonis. Nomine *monachi*, intelliguntur omnes religiosi & religiosæ, etiam conversi & conversæ, *c. Monachi, c. de Monialibus, de sentent. excomm.* immò & Novitii; *cap. religioso, eodem tit. in 6.* Sicut etiam Tertarii, qui, etsi non sint religiosi, tamen assumpto habitu monachali, se mancipant obsequiis religiosorum, inquiunt Bonacina, noster Guillelmus Herinck, & alii. Hoc tamen non est verum de Tertiariis sancti Francisci, qui vivunt extra congregationem, Resp. tertio, multos excusari ab illâ excommunicatione; primò, illi qui percutiunt leviter, joco, irâ ita subitaneâ, ut peccatum mortale impediat. Secundò, qui percutit clericum causâ correctionis, modò hoc non faciat ex irâ, nec odio, nec excedat ita modum correctionis, ut peccet mortaliter; *cap. 1. ex tenore, cap. cum voluntate, de sentent. excommunicationis.* Tertiò, quando clericus turpiter agit cum suâ matre, filiâ, uxore, sorore; modò illum percutiat in flagranti delicto; *cap. si verò de sentent. excomm.* & ad hoc sufficit quilibet actus turpis. Ratio quare hoc permittit Ecclesia, est, quia hoc non censetur fieri suadente diabolo, sed ex justo dolore: extra autem illos

gradus non excusatur; imò, in istis non excusatur à peccato mortali, quia hoc facit authoritate privatâ; excusatur tamen ab excommunicatione. Quartò, excusatur qui clericum percutit, quem invincibiliter ignorabat esse clericum. Quintò, ille adhuc excusatur, qui cum moderamine inculpatæ tutelæ percutit clericum invasorem, ut defendat vitam, honorem, famam, pudicitiam, & alia bona sua, vel proximi. Denique excusantur illi qui percutiunt clericum non gestantem habitum & tonsuram clericalem, postquam ter ab Episcopo monitus est, ut illam deferat; vel clericum qui ter monitus non desistit à sæcularibus negotiis & procurationibus personarum sæcularium; vel clericum bigamum, quia bigamia privat privilegio canonis. Resp. ultimò, quantùm ad absolutionem hujus excommunicationis, quòd triplex sit percussio; levis scilicet, mediocris, & gravis. Levis non est ea quæ fit sine peccato mortali, sed quæ fit pugno, palmâ, pede, baculo, vel lapide; & fit sine vulnere, effractione dentis, suggillatione carnis, effusione multi sanguinis, & evulsione multorum capillorum: aliquando tamen ratione personæ læsæ, de levi fieret mediocris aut gravis, v. g. si in faciem Episcopi aut Capitis monasterii impingeretur alapa. Mediocris illa est, quæ fit cum his omnibus. Gravis denique illa est, quæ fit cum mutilatione, maximâ effusione sanguinis ex membris vulneratis, vel cum notabili injuriâ personæ notabilis. De excommunicatione ob levem percussionem contractâ potest absolvere Episcopus, *cap. pervenit. de sentent. excomm.*

de aliis regulariter ſolus Summus Pontifex, *cap. ſi quis ſuadente diabolo*, aut Legatus à latere; Epiſcopi verò, quando recurſus ad Summum Pontificem eſt impoſſibilis, phyſicè, vel moraliter; vel quando delictum eſt occultum; Concilium enim Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 6. concedit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in cenſuris occultis.

Quæres ſextodecimò, quid dicendum ſit de Excommunicatione, quæ contrahitur ex omiſsâ revelatione in monitoriis. Sunt multæ notatu dignæ excommunicationes, præter antecedentem. Prima eſt ea, quæ incurritur ob hæreſim exteriùs manifeſtatam; ſi quis enim in mente tantùm de Fide malè ſentiat, non eſt excommunicatus, quia Eccleſia non judicat de internis. Illa jure antiquo reſervabatur Summo Pontifici, & Epiſcopi de iſtâ tantùm abſolvebant, tamquam deputati à Summo Pontifice: de jure autem novo, hoc ad ipſos competit, & ad illam abſolutionem deputare valent; & hæc centura extenditur ad fautores & defenſores eorum, effectu ſequuto. Secunda eſt illa, quæ incurritur à legentibus libros damnatos ob ſuſpicionem hæreſis, aut falſi dogmatis; & de iſtâ poteſt quilibet Confeſſarius abſolvere, quia non eſt reſervata in jure; modò non ſint libri Hæreſiarchæ, vel de religione agant, aut contineant hæreſim, aut falſum dogma contra mores; ſi enim unum horum in illis reperitur, excommunicatio regulariter Papæ reſervatur. Hoc etiam extenditur ad detinentes & legentes curioſitatis gratiâ, & ad legentes libros qui continent divinationes & ſortile-

gia. Tertia incurritur propter duellum, quod qui committunt, excommunicantur illicò, ut habetur ex Concil. Trid. sess. 25. cap. 19. & ex variis Summorum Pontificum Constitutionibus. Hæc excommunicatio, à quâ absolvere possunt Episcopi, extenditur ad reges & dominos locorum, qui illud non prohibent; ad illos qui proponunt duellum, & illud acceptant, statim atque utrumque fit; ad socios, patrinos, & spectatores ex industriâ. Quarta est contra cogentes fœminam, viduam, aut virginem, ut monasterium ingrediatur (supple, ad religionem amplectendam) vel habitum suscipiat, vel emittat professionem. Hæc excommunicatio habetur in Conc. Trident sess. 25. cap. 18. & illa non extenditur ad illos qui ad hoc viros cogunt, de hoc enim nullam mentionem facit Concilium, & odia sunt restringenda; nec ad illos qui incutiunt tantùm metum levem, aut gravem, ad quem non sequitur effectus. Ab hac excommunicatione nemini reservatâ absolvere potest quilibet Confessarius; sicut & ab illâ quæ habetur loco Concilii citato contra illos qui impediunt fœminas, nè monasteria ingrediantur, ut Moniales fiant. Quintam incurrunt *domini temporales & magistratus*, inquit Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 9. *quorum oculi mentis terrenis cupiditatibus ita affecti sunt, ut viros & mulieres sub eorum jurisdictione degentes, qui divites sunt, minis & pœnis adigant cum illis Matrimonium invitos contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis præscripserunt. Quare, cùm maximè nefarium sit Matrimonii libertatem violare, & ab eis injurias*

nasci, à quibus jura expectantur; præcipit sancta Synodus omnibus, cujuscumque gradûs, dignitatis, & conditionis existant, sub Anathematis pœnâ, quam ipso facto incurrunt, nè quovis modò, directè, vel indirectè, subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quominùs liberè Matrimonia contrahant. Hæc sunt verba Concilii notatu dignissima.

Aliud est solemne genus Excommunicationis, quam Concilium Tridentinum vocat *ad finem revelationis, sess. 25. cap. 3. de reformatione*, ubi notandum est, quòd sicut ille qui aliena detinet, ea restituere tenetur, sic & ille ad quod bonum injustè usurpatum pertinet, jure merito per quævis licita media contra detentores procedere valet, ut sibi fiat restitutio; cùm autem in foro civili testificationes illi desint, tanquam Christianus qui rem habet cum Christiano, ad Ecclesiasticam jurisdictionem recurrit; Ecclesia autem jus unicuique suum reddere percupiens, Excommunicationem decernit contra injustos detentores, & in eâdem censurâ præcipit sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrendæ post tres monitiones; omnibus & singulis rei detentæ & detentorum notitiam habentibus, ut factum revelent; quod si exequi noluerint, excommunicationis vinculo ligantur; sicut & ipse injustus detentor, qui non tenetur quidem se prodere, ne detrimentum famæ patiatur; sed partis læsæ damnum resarcire debet, aliàs excommunicationi subjacebit. Hoc ultimum habetur ex Navarro, in manuali, cap. 7. num. 100. *Author verò incendii, aut alterius delicti manifesti occultus, non*

potest pœna excommunicationis compelli ad se manifestandum, sed ad restitutionem debitam faciendum. Sic dicendum est de socio delicti.

Quæres ergo decimoseptimò, qui sunt casus in quibus aliquis dispensari potest à revelatione? Resp. primò, ante revelationem delicti alterius, præmittenda est regulariter correctio fraterna, modò speretur emendatio; præcipit enim Evangelium, ut antequam fratrem delinquentem Ecclesiæ deferamus, ipsum corripiamus secretò; & tunc si emendatus fuerit, & satisfecerit parti læsæ, vel ipsi satisfactionem obtulerit, non tenetur ampliùs revelare; quia satisfecit intentioni Ecclesiæ, quæ tantùm requirebat partis læsæ satisfactionem & emendationem delinquentis. Aliqui dicunt, quando judex Ecclesiasticus insuper intendit punitionem delinquentis, exigi ulteriùs revelationem; sed faciliùs dicerem cum Bonacinâ, judices Ecclesiasticos, per excommunicationem, quæ est medicina spiritualis, magis intendere emendationem, quàm punitionem delinquentis emendati; & sic, positâ emendatione & satisfactione partis læsæ, non requiri revelationem; sed tenetur quis reparare injuriam cum proportione ad partem læsam.

Respondeo secundò, neminem teneri ad revelandum factum aliquod, quod scit sub secreto; sivè hoc declaretur de amico ad amicum, sivè declaretur sub ratione confidentiæ, qualiter fit Procuratoribus, Advocatis, Sacerdotibus extra confessionem, Medicis, & similibus, quibus fit consultatio ad remedium adhibendum pro salute animæ, aut corporis, aut defensione

ſione bonorum, imò in hoc peccaret. Ratio eſt, quia non poteſt aliquid præcipi nec fieri contra jus divinum, vel naturale; jus autem naturale dictat ut ſervetur ſecretum, niſi juſta & rationabilis cauſa contrarium exigat; quæ duplex eſt, inquit Bonacina, & Canonicus Andegavenſis in Tractatu quem recenter edidit de excommunicationibus: Prima quando ſecretum eſt de crimine, non perpetrato, ſed perpetrando, quod vergit in grave damnum reipublicæ vel perſonæ privatæ, ut ſi quis v. g. confidentiam faciat amico, de intentione quam habet tradendi civitatem hoſtibus, regem occidendi, vel privatam perſonam: amicus ille debet denuntiare, etiam extra moniſtorium, inquit D. Thomas, etiamſi mors denuntiati inde ſequi debeat, & denuntiator ſit clericus, modò proteſtetur ſe non intendere mortem rei. Sic *Navarrus, ſuper caput inter verba, num.* 222. *Valentia tom.* 3. *in ſummam ſancti Thomæ, diſp. quæſt.* 10. *puncto* 5. *Bonacina diſp.* 2. *quæſt.* 6. *puncto* 1. *num.* 7. Sic etiam *præfactus Canonicus, fol.* 249. In his tamen inquiunt, ſervanda eſt prudentia Chriſtiana, ita ut talis revelatio non fiat, ſi aliter delictum queat impediri; & reveletur crimen, non perſona, ſi hoc ſufficiat; & ſemper correctio fraterna præcedat, excepto primò crimine læſæ majeſtatis ait Lopes, ubi eſt periculum in morâ. Secunda cauſa eſt, ſi quis ſciret impedimentum occultum Matrimonii, tunc ad revelationem teneretur, non obſtante ſecreto, etiamſi ſolus hoc cognoſceret; quia in hac materiâ unus teſtis ſufficit, ut habet gloſſa in Cap. *prætereà* 2.

de sponsal. sic omnes Doctores. Ratio fundans has exceptiones, petitur ex jure naturali, ex quo habemus quòd obligatio minor de jure naturali, majori cedere debeat; fortior autem est obligatio conservandi bonum commune, aut impediendi grave damnum privatum, quam observare secretum, cujus observatio cedit tantùm in vitam civilem & aliud in vitam realem & physicam. Hi duo casus non intelliguntur de secreto Confessionis.

Resp tertiò, excusatur quis ab excommunicatione, & alii à revelatione, quando in detentione boni alieni fit justa compensatio; v. g. Petrus detinet decem nummos, qui sunt Joannis; & Joannes vi aut dolo detinet prædium Petri, vel aliam rem; Joannes tamen obtinet excommunicationem in Petrum (quem dicit esse detentorem boni alieni) & in non revelantes: in tali casu Pertus excommunicationem non incurrit, nec etiam illi qui non revelant; modo certo sciant, hoc fieri per justam compensationem. Ratio omnium doctorum est, quia sententia fertur tantùm in injustum detentorem, & in non revelantes illum, imò, inquiunt, nulla esset excommunicatio: etiamsi Episcopus excommunicaret illos qui ad sui compensationem alienum detinerent; illa enim censura errorem intolerabilem contineret, ferendo pœnam gravem in illos qui non deliquerunt; & Episcopus in hoc peccaret, abutendo authoritate Ecclesiæ, quæ intendit præcipere, ut quisquis habeat quod suum est. Caveri tamen debet, ne illa compensatio cum scandalo fiat, ne etiam fiat de bonis quæ depo-

nuntur apud Joannem, sed non sunt ipsius ; nè eandem Petrus prævideat, quòd sine periculo, & sine pœnâ possit sibi revendicare prædium à Joanne usurpatum.

Resp. quartò, quando aliquis parti læsæ satisfacere non potest, pars lædens non subjicitur excommunicationi, nec illi qui factum aut debitum non revelant, hanc impotentiam agnoscentes ; quia *cognoscentes, de constit, rem quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit.* Debitor tamen cautionem afferre debet, si possit ; vel se obligare tenetur creditori, cum hac suppositione, quòd si solutionis capax efficiatur in posterum, soluturus sit reverà : ad hoc etiam procurandum tenentur illi qui debiti scientiam habent, aliàs & ille & isti excommunicatione ligantur.

Resp. quintò, illos à revelatione dispensari, qui revelare nequeunt sine gravi damno, actuali vel imminenti ; quod advenire sæpissimè potest, quando excommunicationes feruntur in dominos, judices, & talis authoritatis viros, qui revelantibus mortem, percussionem gravem, aut bonorum vastationem minantur : si tamen hæc non immineant, subditi non excusantur à revelatione contra dominos ; contra illos enim recipiuntur in testes. Ratio hujus exceptionis est, quia unusquisque ad sui & suorum bonorum conservationem tenetur, tum jure naturali, tum ex motivo charitatis cujus ordo exigit, ut Deum primò, nos posteà, & proximum denique diligamus & sic non intendit quòd nos exponamus periculo, ut utilitatem temporalem aliorum

procuremus. Si tamen per illam revelationem grave damnum reipublicæ impediretur; aut notabilis illi afferretur utilitas, tunc bonum publicum privato præponderare debet, inquiunt Doctores.

Resp. sextò, à revelatione excusari parentes intra quartum gradum inclusivè, sive illi gradus sint consanguinitatis, sive affinitatis: sic Doctores, qui cùm loquantur indefinitè, intelligendi sunt de excusatione revelationis, tum in civili, tum in crimine, si excipiatur crimen hæreseos & læsæ majestatis in fieri. Ratio hujus veritatis duplex offertur; primò, quia si parentes in se invicem deponerent, ad familiæ suæ concurrerent detrimentum, quod est contra jus naturæ. Secundò, conservanda est unio inter parentes, & vitanda est inter illos discordia, ex præscripto naturæ; contrarium autem fieret, si in sese invicem deponerent aut revelarent. Hoc tamen intelligi vellem, si agatur de gravi damno; secùs si de levi. Excusantur etiam domestici, ubi imminet grave damnum herorum, nè pax domestica turbetur; non tamen filii spirituales; quia possunt esse testes in patres.

Resp. septimò, non tenentur revelare illi qui non sunt subditi Episcoporum, à quibus emanant excommunicationes. Nec illi qui audierunt delictum ab illo qui jam denuntiavit; ad inutile enim nemo tenetur. Nec illi, qui sciunt probabiliter nullum remedium esse adhibendum à judice, factâ revelatione; secùs, si de hoc tantùm sit dubitatio. Nec illi, qui certò sciunt delinquentem se emendasse, aut parti læ-

ſæ ſatisfeciſſe. Nec ille, qui ſolus vidit delictum, cujus probatio haberi non poteſt, quia *teſtis unus, teſtis nullus*; ſed pro tunc tantùm correctionem fraternam admittere debet, quia ſi revelaret delictum occultum, ſine ſpe ullius utilitatis, infamiâ notaret proximum. Nec illi qui excommunicationem ignorant bonâ fide: non dicuntur tamen illi ignorare bonâ fide excommunicationem, qui abſunt ex contemptu à Miſſa Parochiali, in quâ monitiones excommunicationum publicantur; nec illi, qui dicunt monitoria non fuiſſe publicata in ſuâ Parochiâ; eo enim ipſo, quo aliquis ſcit excommunicationem ferri, ut habeatur revelatio delicti, tenetur revelare, modo feratur intra Diœceſim; Epiſcopus enim hoc præcipit omnibus ſibi ſubditis, ſive ſint ex illâ, vel illâ Parochiâ. Nec illi qui non verè ſciunt delictum; illi autem non verè dicuntur delictum cognoſcere, qui illud audierunt à viris levibus & fide non dignis; ſed ut aliquis dicatur verè delictum cognoſcere, illud vidiſſe debet, vel ſaltem audiviſſe ab iis qui ipſum viderunt.

Quæres ultimò, quis poſſit ab Excommunicatione abſolvere. Duæ ſunt Cenſurarum ſpecies; aliæ enim ſunt à jure, aliæ ab homine; illarum quæ ſunt à jure, aliæ ſunt reſervatæ in ipſo jure, aliæ non. Hoc poſito,

Reſp. primò, à cenſuris latis à jure, ſi reſervatæ ſunt, nullus poteſt abſolvere, niſi qui eas tulit, aut ejus ſuperior, aut ſucceſſor, aut ille qui de hoc per commiſſionem, aut privilegium, ſpecialem habet facultatem. Si ſententiæ, quæ ſunt à jure, nemini per ipſum jus re-

servantur, ab illis absolvere possunt omnes, qui absolvere possunt à mortalibus; non quidem authoritate propriâ, cùm nullam habeant jurisdictionem externam, sed ex commissione juris latâ, *cap. nuper.* Excommunicationes denique quæ sunt ab homine, sivè per generalem sententiam, quales sunt illæ quæ per monitiones in illos feruntur, qui tale delictum perpetrarunt, sivè per particularem; possunt tantùm ab illo absolvi, vel à successore, vel à superiore in dignitate.

Resp. secundò, in aliquibus casibus, illum qui excommunicavit, non posse absolvere; delegatus enim qui excommunicavit in obedientem, post annum non potest eum absolvere, sed ad illum est recurrendum qui delegavit. Incendiarius etiam excommunicatus ab Episcopo, post denuntiationem, à Papâ absolvi debet, *cap. tua nos. de sentent. excommunicationis.* Quando Papa sententiam ab Episcopo latam certâ scientiâ confirmavit, Episcopus non potest absolvere. Pontifex alicui præcipiens, ut alium excommunicet sine cognitione causæ, illa censura reservatur Pontifici, quia Episcopus in hoc casu est purus executor. Quando denique Episcopus denuntiat spoliatorem Ecclesiæ cum effractione illius esse excommunicatum, talis excommunicatus à solo Pontifice absolvi potest.

Resp. tertiò, alias esse censuras reservatas Papæ, alias Episcopo. Illæ continentur in Bullâ Cœnæ, quæ sunt contra Hæreticos, Apostatas à fide, fautores eorum, Legentes libros ipsorum qui agunt de religione, vel Retinen-

tes, contra Schismaticos, Appellantes ad futurum Concilium à sententiis Summi Pontificis, Judices sæculares trahentes Ecclesiasticos ad sua tribunalia, contra Falsarios litterarum Apostolicarum, contra Impedientes prælatos, nè Ecclesiasticâ jurisdictione utantur, contra surripientes Christianorum naufragantium bona, imponentes onera Ecclesiasticis, occupantes bona Ecclesiæ Romanæ, & similes. Aliæ excommunicationes, quæ Papæ reservantur, continentur in Decretalibus (nam in toto corpore decreti quod à Gratiano congestum est, invenitur tantùm una excommunicatio reservata Pontifici, quæ est contra clericorum percussores) in Clementinis & in extravagantibus. Quoad excommunicationes quæ reservantur Episcopis, sunt illæ que feruntur in constitutionibus synodalibus, & quæ fulminantur ab ipsis Episcopis.

Resp. quartò, ex Concilio Trid. sess. 24. *cap. 6. de Reformat.* posse Episcopos absolvere à censuris Papæ reservatis, quando ortæ sunt ex delicto occulto & non deducto ad forum contentiosum. In variis etiam casibus possunt absolvere ab excommunicatione contractâ ob percussionem clerici: v. g. si quis sine periculo hostium non possit adire Summum Pontificem, si sint Pueri, si sint Monachi, si sint Mulieres, si sint Moniales, aut alii qui aliquâ impotentiâ notabili Romam adire impediuntur: si tamen impedimentum est temporaneum, Episcopus absolvens debet injungere reo, ut cessante impedimento, se præsentet summo Pontifici, ejusque pareat mandatis; aliàs in

excommunicationem reincidet, *cap. eos qui, de sententia excommunicationis, in 6.* Quando in jure reperitur excommunicatio reservata, & non exprimitur cui reservata sit; intelligi debet tantùm reservata Episcopo; odia enim sunt restringenda. Quando etiam in Constitutionibus Synodalibus Episcopi aliquid præcipiunt sub pœnâ excommunicationis; & non sibi reservant talem excommunicationem, quilibet sacerdos approbatus in Diœcesi absolvere potest; quia est censura juris non reservata.

Resp. quintò quòd licet in foro conscientiæ ab Excommunicatione juris occultâ, non reservatâ, possit absolvere omnis sacerdos approbatus; hoc tamen non impedit quin possit sic absolutus deduci in forum contentiosum, & pœnis à jure latis contra excommunicatos subjacere. Superior etiam qui jurisdictionem externam habet, potest quidem, etiamsi non sit sacerdos, absolvere à sententiâ Excommunicationis, in foro externo; non potest tamen absolvere à delicto, nec à contumaciâ, ob quam contracta est Excommunicatio. Ut ergo in foro conscientiæ & litigioso absolvere queat, debet habere utramque jurisdictionem; internam scilicet, ut absolvat à peccato & à contumaciâ; & externam, ut absolvat ab Excommunicatione contractâ per peccatum; sed debet actus istius jurisdictionis præcedere, & absolvi excommunicatus à censurâ, priusquam à peccato; nam ille qui non est liber à censurâ, incapax est absolutionis sacramentalis, & cujuscumque alterius Sacra-

menti ; unde in forma absolutionis, absolutio censurarum præcedit absolutionem peccatorum.

Resp. sextò, Archiepiscopus non potest, nisi in duobus casibus, absolvere à censuris suffraganeorum, quia licet sit illis superior in dignitate, non est tamen in jurisdictione. Sic habetur *can. nullus*, 9. *q*. 3. *nullus primas, vel metropolitanus Diœcesani Ecclesiam, vel Parochiam, aut aliquem de ejus Parochia præsumat excommunicare, vel judicare, vel aliquid agere absque ejus consilio*. Si autem non possit excommunicare, neque absolvere potest; *cujus enim est ligare, ejus est solvere*. Primus casus in quo absolvere possunt Metropolitani, est in casu suæ visitationis, in quo casu Ordinarii vices gerunt, & absolvere possunt à censuris, & peccatis, *c. perpetuo. de censibus, in* 6. Indulgentiasque impendere, *c. nostro. de pœnit. & remiss.* Secundus reperitur in causa appellationis; tunc enim si sententia Ordinarii sit injusta, ipsum absolvere potest Metropolitanus, *cap. venerabilibus, de sentent. excomm. in* 6. *§. sanè*; si verò justa sit, non per seipsum absolvere debet, sed remittere ad Diœcesanum, à quo concedatur absolutio, *cap. per tuas, de sentent. excomm.* si denique dubitetur, an sententia Ordinarii justa sit, vel injusta, potest absolvere Archiepiscopus, ex eodem *cap. venerabilibus*, honestius tamen est, si excommunicatori deferat in hoc casu Si in aliqua Diœcesi esset aliquis Archidiaconus, aut Archipresbyter, qui ex jure vel privilegio excommunicare posset, *non minus tamen absolvere potest Episcopus*, inquit

Glossa super can. *nullus 9. q. 3. quia Archidiaconus est Vicarius Episcopi.*

Resp. septimò quòd non obstante appellatione ab Ordinario ad Metropolitanum, Ordinarius appellantem adhuc absolvere queat; sic Innocentius IV. super caput, *qua fronte*, ubi habetur, *licet judex detulerit absolutioni, tamen adhuc se intromittit de jurisdictione, scilicet quia absolvit.* Ratio est, quia appellatio tantùm impedit ea quæ sunt in præjudicium appellantis, non verò illa quæ illius utilitati cedunt. Quando aliquis ab Episcopo excommunicatus est ad instantiam partis, consensus ipsius partis facultatem non confert, ut ab alio quàm à judice, absolutio conferri valeat. Licet Vicarius Generalis commissionem generalem habeat gerendi vices Episcopi in omnibus, non tamen excommunicationem ferre potest, neque absolvere ab illâ, nisi specialem habeat de his commissionem. Hoc habetur in Clementinis, *c. non potest. de procurat.*

Resp. octavò, ut aliquis possit absolvi, debet priùs læsæ parti satisfecisse actualiter. Sic habetur *c. ex parte*, *. de verb. signific. si offensa est manifesta, non credimus satisfieri congruè, ut relaxetur sententia: nisi prius sufficiens præstetur emendatio.* Si facultates satisfaciendi desint, intentio exigitur, & cautio satisfaciendi, antequam detur absolutio; & si qui absolvant absque his conditionibus, peccant mortaliter, ad restitutionem tenentur, & per annum suspenduntur ab officio, *ex can. pessimam.* 23. *q.* 8. *Si quis Archiepiscopus vel Episcopus hoc relaxaverit, damnum restituat, & per annum ab officio*

Episcopali abstineat. Ibi fit quidem mentio de Incendiariis, sed hoc etiam intelligi debet pro illis delinquentibus excommunicatis, quorum delictum vergit in damnum alterius. In extremâ necessitate, non exigitur satisfactio præcedens, nec cautio, quæ reperiri sæpiùs non potest; sed exigendum est saltem jusjurandum quòd si aliquando satisfaciendi facultas suppetat, satisfactio fit reverà. In mortis articulo, si periculum sit in morâ, sine præviâ satisfactione, à quocumque sacerdote potest absolvi moribundus, modò intentionem satisfaciendi & quantùm fieri potest cautionem præbeat. Licet autem, morte imminente, quilibet sacerdos possit de omnibus censuris absolvere, injungere tamen debet pœnitenti, ut accedente convalescentiâ, se, quamprimùm commodè fieri poterit, judici offerat; non quidem, ut de novo absolvatur, quia censetur absolutus; sed ut mandatum ipsius recipiat, & satisfaciat, prout justitia suadebit; aliàs in eamdem censuram eo ipso reincidet, ut hæc omnia habentur *c. eos qui de sentent. excomm. in 6.* Porrò per articulum mortis intelligendi sunt alii casus, ubi mors probabiliter evenire potest, ut in civitate obsessis, mare conscendentibus, iter aggredientibus periculosum, se pugnæ committentibus, parturientibus fœminis in partu periclitari solitis, &c.

Resp. nonò, requiri voluntatem pœnitentis, ut absolvi queat. Hoc primò requiritur in foro interiori Pœnitentiæ, ubi peccator absolvi nequit, nisi dolorem eliciat de peccato & absolutionem recipere velit. Hoc etiam in foro

exteriori exigitur; debet enim Ecclesiæ suam obedientiam & conversionem manifestare, quod fit communiter per genuflexionem & prostrationem; sic habetur, *cap. cùm aliquis*, 11. *quæst.* 3. *terræ prostratus veniam postulat, & de futuris cautelam spondet.* An autem aliquis possit invitus absolvi; hoc insinuare videtur Divus Thomas dist. 18. quæst. 2. art. 5. sed hoc debet intelligi, modò cessaverit peccatum & contumacia, & præcesserit satisfactio partis, aliàs absolvi non potest, quia censuræ causa manet; nisi per talem censuram magis induréscat peccator, & pro tunc illam relaxare potest judex, sed discretè, inquit D. Thomas, loco præcitato.

Resp. decimò quòd si aliquis multiplici excommunicatione innodetur, ab unâ absolvi potest, & non ab aliis; quia ex Divo Thomâ hoc sentiente in 4. dist. 18. art. 5. nullam inter se excommunicationes habent connexionem: hoc ergo pendet ab intentione judicis, & à formâ pronuntiandi absolutionem. Unde si pœnitens pluribus excommunicationibus per eundem judicem ligetur, si talis judex ab unâ absolvat, ab omnibus censetur absolvere; modò contrarium non constet, vel modò pœnitens non celaverit aliquam ex causis pro quibus aliquam excommunicationem contraxit, vel modò omnes excommunicationes exposuerit; secùs enim faciens ab illis non censetur absolutus, nisi absolvens illas omnes agnoscat, aut etiam non cognoscendo eas, absolutionem ferat sub his terminis generalibus, aut illis æquivalentibus, *Absolvo te ab*

hac excommunicatione, & ab omnibus aliis quarum non habes memoriam. Dum aliquis ab unâ censurâ absolvitur, & non ab aliâ, non propterea ad receptionem aut administrationem Sacramentorum rehabilitatur, sed adhuc prorsus remanet extra Ecclesiam. Porrò absolutio sub falso prætextu collata, nulla est; quia judex absolvere non intendit, nisi cum justâ causâ.

Resp. undecimò quod duplex sit absolutio excommunicationis; una est simplex, quæ sine ullâ conditione trahitur; alia est conditionata, quæ confertur ex conditione. Quod absolutio excommunicationis sub conditione præteritâ & præsenti valida sit, consentiunt omnes, sicut & absolutio peccatorum, & collatio Baptismi: an autem valida sit sub conditione de futuro, aliqui negant, alii probabiliùs affirmant; sic aliquando judex in monitoriis dicit, *Excommunicamus eos, qui de tali facto notitiam habent, nisi intra tale tempus revelationem emittant*: sicut ergo excommunicatio fertur aliquando sub conditione futurâ, sic & absolutio ejus sub eâdem conditione dari potest. Quod si absolutio sacramentalis non possit dari sub conditione de futuro; hoc est quia absolutio illa est sacramentalis instituta à Christo, quæ, positâ formâ, suspendi non potest; absolutio verò excommunicationis est sententia introducta à jure, sicut & ipsa excommunicatio, & ideò effectus ejus à voluntate judicis pendet, qui potest ita effectum absolutionis suspendere, ut positâ conditione, sequatur & ipsa absolutio.

Resp. duodecimò, ad excommunicationem conditionatam reduci illas excommunicationes, quarum una vocatur *ad cautelam*, & alia *ad reincidentiam*. Excommunicatio *ad cautelam* datur aliquando in casu appellationis; ubi verbi gratiâ appellatio fit de excommunicatione latâ ab Episcopo ad Archiepiscopum, vel Papam; tunc excommunicatus, prætendens censuram in se latam esse invalidam, ab Archiepiscopo postulat, ut absolvatur saltem ad cautelam, donec ultima pronuntietur sententia; & pro tunc Archiepiscopus *ad cautelam* absolvere potest, si velit; talis enim absolutio est pura gratia. Aliquando datur etiam absolutio *ad cautelam* in foro conscientiæ, in formâ scilicet absolutionis, ubi dicitur *absolvo te à vinculo excommunicationis, si quam incurristi*; & hoc fit ut pœnitens sit capax absolutionis Sacramentalis. Aliquando denique datur in electionibus, illis scilicet qui electuri sunt, nè electio illorum sit invalida, si aliquâ excommunicatione innodarentur; & in hoc casu absolvuntur *ad cautelam*, & ad hunc tantùm effectum, unde posteà absolvi debent simpliciter. Absolutio *cum reincidentiâ* est ea quâ aliquis absolvitur sub aliquâ conditione apponendâ, quæ si non apponatur, in illam statim reincidit; ut quando in mortis articulo Sacerdos absolvit sub conditione, quòd posteà pœnitens, si convalescat, accedat superiorem & legitimum judicem, ut illi pareat.

Ex his omnibus quæ excommunicationis absolutionem concernunt, cognosci possunt

quæ de aliarum censurarum absolutione sentienda sunt; unde pauca tantùm de illis dicere supersunt.

QUÆSTIO III.

De Suspensione.

SUSPENSIO est censura Ecclesiastica, quâ prohibetur personæ Ecclesiasticæ exercitium sui Ordinis, Officii, aut Beneficii, in totum vel in partem, in tempus certum, aut perpetuum, vel à judice, vel à jure. Ex quo patet esse triplicem Suspensionem; Officii tantùm, v. g. prædicationis, Beneficii tantùm, & Officii & Beneficii simul; quæ omnia possunt cognosci, videndo tenorem censuræ Quia Suspensio est censura Ecclesiastica, ferri debet ab habente jurisdictionem Ecclesiasticam externam; unde, Parochus suspendens Sacerdotem, nè Missam celebret in suâ Ecclesiâ, talis Suspensio non est propriè censura, & qui illam violaret, non fieret irregularis; sed est simplex prohibitio, quæ limitatur ad locum; ideſt, ne talis Sacerdos Missam celebret in Ecclesiâ Parochi. Suspensio una non includit aliam, quia suspensus ab Ordine seu ab Officio, non suspenditur à Beneficio, nec è contra: Suspensus etiam ab uno actu, non suspenditur ab alio; & sic suspensus ab officio prædicationis, non suspenditur à celebratione Missæ: suspensus etiam à majoribus, non suspenditur à minoribus, bene è contra. Violando suspensionem, committitur

peccatum mortale, & incurritur irregularitas. Quoad casus in quibus incurritur Suspensio, videndi sunt Casuistæ. Quoad absolutionem ejus; dico quòd si sit lata ab homine, qui eam tulit, potest absolvere, vel superior, aut ejus successor. Quòd judex tulerit censuram, donec peccator satisfecerit, vel pœnitentiam, egerit, vel debitam ætatem attigerit, his impletis conditionibus, cessat. Quando etiam fulminatur Suspensio pro aliquo tempore, illo expleto, cessat. Quoad Suspensiones latas à jure, à quibusdam potest absolvere Episcopus, v. g. si crimina sunt occulta; ab aliis solus Summus Pontifex potest, v. g. ubi crimina sunt notoria. Videantur ea quæ diximus de absolutione excommunicationis.

QUÆSTIO IV.

De Interdicto.

INTERDICTUM est pœna Ecclesiastica, quâ in aliquâ terrâ, vel Ecclesiâ, vel personis interdicitur administratio Sacramentorum, celebratio divinorum Officiorum, aut executio aliquorum spiritualium, v. g. prædicationis. Interdictum vel est locale tantùm, vel personale tantùm; vel locale & personale simul. Primum est, quando prohibetur celebratio divinorum in tali, vel tali loco. Secundum est, quando celebratio divinorum prohibetur Ecclesiasticis talis urbis, vel talis Ecclesiæ. Tertium est, quando celebratio divinorum prohibetur

personis hujus loci, vel in hoc loco. Quicumque violant interdictum, peccant mortaliter; & si sint clerici in sacris Ordinibus, incurrunt irregularitatem; si verò sint in minoribus Ordinibus, non incurrunt, quia lex fertur tantùm in clericos majores. Interdictum loci non includit interdictum populi; unde solo loco interdicto populus potest audire sacrum alibi. Interdictum populi non includit etiam interdictum loci; unde licet sacerdos & populus talis urbis interdicantur, externi possunt audire sacrum in eodem loco, etiam januis patentibus. Interdicto clero, non interdicitur locus, nec laïci; nec interdicto populo, interdicitur clerus. Quando interdictum fertur pro urbe, fertur etiam pro suburbiis. Quando fertur pro Ecclesiâ, fertur etiam pro sacellis & cæmeteriis contiguis, non tamen pro clero. Per interdictum prohibentur omnia divina officia, sacramenta & sepultura Ecclesiastica. Plura non dicam de Interdicto, quia conditiones ejus communiter feruntur in literis in quibus fertur interdictum; deinde, non est sæpe in usu.

QUÆSTIO V.

Quid sit Irregularitas?

IRREGULARITAS non est censura Ecclesiastica, nec pœna canonica, sed est impedimentum, seu inhabilitas inducta à jure canonico, impediens receptionem Ordinum, vel usum

eorum, quia Irregularitas non est censura; ideò falluntur illi, qui in Jubilæo putant Confessarios posse absolvere ab irregularitate, quia in Bullâ Jubilæi licentia datur absolvendi ab omnibus censuris. Falluntur, inquam, quia irregularitas non comprehenditur sub nomine censuræ; unde nemo in Jubilæo potest absolvere ab irregularitate, nisi de eâ fiat expressa mentio. Quoad divisionem ejus, quintuplex statuitur. Prima provenit ex defectu Sacramenti. Secunda ex defectu corporis. Tertia ex defectu animæ. Quarta ex homicidio. Quinta ex ea quæ annectitur certo alicui crimini expresso in jure canonico. De illis sigillatim agemus.

Quæres, quid sit irregularitas procedens ex defectu Sacramenti? Resp. esse eam quæ oritur ex bigamia: bigamia est autem status conjugati cum duabus conjugibus, sive simul, sive successivè. Qui ergo duas uxores duxit, fit irregularis, & non potest Ordines Ecclesiasticos, aut officia, aut beneficia recipere. Triplex est bigamia. Prima est vera, quando quis cognovit duas uxores successivè. Secunda interpretativa, quando quis contraxit cum viduâ, vel cum aliâ cum quâ ipse commisit adulterium, vel alius. Tertia est similitudinaria, quando scilicet quis Ordine sacro insignitus, vel astrictus voto solemni, contrahit cum aliquâ & consummat, licet sit Virgo. In his tribus speciebus bigamiæ contrahitur irregularitas de quâ solus Papâ potest dispensare; imò in verâ bigamiâ, non solet dari dispensatio, nisi magna ex causa.

Quæres, quando contrahitur Irregularitas ex defectu corporis? Resp. in his casibus oriri. Primò, quando quis privatur aliquo membro ob culpam suam; v. g. si sit in pœnam alicujus delicti, vel si ipse absciderit sibi membrum ob indignationem, ut habetur *can. si quis absciderit*, dummodò hoc ultimum sit notorium. Si autem privatio membri advenit sine culpa; si ille defectus impediat usum Ordinis, aut importet notabilem deformitatem in usu, irregularitas incurritur; si neutrum facit, non incurritur. Sic qui habet tantum unum oculum, propter deformitatem est irregularis; qui autem caret, non oculo, sed visu unius oculi, non fit irregularis, nisi fuerit oculus sinister, ut dicunt canones, quia cum dextro non posset legere canonem sine indecorâ conversione faciei ad populum. Notat tamen Navarrus, quod si hæc deformitas posset vitari, impeditur irregularitas. Secundò, quando quis habet membrum superfluum, aut nimis grande; sic Canones. Quod tamen intelligitur, si impediat Ordinum, aut afferat nimiam deformitatem. de qua solus Episcopus judicare potest. Tertiò, quando quis est illegitimus, etiam occultissimus; si credat matri, debet occultè petere dispensationem; si non credit, non tenetur. In hac irregularitate ad minores & ad simplex beneficium potest dispensare Episcopus: ad majores & curatum beneficium solus Pontifex. Dubium est, utrùm infans, de cujus legitimatione non constat, possit promoveri ad Ordines. Duo Casuistæ citati à Binsfeldio affirmant, alii negant, præsertim Convarru-

vias, dicens quod nullus in dubio præsumitur legitimus, sed in tali casu potest dispensare Episcopus. Quartò, qui ante debitam ætatem Ordinem suscipiunt, suspensi sunt, & dum exercent, fiunt irregulares: Si quis tamen ex simplicitate & sine dolo hoc faceret, neutrum incurreret ex Navarro. Qui infectantur leprâ, vel habent alias infirmitates scandalosas, ut epileptici, obsessi à dæmone, phrænetici, & abstemii qui talem vini habent horrorem, quod nequidem guttulam deglutire possint sine vomitu. Sextò, tandem hermaphroditi, infames & servi fiunt irregulares; isti tamen possunt Ordinari cum facultate domini sui, & tunc fiunt liberi.

Quæres, in quibus casibus contrahatur Irregularitas ex defectu animæ? Resp. primò, quòd fit irregularis qui caret scientiâ necessariâ ad usum sui Ordinis; & hic defectus, quamdiu durat, tamdiu facit irregularitatem. Ad primam tonsuram requirit legere & scribere Concilium Tridentinum, & ad minores Ordines linguam Latinam. Secundò, hæc Irregularitas incurritur defectu judicii; unde idiota non potest Ordinari. Tertiò, non baptisati fiunt irregulares, quantumvis aliundè fidem haberent. Catechumeni, Hæretici, & fautores hæreticorum, idem filii hæreticorum, usque ad secundam generationem per lineam masculinam, & usque ad primam per lineam fœmininam, similiter, Judæi, Saraceni, & Pagani; & in his solus Papa dispensat.

Quæres, quid sit Irregularitas ex defectu homicidii? Resp. duplicem esse; una oritur

ex homicidio justo, & vocatur Irregularitas ex defectu personæ, lenitatis, seu mansuetudinis; quia ille qui occidit & mutilat, etiam ex justa causa, non censetur habere perfectam mansuetudinem, nec in hoc Christum imitari. Alia oritur ex homicidio injusto, quæ vocatur Irregularitas ex delicto. Irregularitas utraque non tantùm contrahitur ex homicidio, sed etiam ex mutilatione alicujus membri; per membrum autem intelligitur ea pars quæ habet officium per se distinctum in corpore, ut sunt manus, pes, auris; unde qui alteri amputaret digitum, non esset irregularis.

Homicidium duplex est, nempe voluntarium quod fit cum intentione occidendi; & involuntarium quod fit præter intentionem agentis. Voluntarium duplex est; nempe justum, quale committere dicuntur judex, testis, tortor, & similes qui sunt justa causa, cur morti reus tradatur: & injustum quod committunt illi, qui sine justâ causâ aliquem trucidant, ex odio & perversâ intentione.

Quicumque Christianus, usu rationis pollens, committit homicidium voluntarium injustum, fit irregularis; amentes ergo, furiosi, & infantes non fiunt irregulares, concurrendo ad mortem, quia ratione uti nequeunt; nec etiam infideles, qui non sunt subditi Ecclesiæ à quâ fertur & declaratur Irregularitas; nec etiam illi qui embrionem destruunt, quia embrio non est homo, nec destructio embrionis hominis cædes. Illi qui dant causam propriam injustæ occasioni aut mutilationi, illam committendo, vel consulendo, aut juvando, aut

impetando, sunt irregulares; nisi mandatum vel concilium revocaverint, & illam declaraverint revocationem mandatario. Faber qui arma cudit quibus mors illata est, non fit irregularis, quia est tantùm causa remota homicidii. Permittens homicidium non fit irregularis, nisi teneatur illud impedire ex officio vel stipendio; si autem ad hoc tantùm teneatur ex charitate, non fit irregularis, nec peccat contra præceptum, homicidium prohibens, sed solùm contra charitatem.

Quoad homicidium justum; modò contrahitur irregularitas, illud committendo, modò non. Non contrahunt illi qui alios occidunt à quibus invaduntur, modò hoc fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, etiamsi occasionem dederint invasori, v. g. adulterando cum ipsius uxore. Quòd si fugere valens, non fugiat invasorem, sed ipsum occidat, fit irregularis, quia non servat moderamen inculpatæ tutelæ, nisi talis fuga ipsi cedat in notabilem infamiam. Idem dicendum est de illo, qui alium occideret ad devitandam bonorum suorum deprædationem, vel proximi sui, maximè si sit ex amicis intimis; tunc enim deprædatorem occidere licere creditur sine irregularitate, si aliter furtum impediri non possit. Irregulares verò fiunt illi qui extra casum conservandi vitam aut temporalia bona, sive sint propria, sive amicorum, aliquem, etiam justè, occidunt; unde judices, accusatores, testes, proferentes sententiam, consilium præbentes, Notarii, Advocati & Procuratores accusatorum, sequuta morte, irregularitatem eo ipso contrahunt. Non tamen

Advocati loquentes in favorem accusati, nisi per eorum patrocinium injustum sint causa cur accusator injustè tradatur morti, aut mutilationi; aut nisi imperitia Advocati sit causa, cur accusatus quem defendere suscepit, ad mortem damnetur: quod idem dicendum est de imperito medico, cujus ignorantia mortem ægroti causat. Prælatus Ecclesiasticus jurisdictionem habens temporalem, potest quidem judicem laïcum instituere, & mandare illi, ut suo fungatur officio: nequit tamen præcipere in particulari, ut aliquem condemnet ad mortem; nec assistere debet judicio aut executioni, ne videatur approbare talem condemnationem, aliàs fieret irregularis. Clerici sine irregularitate conqueri possunt de suis malefactoribus; modò protestentur, se mortem illorum non intendere, sive illa sequatur, sive non. Clerici non habentes jurisdictionem, adesse possunt judicio sanguinis, & executioni; hoc tamen indecens est, & eos non vellem à peccato veniali excusare. Qui sunt causa propria, cur mors acceleretur, fiunt irregulares, sicut Confessor, qui obtineret à judice, ut strangularetur ille qui comburendus erat, aut qui diceret patienti: ascende scalam citiùs, admove caput stipiti, vel qui diceret tortori: fungere tuo officio; sicut etiam illi qui ligna ad comburendum hæreticos portarent, si illa ligna cooperata sint ad mortem. Non sunt tamen irregulares, qui ex accidenti mortem aliquando accelerant sine intentione, ut sunt illi qui infirmos movent, aut vinum præbent ægroto, bona fide, licet ex utroque mors sequatur; nisi evidenter probabile

ſit, mortem ob hoc eſſe accelerandam. Si Laïcus Medicinam aut Chirurgiam exerceat ſecundùm regulas artis, non fit irregularis, etiamſi propter ſanitatem amputet membrum; quia non deeſt lenitas, quando præſcinditur pars, ut totum ſervetur. Si culpâ Medici aut Chirurgi pereat ægrotus, contrahitur irregularitas, cenſetur enim cauſa injuſta mortis. Clericus in minoribus exiſtens, licet ſit beneficiarius, exercere poteſt Medicinam & Chirurgiam ſine irregularitate, etiam abſcindendo & adurendo: hoc enim talibus non prohibetur. Majoribus ordinibus initiati non poſſunt exercendo Medicinam aut Chirurgiam, amputare aut adurere, imò hoc faciendo, fiunt irregulares, niſi hoc faciant in extrema neceſſitate, v. g. tempore peſtis, ubi alii deſunt. Si tamen mors ſequuta non fuerit, nulla eſt irregularitas, nam illa non conſurgit ex quacumque mutilatione, ſed tantùm ex illa in qua eſt defectus perfectæ lenitatis, ut quando amputatio præcipitur à judice. Medicus porrigens ægroto Medicinam dubiam, relicto certo remedio, fit irregularis, ſi mors ſequuta fuerit. Si deſit certum remedium, & ſalus infirmi deſperata eſt, non fit irregularis qui porrigit dubium, etiam ſequuta morte; quia prudentius agit qui tentat viam dubiam ſanitatem reſtaurandi, quam qui infirmum deſerit in ſtatu inſperatæ ſalutis. Si ſalus infirmi non eſt deſperata, pharmacum dubium qui applicat, fit irregularis; nam fieri poteſt, ut ægrotus propter illud decedat. Sacerdos, qui per regulas artis applicat emplaſtrum mollificativum ex quo mors ſequitur, abſque

illius

illius culpâ, non fit irregularis ; quia non dicitur mederi per abscissionem. Clericus consulens, aut præcipiens abscissionem ; aut adjuvans Chirurgum abscindentem, non fit irregularis, modò hoc faciat ex peritiâ artis, etiam sequutâ morte ; quia jus prohibet tantùm abscissionem, & pœna lata contra facientes aliquid, non ligat mandantes, nisi exprimatur. Clericus sacris initiatus aperiens venam ad emittendũ sanguinem, fit irregularis, sequutâ morte, quia hoc est propriè incidere; aliqui tamen contrarium sentiunt, dicentes venæ apertionem pertinere ad officium tonsorum, quod clericis non prohibetur à jure, & non Chirurgorum; sed hoc immeritò dicitur.

Quartum ad homicidium casuale ; duplex est. Unum simpliciter casuale, quod non est voluntarium in se, nec in causâ, quale committitur ab ebrio, qui antequam se vino daret, nullo modo homicidium prævidit ; tale homicidium nec directè, nec indirectè est voluntarium, nec in se, nec in causâ. Non in se, quia quando ebrius occidit, hoc est sine advertentiâ rationis ; nec in causâ, quia cùm se dedit vino, de homicidio non cogitabat : cùm ergo illud homicidium sit purè casuale & nullo modo voluntarium, non est peccaminosum, nec irregularitatem inducit ; unde amentes, furiosi, ebrii, infantes, dum occidunt, non fiunt irregulares. Aliud homicidium est non purè casuale, quod scilicet est voluntarium in causâ, licet sit involuntarium in se ; quando v. g. aliquis ante ebrietatem statuit inimicum occidere, deinde, cum ebrius est, ipsum trucidat, tale homicidium est quidem directè & in se casuale,

quia est involuntarium, indirectè tamen & in causâ voluntarium est, & sic qui illud committit, fit irregularis: modò ante ebrietatem diligentiam non præmiserit, ut impediretur homicidium, curando v. g. aliquos sibi assistere tempore ebrietatis, qui homicidium impediant; tunc enim homicidium redditur involuntarium. Qui dando operam rei licitæ, occidit, non fit irregularis; modò diligentiam adhibuerit. Dans operam rei illicitæ, censetur irregularis (licet diligentia adhibita fuerit) ex Sylvest. Toleto, & aliquibus, contra communiorem Doctorum sententiam. Quod si res illa illicita sit periculosa de se, una pars Doctorum sentit contrahi irregularitatem; qui dat enim operam rei illicitæ periculosæ, censetur homicidium velle ex ea sequens; altera contrarium tenet, quia periculum purgatur per diligentiam adhibitam: sed diceremcum Bonacina irregularitatem contrahi reverà, si ex tali actione mors communiter sequi soleat; secùs si tantùm raró. Conficiens arma, aut chartas lusorias, ex quibus mors sequitur, non fit irregularis, quia est tantùm causa remota mortis. Tradens aliquid infirmo, vel tradi consulens contra præceptum medici, fit irregularis, si mors acceleretur; secùs, si quis hoc faciat bona fide, & non contra præscriptum medici. Pharmaci componentes medicinas ex rebus corruptis, incurrunt irregularitatem, si mors sequatur; quia dant operam rei periculosæ illicitæ, nec diligentiam adhibent. Qui alium casu occidit secans lignum in die festo, licet det operam rei illicitæ, non fit irregularis; quia illa actio non est periculosa in ratione homici-

dii. Magister occidens vel mutilans discipulum, excedendo modum correctionis, & non adhibendo diligentiam, fit irregularis; non verò si leviter tantùm vulneravit, etiamsi mortuus fuerit ex imperitia Medici, vel ex intemperantiâ discipuli. Ecclesiasticus judex præcipiens sæculari, ut reum puniat de crimine quod non meretur mortem aut mutilationem, non fit irregularis; estò sæcularis judex excedat in punitione, & reus moriatur; quia est tantùm causa casualis. Qui præcipit Petro, ut Paulum occidat, fit irregularis, si ipse Petrus à Paulo occidatur, quia præcepit opus illicitum periculosum, & non adhibuit diligentiam; Hostiensis contrarium sentit. Qui consulit alteri actionem periculosam, ex quâ mors sequuta est, dolosè & non bona fide, fit irregularis; sic sunt illi qui duellum suadent, aut periculosum trajectum fluminis periculosi, vel viæ in qua inimici præparaverunt insidias. Qui projicit lapidem in Petrum, & Paulum occidit, Petro declinante lapidem, irregularis censendus est communiter, quia non censetur adhibuisse sufficientiam diligentiam; Petrus verò declinans lapidem non censetur irregularis, licet illa declinatio sit causa mortis Pauli, quia utitur jure suo. Qui choream ducit cum muliere prægnante, si saltatio immoderata sit, fit irregularis, abortu sequuto; quia sufficientem diligentiam non adhibet, ut vitetur abortus; sic & ille qui uxorem prægnantem cognoscit, non addita præcautione. Qui inter dormiendum infantem in lecto susceptum interimit, non adhibens diligentiam, redditur irregularis. Qui lapidibus, aut hastis, aut gladiis certant, aut ni-

veis pilis, & oculum eruunt, non adhibita sufficienti d ligentia, fiunt irregulares; sicut & illi qui tectum reficientes, tegulas projiciunt, nec transeuntes monent qui mutilantur. Super irregularitatem ortam ex quocumque homicidio potest dispensare Summus Pontifex: Episcopi autem possunt quidem dispensare super homicidium casuale, non verò super homicidium voluntarium, nec super casuale publicum; quia ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. facultas conceditur Episcopis dispensandi in irregularitate proveniente ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Episcopus ergo dispensare potest illum qui intendit leviter percutere, attamen accidit homicidium; potest etiam illum dispensare, qui mandavit servo alterum percutere tantùm leviter, attamen occidit; sicut & illum qui alium occidit occultè ad sui defensionem, licet non observaverit moderamen inculpatæ tutelæ, quia tale homicidium non censetur voluntarium; non verò potest dispensare cum illo qui alium joco percutit leviter, sed posteà seriò prosequitur, ex quo sequitur homicidium, licet sit occultum; quia voluntarium censetur. Nec potest etiam dispensare irregularem ex occulta occisione in bello justo; sed dispensare potest illum qui fecit mutilationem injustam, modò sit occulta; quia ex Concilio dispensare potest super irregularitatem ex delicto occulto provenientem.

Quæres, quid sit Irregularitas ex delicto. Resp. quòd sit illa quæ oritur ex certis quibusdam delictis, quibus ex jure annectitur irregularitas, & hi casus principaliores sunt. Primò,

quando aliquis deformat alium, id eſt, mutilat aut occidit, de quo anteà diximus. Secundò : quando quis malè ſuſcipit, aut exercet Ordines; ex primo irregulares fiunt ex communiori Doctorum ſententia qui ligati majori Excommunicatione ſcientes recipiunt Ordines majores, *ex cap. cum illorum, de ſentent. Excomm. in 6.* non verò ſuſpenſi aut interdicti, quia jura loquuntur tantùm de Excommunicato. Fiunt etiam irregulares qui eodem die, inſcio Epiſcopo, recipiunt Minores & Subdiaconatum, vel duos Majores, *ex cap. 1. & 2. de eo qui furtivè ordinem recipit*, de quâ irregularitate diſpenſare poteſt Epiſcopus, modò delictum ſit occultum: qui verò per ſaltum Ordines recipit, eſt quidem ſuſpenſus; ſed non irregularis, niſi exerceat ſolemniter: ſed ille qui furtivè recipit, irregularis cenſetur à pluribus, & ab aliis tantùm ſuſpenſus; & furtivè ille dicitur recipere Ordines, qui ordinatur neſciente Epiſcopo, vel non examinante, aut qui alium ſub ſuo nomine examinandum ſufficit, deinde vocatus proprio nomine ſuſcipit Ordines. Irregularis etiam fit qui conjugatus Ordines ſuſcipit ſacros, ex Extravag. *antiqua concertationi:* ſicut & ille qui Ordines majores ſuſcipit ab Epiſcopo, qui ſuæ juriſdictioni renuntiavit, aut qui ſuſpenſus, excommunicatus, interdictus, vel hæreticus eſt notorius; non verò ille qui ſine Confirmatione Ordinatur. nulla enim eſt irregularitas, ſi non ſit in jure expreſſa. Ex ſecundo, ſeu ex Ordinum uſu, fiunt irregulares, qui Excommunicari maj. excom. ſuſpenſi, vel interdicti, exercent ſolemniter actus majoris Ordinis, etiamſi ſint occulti,

ex cap. *Si quis Episcopus in Concilio*; nisi excusentur ex necessitate, vel inadvertentia, aut occasione vitandi scandali. Qui cantat ergo ut Hebdomadarius in choro, (non alii) qui canit Epistolam aut Evangelium solemniter, hoc est cum manipulo vel stolâ, qui baptisat solemniter, qui consecrat aquam benedictam; qui absolvit sacramentaliter, qui benedicit sponsis, vel ministrat Eucharistiam, fiunt irregulares, quia exercent actum sui Ordinis; non verò sacerdos excommunicatus aut suspensus assistens Matrimonio, quia non exercet propriè actum Ordinis, nec jurisdictionis propriæ: si hæc delicta sint occulta, Episcopus dispensare potest. Porrò, exercens scienter actum solemnem Ordinis majoris, quem non habet, fit irregularis, cap enim 1. & 2. *de clerico non ordinato*, habetur quod nunquam Ordinetur, & hoc sonat irregularitatem; & pro tunc, si delictum sit publicum, solus Papa dispensare potest, ut ad ulteriores Ordines accedat, si verò sit occultum, dispensat Episcopus, & licet sit publicum, dispensare potest, ut exerceat susceptum Ordinem.

Tertium delictum ex quo incurritur irregularitas, est Baptismi reiteratio culpabilis, quâ positâ, rebaptisans & rebaptisatus sunt irregulares, imò & Acolythus ministrans solemniter in reiteratione Baptismi, cap. *ex literarum. de Apostatis*. Non tamen incurritur irregularitas ob reiterationem Confirmationis aut Ordinis; non incurritur enim nisi sit in jure expressa, & in censuris non licet argumentum ducere à simili. Qui differt baptisari usque ad mortem vel ægritudinem, irregularis censetur cap. *si quis dist.* 57.

Irregularitatem etiam incurrit qui baptisatur ab hæretico, modò hoc cognoscat & patiatur.

Quartum delictum est Hæresis, ex quâ irregularitas contrahitur, unde Hæretici, Apostatæ à fide, eorumque fautores, irregulares censentur, etiam si sint occulti; cap. *saluberimum*, *quæst.* 1. ad hoc tamen requiritur, ut hæresim externo signo indicaverint; Ecclesia enim non judicat de internis. Qui exterius profert hæresim, & interiùs benè sentit, irregularis non est, nec Hæreticus; sed Apostata à fide, qui interiùs benè sentit de Deo, & exteriùs idolum veneratur, irregularitatem contrahit, cap. *Presbyteros*, dist. 50. quia peccat contrà præceptum negativum Fidei. Pactum cum dæmone ineuntes, irregulares fiunt, quia sunt suspecti hæresis, & ex illâ susceptione oritur infamia, quæ facit irregularem. Schismatici, quorum separatio non est conjuncta cum hæresi, non sunt irregulares; quia ex cap. *is qui*, *de sent. excom.* non incurritur irregularitas, nisi sit expressa in jure: Apostata à statu clericali, qui habitum non habet, nec tonsuram, non est irregularis; sed benè apostata à religione, quandiu manet in illâ quo tempore ad ordines promoveri non potest. Filii hæreticorum sunt irregulares, cap. *statum* 2. *de hæreticis*; sed hoc non est in usu in pluribus locis.

Quintum delictum est infamia, sive sit infamia juris, sive sit infamia facti. Infamia juris oritur quando imponitur alicui à judice pœna infamiæ; vel quando quis per sententiam judicis damnatus est crimine gravi infamiam involvente, ut sunt Furtum, Usura, Simonia, Hæresis, Sodomia, &c. vel quando aliquis crimen infame

confessus est in judicio. Infamia facti oritur ex delicto commisso, infamiam involvente, modò sit publicum & notorium majori parte viciniæ. Ubi attendi debet quod aliquis possit notari infamiâ juris, licet non notetur infamiâ facti; si scilicet per falsos testes damnatur à judice pro crimine non commisso. Stante infamia qualibet, nullus potest ad Ordines promoveri; sed infamia auferri potest per emendationem, scilicet manifestam, si sit infamia facti; vel infamia juris, per declarationem Summi Pontificis, aut Episcopi in minoribus criminibus, si sit infamia juris canonici; vel per abolitionem principis, si sit infamia juris civilis.

Sextum delictum erat olim Pœnitentia solemnis, seu potius crimen ob quod aliàs pœnitentia injungebatur solemnis: triplex enim erat Pœnitentia; Sacramentalis secreta, quæ imponebatur à sacerdote; Publica non solemnis, quæ injungebatur ab Episcopo ob crimen publicum, non tamen enorme aut scandalosum; & Publica solemnis quæ injungebatur etiam ab Episcopo, initio Quadragesimæ, cum illis cæremoniis quæ continentur in Canone, quibus v. g. pœnitentes tenebantur, cereis accensis præ manibus, & diademate imposito capiti, stare in foribus Ecclesiæ, dum persolvebantur divina officia. Illi, quibus talis injungebatur pœnitentia, erant irregulares: sed non est ampliùs in usu.

Porrò, ex bello potest interdum oriri irregularitas; sed hoc distinguendum est. Primò, quicumque occidit aut mutilat in bello justo, vel injusto, fit irregularis, modò non occidat ad conservationem suæ vitæ, quam, nisi

occidendo, conservare non potest. Adverte tamen quòd si bellum sit injustum, illa irregularitas vocatur ex delicto, & si bellum sit justum, vocatur ex defectu lenitatis. Secundò, pugnans in bello justo, ubi fiunt homicidia, non est irregularis, modò ille non occiderit aut mutilaverit; nec à fortiori consulens bellum justum; nec clerici qui in genere hortantur milites ad pugnandum; sicut nec illi qui hortantur aliquem ut moriatur pro fide vel patriâ, quia non est tam cooperari morti alterius, quam cooperari ipsius charitati, aut amori patriæ. Tertiò, qui pugnat in bello injusto aut illud consulit, aut hortatur milites, fit irregularis, si homicidium sequutum fuerit. Sic & illi qui suadent tentare periculum sine necessitate. In bello justo contrahitur irregularitas ab illo qui suadet ut occidatur aliquis in particulari; non verò, si suadeat tantùm in communi. Quartò, qui dubitat probabiliter aliquem occidisse etiam in bello justo, irregularis est, secùs si non dubitet; *ex cap. petitio tua.* Quintò, præbentes arma etiam offensiva, in bello justo, non fiunt irregulares, ex cap. *petitio tua*; bene autem illi qui ea præbent in bello injusto. Quando clerici se committunt bello ex consensu summi Pontificis, non censentur irregulares etiamsi occidant; censetur enim Papa illos dispensasse. Quoad absolutionem irregularitatis contractæ in bello; solus Papa regulariter dispensare potest, quia licet hoc homicidium posset esse occultum, & possint Episcopi dispensare de irregularitate occulta; hoc est semper exceptâ illâ quæ procedit ex homicidio voluntario.

Finis tertiæ Partis.

Extrait du Privilege du Roy.

PAR Grace & Privilege du Roy, donné à Versailles le 14. Octobre 1677. Signé, Par le Roy en son Conseil DESVIEUX: Et scellé: Il est permis à EDME COUTEROT Marchand Libraire-Imprimeur à Paris, d'imprimer ou faire imprimer, *P. Ioan. Gabrielis Boyvin Theologia Scoti à prolixitate, & subtilitas ejus ab obscuritate vindicata, &c.* en telle marge, caractere, & en autant de volumes qu'il voudra, pendant le temps de vingt années, à compter du jour que chaque Volume dudit Livre sera achevé d'imprimer pour la premiere fois, en vertu dudit Privilege; avec deffenses à tous Libraires & Imprimeurs de l'imprimer, d'en vendre & debiter d'autre impression que de celles dudit COUTEROT, & de ceux qui auront droit de lùy, à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, trois mille livres d'amande, & de tous dépens, dommages & interests, aux charges portées par ledit Privilege, & aux peines y contenuës.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris le 20. *Octobre* 1677.

Signé E. COUTEROT *Syndic.*

Achevé d'imprimer ce troisiéme Tome *de P. Boyvin Theologia* pour la premiere fois en vertu dudit Privilege le 10. Juin 168[illegible].

